

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (ESKİÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI**

PHRYGIA EPIKTETOS BÖLGESİ'NDE ÖLÜM, TOPLUM VE KİMLİK

Doktora Tezi

Ahmet Türkan

Ankara - 2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (ESKİÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI**

PHRYGIA EPIKTETOS BÖLGESİ'NDE ÖLÜM, TOPLUM VE KİMLİK

Doktora Tezi

Ahmet Türkan

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hülya Boyana

Ankara – 2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (ESKİÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI**

**PHRYGİA EPIKTETOS BÖLGESİ'NDE ÖLÜM, TOPLUM VE
KİMLİK**

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hülya BOYANA

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

- 1- Prof. Dr. Elif ÖZER**
- 2- Doç. Dr. Hülya BOYANA**
- 3- Doç. Dr. Erkan İZNİK**
- 4- Doç. Dr. Ayşegül AKALIN ORBAY**
- 5- Dr. Öğr.Üyesi Sultan Deniz KÜÇÜKER**

Tez Savunması Tarihi

26.08.2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (28/08/2019)

Ahmet Türkan

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
KISALTMALAR	v
HARİTALAR LİSTESİ	vi
RESİMLER LİSTESİ	ix

GİRİŞ	1
-------------	---

BÖLÜM I

KAVRAMLAR VE TARİHSEL ALTYAPI

1.1.Phrygler, Phrygia ve Krallık	19
1.1.1. Trak Göçleri ve Coğrafi Yayılım	19
1.1.2. Krallık ve Büyük Phrygia	25
1.2.Phrygia Epiktetos ve Dağlık Phrygia	32
1.2.1. Phrygia Epiktetos	32
1.2.2. Dağlık Phrygia	35
1.2.3. Phrygia Epiktetos Kentlerinin Sınırları	40
1.3.Hellenistik Dönem Öncesinde Bölgede Ölü Gömme Gelenekleri ve Ölüm Anlayışı	45
1.4.Hellenizm, Romanizasyon ve Kültürel Dönüşüm	51
1.4.1. Hellenistik ve Roma Dönemlerindeki Gelişmelere Genel Bakış	51
1.4.2. Hellenizm, Romalılaştırma ve Kültürel Yapı	6

BÖLÜM II

ÖRENCİK OVASI: AIZANOI ANTİK KENTİ VE AIZANITIS BÖLGESİ'NDE TOPLUMSAL GELİŞİM VE ÖLÜM GELENEĞİ

2.1.Aizanitis Bölgesi'nde Demografik Yapı ve Toplumsal Gelişim	70
2.1.1. Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi	71
2.1.2. İmparatorluk Dönemi	84

2.2.Aizanoi Antik Kenti ve Aizanitis'te Ölüm Algısı ve Ölüm Geleneği	107
2.2.1. Nekropolisler ve Ölü Gömme Biçimleri	107
2.2.2. Ölüm Algısı.....	117
2.2.3. Ölüm ve Toplumsal Kurumlar	131

BÖLÜM III

ESKİŞEHİR VE ALPU OVALARI: DORYLAION VE MIDAION

3.1.Dorylaion ve Kırsalında Demografik Yapı ve Toplumsal Gelişim	139
3.1.1. Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi	139
3.1.2. İmparatorluk Dönemi	147
3.1.3. Geç İmparatorluk ve Toplumsal Dönüşüm.....	161
3.2.Dorylaion ve Kırsalında Ölüm Algısı ve Ölüm Geleneği	163
3.2.1. Ölüm Algısı.....	165
3.2.2. Ölü Kültü ve Yeraltı Dünyası	170
3.2.3. Hatıra ve Yas.....	176
3.3.Midaion Kentinde Toplumsal Yapı ve Ölüm	180

BÖLÜM IV

DAĞLIK BÖLGE: KOTIAEION VE NAKOLEIA

4.1.Kotiaeion ve Kırsalında Toplumsal Gelişim	184
4.1.1. Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi	185
4.1.2. İmparatorluk Dönemi	187
4.2.Nakoleia ve Kırsalında Toplumsal Gelişim.....	195
4.2.1. Geç Hellenistik ve Erken Roma Dönemi.....	195
4.2.2. İmparatorluk Dönemi	199
4.3.Dağlık Bölgede Ölüm Algısı ve Ölüm Geleneği	207
4.3.1. Nekropolisler ve Ölü Gömme Biçimleri	207
4.3.2. Ölüm Algısı, Hatıra ve Yas.....	213
4.3.3. Ölüm ve Toplumsal Kurumlar	219

SONUÇ	224
BİBLİYOGRAFYA	233
KATALOG	247
EK: Phrygia Epiktetos Kentlerinin Onomastik Grafiği	573
ÖZET	576
ABSTRACT	577

ÖNSÖZ

Bu konu hakkındaki çalışmalara başladığımda, ölüm hakkında düşündüğüm ve ona dair hissettiğim şeyler farklıydı. Belki de çocukça bir heyecan ve merakla, bu kavramın üstüne gitmek, onun psikolojik ve sosyolojik temellerini tarihsel bir temelde inceleyerek tarihin önemli ideallerinden biri olan insanın neliğini, eğer varsa onun özünü anlayabileceğimi düşünüyordum. Bu beş yıl boyunca, anlamların, tarihin tavisında dövölerek şekilden şekile girdiğini ancak içeriğinin hep aynı arzu, kaygı ve korkulara sahip olduğunu gördüm. Bu satırları ve tarihteki tüm satırları yazdıran motivasyonun nedenleri de temelde bundan farklı değildi. Sözün bittiği bir yer yoktu ve bu araştırma arayışların sonuncusu olmayacaktı.

Çok kıymetli hocam Doç. Dr. Hülya Boyana'ya tez çalışmalarımda yapmak istediklerimden bahsettiğimde, tereddütsüz desteğini verdi. Bu oldukça cesaret vericiydi çünkü donmuş bir zaman diliminde ölüm ve kimlik arasındaki bağı ortaya çıkarmak, kurguyla gerçek arasında ince bir sınırda ilerlemek gibiydi ve onun yol göstericiliği, desteği ve anlayışı benim için çok önemliydi. Bu nedenle kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır.

Aizanoi kenti ve Aizanitis bölgesinin bu çalışmadaki ağırlığı açıkça hissedilebilir. Bunun bir nedeni kentin iyi bir şekilde çalışılmasıydı. Fakat daha önemli nedeni, 2016 yılından beri kazılarında çalıştığım bu kentin her köşesinde bulunmam, sokaklarında gezmem, taşlarına dokunmam ve güneşin batışını Aizanoi Zeus Tapınağı'nda izleyebilmemdir. Doktora sürecimin hemen başında, Anadolu Üniversitesi'nde düzenlenen Phrygia Sempozyumu'nda tanıştığım değerli hocam Aizanoi Antik Kenti Kazıları başkanı Prof. Dr. Elif Özer beni ekibine dahil etmeseydi bunları yapamazdım.

Ayrıca onun alandaki bilgi ve tecrübesinden, dahası hayalgücünden faydalanabilmem bir ayrıcalıktı. Tüm bunlar için kendisine teşekkürü borç biliyorum.

Doktora tezinin, elimde bir yığın bilgi ve karmakarışık düşüncelerle kaldığım zor süreçlerinde tecrübesi ve disipliniyle beni yönlendiren, bir tarihçi olma yolunda bana büyük katkılar sunan değerli hocam Doç. Dr. Ayşe Gül Akalın Orbay’a teşekkürlerimi sunarım. Onun katkı ve eleştirileri olmasaydı bu çalışma mevcut temellerinden de mahrum kalırdı. Gerçeklikten her uzaklaştığımda yerinde müdahalelerle ayaklarımın bu temellere basması, beni aşırı yorumun ortaya çıkaracağı hatalardan korudu.

Birlikte çalışmaya başladığımız günden beri beni kollayan, en zor zamanlarımda anlayış ve güvenle arkamda duran sevgili hocam Doç. Dr. Fatma Sevinç Erbaşı’na ve lisans hayatımdan bu yana, tarihe bakış açısı ve üslubu ile beni etkileyen, doktora çalışmalarım süresince de söz konusu coğrafyadaki tecrübesiyle bana önemli katkılar sağlayan değerli hocam Doç. Dr. Erkan İznik’e ayrıca teşekkür etmeliyim. Yine uzun gün ve gecelerde, tezin her aşamasını, her bilgiyi ve yaptığım her yorumu saatlerce tartışmaktan bıkmayan, belgeler arasında kaybolduğumu düşündüğüm her an beni o kalabalıktan çekip çıkaran sevgili hocam, Şarhöyük Arkeolojik Kazıları Bilimsel Danışmanı Dr. Mahmut Bilge Baştürk’e çok şey borçluyum. Dorylaion kentinin müphem tarihini ve bölgedeki durumunu anlamam açısından onun fikir ve yönlendirmeleri önemliydi.

Viyana Üniversitesi’ndeki araştırmalarım sırasında bilimsel danışmanım olan Prof. Dr. Thomas Corsten’e ilgisi ve katkılarından dolayı, Prof. Dr. Mustafa Hamdi Sayar’a ise bana güvenip Viyana’daki araştırmalarımı gerçekleştirmede önayak olduğu için çok şey borçluyum. Tez çalışmalarının henüz başında, ölüm kavramını incelemek için uygun bir coğrafya belirlemeye çalışırken Side kazıları ekibine katılmamı sağlayan ve ellerindeki tüm verileri benimle paylaşarak bulundukları katkılardan dolayı Prof. Dr. Hüseyin Sabri Alanyalı ve Prof. Dr. Feriştah Alanyalı’ya; ve Eskişehir çevresindeki

alışmalarını ve tecrübelerini benimle paylaşan değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Oğuz Alp'e teşekkürlerimi sunarım.

* * *

Bu tezi tek başıma yazmadım. Tüm kelimelerinde, her sayfada ailemin emeiği ve sabrı vardır. On bir yıldır hayatımın her anında olduğu gibi, doktora sürecinde de bana yoldaşlık eden, tüm sıkıntımı ve yükümü paylaşan, çok sevgili ve fedakar eşim Selma alışkan'a ve henüz altı ay önce dünyaya gelen, varlığıyla tüm anlamları dönüştüren, bildiğim, bellediğim her şeyi yeniden düşündüren güzel ve biricik oğlumuz Deniz Arif'e tüm kalbimle teşekkür ediyorum. Onlar, en umutsuz zamanlarımda umut ve tüm bulantılarımda duruluk oldular.

Bunları yazarken yaşamımdaki bir eşiği daha geride bırakmış hissediyorum. İlk adımdan bu yana, tüm eşiklerde elimden tutan annem Melahat Onay'a ve yaşamım boyunca hiçbir desteği benden esirgememiş olan annem Leyla Onay'a minnetimi ifade etmeliyim. Hayattaki zorlukları birlikte, el ele atlattığımız ve her daim yanımda olduğunu bildiğim çok sevgili ve güzel kardeşim Fırat Bozkurt'a desteklerinden dolayı ayrıca teşekkür ederim.

Bu süreçte bana her türlü yardımda bulunan, özellikle mezar taşları ile olan sınavım, içinden çıkılamayacak hâl aldığında yardıma yetişen, doktoranın zorluklarını her zaman benimle paylaşan dostum ve ekip arkadaşım sevgili Zerrin Erdinç'e; ailemizden biri olan ve her türlü desteği gösteren Bahar Köse'ye; tez sürecinde özellikle tezin katalog kısmında bana yardımcı olan, kıymetli zamanlarını ayıran öğrencilerim Gülşah Yıldız ve Ozan Sülün'e; benim için adeta ikinci ev olan, uzun tartışmalarla hayal gücümü canlı tutan dostlarım Büşra şahin ve Mehmet Porgebol'e; muhabbetleri ve iyilikleriyle Viyana'da bana evimde hissettiren Agit akır, Barış Bilen, ekdar Erik ve Servet Erdem'e teşekkürü borç bilirim.

Son olarak, ben uyuduğumda uyuyan, ben uyandığımda uyanan, yoğun günlerimde oyun saatlerinden feragat ederek bana anlayış gösteren ve beni hiç yalnız bırakmayan köpek dostum canım Ceviz’e teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR

<i>AA</i>	<i>Archaischer Anzeiger</i>
<i>Ad Philippum</i>	Isokrates, Ad Philippum
<i>Apul. De Deo Soc.</i>	Apuleius, De Deo Socratico
<i>AST</i>	Araştırma Sonuçları Toplantısı
<i>BCH</i>	Bulletin de correspondance hellenique
<i>BMC</i>	A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum
<i>Bull.Epig.</i>	Bulletin épigraphique
<i>CAH</i>	Cambridge Ancient History
<i>Cic. Flacc.</i>	Cicero, Pro Flaccus
<i>CIG</i>	Corpus Inscriptionum Graecorum
<i>CMRDM</i>	Corpus monumentorum religionis dei Menis
<i>CRAI</i>	Comptes Rendus des seances de l'Academie des Inscriptions et Belles-Lettres
<i>Dio. Cass.</i>	Dio Cassius
<i>Diod.Sic.</i>	Diodorus Sicilius, Bibliotheca
<i>EA</i>	Epigraphica Anatolica
<i>Eur. Hek.</i>	Euripides, Hekabe
<i>Eur. H.</i>	Euripides, Hiketides
<i>FrGrHist</i>	Fragmente der griechischen Historiker
<i>Hdt</i>	Herodotos, Historiae
<i>Hes.Theog.</i>	Hesiodos, Theogonia

<i>Hes. Op.</i>	Hesiodos, Opera et Dies
<i>Hom. Il.</i>	Homeros, Ilias
<i>Hom. Od.</i>	Homeros, Odysseia
<i>IG</i>	<i>Inscriptiones Graecae</i>
<i>IGR</i>	Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes
<i>Inscr.v.Perg.</i>	Die Inschriften von Pergamon, ed. Max.Frankel, Berlin, 1890 – 1895
<i>IsttMitt</i>	<i>Istanbuler Mitteilungen</i>
<i>JHS</i>	Journal of Hellenic Studies
<i>JRS</i>	<i>Journal of Roman Studies</i>
<i>Joseph. BJ</i>	Josephus, Bellum Judaea
<i>Ad Philippum</i>	Isokrates, Ad Philippum
<i>KST</i>	Kazı sonuçları toplantısı
<i>Ksen. Anab.</i>	Ksenophon, Anabasis
<i>Le Bas</i>	M.P. Le Bas, Voyage Archeologique
<i>Makk.</i>	I. Makkabaioi
<i>MAMA</i>	Monumenta Asiae Minoris Antiqua
<i>OGIS</i>	Orientis Graeci Inscriptiones Selectae
<i>Paus.</i>	Hellados periegesis
<i>Philippic</i>	Demosthenes, Phillipic
<i>Pl. Krat.</i>	Platon, Kratylos
<i>Pl. Sym.</i>	Platon, Symposion

<i>Plin. Ep.</i>	Plinius, Epistulae
<i>Plut. De def.</i>	De defectu oraculorum
<i>RE</i>	Paulys Real-Encyclopadie der Classischen Altertumswissenschaft
<i>RRAM</i>	D.Magie, Roman Rule in Asia Minor
<i>SEG</i>	Supplementum Epigraphicum Graecum
<i>SNG</i>	Sylloge Nummorum Graecorum
<i>SGO</i>	Steinepigramme aus dem griechischen Osten
<i>Step. Byz.</i>	Stephanos Byzantinos, Ethnica
<i>Strab</i>	Strabon, Geographika
<i>TAD</i>	<i>Türk Arkeoloji Dergisi</i>
<i>Tert. De anim.</i>	Tertullianus, De Testimonio animae

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1 – Phrygia Krallığı ve Büyük Phrygia.....	27
Harita 2 - Phrygia Epiktetos ve Merkezler.....	34
Harita 3 – Dağlık Phrygia	37
Harita 4 – Aleksandros’un doğu seferi ve Ma kedon İmparatorluğu.....	53
Harita 5 – MÖ 183 tarihinde Anadolu’nun politik durumu.....	58
Harita 6 – MÖ 120’lerde Anadolu’nun politik durumu ve Phrygia Epiktetos.....	59
Harita 7 – MÖ 85’te Anadolu’nun politik durumu ve Phrygia Epiktetos.....	61

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1- Gordion'daki megaron yapılar.....	26
Resim 2 - Midas Kenti ve Phryg kaleleri.....	36
Resim 3 – Epiktetos sikkesi.....	41
Resim 4 – Gordion'daki P Tömülüsü.....	46
Resim 5 – MM Tömülüsü mezar hediyeleri.....	48
Resim 6 – Aslantaş ve Yılantaş kaya mezarları.....	50
Resim 7 – Zeus Aezanitis Tapınağı.....	74
Resim 8 – Meter Steunene Kutsal Alanı.....	77
Resim 9 – Polemaios'un mezar taşı.....	79
Resim 10 – Menogenes adına dikilmiş ölüm sonrası onurlandırma.....	83
Resim 11 – Aizanitis'ten kapı biçimli mezar stelleri.....	87
Resim 12 – Aizanitis'in gladyatörleri.....	94
Resim 13 - H3A Açması ve Yuvarlak Yapılı Mezar Kompleksi.....	107
Resim 14- Plaka kapaklı ve Ostotek Kremasyon mezarlar.....	111
Resim 15 – Azianoı Kuzey Nerkopolis'te tespit edilmiş oda mezar.....	112
Resim 16 – Amazonlar Lahdi.....	114
Resim 17 - Aizanoi Güney Nekropolis'teki anıtsal mezar yapısının temeli.....	115
Resim 18 – Aizanoi Mezar Steli İkonografisi.....	123
Resim 19 – Aizanoi Kuzey Nekropolis'ten Pışmış topraak mask.....	130
Resim 20 – Şarhöyük.....	141
Resim 21 – Dorylaionlu bir askerin diploması.....	153

Resim 22 - Dorylaion nekropolisinde bulunan masklar.....	170
Resim 23 – Dioskuridesli mezar steli örnekleri.....	191
Resim 24– Gerdekkaya Kaya Mezarı.....	199

GİRİŞ

1918’de başlayan İspanyol gribi, on sekiz ay içinde üç kıtaya yayılmış ve elli milyondan fazla insanın ölümüne neden olmuştu. Tarihte bir epidemiyin ulaştığı en yüksek ölüm oranıydı ve bu süreçte kaybedilen insanların sayısı dünya nüfusunun yüzde beşine denk geliyordu. Kendisi, on yedi milyon insanın öldüğü I. Dünya Savaşı’nın “daha” kötü olan ikiziydi adeta. İnsan, önce kendi türü, ardından da doğa tarafından katledilmiş, ölüm ise küresel şekilde ve kitleler tarafından gözlemlenebilir hâle gelmişti. Tüm bu kırımın toplum ve onun kurumları üzerinde yarattığı etki bir yana, hiçbir savaş yarası almayan, barut solumayan ve mevzilerin çok gerisindeki askerler üzerinde dahi görünen fiziksel semptomlar, bu tanıklığın ağırlığı ve ona karşı geliştirilen direnci de görünür hâle getirmeye başlamıştı.

Dahası da olacaktı ancak o sırada, çağın bu şartları altında Viyana’da psikanalitik araştırmalarını sürdüren Sigmund Freud’un düşüncelerinde trajik bir dönüşüm gerçekleşti. Kızı salgında ölmüştü, oğulları ise cepheden döndüklerinde, savaşın karanlığını da akıllarında getirmişti. 1920 yılında Freud, bilim hayatı boyunca sürdürdüğü çalışmaların en uç noktasına erişti ve tüm davranış ilkelerini farklı bir Haz İlkesinin Ötesinde. Ve yine bu eserinde doğaya, insan türüne ve onun edimlerine olan bakışı tarihsel anlamda değiştirecek bir kavram ortaya attı: ölüm içgüdü.

Freud, bu çalışmasında ilk tek hücreli canlının kendini değiştirmeyi hiçbir zaman istemediğini, her zaman aynı koşullar altında yaşam sürecini yinelediğini ancak değişen çevre şartları karşısında değişime zorlandığını ve bu “muhafazakâr” dürtülerin, var olan değişimin bilgisini kendi bünyesinde saklanmasını sağladığını söylüyordu. Bunun amacı, değişim geçirmeden önceki ilk hâle, yani inorganik madde hâline giden yolu hatırlamaktı. Ve fakat bu yinleme, organizmanın sürekli gelişmesine neden oldu. Sonuç olarak hayat,

daha iyi bir şekilde ölmek için sürdürülen bir yaşama çabasının sahnesi hâline geldi. Freud'a göre tüm yaşamın hedefi aslında ölümdü. Ölüm arzulanan altın çağ, hedeflenen cennetti. Ölüm entropinin sıfırlandığı noktaydı. Bu, *Thanatos* ile *Eros*'un mücadelesiydi ve bir uygarlığa şekil verdi.

Ölümün, toplumun ve bireyin hayatının tamamına etki eden bir kategori olması ve kültüre içkin bir şekilde bulunması, yalnızca psikanalitik yaklaşımda değil, günlük yaşamın sıradanlığında kendini hissettirir. Bu olguyu deneyimleyecek adaylar olarak, sürdürdüğümüz yaşamın çoğu noktasında, bu ölüme karşı geliştirilen direncin izlerinin ne derece büyük bir yer kapladığı görülmektedir. Dolayısıyla bu kategoriyle bağlantılı olarak gerçekleştirilen tutumlar da hem günlük yaşama hem de dinden politikaya, hukuktan bilime kadar toplumun tüm kurumlarına yayılmış haldedir.

Ölüme karşı geliştirilen tutumlar, zamana ve coğrafyaya göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle ölüm algısı ve ölü gömme gelenekleri, aynı zamanda bir kimliğin ifadesidir. İnsan, varoluşunu anlamlandırmak için tasarladığı ve aktardığı kozmik sistem içinde ölümü de önemli bir yerde konumlandırmış; hayatta kalma arzusuyla ölüm dürtüsü arasındaki çatışma sonucu, bu sondan sonrası için bir yaşam olasılığı biçmiş ve bunu da kurumsal hâle getirmiştir. Belki de insanlığın en kolektif ideali, öncelikle bir düşte kendini gerçek kılmıştır. Bu olgu ve ona karşı girilen mücadelenin toplumun yapısındaki izlerinin yorumu, tezin konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, Phrygia'nın kuzeybatısını kapsayan ve "Phrygia Epiktetos" olarak adlandırılan coğrafi alanda, MÖ 2.yüzyıl ile MS 3.yüzyıl arasında yaşamış olan insanların ölüm algısı, ölü gömme gelenekleri ve bunların toplumsal yapı ve gelişimiyle olan ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Böylece, hem bölgenin toplumsal tarihine kapsamlı bir katkı sağlanması hem de Hellenistik ve Roma İmparatorluğu döneminde,

Anadolu'nun iç bölgelerinde yaşayan yerel toplulukların, Hellen ve Latin kültürü ile olan ilişkisi ve bu ilişkinin kültürel sonuçları hakkında tarihsel bilgi elde edinilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmanın bir diğer amacı ise bölgede ölü gömme ve ölüm geleneği ile ilgili veriyi saklamak ve katalog haline getirmektir. Bu nedenle, araştırmanın temel verisini teşkil eden, mezar taşları ve ölüm sonrası (*post-mortem*) onurlandırmalar gibi ölümle bağlantılı epigrafik verilerin kronolojik sırayla ve her kent için ayrı ayrı kataloğu oluşturulmuştur. Böylece, şimdiye kadar Epiktetos kentlerinde tespit edilen ve konuyla ilgili olan epigrafik belgelerin önemli bir kısmı tek bir çalışmada toplanmış olacak ve ileride gerçekleştirilecek çalışmalar için bir başvuru kaynağı oluşturulacaktır. Ayrıca, Hellen ve Latin dillerindeki belgelerin Türkçe tercümesinin tarih disiplinine kazandırılması da çalışmanın arşivcilik kaygısını yansıtmaktadır.

Toplumsal tarih çalışmaları, doğası gereği insan ve insan topluluklarına birden fazla disiplinin perspektifinden bakmayı gerektirmektedir. “Ölüm” gibi bir kavramın tarihi üzerine çalışırken, konunun antropolojik ve psikolojik yönlerine mesafeli durmak mümkün değildir. Bu çalışmadaki verilerin incelenmesiyle ortaya çıkan bazı sonuçlar da hem coğrafyalararası hem de zamanlararası yapısından dolayı tarihsel antropolojinin; bölgede yaşayanların ölüme karşı geliştirdikleri duygular ve bunların toplumsal yapıya ne şekilde yansıdığını irdelediği için toplumsal psikolojinin ilgi alanına girmektedir. Bu noktada, çalışmanın bir diğer amacı, tarihsel incelemenin sonunda, dönemin günlük yaşamı ile ilgili yorumlar üretebilmektir.

Coğrafya ve Zaman

Söz konusu coğrafya belirlenirken konu hakkındaki belgeler üzerine literatür araştırması gerçekleştirilmiştir. *Phrygia Magna* olarak adlandırılan ve doğuda Kızılırmak kavsinden batıda Troias ve Hierapolis'e kadar Orta ve Batı Anadolu'nun tamamını

kapsayan coğrafyanın, böyle bir kavramı incelemek için çok geniş olacağı düşünülerek, Kuzeybatı Phrygia içinde kapalı bir kültür bölgesi olan Dağlık Phrygia ile sınırlandırılması öngörülmüştür. Fakat taşradaki verilerin, genel sonuçlar çıkarmada yetersiz kalacağı fikri ve birbirine yakın olan dağlık ve düzlük alanlardaki topluluklar arasında karşılaştırma yapma amacıyla, kuzeybatı Phrygia'nın daha büyük bir kısmını araştırma coğrafyası olarak belirlemenin faydalı olacağı görülmüştür. Bu noktada Phrygia Epiktetos gibi siyasi olarak bölünmüş ancak tarihi coğrafya olarak Küçük Phrygia'ya denk gelen ve kuzeybatı Phrygia'nın neredeyse tamamını kapsayan, kentleri belli ve verilerin yıllardır bu kentlere göre toplanıp incelendiği coğrafyayı odağa almak, yöntem açısından avantaj sağlayacağı düşünülmüştür. Üstelik bölgenin, düzlükleri ve dağlık bölgeyi, kozmopolit kentleri ve taşrayı bir arada barındırması da amaçlanan kıyaslamayı gerçekleştirmek bakımından faydalı olacaktır.

Çalışmanın zaman sınırı da epigrafik ve arkeolojik belgelere göre belirlenmiştir. Şimdiye kadar Epiktetos kentlerinden yalnızca ikisinin nekropolisinde çalışma yapılmış ve burada tespit edilen mezarların MÖ 1.yüzyıl ile MS 3.yüzyıl arasına ait olduğu görülmüştür. Epigrafik belgelerin en yoğun olduğu tarih ise MS 1 ve 3.yüzyıllar arasındır. Az sayıda yazıt ise MÖ 2 ve 1.yüzyıllara tarihlenmektedir. Dolayısıyla çalışmanın kapsadığı zaman aralığı MÖ 2 – MS 3.yüzyıllar arasında yaşanmış olan Geç Hellenistik ve Roma İmparatorluğu dönemleridir.

Bu yüzyıl, aynı zamanda bölgede Hellenizm'in yayılmaya başladığı dönemdir ve sonraki iki yüzyıl boyunca etkin bir şekilde varlığını korumuş, kurumların ve toplumsal yapının şekillenmesini sağlamıştır. MÖ 2.yüzyılda ortaya çıkan Epiktetos kavramının MS 3.yüzyıla kadar kuzeybatı Phrygia'yı belirtmede kullanılması, çalışmanın belirlenen zaman aralığıyla örtüştüğü için, tezin başlığına tarih aralığı eklemek gereksiz görülmüş ve "Phrygia Epiktetos Bölgesi'nde Ölüm, Toplum ve Kimlik" olarak belirlenmiştir.

Araştırma Tarihçesi

Bu tezin temel kaynaklarını epigrafik ve arkeolojik malzemeler ile bunlar üzerine kaleme alınan çalışmalar üzerine kurulmuştur. Ancak yeri geldiği zaman nümizmatik eserlerden, sınırlı sayıdaki klasik yazarların aktarımlarından ve sosyal antropoloji, din sosyolojisi ve din bilim gibi farklı disiplinlerdeki çalışmalardan da faydalanılmıştır.

Phrygia Epiktetos'un sınırları ve tarihi hakkında en fazla ayrıntıyı sağlayan klasik yazar, Strabon'dur. Dönemin bilinen dünyasından belirli bölgelerin ayrıntılı bir şekilde coğrafi ve tarihsel incelemesini gerçekleştirdiği *Geographika* adlı eserinin on ikinci kitabında Phrygia Epiktetos ve kentlerinden bahsetmektedir. Pausanias da *Hellados Periegesis* adlı eserinin sekizinci kitabında Aizanoi antik kenti ve halkı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bunun dışında, Cicero, *Pro Flacco* isimli söylevinde, MÖ 1.yüzyıl Dorylaion'unun kurumsal yapısı hakkında fikir edinmemizi sağlamaktadır. MS 6.yüzyılda yaşamış tarihçi Stephanos Byzantinos ise Strabon ve Herodianos'un Epiktetos ve Aizanoi hakkında yazdıklarını aktarmıştır.

Klasik yazarların Phrygia Epiktetos hakkında sunduğu kısıtlı veri, epigrafik ve arkeolojik kaynakları çalışma için daha önemli hâle getirmektedir. Bu bölgedeki ilk araştırmalar, 16. yüzyıldan itibaren buraya gelen gezgin ve kaşifler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bölgeye ilk gelenler Ogier Ghiselin de Busbecq, Hans Dernschwam ve Janos Belsy'dir. 16.yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da keşif yapan bu gezginler, bazı epigrafik belgeleri incelemiş ve kopyalamıştır. Aynı yüzyılda Ludwig von Rauter ve John Newbery'nin Anadolu'ya yaptıkları gezide, Phrygia hakkında da birtakım bilgiler sağlamıştır. 17. yüzyılda botanikçi Joseph Pitton de Tournefort, 18.yüzyılın başında ise Paul Lucas, Eskişehir ve çevresinde araştırmalar gerçekleştirmiştir. Aynı yüzyılda, Arthur Pullinger ve İngiliz asker William Martin Leake de bölgede bulunmuştur. Leake, aynı zamanda Seyitgazi ile Eskişehir'de çalışmalar yapmış, bazı yazıtları kaydetmiş ve Phryg kaya mimarisi hakkında bilgiler aktarmıştır. 18.yüzyılın sonlarında, İtalyan arkeolog

Domenico Sestini, Eskişehir ve Alpu ovalarında araştırmalarda bulunmuş, Eskişehir'in antik Dorylaion olduğunu, Karahöyük'ün ise Midaion olduğunu ilk kez dile getiren kişi olmuştur.

Bölgedeki kapsamlı arkeolojik, epigrafik ve tarihsel araştırmalar 19.yüzyılda başlamıştır. Önce John Macdonald Kinneir, ardından Charles Leonard Irby, James Mangels ve Alexandre de Laborde, Seyitgazi ve çevresindeki Dağlık bölgede araştırmalarda bulunmuştur. John Robert Steuart, Baron R. Wolff ve Johannes Franz da Seyitgazi ve çevresinde arkeolojik ve epigrafik çalışmalarda gerçekteşirmiştir.

Fransız arkeolog Charles Texier, 1833 ve 1843'te devlet tarafından verilen görevle Anadolu'ya seyahatler düzenlemiştir. Bu seyahatleri sırasında tespit ettiği arkeolojik ve epigrafik buluntuları ayrıntılı bir şekilde kopyalamış ve incelemiştir. *Description de l'Asie Mineure faite par ordre du gouvernement français de 1833 a 1837 et publiée par le ministère de l'Instruction publique* başlıklı ve 1849 tarihli eserinde bu seyahatlerinden elde ettiği epigrafik, arkeolojik ve mimari sonuçları üç cilt hâlinde yayınlamıştır. Bu eser Türkçeye de çevrilmiştir. Özellikle Dorylaion ve Nakoleia kentleri çevresindeki araştırmaları, söz konusu kentler hakkında önemli bir veri kaynağı sağlamıştır.

19.yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'nun genelindeki bu keşif araştırmaları, profesyonel arkeolojik ve epigrafik araştırmalara dönüşmeye başlamıştır. Bu dönemde İngiliz, Alman ve Avusturya Arkeoloji enstitüleri kurulmuş ve disiplinlerarası ekip çalışmaları başlamıştır. Bu kapsamda James Franz, Heinrich Kiepert ve Johannes Franz, topografya, epigrafi ve arkeoloji çalışmaları gerçekteşirmiştir.

Bölgede o tarihe kadar hem coğrafya hem de zaman olarak en kapsamlı araştırmaları gerçekteştiren kişi William Mitchell Ramsay'dir. Hem Anadolu'nun tarihi coğrafyası hem de Phrygia özelinde çalışmalar yapan Ramsay, bölgenin topografyasını,

burada bulunan arkeolojik alan ve eserler ile yazıtların kopyalanması, transkripsiyonu ve tercümelerini yapmış, bunun yanında, gezdiği bölgelerin etnografik yapısını da aktarmıştır. Araştırmalarını *The Cities and Bishoprics of Phrygia* isimli iki ciltten oluşan çalışmada toplamıştır. Söz konusu kitabın ilk cildi, Büyük Menderes'in kollarından birini teşkil eden ve bugün Denizli il sınırlarından geçen Çürüksu (Lykos) Havzası ile Aşağı ve Yukarı Menderes Havzası, Acıpayam (Kazanes) Ovası ve Phrygia – Pisidia sınır bölgesini kapsamaktadır. Böylece Phrygia'nın güneybatı ve güney kesimleri iç bölgeleriyle birlikte Ramsay tarafından incelenmiştir. İkinci cilt ise Batı ve Orta Phrygia'yı ele almaktadır. Bu cilt, özellikle Nakoleia ve Dorylaion bölgeleri açısından Epiktetos literatürünün önemli parçası olmuştur. Ayrıca, Türkçe baskısı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan "*Historical Geography of Asia Minor*" isimli çalışması, Anadolu'nun tarihi coğrafyası üzerine yazılan ilk bilimsel eserdir.

Ramsay'den sonra Walther von Dieast, Otto von Kuhlman ve ardından Alman Arkeoloji Enstitüsü adına Botho Graef ve Alfred Körte kuzey ve kuzeybatı Phrygia'da çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1893 yılında Fransız araştırmacı Georges Radet, bölgede epigrafik ve topografik araştırmalarda bulunmuş, özellikle Dorylaion ve çevresindeki pek çok yazıtı kopyalayıp transkripsiyonunu yapmıştır. Radet'nin çalışması, 19.yüzyılın sonunda, henüz Eskişehir merkezi çok gelişmemişken ovada bulunan eserlerin yerlerinin kaydedilmesi ve dolayısıyla lokalizasyon açısından önemlidir.

Savaş yıllarında bölgede araştırmalar durmuştur ancak cumhuriyet devriminin ardından, sistemli arkeoloji ve epigrafi çalışmaları hız kazanmıştır. Phrygia'da gerçekleştirilen en kapsamlı epigrafik araştırma olan *Monumenta Asiae Minoris Antiqua* (MAMA) projesi de William M. Calder'ın öncülüğünde bu yıllarda başlamış ve 1928 yılında Phrygia – Lykaonia sınırındaki araştırmaların sonucu, aynı isimle 1928 yılında bir ciltte toplanmıştır. Ekip, Kilikia bölgesindeki araştırmalarını 1930 yılında serinin ikinci cildinde, 1931 yılında ise üçüncü cildinde toplamıştır. Ardından Phrygia – Galatia sınırı

ile Phrygia Paroreia ve Dağlık Phrygia'nın güneyinden Phrygia – Lydia sınırına kadar olan bölgedeki epigrafik veri 1933 yılında dördüncü ciltte toplanmıştır.

1931'de, 26 Mart – 21 Nisan arasında Dorylaion ve Nakoleia antik kentleri ve hakimiyet alanında araştırma yapmak için Eskişehir'de bulunmuşlar ve bu araştırmalarını serinin beşinci cildinde toplamışlardır. Bu çalışmalar kapsamında, Dorylaion ve Nakoleia hakimiyet alanında tespit edilmiş 322 adet epigrafik belge transkripte edilip kataloglanmıştır. Ayrıca Ramsay'in söz konusu tarihte henüz yayınlanmamış olan ve bölgede tespit ettiği yazıtları ve arkeolojik buluntuları içeren notlar da bu kataloğa eklenmiştir. Bu çalışmada da ele alınacak olan ve özellikle kuzeybatı Phrygia'nın dağlık ve izole bölgelerinde tapınım gören Zeus Bronton için ayrıntılı ve karşılaştırmalı bir corpus hazırlanmış, bölgede tespit edilen ve o döneme kadar yayınlanmış yazıtları da bibliyografya olarak listelenmiştir.

MAMA editörlerinin önceki ciltlerdeki tavrı, serinin beşinci cildinde de fark edilmektedir.; bölge kendi içinde topoğrafyaya göre sınıflandırılmıştır. Bu, metodolojik açıdan bölgenin tarihsel coğrafyasına uygun bir yaklaşımdır. Bölgelerin kendi içlerinde fiziki coğrafyaya ve günümüzde gözlemlenebilir kültür coğrafyası farklılıklarına göre sınıflandırılması ve yine bu temelde karşılaştırılması, yorumun, eldeki verilerin ötesine geçmesi gerektiği durumlarda sağlam bir altyapı teşkil edebilmektedir. Bu yüzden, bu ciltteki belgeler, Dorylaion merkez ve yakın kırsalı, Nakoleia ile Dorylaion arasında bulunan ve Dağlık Phrygia'nın Doğu sınırını boyunca uzanan boğaz, Seyitgazi bölgesi ve Eskişehir merkezinin güneybatısında yer alan ve Dağlık Phrygia'nın kuzey ucunda bulunan Porsuk Vadisi olarak coğrafyalara göre sınıflandırılmıştır.

Nakoleia ile Eskişehir arasında kalan bölge gerçekten özel bir geçiş alanıdır ve Dorylaion'un hakimiyet sınırları içindedir. Çalışmada bu bölgenin malzemesini Dorylaion'un kırsalı kapsamında değerlendirdik. Porsuk Vadisi'nin özel konumu hem Dorylaion'un hem de Kotiaion'un alanına girmekteydi. Değerlendirme bölümünde bu

bölgenin kendine ait kültürel yapısı vurgulanmış ancak MAMA ekibinin gerçekleştirdiği ayrıma gidilmemiştir. Buna rağmen, Eskişehir ve Alpu Ovalarını birlikte değerlendirmek, Midaion bahsindeki veri eksikliğinden kaynaklanmakla birlikte, coğrafi olarak birbirine yakın olmalarıyla da ilişkilidir. Dağlık Bölge'nin asıl vurgulandığı başlıklar ise Kotiaieion ve Nakoleia kentleri olmuş, bunlar aynı bölüm altında incelenmiştir. Sebebi ise, hakimiyet alanlarının çoğunluğunun Dağlık Phrygia'nın kuzey yarısını kapsamasıdır. Bu çalışmanın önerilerinden biri de Dağlık Phrygia'nın bir bütün ve mikro coğrafya olarak analizinin gerçekleştirilmesinin, özellikle Hellenleşme ve Hristiyanlaşma sürecinin izlenmesi, bölge tarihi açısından önemli olacağı yönündedir.

MAMA serisinin 1939'da yayınlanan altıncı cildi ise Dağlık Phrygia'nın güney kısımları ile Karia bölgesini kapsamaktadır. Yedinci cilt, Phrygia'nın doğusu ile Batı Galatia, sekizinci cilt ise Pisidia – Phrygia sınırı ile Lykaonia'ya ayrılmıştır. Dokuzuncu cilt çalışmamız için oldukça önemlidir ve Aizanoi antik kenti hakimiyet alanı Aizanitis'i ele almaktadır. S. Mitchell, B. Levick, J. Potter ve M. Waelkens gibi bölgede çalışmalar gerçekleştiren bilim insanlarının editörlüğünde düzenlenen çalışma, Aizanitis'te tespit edilen ve çoğu yayınlanmamış, tarihleri MÖ 1.yüzyıldan MS 5.yüzyıla kadar farklılık gösteren 589 adet epigrafik belge ve yine burada bulunan nümizmatik eserlerin listesi bulundurmaktadır. Bunun yanında, 1988'e kadar yayınlanmış olan yazıtların bir listesi de bibliyografya ile birlikte verilmiştir ve bir corpus oluşturulmuştur. Cildin giriş bölümünde Aizanoi kenti tarihi, kurumları ve sosyal yapısı hakkında Stephen Mitchell'in kaleme aldığı değerlendirme yazısı bulunmaktadır. Bu yazı, Aizanoi'un Hellenistik Dönemi ile ilgili kısıtlı bilgi barındırmaktadır. Cildin çıktığı dönemde Aizanoi kentindeki kazı çalışmaları yeterince gelişmemişti. Ayrıca Geç Hellenistik – Erken Roma dönemlerine ait az sayıda epigrafik bulgu incelenmemişti.

Yine aynı editör ekip, kuzeybatı Phrygia'da çalışmalarını sürdürmüş ve daha önce C.W.M. Cox, A. Cameron ve J. Cullen tarafından yapılan araştırmaları devam ettirmiştir.

Bu çalışmaların sonunda, 1993 yılında bu bölgeyi kapsayan onuncu cildin yaynını gerçekleştirmiştir. Beşinci ciltte ele alınan Porsuk Vadisi'nin Appia antik kenti çevresindeki gúney bölümünü (Yukarı Porsuk Vadisi), Kotiaieion antik kentini ve bunun yanında, Epiktetos ile sınır kent ve *katoikialar* olan Kadoi, Synaus, Ankyra ve Tiberiopolis'i ele alınmıştır. Cilt aynı zamanda bölgede tespit edilip yayınlanan yazıtların bibliyografyasını da içermektedir. Serinin on birinci cildi ise Calder ve M. Ballance'ın 1954- 57 arasında tespit ettiği yazıtları toplamış ve 2013 yılında yayınlanmıştır. Katalog şu anda açık erişim olarak <http://mama.csad.ox.ac.uk/> adresinde ulaşılabilir durumdadır.

MAMA ekibinin neredeyse yúy yıl süren bu kapsamlı araştırması, bölgenin tarihi açısından oldukça önemlidir. Bu süre zarfında daha küçük alanlarda çalışmalar devam etmiştir. Emilie Haspels, 1946 – 1958 yılları arasında Dağlık Phrygia'da çalışmış ve sonuçlarını 1971 yılında *The Highlands of Phrygia: Sites and Monuments* adıyla iki cilt hâlinde yayınlamıştır. Kitabın ilk cildi Demir ağı'ndan Bizans Dönemi'ne kadar Dağlık Phrygia arkeolojisi ve tarihi üzerinedir; ikinci cildi ise arkeolojik, mimari ve epigrafik eserlerden oluşan bir katalogdur. Bu bölge alışması, Dağlık Phrygia'nın bir kúltür alanı olarak tamamen incelendiği ilk çalışmadır ve bölgenin toplumsal tarihi açısından önemli sonuçları barındırmaktadır. Phryg kaya anıt ve mezarlarının detaylı incelemesi ve tipolojik sınıflandırmalarının yanı sıra, MS 1 – MS 6.yüzyıllar arasına tarihlenen yazıtların transkripsiyonu bulunmaktadır.

Bunun dışında, Peter Frei'nin 80 ve 90'larda Eskişehir il sınırlarında gerçekleştirdiği topografik ve epigrafik araştırmalar, MAMA ekibinin kısıtlı araştırmalarının sonucunda literatüre kazandırılmış yazıtlara önemli katkı sağlamıştır. Thomas Drew-Bear ise 1968'den 2011'e kadar aralıklı olarak, Afyon, Kútahya, Denizli, Uşak ve Eskişehir'de araştırmalarda bulunmuş, özellikle yönetim ve askeri içerikli yazıtları literatüre kazandırmıştır. Bunun dışında, I. W. Macpherson ve E. Gibson da 1970'lerde bölgede epigrafik araştırmalar yapmıştır. Gibson, özellikle Erken Hristiyanlık

ve montanizm gibi heretik yapıların bölgedeki varlığı hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmamız açısından önemli bir isim olmuştur.

Dağlık Phrygia’da, Haspels’ten sonra gerçekleştirilen en kapsamlı araştırma Taciser Tüfekçi Sivas ve Hakan Sivas’ın yöneticiliğinde 2001 – 2012 yılları arasında yürütülmüştür. “Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması” (EKAYA) olarak adlandırılan proje kapsamında, söz konusu iller boyunca uzanan Dağlık Phrygia ve Sivrihisar Dağları boyunca yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Çalışmada bu bölgelerde tespit edilen höyükler, nekropoller, sit alanları, kaya anıtları, kaya mezarları, mezar taşları, yazıtlar, küçük buluntular, seramik buluntular kayıt altına alınmıştır. Araştırmanın raporları ve envanter listeleri Tüba-Ked’in 2003, 2004 ve 2005 tarihli ciltlerinde yayınlanmıştır. Bu tarihten sonraki çalışmaların sonuçları ise proje raporu olarak Anadolu Üniversitesi Merkez Kütüphanesi’nde çevrimiçi erişime açıktır. Bunun yanında, Mark Waelkens ve Tomas Lochman, kapı biçimli mezar stellerini konu alan araştırmalarına Phrygia Epiktetos’u dahil etmiş, bu açıdan kapsamlı bir külliyat oluşturmuşlardır.

Bölgede yapılan arkeolojik araştırmalar oldukça kısıtlıdır. En eski sistemli kazı çalışması, 1924’te Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından Aizanoi antik kentinde gerçekleştirilmiştir. 1936 yılında Albert Gabriel yönetimindeki Fransız ekip Yazılıkaya’da, 1937’de Kurt Bittel ise Demircihöyük’te çalışmalarda bulunmuştur. Demircihöyük kazısı Manfred Korfmann tarafından 1975 yılında sürdürülmüştür. Aizanoi kenti kazıları 1970 yılında, R. Naumann başkanlığında yeniden başlamıştır. Naumann’ın ardından, 2007’ye kadar Klaus Rheidt, 2009 ve 2010 sezonlarında ise Ralf Von Den Hoof başkanlığında kazı devam etmiş ve bu sezon ile birlikte Alman Arkeoloji Enstitüsü’nün Aizanoi’daki araştırmaları sona ermiştir. Bu çalışmalarda Aizanoi’un Hellenistik ve Roma Dönemlerine ait önemli veriler elde edilmiştir. Kentin kazısı 2011 yılından itibaren Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Elif Özer

tarafından devam ettirilmektedir. Bu tarihten itibaren kazı çalışmaları kentin kuzey nekropolisinde yoğunlaştırılmış ve hem ölü gömme gelenekleri hem de toplumsal yapı hakkında önemli bulgulara ulaşılmıştır.

Aizanoi antik kentinde yürütülen arkeolojik çalışmalar sırasında epigrafik araştırmalar da gerçekleştirilmiştir. Wolfgang Günther, 1975 yılında Aizanoi'un Hellenistik yazıtlarından birini *İstanbul Mitteilungen*'in 25. cildinde yayınlamıştır. 2005'e kadar kentte epigrafik araştırmalar gerçekleştiren Michael Wörrle, onurlandırma yazıtları, kamu yazıtları ve mezar taşlarından oluşan bir grup belgeyi *Chiron* dergisinin 22, 25, 36 ve 32.ciltlerinde yayınlamıştır. Aizanoi antik kentinin mezar taşları üzerine olan tarihsel, epigrafik ve stilistik araştırmalar, 2016'dan beri arkeolog Zerrin Erdinç ve tarafımızca sürdürülmektedir.

Bölgedeki bir diğer sistemli kazı çalışması 1989 yılında Mühibbe Darga tarafından başlatılmış olan Şarhöyük arkeolojik kazılarıdır. Şarhöyük, 19.yüzyılda Eskişehir'e gelen gezginlerin dikkatini çekmiş ve çoğu tarafından Dorylaion antik kentinin akropolisi olarak kabul görmüştür. Darga ve ekibi 1989 – 2005 yılları arasında gerçekleştirdiği kazı çalışmalarında, höyüğün katmanlarını ortaya çıkarmış ve Tunç Çağı'ndan Bizans'a kadar sürekli bir yerleşim olduğunu saptamıştır. 2005 yılından itibaren kazının yürütücülüğünü Taciser Tüfekçi Sivas üstlenmiş ve 2012 yılına kadar araştırmalarını devam ettirmiştir. Bu sırada höyüğün güney-batısında kalan nekropolis alanında da kazı çalışmaları başlamıştır. 2013 yılında temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiş, 2015 yılında ise Şarhöyük kazıları, Mahmut Bilge Baştürk'ün bilimsel danışmanlığında, Eskişehir Arkeoloji Müzesi koordinatörlüğünde yeniden başlatılmıştır ve hâlen devam etmektedir.

Son yıllarda bölge hakkında bazı tarih araştırmaları da gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaların en kapsamlısı, Erkan İznik'in doktora tezi olan “*Roma İmparatorluğu Döneminde Frigya Epiktetos Merkezlerinde Sosyopolitik, Sosyoekonomik ve*

Sosyokültürel Yapı” başlıklı ve 2006 tarihli çalışmadır. Söz konusu çalışmada İznik, Epiktetos kentlerinin sosyal, ekonomik ve politik tarihlerine ayrıntılı olarak değerlendirmiştir. Bunun yanı sıra İznik, Epiktetos kentleri sınırlarında bulunan bazı epigrafik bulguların tercümelerine de çalışmasında yer vermiştir. Bölgenin klasik dönemlerini kapsayan bir çalışma da Rıfat Eser Kortanoğlu tarafından kaleme alınmıştır. 2006 yılında yayınlanan *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Dağlık Phrygia Bölgesi Kaya Mezarları* başlıklı doktora tezinde Kortanoğlu, adı geçen dönemlerde yapılmış ya da devşirme olarak kullanılmış kaya mezarlarının katalogunu oluşturmuş ve mimari analizini gerçekleştirmiştir. Bu çalışma, 2008 yılında Anadolu Üniversitesi Basımevi tarafından yayınlanmıştır. Bunun yanında, o döneme kadar bölgede tespit edilmiş bazı epigrafik ve nümismatik belgeleri de aktarmıştır.

2015 yılında Ute Kelp, “*Grabdenkmal und lokale Identität*” başlıklı çalışmasında, çoğunluğu kuzeybatı Phrygia’da tespit edilen mezar stellerinin incelemesini gerçekleştirip bölgenin toplumsal kimliğini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. 2016 yılında Peter Thonemann’ın editörlüğünde çıkarılan *Roman Phrygia: Culture and Society* isimli kitapta, özellikle kuzeybatı Phrygia’nın toplumsal tarihi alanında çalışmalara yer verilmiş, ayrıca mikrotarih, tarihsel sosyoloji ve etnografik metotlar kullanılarak, bölgenin yeni bir bakış açısıyla incelemesi gerçekleştirilmiştir.

Kaynaklar, Perspektif ve Yöntem

Phrygia Epiktetos bölgesinde yaklaşık yüz elli yıldır devam eden sürekli ve sistemli çalışmalar bulunmaktadır. Bunlar arasında bölgenin epigrafik geleneği, kentsel gelişimi, dinsel yapısı, ekonomisi ve ölü gömme geleneklerini içeren araştırmalar da bulunmaktadır. Bu nedenle, bölge üzerine bir tarih çalışmasına girişmek konu bakımından pek çok çatışmaya gebe dir. Ute Kelp’in *Grabdenkmal und lokale Identität* isimli çalışması dışında, bir bütün olarak ya da parça parça, Epiktetos’taki ölüm ve ölü gömme geleneğinin toplumsal yapıyla olan ilişkisi, tarihsel açıdan incelenmemiştir. Ute

Kelp'in çalışması ölü gömme geleneklerinin bir unsuru olan mezar stelleri ve bu stellerin üzerindeki toplumsal yansımalara odaklanmıştır.

Bu çalışmada ise bundan fazlası, bölgede yaşayan insanların ölüm algısı, ölüm geleneği ve bunun çevresinde gelişen diğer inanç ve geleneklerin, toplumun yapısı ve demografisiyle olan bağlantısı coğrafi bir perspektifle ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, tezin ana başlıkları bölgedeki kültür coğrafyalarına göre ayrılmıştır. Böylece batıdan doğuya, Örencik Ovası, Kütahya ve Seyitgazi platoları da dahil olmak üzere, bu iki kent arasında kalan dağlık bölge ile Eskişehir ve Alpu Ovaları, tezin temel başlıklarını oluşturmaktadır.

Phrygia Epiktetos'un dağlık ve kırsal bölgelerindeki toplumsal yapı incelenirken *Roman Phrygia* adlı derleme çalışmada, Peter Thonemann'ın *Roman Phrygia: An Anarchist History* adlı makalesinde sunduğu ve Çin'in Zomia Dağlık Bölgesi ve Dağlık Phrygia arasında kurduğu coğrafi, tarihsel ve sosyolojik savlar temel alınmıştır. Söz konusu savlar, dağlık bölgelerde yaşayan nüfusun, genellikle düzlüklerde yaşayan insanların göçüyle oluştuğu, bu bölgelerde devlet otoritesinin zayıf olduğu ve başta okuryazarlığın seyrek görülmesi olmak üzere, devlet yapılanmasını engelleyen toplumsal kurumların ortaya çıktığı şeklindedir. Bu bize çalışma sırasında taşra ve merkez ayrımını net bir şekilde ortaya koyabilecek ve dönüşümü gözlemleyebilecek bir model sağlamıştır.

Çalışmanın kapsam sorunu yalnızca coğrafi değil, aynı zamanda zamansaldır da. Bahsettiğimiz kültür bölgelerinde bir devamlılık söz konusudur. Öncelikle bölgenin tamamının Hellenistik dönem öncesinde, çoğu Phryglerden oluşan yerli gruplarca iskân edildiği bilinmektedir. Bu doğrultuda bir "Phrygia kültürü"nden bahsetmek gerekir ki bu kültürel unsurların Hellenistik ve Roma dönemlerinde devam eden varlığı çalışmanın pek çok yerinde vurgulanmış ve bu kültürün üstünde durulmuştur. Genel olarak Roma Dönemi Epiktetos'unun Hellen, Roma ve yerli kültürlerin senkretizmini yansıttığı

gözelemlenmiştir. Bu da Hellenistik ve Roma dönemi toplum yapısını ve ölüm anlayışını, bölgenin öncesinden bağımsız bir şekilde ele alma olasılığını ortadan kaldırmaktadır.

Bu kaygı, araştırmalarımızın sonuna doğru, birinci bölümü bir takım coğrafi ve teorik kavramların açıklanması; ayrıca bölgede, Hellenistik döneme kadar bulunan ölü-gömme gelenekleri, ölüm algısı, demografik yapıyı genel olarak incelemeye ayırmaya yönelmiştir. Böylece bu bölüm altında, Phrygler ve Phrygia, Phrygia Epiktetos ve Dağlık Phrygia, Epiktetos kentlerinin sınırları, Phrygia’da Hellenistik Dönem öncesi bulunan ölü-gömme gelenekleri ve ölüm algısı, Hellenizm ve Hellenleşme, Roma’nın Anadolu eyaletlerindeki faaliyetleri ve Romalılaşıma konuları ele alınmıştır.

Çalışmanın odağını teşkil eden diğer bölümler kendi içlerinde “Toplumsal Gelişim ve Demografik Yapı” ve “Ölüm Anlayışı ile Ölü Gömme Gelenekleri” olarak ikiye ayrılmıştır. “Toplumsal gelişim” kavramı, metodolojik bir kaygının sonucunda kullanılmıştır. Bunun sebebi, MÖ 2.yüzyıl ile MS 3.yüzyıl arasında hem taşra hem de merkezlerde Hellenistik bir dönüşüm sürecinin yaşanmasıdır. Bu süre zarfında toplum, tüm kurumlarıyla birlikte değişim içine girmiştir. Dolayısıyla ölüm anlayışı ve ölü-gömme geleneklerinde de bu değişimin izlerine rastlanmaktadır. Bu nedenle toplumun bu süreç içindeki yapısı, kronolojik olarak, “Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi” ve “İmparatorluk Dönemi” başlıklarıyla incelenmiştir.

“Ölüm Anlayışı ve Ölü-Gömme Gelenekleri” başlıkları ise “Nekropolisler ve Ölü Gömme Biçimleri”, “Ölüm Algısı”, “Ölü Kültü ve Diğer Dünya” ve “Ölüm ve Toplumsal Kurumlar” şeklinde alt bölümlerden oluşmaktadır. Bu alt bölümlerin bazıları, kentlerden gelen verilerin oranına göre birleştirilmiş ya da dahil edilmemiştir. “Nekropolisler ve Ölü Gömme Biçimleri” başlığı altında, ele alınan coğrafi bölgede şu ana kadar tespit edilmiş olan nekropolis alanları anlatılmış ve bu alanlarda gerçekleştirilen çalışmalar temelinde ölü-gömme biçimlerinden bahsedilmiştir. “Ölüm Algısı” bölümünde ise, söz konusu coğrafyada yaşayan insanların ölüme karşı geliştirdiği psikolojik ve toplumsal tavır iele

alınmıştır. “Ölü Kültü ve Diğer Dünya” başlığı, Eskiçağ toplumlarının çoğunda görülen ölünün tanrısallaşması ya da ölünün tabu hâline getirilmesi konuları incelenmiş, yerel coğrafyaya ve toplumsal yapıyla ortaya çıkan farklılıklar incelenmiştir. “Ölüm ve Toplumsal Kurumlar” başlığı ise, ölümün ekonomik, dini, politik ve hukuksal yönleri ile bu kurumlarla olan ilişkisini içermektedir. Bu başlıklar, tüm bölgelerin incelenmesinin ardından çıkarılan ortak ve farklı veriler göz önünde bulundurularak belirlenmiştir.

Amaç kısmında bahsedildiği üzere, çalışmanın bir diğer işlevi de bölgede ölüm ve ölüm geleneği ile ilişkili olan epigrafik belgelerin bir kataloğunu oluşturmaktır. Bu doğrultuda, bu çalışmanın kaleme alındığı tarihe kadar tespit edilmiş olan mezar taşlarının önemli bir kısmı, Türkçe tercümeleriyle bir yerde toplanmış olacaktır. Bu katalog oluşturulurken kentlerin belirlenmiş sınırları temel alınmıştır. Belgeler kronolojik sıraya göre ayrılmıştır. Katalog numaralandırması, her bir kentin baş harfi ve yazıt numarası şeklinde yapılmıştır. Böylece katalogun ileride yapılacak araştırmalarla genişlemesi ya da dijital ortama aktarılması sırasında kolaylık sağlayacaktır.

Yazıtlar, *yazıt numarası / transkripsiyon / tercüme eserin türü / tarih / buluntu yeri / kaynak* sırasıyla kataloglanmıştır. Belgelerin yorumlanması metnin içinde yapıldığından ve çalışmanın bir epigrafi araştırması iddiasında olmamasından dolayı, yazıtların epigrafik analizine, içerikle ilgili olmadığı sürece yapılmamış, fakat bu analizi yapan kaynaklara atıfta bulunulmuştur. Metin içinde yazıtlara yapılan atıflarda tarafımızca verilen katalog numarası kullanılmıştır. Derlenen yazıtlardaki onomastik ve demografik veriler toplanmış ve istatistik oluşturmak için kullanılmıştır. Özellikle kentlerdeki etnik yapıyı belirlemek ve bunun yanında ölüm geleneğinin yaş, sosyal sınıf, meslek ve dinsel yapıyla olan ilişkisini göstermek açısından bu istatistikler önemli bir veri oluşturmuştur.

Epigrafik belgelerin toplanmasında MAMA, *Supplementum Epigraphicum Graecum* (SEG), *Steinepigramme aus dem griechischen Osten* (SGO), *Orientis Graeci*

Inscriptiones Selectae (OGIS), *Corpus Inscriptionum Graecarum* ve *Inscriptiones Graecae* (IG) kataloglarından ağırlıklı olarak faydalanılmıştır. Bunun dışında çalışma tarihçesinde bahsedilen araştırmacıların katalog, kitap ve makaleleri de çalışmanın önemli kaynaklarını oluşturmaktadır. Aizanoi'daki çalışmalarımız sırasında katalogdaki yazıtların pek çoğunu tespit edip yeniden inceleme fırsatı bulunmuştur. Yine Dorylaion ve çevresinde, bazı mezar taşlarının hâlen yerlerinde olduğunu fakat büyük çoğunluğunun taşındığı ya da devşirme taş olarak kullanıldığı, buna karşılık bölgedeki yazıtların çoğunun kayıt altına alınmadığı da tespit edilmiştir.

Çalışmanın Epiktetos bölgesine uygulanabilirliği öncelikle iki kent üzerinde test edildi, bunlardan biri Dorylaion, diğeri ise Aizanoi'dur. Bu bağlamda, bu iki kentin toplumsal kimlik ve dönüşümü hakkındaki ilk sonuçlar, Viyana Üniveristesi'nde *Institut für Alte Geschichte und Altertumskunde*'nin bünyesinde gerçekleşen *Papyrologisch-epigraphische Werkstatt in Universität Wien* seminer dizisinde "Hellenism, Local Identity and Social Transformation in Phrygia Epiktetos" başlığıyla 2018 yılının Mart ayında; Aizanoi antik kentinin toplumsal gelişimi ise aynı yılın Temmuz ayında, *Anadolu'da Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Ölü Gömme Adetleri Uluslararası Sempozyumu* 'nda "Mezar Yazıtları Doğrultusunda Aizanoi Antik Kenti'nde Demografik Yapı ve Toplumsal Kimlik" başlığıyla tartışmaya sunulmuştur.

Çalışmanın sonuç kısmı da birbirinin içinde iki kısımdan oluşmaktadır. Öncelikle coğrafi farklılıkların ölü gömme gelenekleri ve toplumsal kimlik üzerindeki ayırıştırıcı etkisi ele alınırken, diğer taraftan coğrafyaya rağmen topluma ve kurumlarına işleyen baskın kültürün varlığı ortaya koyulmuştur. Çalışmanın bu kısmında istatistiklere ve grafik tablolara da yer verilmiştir. Böylece hem bölge içinde hem de farklı bölgelerde ileride gerçekleştirilecek olan çalışmalardaki sonuçlar için karşılaştırılabilir tarihsel bilgi elde edilmiştir. Böylece, özellikle Anadolu'nun iç bölgelerinin Hellenistik ve Roma

Dönemlerinde nasıl bir toplumsal gelişim sergilediği ve bu gelişimin kültürel yapıda nasıl yankı bulduğuna dair bir model oluşturmak için bir ön çalışma hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR VE TARİHSEL ALTYAPI

Kavram tarihi ile bölge tarihi araştırmalarının arasında belirli ortak yanlar bulunmaktadır. Bu iki tarihsel disiplin, araştırmanın zaman ya da mekân boyutuna bakılmaksızın mikrotarihsel bir içeriğe sahiptir. Bunun nedeni, bir tarihsel nesneye, o nesnenin bulunduğu konumdan bakarak bazı genel sonuçlara ulaşma kaygısıdır. Bu tez, her iki disiplini içinde barındırmaktadır. “Ölüm” kavramının belirli bir dönemde yaşayan insanların zihnindeki durumunu ve bunun toplumdaki karşılığını ele alırken, bunu Epiktetos temelinde yaparak, bölgenin toplumsal tarihini de incelemektedir. Bu nedenle, ölüm kavramının Hellenistik dönem öncesinde bölgede yaşayan insanlarca nasıl görüldüğü ayrıca önem kazanmaktadır. Bunun yanında, Hellenistik ve Roma Dönemleri boyunca yaşanan kültürel değişimleri anlamada Hellenizm ve Roma’nın bölgedeki kültür politikalarına bakmak, bu tarihlerde bölgede yaşayan toplumların kimliğini anlamada önemlidir. Tüm bunlardan önce, Phrygia’nın ve geçirdiği tarihsel sürecin aktarılması önemli bir zemin oluşturacaktır.

1.1. Phrygler, Phrygia ve Krallık

1.1.1. Trak Göçleri ve Coğrafi Yayılım

MÖ 12. yüzyıl, tüm Akdeniz dünyası için bir dönüşümün başlangıcıydı. Ege kıyıları ve adalar çöküş içindeydi. Hitit İmparatorluğu dağılmıştı, Levant’ın büyük kentleri yıkılmış ve eski görkemlerini yitirmiştir. Aynı dönemde Kıbrıs’taki kentlerde bir tahrip tabakasının ardından bölgede farklı bir kültürün ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Çok geçmeden, MÖ 11.yüzyılda Mezopotamya’nın güçlü devletleri Assur, Babil ve Elam, gerilemeye başlamış, Mısır ise en dar sınırlarına çekilmek zorunda kalmıştı. Mevsimsel değişim ve kuraklık, pek çok halkı o döneme kadar yaşadığı coğrafyadan göçe

zorlamış ya da yine bu sebeple yaşadıkları coğrafya dışarıdan göç almıştı. İki yüz yıllık karanlık dönem bittiğinde ise politik ve kültürel yapı tamamen değişmişti.¹

Bunun şu ana kadar öne sürülmüş olan en makul nedeni, çoğu kuzeyden olan bazı toplulukların, kuraklık, nüfus patlaması ve ekonomik nedenlerle güneye göç etmeleri ve bu göçler sırasında diğer halkların yerlerinin değişmesiyle ortaya çıkan kitlesel hareketlerdir. “Deniz Kavimleri” ismi verilen bu toplulukları, onlara direnebilen bilinen tek krallık olan Mısır’ın firavunu III. Ramses’in mezar anıtından bilmekteyiz.² Aynı metinlerde aileleriyle birlikte göç eden toplulukların varlığı görülmektedir. Bunların

¹ A. Kuhrt, **Eskiçağda Yakındoğu**, c.II, Çev: Dilek Şendil, İstanbul, 2010, s.5. Bu dönüşüm Önyasya için işk değildi ve son olmayacaktı. MÖ 2.binyılın başında bölge Hint-Avrupalı halkların göçlerine maruz kalmış, coğrafyadaki nüfus değişmiştir. MÖ 12.yüzyılda başlayan göçlerle gelen halklar, böyle bir nüfusun üzerine gelmiştir. Batı Anadolu’da bu nüfusun büyük oranda Luvilerden oluştuğu düşünülmektedir. Eğer bu düşünce doğruysa, Batı Anadolu’ya yerleşen yeni yerleşimciler, bu topluluklarla birlikte yaşam sürmeye başlamışlardır. Sonuç olarak, Epiktetos sınırları içindeki yerleşim alanlarında gerçekleştirilen çalışmalar, ölü gömme gelenekleri ve seramik kültürlerinin burada kültürel dönüşümün yaşandığını göstermektedir; bkz. T. Efe, “Seyitgazi/Küllüoba 1996 Yılı Kazısı”, **KST**, c.19.1, Ankara, 1997, s.151 – 171; bölgede gerçekleşen ve bu konuda fikir elde etmeyi sağlayacak olan araştırmalar için bkz. J. Seeher, “Demircihöyük Nekropol Kazısı 1990 Yılı Sonuçları”, **KST**, 13.1, Çanakkale, 1991, s.163 – 175; T. Efe, “1988 Yılında Küahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, **AST**, c.7, Ankara, 1989, s.405 – 422; söz konusu araştırma 1995 yılına kadar devam etmiş ve sonuçları **AST**, 8 – 13.ciltleri arasında yayınlanmıştır.

² İbid, s.7.

bazılarının kavimlerin göçlerinin etkisiyle güneye inmek zorunda kalan Anadolu halkları olduğu düşünülmektedir.³ Bunun nedeni, bu dönemde yeni yerleşimcilerin kitleler halinde hem Balkanlar hem de Kafkasya'dan yarımadaya girmeye başlamasıdır. Kafkasya'dan gelip Anadolu'nun içlerine yerleşen topluluklara "Muşkiler" denilmekteydi. Makedonya civarından, Trakya'yı geçerek gelen kitleler arasında ise kendilerine "Bryg" adı verilen ve literatürde Phryg olarak bilinen bir topluluk bulunmaktaydı. Bu gruplar sonraki iki yüzyıl boyunca Marmara Havzası'ndan Polatlı'ya kadar yayılmış ve bu bölge içinde kültürel ve siyasi bir birlik oluşturmaya başlamışlardır.⁴

Klasik yazarlar arasında Phrygler'in kökenine dair en açık bilgiyi Herodotos verir:

*Makedonyalılara göre Phrygialılar Avrupa'da oturdukları zaman Bryg adını taşıyorlardı ve onların komşularıydılar. Asia'ya geçtikten sonra yurtlarıyla birlikte adları da değişmiştir.*⁵

Yine Herodotos'un çağdaşı olan Lydialı tarihçi Ksanthos, Phryglerin Troia Savaşı'ndan hemen sonra Scamandrius önderliğinde Balkanlar'dan Anadolu'ya girdikleri belirtmektedir⁶ ancak tarihçinin bahsettiği lider hakkında başka herhangi bir kanıt bulunamamıştır. Yine de göçler sırasında bir önderin isminin geçmesi açısından bu göz ardı edilmemelidir. Strabon da bu iki tarihçiyi destekler nitelikte aktarımlarda bulunmuştur:

³ İbid, s.8.

⁴ V. Sevin, **Anadolu Arkeolojisi**, İstanbul, 2003, s.239 vd; A. Kuhrt, 2010, s. 244.

⁵Hdt.VII.73; Strabon da Phrygler ile Bryglerin aynı topluluklar olduğunu söylemektedir, Strab. XII, 3,20.

⁶ FrGrHist 765, no:14.

Bithynialılarla Phrygialılar ve Mysia'lılar, hatta Kyzikos dolayındaki Dolion'lar ve Mygdonlar ve Troialılar arasındaki sınırı belirtmek zordur ve her kabilenin diğerinden ayrı olduğu gerçeği kabul edilmiştir (En azından Phrygialılar ve Mysia'lılar hakkında şu söz vardır: Mysia'lıların ve Phrygia'lıların sınırları ayrıdır''; fakat aralarındaki sınırları belirlemek zordur): Buna neden olan şey, oraya giden yabancıların barbar ve asker olmaları nedeniyle, fethedilmiş olan ülkeyi devamlı bir şekilde elde tutamamaları ve çoğu zaman göçebe olduklarından önlerine gelen halkları kovaladıkları ve sırası gelince diğerleri tarafından kendilerinin de ülkeden sürülmüş olmalarıdır. Bütün bu kabilelerin Thrak kökenli oldukları varsayılır çünkü Thraklar hemen öbür tarafta otururlar ve her iki taraftaki halk birbirinden çok farklı değildir.⁷

Phrygler'in Anadolu'nun hangi bölgesinde yaşadığını bildiren en erken kaynak ise İlyada'dır:

Ey Atreusoğlu, mutlu adam, tanrıların gözbebeği,

Buyruğunda ne çok Akha delikanlısı var.

Eskiden bağlık bahçelik Phrygia'ya gitmiştim,

atları dörtnal giden bir sürü Phrygialı görmüştüm.

Otreus'un, tanrıya benzer Mygdon'un halkı,

ordular yayılmıştı Sangarios'un kıyılarına,

Amazonlar gelmişti hani, erkek gibi, işte o gün,

aralarına bir savaş ortağı almışlardı beni.

⁷Strab. XII.4.1

*Gözleri dört dönen Akhalar kadar kalabalık değillerdi*⁸

Bu aktarımları destekleyen arkeolojik ve epigrafik belgeler de bulunmaktadır. Assur tabletlerinden bildiğimiz *Muski* olarak adlandırılan bir topluluğun özellikle İç-Doğu Anadolu’da bölge siyasetini etkileyecek bir güç olarak ortaya çıktığı görülmektedir. MÖ 12.yy’da I. Tiglatpileser döneminde beş kralın 20.000 kişilik orduyla kuzeyden Anadolu’ya girdiklerinden bahsedilmektedir.⁹ Bununla birlikte yeni gelenlerin kendilerine ne dedikleri bilinmemektedir. MÖ 12.yüzyılda tüm Güneydoğu Avrupa’da görülen ve Batı Trakya kökenli olduğu düşünülen Buckel seramiği Anadolu’da Troia VIIb tabakası, Doğu Trakya’da Taşlıcabayır, Vaysa, Avşa, Menekşe Çatağı, Aşağı Pınar; ardından Daskyleion, Topkale ve son olarak Gordion’da görülmüştür.¹⁰ İki yüzyıl içinde bu değişikliğin tüm Batı Anadolu Platosu’nda gerçekleşmesi, bölgeye doğru kuzeyden bir göç dalgasının olduğunu göstermektedir.¹¹ Buna karşılık “Phrygia” ve “Phrygialı” kavramları hâlâ klasik yazarların aktarımlarına dayanmaktadır.

MÖ 10. yüzyılın ikinci yarısında ise yerleşik bir maddi kültür birliğinin ortaya çıkmaya başladığını, bu birliğin de Thrak kökenli olup, Anadolu’ya göç eden topluluklara ait olduğuna dair somut kanıtlara bulunmaktadır. MÖ 950 – 900 yıllarına tarihlenen

⁸ Hom. Il. II.3.180-190

⁹ S. Berndt-Ersöz, “Frig Krallığı: Kökenleri, Tarihi ve Politik Gelişimi”, **Phyrgler**, ed.Taciser Tüfekçi Sivas, Hakan Sivas, İstanbul, 2012, s.17-18.

¹⁰ H. Hüryılmaz, **Troya VIIb2 Tabakalarından Ele Geçen Buckelkeramik ve Güneydoğu Avrupa ile Olan İlişkisi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1990, s.110 vd.

¹¹ R.D.Barnett, “Phrygia and The Peoples of Anatolia in the Iron Age”, **CAH**, c.2, no.2, 2008, s.417 vd.

Gordion 6B tabakalarında “İlk Phryg” denilen, ardından “Erken Phryg” olarak adlandırılan ve MÖ 900 – 800 yılları arasına tarihlenen 6A tabakasıyla birlikte daha sonra İmparatorluk dönemi içlerine kadar sürecek gri Phryg seramiği görülmeye başlamıştır. Bu seramik türü, kısa bir süre sonra kurulacak olan Phryg Krallığı’nın etki alanı boyunca da gözlemlenmiştir.

Elimizdeki verilerden çıkarabildiğimiz somut önermeler şu şekildedir:

- 1) “Phrygler” denilen topluluk 12.yüzyılda başlayan Thrak göçleri sırasında bugünkü Makedonya Yunanistan sınırı dolaylarından gelmiş olan Hint-Avrupalı topluluklarıdır.
- 2) Bölgeye gelen bu topluluklar Kızılırmak Nehri’nden Denizli’ye, Kuzeyde İznik Gölü’nden, güneyde Konya Ovası’na kadar olan alana yerleşmiştir.

Trakyalı topluluklar, Anadolu’ya geldiklerinde burada yaşayan insanlarla kaynaştığını ve bu kaynaşmanın sonucunda, aristokrasisini yeni gelenlerin oluşturduğu melez bir toplum yapısının ortaya çıktığını söyleyebiliriz.¹² Bu bileşim, çalışmada sıkça geçecek olan “Phrygialı” kimliğinin temellerini içinde barındırmaktadır. Anadolu’daki Phryg varlığını dört dönemde incelenmektedir:

Proto Phryg: MÖ 1200 – 950

Erken Phryg: MÖ 950 – 800

Orta Phryg: MÖ 800 – 550

Geç Phryg: MÖ 550 – 330

¹² Bu konudaki ayrıntılı arkeolojik veriler için bkz. G.K.Sams, “The Early Phrygian Period at Gordion”, **Source: Notes in the History of Art**, Sayı:7, No.3/4, 1988, s.9-15.

Bu dönemlerden kısaca bahsetmek, klasik dönemlere ulaşıldığında Phrygia'daki yerli nüfusun niteliğini anlamak açısından faydalı olacaktır.

1.1.2. Krallık ve Büyük Phrygia

MÖ 12.yüzyılda başlayan göç süreci MÖ 10. yüzyılda Gordion'da anıtsal yapıların görülmesi ile devam etmiş, hemen sonraki elli yılda önde holü olan tek odalı büyük dikdörtgen yapılar olan ve Tunç Çağı boyunca Troia'da ve Miken dünyasında da görülen “megaron” denilen yapılar, hemen ardından da polikrom ev olarak geçen, kapıları ortostatlarla bezenmiş ve Geç Hitit kent devletlerinde benzerlerine rastlanan anıtsal yapılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Gordion bu dönemde bir yönetim merkezi hâline gelmiş ve bölgede siyasi oluşumlara giden süreç MÖ 8. yüzyılda tamamlanmıştır. Bu yüzyılın başlarında Gordion'da büyük bir yangın meydana gelmiştir. Son bulgular bu yangının kazara ortaya çıktığını ve şehrin yenilenme çalışmalarının hızla gerçekleştirildiğini göstermektedir. Tahrip tabakası üzerine 4-5 metre kalınlığında ve muhtemelen Sakarya Nehri'nden getirilen killi toprak örtülmüştür. Hesaplamalar taşınan toprağın yaklaşık 300.000 metreküp olduğunu göstermiştir ki bu da ciddi bir örgütlenmenin varlığına işaret etmektedir.¹³ **(Resim 1)**

Phrygler, bu yeniden yapılanma sürecinin ardından öncekinden çok daha güçlü bir şekilde tarih sahnesine çıkmıştır. Bu tarihten MÖ 550'deki Pers işgaline kadar ilerleyen sürecin bir refah dönemi olduğu yönünde arkeolojik veriler bulunmaktadır. Bu dönem, soylu kesime ait anıtsal mezarlar olan tümülüslerin, yetenekli ellerden çıkmış üstün sanat eserlerini teşkil eden kaya mimarisinin, ince mobilya işçiliğinin görüldüğü, kralların uzak coğrafyalarda adını duyurduğu ve efsanelere konu olan bir dönemdir.

¹³ S. Berndt-Ersöz, 2012., s.21-22.

Truva Savaşı'nda adı geçen Skamandrios ve Mygdones gibi efsanevi karakterleri saymazsak, “Phryg” ismini taşıyan bir siyasi birliğin bilinen ilk lideri Gordias'tır, oğlu ise efsanevi kral Midas:

“Phrygia kralı Gordias’ın oğlu Midas’tan sonra Delphoi’ye sunular gönderen ilk barbar, bizim bildiğimiz işte bu Gyges’tir”¹⁴

(Resim 1: Gordion’daki megaron yapılar – Yusuf Polat arşivi)

Tarihsel kayıtlarda çoğu zaman yarı efsanevi bir kişilik olarak ortaya çıkan Kral Midas’ın hükümdarlığının ise MÖ 742/738 tarihlerinde başladığı düşünülmektedir. Eğer kendisi Assur çivi yazılı tabletlerde geçen “Muşkili Mita” denilen kişilik ise Assur kralı II. Sargon’un çağdaşıdır ve toplam kırk iki yıl Phryg tahtında kalmıştır. Bu süre zarfında Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Urartu, Kuzey Suriye ve Assur ile ilişkiye girmiş, Batı’yı baskı altına almış ve Demir Çağı’nın ilk kralı olmuştur. Arkeolojik ve epigrafik bulgular bu dönemde Phryglerin Kızılırmak’ın doğusunda Çorum, Tokat ve Kırşehir,

¹⁴ Hdt.1.14

kuzeyde Samsun; güneyde Niğde ve Konya; güneybatıda Burdur ve Elmalı Ovası; batıda Eskişehir, Afyon ve Kütahya; kuzeybatıda Bandırma yörelerine kadar etki alanlarını genişlettiklerini göstermektedir.¹⁵

MÖ 7.yüzyılın başlarında göçebe Kimmer kabileleri tarafından Gordion'un tahrip edildiği, böylece Phrygler'in siyasi birlik olarak iktidarlarının da sonunun geldiği görülmüştür. Saldırıdan kısa süre sonra Gordion şitadeli tekrar inşa edilmiş, ancak bir başkentten çok yerel bir merkez görünümünü almıştır. Sonuç olarak, siyasi kültürün çöküşünü bir kültürel yükseliş takip etmiştir.¹⁶ Bu Phrygia tarihi açısından ilginç ayrıntılardan biridir. Krallığın tarihsel anlamda başlayan karanlık dönemde somut bir kültürel yükseliş gerçekleşmiştir. (Harita-1)

(Harita 1: Phrygia Magna ve Phryg Krallığı – Kaynak: Frigler, ed.T. Tüfekçi Sivas
– H. Sivas, İstanbul, 2012)

¹⁵ Taciser Tüfekçi Sivas, “Phrygler ve Eskişehir Çevresindeki Phryg Vadileri’ne Genel Bir Bakış” ,**Tarihte Eskişehir Sempozyumu I**, Eskişehir, 1999, s.94 vd.

¹⁶ D. Bernett, 2008, s.419.

Kimmer akınlarının ardından Orta Anadolu’da Phryg siyasi unsurları devam etmekle birlikte, Trakya’dan gelen göç dalgası sırasında, yeni gelenlerin ilk yerleşim coğrafyası olan Kuzey-Batı Phrygia, Gordion ve çevresi ile Phryg-Lykonía sınırında bir kültürel yoğunlaşma görülmüştür. Özellikle Kuzeybatı Phrygia’da, siyasi yıkımdan çok kısa bir süre sonra bu bölgede büyük anıtların nasıl yükseldiği sorusunu akla getirmektedir. Bundan sonraki süreçte, her ne kadar yine çok büyük bir coğrafyaya “Phrygia” denilse de bu bölgeler, Phryg kültürünün kendini Roma İmparatorluğu hâkimiyetine kadar bir şekilde koruyacağı çekirdektir.

Krallığın yıkılmasının ardından söz konusu coğrafya Lydia kontrolüne girmiştir. Bununla birlikte Phrygler, Doğu-batı ve doğu-kuzeybatı ticaret yolları ve Kızılırmak kavsini kontrol eden Kerkenes Dağı gibi stratejik noktaları ellerinde tutuyordu, belki de bir otonomi söz konusuydu. Ancak Lydia’nın desteği ile MÖ 547/46 Pers istilalarına kadar mimari kalitede ve üslupta ciddi bir ilerleme gerçekleşmiştir. Lydia’nın bölgeye yatırım yaptığı, hiç değilse söz konusu coğrafyadaki Phryg beylerine, bölgenin kalkınması adına destek vermiş olması yüksek bir olasılıktır. Herodotos’un Kroisos ile ilgili aktarımı, Lydia ile Phryg beylerinin arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından oldukça önemlidir:

“Oğlu evlenme törenleriyle uğraşırken, bir adam geldi Sardes’e, kaderin kurbanı olmuş, eli kana bulanmıştı. Doğuştan Phrygialı’ydı, kral soyundandı. Kroisos’un sarayına geldi ve oranın töresince arınma dileğinde bulundu (bu tören Lydialılar’da da aşağı yukarı Yunanlılar’da olduğu gibidir). Törenden sonra Kroisos, nereden geldiğini ve kim olduğunu sordu adama:

‘Kimsin’ dedi ‘Phrygia’nın neresinden geliyorsun benim çatımın altına? Öldürdüğün adam ya da kadın kimdir?’

‘Ey kral’ dedi Phrygialı “adım Adrostos, Midas’ın oğlu Gordios babam olur; kardeşlerimden birini öldürdüm istemeyerek ve işte babam her şeyimi elimden alıp beni kovdu’.”¹⁷

Kroisos döneminde Phrygia’da istikrar belli ki sağlanamamıştı ve aileler içinde mücadeleler görülmekteydi. Bununla birlikte, bey isimleri halen geleneği yansıtmakta ve bölgedeki topluluğun politik ve kültürel bellek çevresinde toplandığını ima göstermektedir. Ne var ki Phrygler sonraki dönemde siyasi bir güç olarak ortaya çıkmak için herhangi bir fırsat bulamamış, ancak yaşadıkları bölge satraplık ya da eyalet olarak her zaman politik bir merkez olarak kalmış ve dahası kültürel anlamda kalıcı etkiler yaratmıştır.

Phryglerin hakimiyet alanı daha sonra çok uzun süre kullanılan bir kültür bölgesini ifade etmektedir. Klasik yazarların aktarımlarından Phrygia’nın sınırları büyük ölçüde belirlenebilmektedir. Doğu sınırı neredeyse kesindir. Herodotos Phryg halkını Kızılırmak Nehri’nin batısındaki topluluklar arasında sayar.¹⁸ Batı sınırını da ayrıntılı bir şekilde belirtir:

*“Kolossai’den geçen ordu Phrygia ve Lydia’yı ayıran sınıra Kydiara’ya gelir. Burada tahtaya çakılı bir taş vardır. Kroisos tarafından dikilmiştir. Phrygia’dan Lydia’ya geçerken yol ikiye ayrılırdı, biri Karia’ya diğeri Sardes’e.”*¹⁹

Ksenophon Anabasisi’nde ise Phrygia’nın güney sınırı Ikonion (Konya) olarak çizilmiştir:

¹⁷Hdt.I.35

¹⁸ Hdt. I.24

¹⁹ Hdt. VII.30-31

“Buradan iki stathmos, on fersah yol alarak Thymbrion şehrine yürüdü.”²⁰ Orada, yolun kenarında Phrygia kralı Midas’tan dolayı Midas pınarı olarak anılan bir kaynak vardı. Midas’ın burada kaynağa şarap karıştırıp Satyros’u yakaladığı söylenir.²¹ Söz konusu şehirden iki stathmos, on fersah mesafe kat edip Tyriaieon şehrine vardı.²² Buradan üç stathmos, yirmi fersah yol alıp Phrygia’nın son şehri olan Ikonion’a yürüdü.”²³

Bununla birlikte kuzey ve kuzey batı sınırını kesin olarak belirlemek zordur. Kuzeybatı Anadolu bölgesine MÖ 12. yüzyıldan itibaren yerleşen kabilelerinin köken olarak ortaklığı kültürel sınırı –hiç değilse erken dönemlerde- belirlemeyi zorlaştırmıştır ancak yine de elimizde belirli bir taslak bulunmaktadır. Strabon’un bu konuyla ilgili söyledikleri şöyledir:

Bithynialılarla Phrygialılar ve Mysia’lılar, hatta Kyzikos dolayındaki Dolion’lar ve Mygdonlar ve Troialılar arasındaki sınırı belirtmek zordur ve her kabilenin diğerinden ayrı olduğu gerçeği kabul edilmiştir (En azından Phrygialılar ve Mysia’lılar hakkında şu söz vardır: Mysia’lıların ve Phrygia’lıların sınırları ayrıdır”); fakat aralarındaki sınırları belirlemek zordur): Buna neden olan şey, oraya giden yabancıların barbar ve asker olmaları nedeniyle, fethedilmiş olan ülkeyi devamlı bir şekilde elde tutamamaları ve çoğu zaman göçebe olduklarından önlerine gelen halkları kovaladıkları ve sırası gelince diğerleri tarafından kendilerinin de ülkeden sürülmüş olmalarıdır. Bütün bu kabilelerin

²⁰ Konya –Akşehir, Ulupınar.

²¹ Knidoslu Theopompos – FrGrHist 115 F, No. 75.

²² Konya, Ilgın yakınları.

²³ Ksen.Anab.I.5-20

*Trak kökenli oldukları varsayılır çünkü Traklar hemen öbür tarafta otururlar ve her iki taraftaki halk birbirinden çok farklı değildir*²⁴

Yine de Phrygia'nın kuzey sınırını bu alıntıya dayanarak yaklaşık olarak İznik Gölü (Askania) ve Uludağ (Mysia Olympos'u) hattına doğru çekebiliriz. Bu verileri göz önünde bulundurduğumuzda yaklaşık olarak Phryg Krallığı'nın hakimiyet alanı ortaya çıkmaktadır. (Bkz. Harita 1)

MÖ 5. yüzyıl tragedyalı yazarları Hellen ve diğer halklar arasındaki ayrımı belirtecek yeni bir kimlik olarak “Phrygialı” tanımını kullanmışlardır. İlyada'da Phrygialılar'ın Troia'nın önemli müttefiklerinden biri olduğundan hâlihazırda bahsedilmiştir ancak burada, Phrygia ve Troialılar arasındaki coğrafi ve politik ayrım net bir şekilde ortaya koyulmuştur.

MÖ. 5 yüzyıla gelindiğinde Troia ve Troia Savaşı Hellenler için çoktan efsanevi bir birlik haline gelmiş ancak Anadolu'nun kuzeybatısında Phryg kökenli toplulukların bulunduğu bilgisine sahip olmaya devam etmişlerdi. “Troialı” kavramının herhangi bir çağdaş karşılığı yoktu. Buna karşılık hem Troia Savaşı'ndaki efsanevi bir halk olan hem de söz konusu zaman diliminde varlıklarını sürdüren Phrygialılar ve üstüne Marmara Havzası'nın güney kıyılarını kapsayan bir satraplık olan Phrygia, tragedyalarda bir Troialılar anlamında kullanılmış görünmektedir. Aeschylus ile başladığı düşünülen bu geleneğin²⁵ en açık izini hemen hemen aynı dönemin yazarı olan Euripides'in oyunlarında da görmekteyiz:

²⁴Strab.XII.4.4

²⁵ E. Hall, “When Did the Trojans Turn into Phrygians? Alcaeus 42.15”, **Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik**, Sayı: 73, 1988, s.15 vd.

“Ölülerin kemiklerinin toplandığı yerden ve Hades’in tahtını diğer tanrılardan ayıran kasvetin kapılarından geldim. Ben Polydorus, Hecuba ve Priamos’un oğlu. Phrygia’nın başkenti Hellas’ın mızrağının gazabına uğramak üzereyken, babam telaşa düştü ve Troia topraklarından kendisinin Trakya’daki dostu Khersonese’nin bu verimli düzlüklerini eken ve at sürmekten zevk alan bu topluluğu kontrol altında tutan Polymestor’un evine gizlice kaçmamı sağladı.”²⁶

1.2. Phrygia Epiktetos ve Dağlık Phrygia

Hellenistik dönemden sonra Phrygia kültürünün en yoğun hissedildiği bölgeler, Eskişehir, Kütahya ve Afyon illerini kapsayan kuzeybatı Phrygia, Isparta ve çevresinde bulunan Lykonía – Phrygia sınırı ile, Batı Galatia olarak bilinen ve bugünkü Polatlı ve Sivrihisar’ı kapsayan bölgedir. Kuzeybatı Phrygia’nın büyük bölümü ise “Phrygia Epiktetos” adı verilen ve içinde Porsuk Vadisi, Sakarya Vadisi, Eskişehir ve Alpu Ovaları ile Örencik Ovası’nı kapsayan coğrafi alandır. Bu, aynı zamanda çalışmanın odak coğrafyasını temsil etmektedir.

1.2.1. Phrygia Epiktetos

Phrygia Epiktetos, MÖ 2.yüzyılda Bithynia ve Pergamon arasında, bölgede süregelen çekişmeler sırasında kurulmuş bir birliktir. “Epiktetos” sıfatının anlamı “ilaveten kazanılmış” anlamına gelmektedir ve bu adın kaynağı yine bu iki krallık arasındaki mücadeledir. Pergamon kralı II. Eumenes (MÖ 197-159) ve Bithynia kralı I. Prusias (MÖ 230-182) arasında, MÖ 183 yılında süregelen çatışmalar sonucunda Bithynia’nın toprakları genişlemişti. O döneme kadar hem Pergamon’u hem de Bithynia’yı destekleyip ikili bir tavır sergileyen Roma, bu krallığın güçlenmesiyle birlikte

²⁶Eur.Hec.1.

Pergamon'dan yana tavrı sergilemişti²⁷ Böylece Pergamon, Phrygia'daki kaybettiği toprakları geri aldı ve buraya *Epiktetos* adını verdi. Bu konuda Strabon'un aktarımı önemlidir:

*“Evvelce söylendiği gibi Bithynialıların güney sınırında, Mysia Olympos'u denin dağın etrafında oturan Mysialılar ve Phrygialılar vardır. Bu kabilelerin her biri ikiye ayrılmıştır. Phrygia'nın bir kısmına Büyük Phrygia denir; burada Midas hüküm sürmüştür ve bir kısmı Galatialılar tarafından işgal edilmiştir. Hellespontos üzerindeki ve Olympos'un etrafındaki kısım Küçük Phrygia yani Phrygia Epiktetos denin yerdir.”*²⁸

Bu aktarıma göre Epiktetos'un kuzey-batı sınırı aynı zamanda Phrygia'nın kuzey-batı sınırını teşkil etmektedir. Bölgede araştırmalar gerçekleştiren Sencer Şahin de Phrygia Epiktetos'un kuzeybatı ve kuzey sınırını Sakarya Nehri olarak göstermektedir. Buradaki epigrafik malzemedeki değişim, Phrygia-Bithynia kültür alanının da ayrıldığını göstermektedir.²⁹ Bölge, oldukça stratejik bir noktada yer almaktadır. Avrupa ve Ege Denizi'ni batı Anadolu ve Levant bölgesi ile bağlayan ana yollar, doğu – batı yönünde ilerlemektedir ki Orta Anadolu ovalarından Kuzeybatı ve İç Ege'ye çıkış da Epiktetos üzerinden gerçekleşmektedir. Bölgenin akarsularla sulanan vadi ve ovalardan oluşan

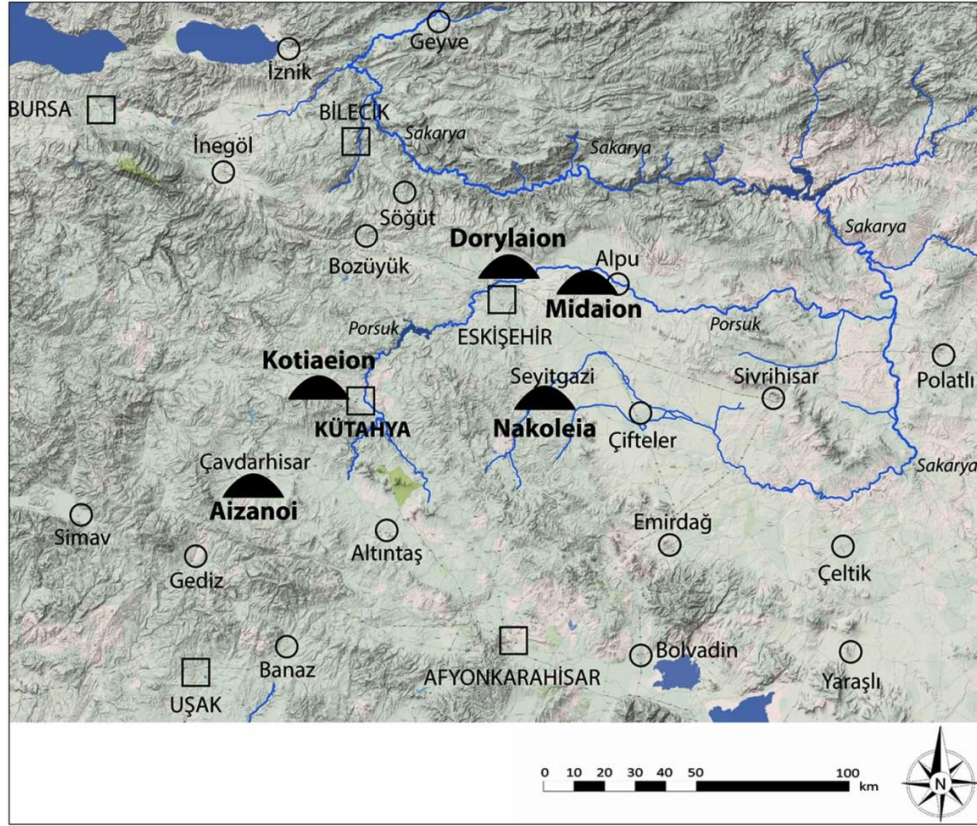
²⁷ O. Tekin, **Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş**, İstanbul, 2018, s.156 – 158.

²⁸ Strab.XII.8.1. Strabon, Epiktetos'un kuzeybatı Phrygia ile aynı yer olduğunu belirtmektedir ve buraya eskiden “Küçük Phrygia” denilmektedir. Bu da söz konusu bölgenin yalnızca siyasi ve yapay bir alan değil, bir kültür coğrafyasını kastettiğini göstermektedir. Bu, çalışmanın metodolojisinde aksaklık çıkarabilecek durumlardan biriydi ve çalışmanın ilerleyen safhalarında Epiktetos'un bir kültürel bölge oluşturduğu, hatta kendi içinde kültür bölgelerine ayrıldığı görüldü.

²⁹ S. Şahin, “Phrygia Epiktetos”, **AST**, c.4, Ankara, 1986, s.265 – 269.

fiziki coğrafyası da pek çok kültüre ev sahipliği yapmak için uygun bir yapıdır.

(Harita-2)

(Harita 2: Phrygia Epiktetos ve Merkezler)

Bununla birlikte, egemenlik alanlarından, dolayısıyla kesin sınırlardan bahsetmeden bölgenin büyük kentlerini şu şekilde sıralar Strabon:

*“Aizanoi, Nakoleia, Kotiaieion, Midaieion, Dorylaion Phrygia Epiktetos’un kentleridir; keza bazı yazarlara göre Mysia’ya ait olduğu kabul edilen Kadoi da bunlar arasında yer alır”*³⁰

³⁰ Strab. XII.8.12: Örneğin Magie stratejik ve coğrafi nedenlerden dolayı bu kenti dışlar (bkz. RRAM, II, s.1567) ancak Strabon’un saydığı kentler arasında ciddi mesafelerin bulunması Kadoi kentinin de Epiktetos’a dâhil olabileceği konusunda şüphe uyandırmaktadır; bkz. E.İznik, “Roma İmparatorluğu Döneminde Frigya Epiktetos

Kadoi'un dışındaki diğer kentler, bu çalışmanın kapsamındadır. Bu kent, Kütahya'nın Gediz ilçesinin sınırlarında kalmaktadır ve gerçekten Aizanoi antik kentiyle çok yakın mesafededir. Bölgedeki çalışmalarımız sırasında Gediz Ovası ile Örencik Ovası arasında sınır olan Murat Dağı silsilesinin, Aizanoi kenti ile Kadoi arasında kültürel bir sınır oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle, antik dönemde dahi bir tartışma konusu olan Kadoi'un bir Epiktetos kenti olup olmadığı konusunda, tavrımız bu kentin Batı Phrygia'nın kültürel ve politik etkisi altında olduğu yönünde olmuştur.

1.2.2. Dağlık Phrygia

Epiktetos bölgesi kendine özgü coğrafi bölümlerden oluşmaktadır. Bu bölümlerden en yalıtılmış ve kendine özgü olan, çalışmanın da önemli bir kısmını oluşturan Dağlık Phrygia, günümüzde Eskişehir, Afyon ve Kütahya il sınırları içerisinde, akarsuların böldüğü vadilerden oluşan kendine özgü bir kültür bölgesidir. Klasik yazarlar böyle bir ayırmadan bahsetmez; “Dağlık Phrygia” ismi, kültürel bir birliği ifade eden modern tarih yazıcılığının kullandığı coğrafi terimdir. Yükseltilelerle korunan ve nehirlerle sulanan düzlükler, bölgede tarımın ve ticaretin devamlılığını sağlarken, korunaklı yapısı ise Phryg kültürünü uzun süre korumuştur.

Bu bölgede, MÖ 8.yy'dan MÖ 6.yy'ın ilk yarısına kadar yapılan pek çok kalenin, bulunduğu düzlükleri ve buradan geçen yolları koruduğu gözlemlenebilir. Arkeolojik araştırmalar, ovada bulunan birçok höyükte Phryg yerleşimleri olduğunu göstermiştir.³¹ Bu tahkimat, doğu-batı ve kuzey-güney doğrultusundaki önemli geçiş yollarının güvene alınmasını, böylece yerel beyliklerin güçlenmesini sağlamıştır. Bu da

Merkezlerinde Sosyopolitik, Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Yapı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 2006, s.10 – 11.

³¹ E. Haspels, **The Highlands of Phrygia**, c.I, Princeton, 1971, s.36 – 73.

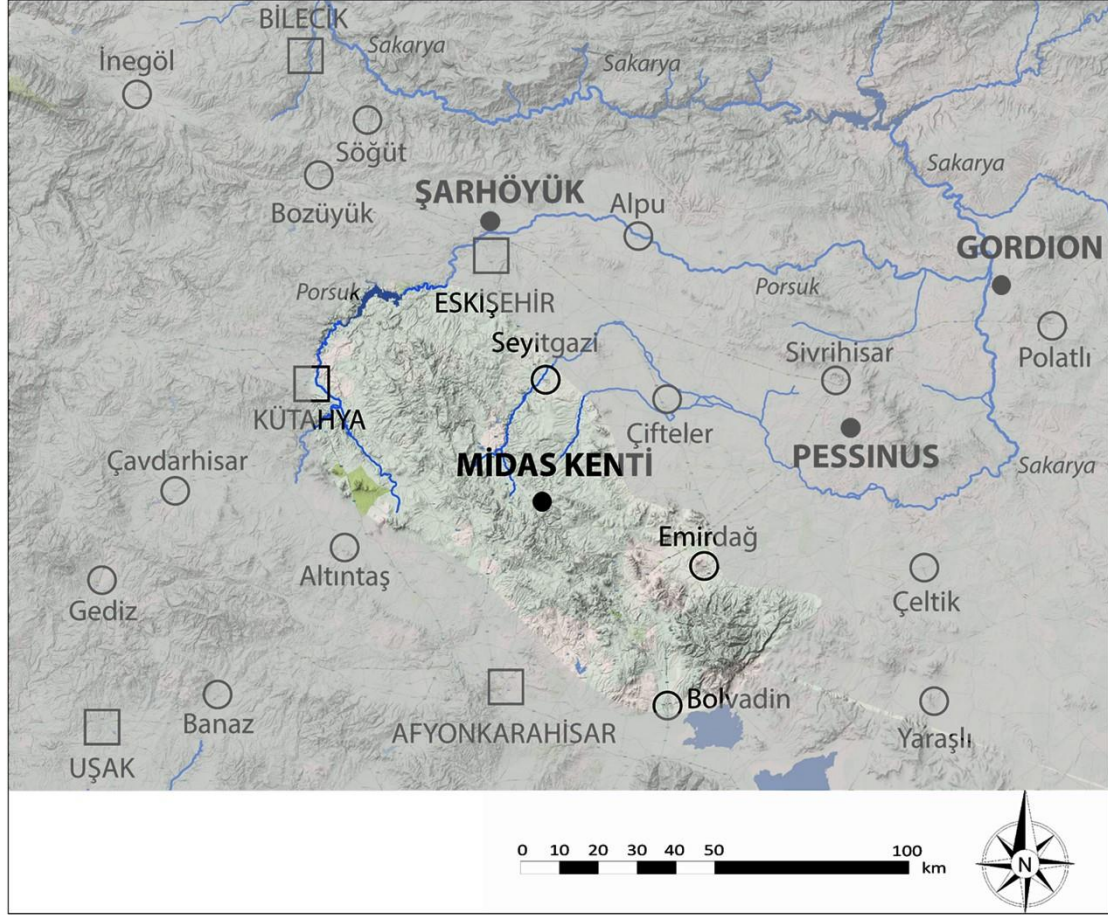
merkezi otorite çöktükten sonra Phryg varlığının devam etmesinin sebeplerinden biri olabilir. (Resim 2)

(Resim 2: Midas Kenti ve hemen karşısında iki Phryg kalesi hem yolu hem de ovayı koruyor. Kaynak: Yusuf Polat arşivi)

Bölgedeki Phryg görkemi yalnızca savunma sisteminde değil, sanat eserlerinde de kendini göstermektedir. Özellikle Eskişehir – Afyon arasında kalan Köhnüş Vadisi ve Seyitgazi Çevresi’ndeki dağlık bölgede yoğun olarak Kybele için yapılmış incelikli kaya anıtlarına rastlamaktayız. Bu anıtlar genellikle kayalık, zor ulaşılır ve ücra alanlarda bulunmaktadır ki *Kybeleia* Phryg dilinde “dağ” anlamına gelmektedir. Bunların en ünlüsü Seyitgazi’ye bağlı Yazılıkaya Köyü’ndeki Phryg yerleşimi olan Midas Kenti’nde bulunan ve “Yazılıkaya Anıtı” denilen devasa yapıdır. Üçgen alınlıklı, geometrik bezemeli ve tapınım sırasında tanrıçanın heykelciğinin koyulması için bir nişe sahip olan bu yapı

önemli bir kült merkezi konumundadır. Yine bu civarda Aslankaya Anıtı, Büyük Kapı Kaya Anıtı, Bahşayış Anıtı, Areyastis Anıtı gibi önemli anıtsal örnekler bulunmaktadır.³²

(Harita 3: Dağlık Phrygia)

Bölge hakkında son dönemde farklı bakış açıları da geliştirilmiştir. Bunlardan en kayda değer olan ve bizim de bölgenin toplumsal yapısını incelerken temel aldığımız teorilerden biri Peter Thonemann'ın editörlüğünü yaptığı *Roman Phrygia* isimli derlemede, yine kendisinin kaleme aldığı *Phrygia: An Anarchist History (950-100)* adlı makalesinde işlenmiştir. Bu çalışmada, Doğu Çin ile Kuzey-Doğu Hindistan arasında

³² L. Roller, “Frig Dini ve Kült Ugulamaları”, **Frigler**, ed. T. Tüfekçi Sivas – Hakan Sivas, İstanbul, 2012, s.205 vd.

kalan 2,5 milyon kilometrelik Zomia Dağlık Bölgesi ile Dağlık Phrygia arasında tarihsel ve sosyolojik bağlar kurulmuş ve dağlık bölgelerin toplumsal gelişimi ile ilgili bir model arayışına girilmiştir.³³

Makalede Zomia ve Dağlık Phrygia ile ilgili üç sav öne sürülmüştür:

- 1- Coğrafi sav: Devletlerin otoritelerini Dağlık bölgelere yayması aşağı bölgelerden ya da kıyı bölgelerinden daha zordur.
- 2- Tarihsel sav: Bu yüksek bölgeler büyük “parçalanmış bölge” oluşturmaktadır ve bu bölgelerde yaşayanların çoğu aşağı bölgelerdeki halkların bu bölgelere göçmesiyle meydana gelmiştir
- 3- Sosyolojik sav: Bu tür bölgelerde bir devlet yapılanmasını engelleyen toplumsal kurumlar gelişmektedir. Bunlardan en önemlisi de okuryazar olmaya karşı olan dirençtir.³⁴

Thonemann’a göre, özellikle MÖ 5. yy’dan sonra, yani merkezi krallığın ve siyasal örgütlenmenin kesin olarak ortadan kalkmasıyla birlikte bu üç unsur Dağlık Phrygia’da kendini gösterir. MÖ 6. yy’ın ilk yarısında gittikçe anıtsal kaya mimarisinin yükselişi ve hemen ardından MÖ 540 – 330 tarihlerini kapsayan Geç Phryg döneminde gerçekleşen Pers istilalarıyla birlikte söz konusu faaliyetlerin durması, bölgenin gerçek nüfusunun kendini göstermeye başlamasına neden olmuştur. İki yüzyıllık Akhamenid yönetiminde Gordion hızlı bir toplumsal düşüşe tanıklık etmiştir. Hiyerarşi ortadan kalkmış ve kırsal nüfusta artış gerçekleşmiştir. Arkeobotanik araştırmalar ürün çeşitliliğinin de azaldığını göstermektedir. Bununla birlikte ithal Hellen çanak çömleği ve

³³ P. Thonemann, “Phrygia: An Anarchist History, 950 BC – AD 100”, **Roman Phrygia**, ed.P. Thonemann, Cambridge, 2013, s.1 – 40.

³⁴ Ibid, s.1 – 3.

amphoraların bu dönemde hiç olmadığı kadar Phrygia’da görülmesi, bölgenin bir şekilde dış ilişkilere açık hale geldiğini göstermektedir.³⁵

MÖ 3. yüzyıla birlikte, tüm Akdeniz dünyasında ve araştırmamızın kapsadığı diğer bölgeler olan Eskişehir ve Örencik Ovası’nda olduğu gibi, Dağlık Phrygia’da da işler değişmiş, Hellenizm ile birlikte farklı bir kültürel aşamaya girilmiştir. Sonraki üç yüzyılda, kaybolmak üzere olan Phryg alfabesinin yerine hızlı bir şekilde Hellen alfabesi geçecek, Phrygce bu yer değişimi sayesinde bir süre daha korunacak, Midas Kenti gibi eski kale tipi kent yerleşimleri yerlerini Hellen-Makedon koloniler tarafından kurulan Akdeniz tipi kent yapısına bırakacaktır.³⁶ Her ne kadar Phryg soylu sınıfı ya da aşiretleri bölgede bulunsa da Orta Phryg dönemindeki devlet geleneği bir birlik olmaktan çıkacak, nihayetinde bölge sonraki süreçte Makedon İmparatorluğu, Bithynia ve Pergamon gibi Hellenistik Krallıkların egemenliği’ne girecek, son olarak da Roma’nın mutlak iradesi altında yer alacaktır.

Phrygia Epiktetos, Dağlık Phrygia kültür alanının büyük kısmını içinde barındırmaktadır. Bu bölgenin Porsuk Vadisi’ni kapsayan bölümünün çoğu Dorylaion ve Kotiaieion antik kentlerinin sınırları içindedir. Güney kısmı ise Nakoleia kenti sınırlarındadır. Türkmen Dağı, bu üç kentin Dağlık Phrygia’daki sınırını oluşturmaktadır.³⁷ Çalışmanın bölümlenmesi fiziksel coğrafyaya göre yapıldığı için

³⁵ P. Thonemann, 2013, s.5 – 15.

³⁶ Kentleşme hakkındaki detaylı bir tartışma için bkz. A. Akalın, “Antik Grek Yerleşim Tipleri, Kavramlar ve Tartışmalar”, **OLBA**, Sayı:12, Mersin, 2005, s. 17 – 49.

³⁷ Epiktetos’taki Dağlık Phrygia’nın büyük kısmı Kotiaieion ve Nakoleia hâkimiyet alanı içindedir. Bu nedenle bu iki kent “Dağlık Bölge” başlığı altında ele alınmıştır. Coğrafi konumu dolayısıyla Dorylaion kentini ayrı bir başlık altında incelemek zorunlu hâle

kentlerin sınırları, onların iç değerlendirmelerinde pek önemli değildir ancak Epiktetos'un sınırlarını daha kesin şekilde belirlemek için bahsedilmesi gereken bir konudur.

1.2.3. Phrygia Epiktetos Kentlerinin Sınırları

Eskişehir merkezinin kuzey yarısını kapsayan alanda yer alan Dorylaion, Geç Hellenistik dönemle birlikte önemli bir Epiktetos kenti olarak karşımıza çıkmaktadır. Epigrafik belgeler, kentin hâkimiyet alanının söz konusu merkezden, İnönü, Zenzemiye, Uludere, güneyde Erenköy, Aşağı Ilıca, Aşağı Çağlan, Avdan, Süpüren ve Kuyucak, kuzeydoğuda ise Yakakaya ve Gündüzler bölgelerine yayıldığını göstermektedir.

Doğu sınırı Alpu Ovası'nda Midaion ile kesişir, güneybatı'da Kotiaion ve aynı zamanda Nakoleia ile olan sınırı Türkmen Dağı'dır. Kuzey sınırı Frei tarafından Bozdağ olarak belirtilmiş,³⁸ bununla birlikte MAMA ekibi bu sınırı Sakarya Vadisi'nde Bythinia'nın güney sınırına çekmiştir.³⁹ Güneyde Kıravdan Köyü'nün Nakoleia ile sınırını teşkil ettiğini ise yine Frei'ye göre *in situ* olarak bulunmuş ve MS 252 yılına tarihlenen bir mil taşından anlamaktayız.⁴⁰

gelmiştir. Ancak bu kent, Porsuk Vadisi'nin bir kısmını kapsadığı için, bu bölgeden tespit edilip Dorylaion sınırlarında olan belgeler, Dorylaion başlığında yorumlanmıştır.

³⁸ P.Frei, "Epigrafische-Topografische Forschungen im Raum von Eskişehir", **AST**, c.1, İstanbul, 1983, s.54.

³⁹ MAMA V, No:60

⁴⁰ D.French, **Roman Roads and Milestones in Asia Minor**, c.1., Oxford, 1981, no:372; *İyi talihle! İmparator Trebonius Gallus Augustus ve Veldumnianus Volustianus Augustus'un sağlık ve zaferleri için. Dorylaion'dan on iki mil*"

(Resim-3: Epiktetos Sikkesi.

Kaynak:http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?album=362&pi d=10510#top_display_media – Bağlantı Tarihi: 03.06.2016 – 11:23)

Seyitgazi sınırları içerisinde bulunan Nakoleia ise Sakarya (Sangarios) Nehri'nin Seyit Su (Parthenios) kolu üzerinde yer almaktadır. Oldukça stratejik bir konuma sahip olan kent, Apameia yolu üzerinde bulunmakta, bir yandan da Pantanos Vadisi'nden (Kırka Vadisi) Conni'ye uzanmaktadır.⁴¹ Çifteler İlçesi'nin Ortaköy kazasında bulunan Orkistos bölgesine kadar hâkimiyetini genişlettiği yine bu bölgeden çıkan bir yazıttan bilinmektedir.⁴² Kentin kuzey sınırı yukarıda da belirttiğimiz gibi Kıravdan'dır.⁴³ Kuzeydoğusunda Akkileios ve Midaion kentleri bulunmakta, batıda Türkmen Dağı ile birlikte Kotiaieion'dan ayrılmaktadır. Güney ve Güneybatı'daki sınırı 20 km ötedeki Akın

⁴¹ Ramsay, W.M., "Inscriptions from Nacoleia", **JHS**, Sayı: 3, No:1, 1882, s.120.

⁴² A.H.M. Jones, **Cities of the Eastern Roman Provinces**, Oxford, 1971, s.67.

⁴³ Frei, 1983, no:2, s.61

mevkiinden Metropolis hattı boyunca uzanmaktadır. Doğu sınırı ise Orkistos bölgesinin Galatia'nın batı sınırı ile kesiştiği nokta kabul edilmektedir.⁴⁴

Yeri ve etkinlik alanı halen tartışmalı olan Midaion'un merkezi konusunda en ciddi sav Alpu Ovası'nda bulunan Karahöyük'tür. Nihayetinde Ramsay'e göre kent Dorylaion ile Pessinus arasında yer almaktadır. Tespit edilen epigrafik bulgulara göre Pessinus da Midaion da Orkistos'a 30 mil uzaklıktadır.⁴⁵ Bununla birlikte Tabula Peutingeriana'nın 10. Haritasında da kent, Dorylaion ile Pessinus'un arasında gösterilmektedir. Dorylaion'da ele geçen bir yazıttan ise iki kentin birbiriyle komşu olduğu çıkarılmaktadır.⁴⁶

Kotiaecion ise bugünkü Kütahya kentinin merkezinde bulunmaktadır. Akça, Altıntaş, Aslanapa, Gökağaç, Gökçeler, Haydarlı, Mehtep ve Zobu bölgelerinde bulunan mil taşları kentin sınırları ve konumu hakkında bir çıkarımda bulunulmasını sağlamıştır.⁴⁷ Bu verilere göre, güneyde Appia, kuzeyde Prylieum ve Bithtynia, kuzeydoğuda Türkmen Dağı, batıda Tavşanlı Ovası sınırındaki Köprüören, güneybatıda Aizanoi ile çevrelenmiştir.⁴⁸ Kentin üzerinde bulunduğu yollardan en önemlisi Dorylaion'a giden vadi yoludur. Yollar, Synaos – Aizanoi tarafına doğu-batı; Akmonia ve Appia yönüne ise

⁴⁴ M. Waelkens, **Die Kleinasiatischen Türsteine: Typologische und epigraphische Untersuchungen der kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür**, Michigan, 1996 s.122; RRAM, c.I, s. 637; E. Haspels, 1971, s. 185.

⁴⁵ CIL III, no. 7000; IGR IV, no.550.

⁴⁶ MAMA V, no.60.

⁴⁷ D. French, 1993, s. 241 – 244.

⁴⁸ W. Tabernee, **Montanist Inscriptions and Testimonia: Epigraphic Sources Illustrating the History of Montanism**, Georgia, 1997, s.322.

kuzey –güney yönünde uzanmaktaydı. Nakoleia’ya giden yol tam anlamıyla tespit edilememekle birlikte Akoluk ve İkizoluk arasında, Türkmen Dağı’nın güneyinde kalıntıları bulunan yolun bu olduğu araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir.⁴⁹

Kotieaion’un 40 km güneybatısı, Kadoi’un 25 km kuzeydoğusu, Appia’nın 40 km kuzeybatısında, Rhyndakos Çayı’nın⁵⁰ Penkalas Çayı⁵¹ olarak adlandırılan kolu üzerinde bulunan Aizanoi, Epiktetos’un en gelişmiş kentidir. Üzerinde kuzey-güney doğu-batı yönündeki en az altı yol kesişmektedir.⁵² Gökağaç’ta tespit edilen bir mil taşında “Aizanoi’dan 5 mil uzakta” ifadesi yer alır.⁵³ Topografik araştırmalar, “Aizanitis” olarak bilinen Aizanoi kentinin egemenlik bölgesinin Örencik Ovası’nı kapsadığını göstermektedir.⁵⁴

Böylece Phrygia Epiktetos’un sınırları düşük yanılma payıyla belirlenmiş görünmektedir. Ancak bu çalışmanın coğrafya ile olan sınavı bu kadarla kalmamıştır. Epiktetos, kendi içinde farklı kültürel unsurları ve süreçleri barındıran mikro bölgelere sahiptir. Özellikle taşranın sosyal yapısını incelerken bu bölgesel farklılıkları rahat bir

⁴⁹ K. Belke, N. Mersich, **Phrygien und Pisidien**, Wien, 1990, s.146-147.

⁵⁰ Mustafakemalpaşa Nehri.

⁵¹ Kocası.

⁵² D. French, 1993, s.199.

⁵³ MAMA IX, no:2a ve 2b.

⁵⁴ MAMA IX, s.xviii – xx; çalışmanın içinde “Aizanoi” ve “Aizanitis” isimlerinin her ikisi de kullanılmıştır. İkincisi daha çok, kentin taşrasının da dâhil olduğu, bölgeden bir bütün olarak bahsedilmek istendiği zaman tercih edilmiştir.

şekilde hissedilmektedir⁵⁵ Bu nedenle çalışma içinde bölgenin Örencik Ovası, Dağlık Phrygia ve Eskişehir Ovası'ndan oluşan üç temel kültür coğrafyasına ayrılmasının araştırma için daha uygun olacağı düşünülmüştür. Bu durum, bölgede yaşayan insanların toplumsal görüntüsünün ve bunun ölüm geleneğine etkisinin coğrafyalara göre farklılığını göstermek için elverişli bir referans noktası oluşturmuştur.

Dorylaion ve Midaion kentlerinin bulunduğu Eskişehir ve onun uzantısı olan Alpu Ovası, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Sakarya bölümünde yer almaktadır. Kuzey ve güneyden Sündiken ve Sivrihisar Dağları ile çevrelenmiş ve Porsuk Çayı çevresinde gelişmiştir. Çukurhisar'dan Alpu'ya yaklaşık 60 km'lik bir alanı kapsamaktadır. Bu geniş düzlüğün üzerine Dorylaion ve Midaion kentleri uzanmıştır ki ova, Erken Tunç Çağı'ndan itibaren yoğun bir yerleşim görmüştür. Gordion yolu üzerinde olması ve hem stratejik hem de ekonomik açıdan oldukça önemli durumu, burayı aynı zamanda bir kültür bölgesi hâline getirmiştir.⁵⁶

Aizanoi antik kentini ve onun "Aizanitis" olarak isimlendirilen hakimiyet alanını kapsayan Örencik Ovası, Eskişehir Ovası'ndan farklı olarak Ege'ye daha açık bir

⁵⁵ Kentlerde Geç Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde kültürel farklılıkları tespit etmek zordur. Bunun nedeni Hellenistik ideolojinin eğitim ve kültür kurumlarıyla birlikte toplumun Hellenleşmesidir. Roma da bu dominant kültürün işlemesine izin vermiş, bunun işlemediği yerlerde ise imparatorluğun istediği yapıya gelmesi için Romanizasyon ve Hellenizm süreçlerini bizzat yönetmiştir. Aşağıda görüleceği üzere Aizanoi kenti ve çevresi Hellen kültürüyle daha içli dışlyken özellikle Dorylaion ve Nakoleia Hellen etkisinin yanında Latin etkisinin de fazlaca hissedildiği kentlerdir ki bu iki kentte etnik ve buna bağlı kültürel farklılığın izleri yoğun bir şekilde hissedilmektedir.

⁵⁶ W. Ruge, "Midaëum", **RE**, c.25, Stuttgart, 1894, s.1254 – 1256.

konumdadır. Bölgede paleolitik dönemden itibaren yerleşimin olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, Aizanoi kentindeki Zeus tapınağının üzerinde bulunduğu höyükte Erken Tunç Çağı'na kadar giden bir yerleşimin olduğu yapılan arkeolojik kazı çalışmalarında tespit edilmiştir.⁵⁷ Lydia ve dolayısıyla Ionia'ya açılan bir coğrafya olması onu Hellen kültürünün etkisinde bırakmıştır. Sonuçta, aşağıda görüleceği üzere Hellenistik ve Roma dönemlerinde, Epiktetos'un diğer bölgelerindeki toplumsal süreç, Örencik Ovası'ndakinden oldukça farklı gelişmiştir.

1.3. Hellenistik Dönem Öncesinde Bölgede Ölü Gömme Gelenekleri ve Ölüm

Anlayışı

Bölgede Demir Çağı'ndan önce hangi toplulukların yaşadığı konusunda pek bir şey bilinmemektedir. Yapılan arkeolojik araştırmalar, MÖ 3. binyılda bölgede yaşayan toplulukların inhumasyon ölü gömme biçimini benimsediklerini göstermiştir. Fakat 2. binyıl göçleriyle birlikte, kremasyon gömü geleneği Batı Anadolu'da yaygınlık kazanmış ve basit toprak ve tekne mezarlarla kullanım görmüştür.⁵⁸

Bir başka değişim, MÖ 12.yüzyıl ile birlikte Trakya'da görülen toprak yığma mezar geleneği ile benzerlik gösteren tümülüslerin Anadolu'da kullanım görmeye

⁵⁷ I. Lochner, D.Ş.M., Ay, "Die Frühbronzezeitlichen Siedlungsbefunde in Aizanoi: Vorbericht über die Kampagnen 1997 bis 1999", **AA 2001**, Berlin, 2002, s.269 – 287.

⁵⁸ T. Efe, "1994 yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir illerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **AST**, Sayı: 13, c.1, Ankara, 1996, s.135 vd; T. Tüfekçi-Sivas, H. Sivas, "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Arkeolojik Envanteri 2003", **TÜBA Kültür Envanteri Dergisi**, 2004-2, İstanbul, 2004, s.115 vd; A.Huri, **Batı Anadolu Erken Tunç Çağı Ölü Gömme Gelenekleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006, s.272 vd.

başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Phryg Krallığı'nın başkenti Gordion çevresinde, büyük kısmı MÖ 6. yüzyıla, bir kısmı da MÖ 9. yüzyıla tarihlenen ve kentin sitadeline bakan yaklaşık 150 tümülüs tespit edilmiştir⁵⁹ MÖ 5. yy'da bu mezar tipinin kaybolmasıyla Phrygia Bölgesi'nde bu dönemde ortaya çıkan politik ve toplumsal dönüşüm birbiriyle örtüşmektedir.

(Resim 4: Gordion'daki P Tümülüsü,

Kaynak: https://www.sas.upenn.edu/~nmiller0/Tour_TumP.Turkish.html)

Gordion'dan sonra Tümülüslerin yaygın olarak görüldüğü bir diğer yer ise Ankara'dır. Burada şu ana kadar, tarihleri MÖ 9. yy'dan MÖ 6. yy'a kadar değişiklik gösteren 20 adet Tümülüs tespit edilmiştir. Yine Afyon'da Tümülüs tipi mezar örneklerinin en geç örneği MÖ 5. yy'a tarihlenen Tatarlı Tümülüs'üdür. Bu, Orta ve Doğu Phrygia dışında "kesin olarak" Phryglere ait olduğu söylenebilecek tek örnektir. Aynı

⁵⁹ G. K. Sams, 2012, s.245.

zamanda bu dönemle birlikte Batı Phrygia'nın Doğu Phrygia ile politik olarak kopuşunun da sembolüdür.⁶⁰

Yine Lydia Bölgesi'nin Phrygia sınırlarına yakın bölgelerinden biri olan Uşak-Güre'deki tümülüsler MÖ 6. ve 5. yy'a tarihlenmektedir.⁶¹ Sardeis çevresindeki tümülüs sayılarının yoğunluğu Phryg ölü-gömme geleneğinin komşu bölgelerde etkili olduğunu da göstermektedir. Phryg tümülüslerinde kremasyon ve inhumasyon gömü biçimleri görülmektedir. Kremasyon mezarlar MÖ 7.yy'ın sonlarında başlamıştır.⁶² Daha pahalı bir ölü gömme biçimi olan bu gömü geleneğinin ortaya çıkışı, bölgedeki sosyo-ekonomik gelişimin de bir göstergesidir. Kaya mimarisindeki anıtsal yapılarla hemen hemen aynı dönemde başlayan kremasyon, Lidya egemenliği altındaki toplumun kalkınmasının da bir ifadesidir.

MÖ 9 – 7. yy'lar arasındaki tümülüslerle sonraki dönemdeki tümülüsler arasında mezar hediyeleri açısından da farklar bulunmaktadır. Erken dönem mezarlarda kazanlar, kaseler, kepeçeler, fibulalar ve sürahiler gibi tunç eşyalar bulunmaktadır. MM ve BT Tümülüsü gibi büyük mezarlarda bu eşyaların miktarı yüzlerle belirtilmektedir.⁶³ MÖ 7. ve 6. yy'daki kremasyon mezarlarda altın, elektron ve gümüş takılar, fildişi heykelcikler

⁶⁰ A. Summerer – L. von Kienlin (ed.), **Tatarlı: Renklerin Dönüşü / The Return of Colors / Rückkehr der Farben**, İstanbul, 2010.

⁶¹ İ. Özgen – J. Öztürk, **Lydian Treasure: Heritage Recovered**, İstanbul, 1996, s.28 vd.

⁶² Ö. İl, **Tumuli Asiae Minoris: Untersuchung zu den phrygischen und lydischen Tumulusgrabern der Eisenzeit im zentralen und westlichen Kleinasien**, Ruprecht-Karls Universitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Heidelberg, 2009, 421 vd.

⁶³ G. K. Sams, 2012, s.254.

ve fildişi kaplamalı mobilya parçaları izlenmektedir.⁶⁴ Ölü gömme biçimi ve geleneğindeki bu değişimler, tüm Phryg coğrafyasının MÖ 7. yüzyılda bir refah döneminden geçtiğini göstermektedir.

(Resim 5: MM Tümülüsü mezar hediyesi.

Kaynak: https://www.sas.upenn.edu/~nmiller0/Tour_TumP.Turkish.html)

Kaya mimarisi, Phrygia'nın dağlık bölgelerde yaşayan toplulukları tarafından geliştirilmiştir. Pek çoğu tümülüsler kadar görkemli olmamakla birlikte, orta ve yüksek sınıftan olan Phrygler, bu bölgelerde kayalara oyulmuş oda mezarlara gömülmekteydi. En fazla örneği yukarıda da sözünü ettiğimiz “Dağlık Phrygia” olarak adlandırılan, Eskişehir – Kütahya – Afyon il sınırları arasında kalan bölgede bulunmaktadır. Bunun dışında daha doğuda, Sivrihisar çevresindeki kayalık alanlardan biri üzerine kurulmuş Tekören Köyü’nde iki kaya mezarı daha keşfedilmiştir.⁶⁵ Bu durum bu ölü gömme

⁶⁴ G. Kenneth Sams, 2012, s.255

⁶⁵ H. Sivas, “Frig Kaya Mezarları”, **Frigler**, ed.T. Tüfekçi Sivas – H. Sivas, İstanbul, 2012, s.260.

geleneginin bölgesel bir gelenek olmadığını, Phrygler'in coğrafyanın uygun olduğu her yerde bu mezar tipini kullandıklarını, dolayısıyla etnik bir birlikteliği göstermektedir.

Phryg kaya mezarları genel itibarıyla çatı ve duvarlarında ahşabın yoğun bir şekilde kullanıldığı ev mimarisinin kayaya oyulmuş bir kopyasıdır. Phryg kalelerinin bulunduğu platolardaki kayalıkların dik yüzeylerine ya da bu kalelerin çevresindeki kayalıklarda büyüklü küçüklü kaya nekropollerinde bulunmaktadır. Mezar odaları genellikle ulaşılması zor olan yüksek bölgelere oyulmuştur. Çoğu basit kare ya da dikdörtgen kapıya sahiptir. Bununla yanında az miktarda dromoslu oda mezarı da bulunmaktadır. Mezarlar genelde tek odalıdır ve bu odalar kare ya da dikdörtgen şeklindedir. Odaların tavanları büyük oranda semerdam biçimli olmakla birlikte bazen kabaca düz bırakılmıştır. Mezarların çoğunda arka ve yan duvarlarda, ölülerin yatırıldığı düşünülen seki ya da klineler bulunmaktadır.⁶⁶

Cenaze töreni gerçekleştirildikten sonra mezarların kapısı dikdörtgen ya da kare biçimli blok taşlarla kapatılmış olduğu düşünülmekte, bununla birlikte kapıdaki mil yuvaları ahşap kapıların da kullanılmış olabileceğine işaret etmektedir. Mezarların tamamı kendi döneminde ya da daha sonraki dönemde yağmalanmıştır ve bu yüzden mezar hediyeleri, daha genel olarak cenaze töreni hakkında pek bilgi yoktur. Bununla birlikte, kaya mezarları ile tümülüslerin birbiriyle olan stil benzerliği, yapı alanlarını bir kenara bırakırsak, cenaze törenlerinin hemen hemen aynı olması gerektiğini akla getirmektedir.⁶⁷

⁶⁶ H.Sivas, 2012, s.261 – 262.

⁶⁷ H.Sivas, 2012, s.262.

(Resim 6: Aslantaş ve Yılantaş Kaya Mezarları)

Kaynak: Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Arşivi – Metin Ünal)

Bunlar dışında, Epiktetos bölgesinde yaşayan daha alt sınıflara ait Phrygialıların nasıl gömüldüğü konusunda yeterli veri bulunmamaktadır. Daha sonraki dönemde, örneğin Aizanoi nekropolisinde görülen MÖ 1. ve MS 1.yüzyıllar arasına tarihlenen bir grup kremasyon mezarın yanında, daha mütevazı ve hatta “fakir” olarak tanımlayabileceğimiz inhumasyon mezarların bulunması, bölgede yaşayan yerli halkın daha önceleri de bu ucuz ve basit gömü biçimini tercih ettiğini düşündürmektedir.⁶⁸

Sonuç olarak, Hellenistik Dönem’e gelindiğinde, bölgede çökmüş bir kırıllığın ardında kalan bir halk bulunmaktaydı. Bu döneme kadar ele geçen epigrafik malzemenin azlığı, bölgedeki okuma yazma oranının da çok düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum, Phryglerin devlet geleneğini yitirdiğini ve Hellenistik Dönem’e gelindiğinde başka bir topluluğun kültürel baskısına maruz kalmaya açık olduğunu göstermektedir. Yine de, özellikle kırsalda yaşayanlar Hellenizm ve Latin kültürüne karşı dirençlidir. Bu

⁶⁸ Bkz. syf. 107 – 111.

durum, yalnızca kaya mezarları ya da dinsel yaşamdaki figürlerden değil, bu yerli halkın kendi dilini ısrarla konuşmayı sürdürmesinden de anlaşılmaktadır.⁶⁹

1.4.Hellenizm, Romanizasyon ve Kültürel Dönüşüm

1.4.1. Hellenistik ve Roma Dönemlerindeki Gelişmelere Genel Bakış

MÖ 4. yüzyıldan itibaren bir Hellen birliğinin kurulmasının Hellen toplumunun ve Hellas'ın yoğun Pers baskısından kurtulmak ve ayakta kalmak için gerekli olduğuna dair fikirler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu tarihe kadar Hellenler, monarşiyi barbarlar için olan bir yönetim sistemi olarak görmüştür ki bu, aslında kendi karşıtı olarak gördüğü Perslerin yönetim geleneğine öykünmedir. Persler ile mücadeleyle geçen elli yıllık sürecin sonunda düşman, Hellas'tan püskürtülmüş ancak tehlike hemen karşı kıyıda saldıracağı anı beklemeye devam etmiştir. Pers Savaşları'nın ardından Hellas'ın kendi içindeki hesaplaşması olan Peloponnesos Savaşları (MÖ 431 – 404), Hellen polislerini yıpratmış ve Hellen klasik çağının görkemi yeni bir düzene dönüşmeye başlamıştır.

Bu fikir, öncelikle düşünce dünyasında kendini gösterdi. Panhellenizmi farklı şekillerde savunan iki Atinalı düşünür Demosthenes ve Isokrates, Perslerle mücadele etmek için tek yolun tüm Hellen polislerinin birleşmesi olduğunu düşünüyordu. Ancak Demosthenes (MÖ 384 – 322), Makedonya kralı II. Philippos ve Persleri aynı derecede tehlikeli düşmanlar olarak görmüş, buna karşı ise polisler arasında bir örgütlenmeyi şart görmüştür. Bir panhellenist olarak bu ideal için mücadele etmiştir.⁷⁰ Daha radikal fikirlere sahip olanlar da bulunmaktadır. Örneğin, Demosthenes'in çağdaşı olan Atinalı hatip ve

⁶⁹ Epiktetos'taki Yeni-Phrygce yazıtlar için bkz. W.M. Calder, "Corpus Inscriptionum Neo-Phrygiarum II", *JHS*, Sayı:33, 1913, s.97

⁷⁰ *Philippic 2, 2 vd.*

öğretmen Isokrates, Hellen birliğini sağlayacak kral olarak II. Philippos'u (MÖ 382 – 336) görmüştür.⁷¹

Demosthenes ve Isokrates gibi düşünürlerin Akdeniz'in dört bir yanındaki Hellen kolonilerinden gelen öğrencileri vardı ve Hellas'taki eğitimleri tamamlandığında, pek çoğu bu fikirlerle memleketlerine geri döndü. "Hellen birliği" ve "Hellen ideali" düşüncesi Hellenlerin kendi karıştının farkına varmasıydı ancak Atina emperyalizmi ya da klasik Hellen polis yapılanması bu ideal için uygun değildi. Panhellenizm fikri öyle ya da böyle güçlü bir devlet idaresi altında birlik bir yapı öngörüyordu. Balkanlarda giderek sınırlarını genişleten Makedonya kral II. Philippos, bu ideal ile mayalanmış ve temelde emperyalist olan bir sefer düzenleme kararı almıştı.

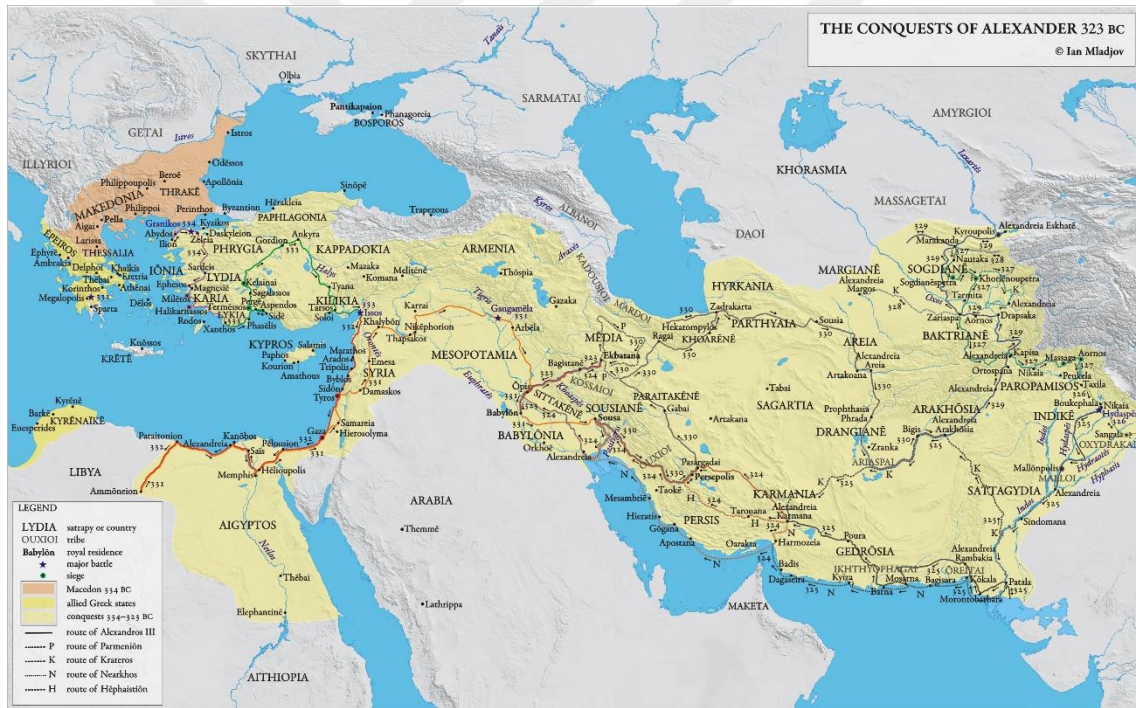
Philippos bu ideali gerçekleştirmek adına ilk iş olarak Balkanlarda birliği sağlamış ve Hellas'ın kuzey kısmına hâkim olmuştu. O sırada Phokis ile Thebai arasında baş gösteren Kutsal Savaş (MÖ 355 – 346) ve sonrasındaki süreçte Teselya'ya kadar ilerlemiş, Hellen polislerini kontrolü altına almıştı. Krallığının sınırlarını Marmara Denizi'ne kadar genişletmiş, Atina – Thebai ittifakına karşı kazandığı zaferin ardından MÖ 337 yılında Hellen polislerince düzenlenecek olan Panhellenik kongreye davet edildi ve bu kongreye başkanlık etti. Böylece Sparta hariç tüm kentler Hellen Birliği içinde yer almayı kabul etti ve lider olarak Philippos seçildi. Aynı yıl, oğlu III. Aleksandros (MÖ 356 – 323) ile birlikte Doğu Seferi düzenleyeceğini ilan etti. MÖ 336 yılında suikasta uğrayıp öldürüldüğünde oğlu 20 yaşındaydı ve Doğu Seferi başlamak üzereydi.⁷²

MÖ 336 yılında tahta geçen Aleksandros, Philippos'un ardından ortaya çıkan huzursuzlukları bastırdıktan sonra, Atina ve Thebai'a sefer düzenlemiş ve buraları ele

⁷¹ *Ad Philippum, 1 vd.*

⁷² O. Tekin, 2018, s.123 – 127.

geçirmiştir. MÖ 334 yılında Perslere ve Doğu'daki diğer devletlere karşı başlattığı Doğu Seferi, tarihçiler tarafından “Hellenistik Çağ” olarak adlandırılmış ve son Hellenistik krallık olan Ptolemaiosların, MÖ 30 yılında gerçekleşen Actium Savaşı'nda (MÖ 31) yenilmesiyle son bulana kadar tüm Önasya'da bir dönüşüm dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Bu yılın baharında Anadolu'ya geçmiş, MÖ 334 yılında Granikos (Biga Çayı), MÖ 332 yılında Issos (Yeşil Höyük) ve MÖ 331 yılında bugünkü Erbil civarında bulunan Guagamela Ovası'nda gerçekleşen savaşlarda Perslere karşı kazandığı zaferler ile tüm Önasya'nın hâkimi hâline gelmiş ve imparatorluğunun başkentini Babil olarak belirlemiştir. MÖ 330 – 329 yıllarında gerçekleştirdiği seferler sırasında Hindikuş Dağları'na kadar ilerlemiştir. (Harita 4)

(Harita 4: Aleksandros'un Doğu Seferi ve Makedon İmparatorluğu, Kaynak: O.

Tekin, 2018, s.131.)

MÖ 327 – 325 yılları arasında Hindistan'a sefer düzenlemiştir. İki yıl içinde imparatorluğun sınırları Hyphasis ve Indos Havzası'na kadar genişlemiş ve ordunun yorgunluğundan dolayı seferlerini burada sonlandırmış ve Babil'e dönmüştür. MÖ 323

yılında öldüğünde henüz 33 yaşındadır ve ardında tarihin en büyük imparatorluğunu bırakmıştır. Bu imparatorluk, *diodokhoi* adı verilen, Aleksandros'un yakınında bulunan komutan ve aristokratlar, bir konsey oluşturarak Aleksandros'un ardında bıraktığı varisi Roksanne'den olan oğlu IV. Aleksandros reşit olana kadar imparatorluğun yönetimini eline almıştır. Merkez ordu ve Asia'nın yönetimi Perdikkas'a verilmiş, Kretaros ve Antipatros, Makedonya ve Yunanistan'ı; Antigonos Monophthalmos, Phrygia, Lykia ve Pamphylia'yı; Leonnatos, Hellespontos Phrygiası'nı; Menandros Lydia'yı, Lysimakhos, Trakya'yı; Philotas, Kilikia'yı; Laomedon Suriye'yi; Eumenes, Kappadokia ve Paphlagonia'yı, Ptolemaios ise Mısır'ı aldı. Seleukos ise Perdikkas'ın naibi olarak görev almıştır.⁷³

Aleksandros'un ardılları arasında kısa sürede anlaşmazlık baş göstermiştir. Perdikkas ile diğer Diadokhoi arasında meydana gelen mücadele sonucunda, MÖ 321 yılında Suriye'deki Triparadeisos'ta bir devlet konseyi toplandı ve bu konseyde Antipatros imparator naibi; Antigonos Asia ordusunun komutanı olarak atandı. Seleukos, Babylonia satrplığını, Ptolemaios ise Mısır ve Kyrenaika'yı aldı.⁷⁴ MÖ 319 yılında Antigonos ve oğlu Demetrios'a karşı Seleukos, Ptolemaios, Lysimakhos ve Kassandros tarafından bir koalisyon oluşturulmuştur. MÖ 315 yılında Antigonos, oğlu Demetrios'u Suriye'ye gönderdi ancak Ptolemaios, MÖ 312 yılında Gaza (Gazze) kenti çevresinde gerçekleşen savaşta Demetrios'u yenmiş, bir yıl sonra, tek varis IV. Aleksandros ve Roksanne öldürölünce imparatorluk vâriissiz kalmış ve bölünme başlamıştır. İlerleyen yıllarda diadokhoilerin Antigonos ve Demetrios'a karşı mücadelesi devam etmiş, MÖ 301 yılında, Lysimakhos ve Seleukos'un orduları Demetrios'u mağlup etmiş ve Batı Anadolu Toros Dağları'na kadar Lysimakhos'a; Toroslardan Indos'a kadar

⁷³ Ibid, s.143 – 144.

⁷⁴ Ibid, s.144.

imparatorluğun doğusu ve Yukarı Suriye Seleukos'a, Aşağı Suriye ve Iudaea ise Ptolemaios'a kalmıştır. Makedonya Krallığı ile birlikte imparatorluk artık dörde bölünmüştür.

MÖ 281 yılında bu defa Lysimakhos ile Seleukos Anadolu hakimiyeti için karşı karşıya gelmiştir. MÖ 281 yılında, Hermos (Gediz) Vadisi'nde bulunan Korupedion'da gerçekleşen savaşta Seleukos Lysimakhos'u yenmiş ve Seleukos bu savaşta öldürülmüş ve böylece, Ionia'dan, Indos'a kadar tüm toprakların sahibi olmuştur. Diadokhoi Savaşları bittiğinde imparatorluk Makedonya'da Antigonoslar, Doğu'da Seleukoslar ve Levant ile Mısır'da Ptolemaioslar olarak üçe bölünmüş durumdaydı. Kralların ardılları olan *epigonoï* (sonradan doğanlar) döneminde daha az kargaşa yoktu. MÖ 3.yüzyılın başlarında başlayan Kelt akınları Makedon Krallığı'nı zor duruma düşürdü; kral I. Antigonos Gonatas'ın MÖ 277 yılındaki direnişiyle Keltler, Çanakkale Bolayır'da bulunan Lysimakheia'da durduruldu. MÖ 274/73'te, I. Antiokhos Keltleri yendi ancak buna rağmen Keltler, Orta Anadolu'ya yerleşti ve Galatia olarak bilinen krallığı kurdu.

Bu sırada Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bağımsız krallıklar ortaya çıkmaya başladı. Hellenistik dönemin önemli merkezi Pergamon bu krallıkların önde gelenlerindendi ve MÖ 281'den 133'e kadar Batı Anadolu'nun kontrolünü etkin bir şekilde elinde tuttu. Çalışmanın coğrafyası için de önemli olan bu krallık, Epiktetos'a uzun süre hâkim oldu ve incelediğimiz verilere göre özellikle Aizanitis bölgesinde hem politik hem de kültürel etkiye sahip olmuştur. Aşağıda da görüleceği üzere Pergamon, Aizanoi'daki Zeus Tapınağı'na önemli miktarda toprak bağışlamış ve bu topraklara kendi halkından aileleri yerleştirmiştir.

Pergamon'un krallık tarihi boyunca iki büyük düşmanı Galatlar, Seleukoslar ve Bithynia olmuştur. Krallığın kurucusu Philetairos, Anadolu'ya giren Galatları püskürtmeyi başarmıştı. Ölümünden sonra yerine geçen yeğeni I. Eumenes (MÖ 263 - 241) yirmi yıl boyunca krallığı yönetti. MÖ 261'de I. Antiokhos'u Sardeis yakınlarında

mağlup etti ve bağımsızlığını ilan etti. Bundan sonra Pergamon'un sınırlarını genişletti ve kent, Hellenistik dünyanın büyük merkezlerinden biri oldu. Oğlu I. Attalos (MÖ 241 – 197) krallığı 44 yıl yönetti. Bu dönem Pergamon'un en güçlü dönemi idi. Galatlarla iş birliği yapan Seleukos Kralı Antiokhos Hieraks'ı yenince Anadolu'nun Kilikia'ya kadar olan bölümünün hâkimi olmuştu. Bir süre Seleukoslara kaptırdığı Kuzeybatı Anadolu'nun egemenliğini tekrar kazandı. Roma'yla olan ilk ilişkiler de bu dönemde başladı.⁷⁵

Rhodos'la birlikte Pergamon da Roma'nın Makedonya seferine destek verdi ve MÖ 197 yılında hayatını kaybetti. Attalos'un yerine oğlu II. Eumenes (MÖ 197 – 159) geçti. Bu dönemde Roma ile ilişkiler iyice ilerledi. MÖ 190 yılında gerçekleşen Magnesia Savaşı'nda (MÖ 190) Antiokhos'a karşı Roma'ya destek verdi. Böylece Seleukoslar Torosların güneyine çekildi ve fakat Roma, Anadolu'ya girmiş oldu. Eumenes bu savaştan elde edilen galibiyetten Pergamon lehine sonuçlar çıkarmak için Roma'yla görüşmeler yaptı ve MÖ 188 yılında bugünkü Afyon'un Dinar ilçesinde bulunan Apameia'da bir anlaşma imzalandı. Pergamon bu anlaşmadan Gelibolu Yarımadası ve Kilikia ve Lykia dışında Anadolu'nun tamamını kontrolü altına aldı.⁷⁶

Bu dönemde Bithynia ile sınır sorunları baş gösterdi. Bugünkü Kocaeli Yarımadası üzerinde bulunan Bithynia Krallığı da döneminde etkili bir Hellenistik krallıktır. MÖ 327 yılında Diadokhoi arasındaki savaşların yarattığı boşluktan yararlanarak ülkesinin sınırlarını genişletmiş ve kral unvanı almış olan Zipoites tarafından

⁷⁵ P. Thonemann, "Attalid State, 188 – 133 BC", **Attalid Asia Minor**, ed. P. Thonemann, Oxford, 2013, s. 4 vd.

⁷⁶ J. Ma, "The Attalids: A Military History", **Attalid Asia Minor**, ed. P. Thonemann, Oxford, 2013, s. 49 vd.

kurulmuştur. Herodotos bu bölgede yaşayan halkın Trak kökenli olduğunu söylemektedir.⁷⁷ Zipoites'in oğlu Nikomedes (MÖ 279-255) döneminde ilk sikkesi basılmıştır. Onun ölümünün ardından kardeşi Zipoites'in MÖ 230'a kadar süren sessiz yönetiminin ardından daha saldırgan bir yönetim sergileyen oğlu I. Prusias (MÖ 230 – 182) tahta oturdu. Bu dönem Bithynia'nın en parlak günleriydi. Roma'nın Makedonya'ya karşı giriştiği savaşta onun yanında yer aldı.⁷⁸ İşte bu dönemde Pergamon ile kuzeybatı Phrygia'nın hâkimiyeti üzerine çatışmalar baş göstermiş, hatta bu mücadele sırasında Bithynia bir süre bu bölgeye hâkim olmuştur. Bunu bölgede bulunan I. Prusias dönemi sikkeleri ve Aizanoi antik kenti Zeus Tapınağı'na kral tarafından bağışlanan topraklardan bilmekteyiz. Ancak Roma bu noktada devreye girmiş bu bölgeyi Bithynia'dan alıp Pergamon'a vermiştir. Bu süreçten yukarıda “Epiktetos” kısmında bahsedilmiştir. Aizanoi'daki Pergamon etkisi görülürken Dorylaion'da coğrafi konumundan dolayı Bithynia etkisi hissedilir. (Harita 5)

MÖ 133 yılında, Pergamon'un III. Attalos'un vasiyetiyle Roma'ya bırakılmasına kadar geçen sürede bölgede iki yüzyıl içinde onlarca savaş gerçekleşmiş, bunun yanında Hellenistik krallıkların hâkimiyetiyle, Hellenizm de bölgede yükselmeye başlamıştır. Gerek eski kentlerin dönüşümü gerekse yeni kentlerin kuruluşu, Anadolu'nun iç bölgelerindeki Hellenleşmeyi hızlandırmıştır. Roma, özellikle kent merkezlerinde bu kültür ve kültürleşme hareketine izin vermiş, daha izole bölgelerde ise kendi düzenini tesis etmeye çalışmıştır. Fakat bu taşrada Hellenizm'in hiç var olmadığı anlamına gelmemektedir, aksine dilden dinsel yapıya, bölgenin dönüşümünde aktif rol oynamıştır.

⁷⁷ Hdt. VII.75

⁷⁸ M. Kınacı, “Kral I. Prusias'ın Yayılmacı Politikası”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 39, Isparta, 2016, s.27 vd.

Roma, MÖ 133'te Asia eyaletinde örgütlenmeye başladığında, yaklaşık bir yüzyıldır sıcak ilişki içinde bulunduğu ve aşına olduğu bir coğrafyaya adım atmıştı. Seleukoslara karşı olan mücadeledeki konumu, Anadolu halkları arasında popüler hâle gelmesini sağlamıştı. Bu sırada gerçekleşen Aristonikos İsyanı (MÖ 133 – 129) eyaletteki düzenin tam anlamıyla sağlanmasını geciktirdi. İsyanın bastırılmasının ardından bölgede düzen yeniden sağlandı ve Mysia, Lydia, Karia ve Batı Phrygia'yı kapsayan topraklar kesin olarak Roma'nın hakimiyetine geçmiş oldu.

(Harita 5: MÖ 183 tarihinde Anadolu'nun politik durumu, Kaynak:

<https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps>, 06.03.2016)

Bu sırada Anadolu'da Bithynia, Paphlagonia, Pontus, Kappadokia ve Armenia Krallıkları bulunmaktaydı. Roma'nın Asia'yı ilhak ettiği dönemde, Hellenistik krallıklar ile Roma arasında büyük anlaşmazlıklar yoktu. Roma'nın gücü ispatlamıştı, kolay baş edilecek bir düşman değildi. Bununla birlikte o sırada güçlenen Pontus, özellikle

Kappadokia’da hâkimiyet çalışmaları yürütüyordu. V. Mithridates’in Roma’yla olan iyi ilişkisi, Phrygia’nın Asia eyaleti dışında kalan kısmının Pontus Krallığı’na verilmesini sağlamıştı ancak MÖ 120 yılındaki ölümünden sonra gittikçe güçlenen Pontos, daha fazla Roma’nın dostu olmayacaktı.⁷⁹ (Harita 6)

(Harita 6: MÖ 120’lerde Anadolu’nun Politik Durumu ve Phrygia Epiktetos,

Kaynak: <https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps>, 09.03.2016)

V. Mithridates öldükten sonra taht karısı Laodike ve oğlu Mithridates’e kalmıştı. Laodike’nin entrikalarından korkan bir kesim, Mithridates’i başkent Sinope’den kaçırdı. Son ve en güçlü Pontos kralı olan Mithridates bir süre sonra Sinope’ye geri döndü ve annesini hapsetti, kardeşini öldürdü ve kız kardeşi Laodike ile evlendi. Böylece krallığın

⁷⁹ M. Özsaıt, “Anadolu’da Hellenistik Dönem”, **Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi**, c.2, 1982, İstanbul, s.303.

tek hâkimi oldu. İlk işi Karadeniz'in kuzey kıyılarına sefer düzenlemektir, Bosporos Krallığı Mithridates'e bırakıldı. MÖ 108 – 107 yılında Paphlagonia ve ardından Galatia, Kappadokia ve Bithynia'yı işgal etti. V. Mithridates döneminde kurulmuş olan Roma ile iyi ilişkiler, Pontos'un bu hızlı yükselişinden dolayı daha fazla sürdürülemez hâle gelmişti. O sırada Bithynia'da taht kavgası yaşanıyor ve Mithridates, kardeşi IV. Nikomedes'e karşı ayaklanan Sokrates'e yardım ederek onu tahta geçirdi. Roma'nın bu duruma müdahalesi gecikmedi ve IV. Nikomedes yeniden kral oldu. Söz konusu kral, Romalı heyetin türlü kışkırtmaları sonucu –ve oldukça hazırlıksız bir şekilde- Pontos topraklarına saldırdı. Küçük kabilelerden büyük kentlere, Halys Nehri'nin doğusunda kalan halkların çoğunun desteğini alan Mithridates, Bithynia Krallığı'nın bu saldırılarını sebep göstererek Roma'ya karşı savaş ilan etti. Bu, Roma'nın emperyalist politika ve eylemlerine karşı bir başkaldırıydı ve yirmi altı yıl sürecek savaşlar silsilesi böyle başladı.⁸⁰

MÖ 89/88 yılında gerçekleşen I. Mithridates Savaşı'nda Pontos ordusunda 250.000 piyade, 40.000 süvari, 130 İskit savaş arabası ile 400 gemilik bir donanma bulunduğu söylenmektedir. Roma'nın üç birliği ve Nikomedes'in 50.000 piyade ve 6.000 süvariden oluşan ordusu Mithridates'in gücüne karşı direnemedi. Bunun ardından Mithridates Apameia'ya kadar ilerledi, o sıralar depremde zarar görmüş olan yerleşimlere maddi destekte bulunmuş, Roma taraftarlarını ise cezalandırmıştır. Mithridates batıya doğru ilerlemiş ve Ephesos'a ulaşmıştır. MÖ 88 yılında, “Ephesos Akşamı” olarak anılan bir gecede, 80.000'den fazla İtalyan kökenli yetişkin ve çocuk Pontos ordusu tarafından katledilmiştir. Aynı yılın sonbaharında Rhodos'u kuşatmasına karşın alamadı ve geri

⁸⁰ O. Tekin, 2018, s.159 – 160.

çekildi. Bunun ardından Patara'yı kuşattı ancak bir sonuca ulaşmadan Asia'ya döndü.⁸¹ Mithridates egemenlik alanını Hellas'a kadar genişletmişti.

Bu sırada Roma senatosu Pontos'a karşı savaş kararı almıştı. Savaşın komutasını ünlü general ve konsül Sulla'ya verildi. MÖ 86 ve 85 yıllarında Pontos ordusu Hellas'tan çıkarıldı. Roma ordusu Hellespontos'u geçerek Anadolu'ya girdi. Mithridates barış istemek zorunda kaldı. Yapılan anlaşmada Mithridates Bithynia, Paphlagonia ve Kappadokia'yı bırakmak zorunda kaldı ve 2000 talanton savaş tazminatı ödemeyi kabul etti. Pontos donanmasına da Roma tarafından el koyuldu. (Harita 7)

(Harita 7: MÖ 85'te Anadolu'nun Politik Durumu ve Phrygia Epiktetos, Kaynak:

<https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps>, 09.03.2016)

⁸¹ Ibid. s.162.

Sulla'nın Roma'ya dönüşünün ardından yönetimin devredildiği Murena MÖ 82 yılında Pontos'a girdi ancak II. Mithridates Savaşı olarak bilinen mücadelede yenilgiye uğradı. Mithridates bu zaferden cesaret almıştı ve Roma ordusu üzerine bir taarruz daha başlatmaya karar verdi. MÖ 74 yılında IV. Nikomedes öldüğünde Bithynia toprakları Roma'ya miras kalmıştı. Roma buraya bir heyet gönderdiği sırada Mithridates bu topraklara yürüdü ancak Roma ordusu tarafından püskürtüldü. Lucullus komutasındaki Roma orduları MÖ 69 yılında Pontus içlerine girdi ve Mithridates, Armenia Krallığı'na sığınmak zorunda kaldı. Ancak bu süre içinde toparlanan Mithridates, Zela civarında gerçekleşen savaşta Roma ordusunu yendi. Bu yenilgiden önce görevden alınan Lucullus'un yerine Pompeius geldi ve Galatia'yı geçerek Pontos'a girdi. Bugün Kelkit Çayı olarak bilinen Lykos Irmağı kıyılarında gerçekleşen ve III. Mithridates Savaşı olarak bilinen mücadeleyi Roma kazandı. Bunun ardından Pompeius Armenia'ya girdi ve bu krallığı vasal hâle getirdi. Mithridates'in hiç gücü kalmamıştı ve MÖ 63 yılında intihar etti. Roma, Pontos'un tamamını ele geçirmişti. Burayı Bithynia ile bağlayarak tek bir eyalet hâline getirdi. Roma artık Anadolu'daki en güçlü devletti.⁸²

1.4.2. Hellenizm, Romalılaştırma ve Kültürel Yapı

Roma'nın Anadolu'ya hâkim olmasına kadar geçen iki yüz yıl içinde, Aleksandros ve ardılları, emperyal fikirleriyle uzlaşan bir asimilasyon politikasını da uygulamaya koymuşlardı ve temel olarak Hellen idealini tüm Doğu'ya yaymayı ve senkretik bir toplum yaratmayı arzuluyorlardı. Hellenistik krallar kültür birliğinin politik birlik kadar önemli olduğunu biliyorlardı ve bunu yapmak için toplumun tüm kurumlarını kullandılar. Doğu tipi monarşik yapı, imparatorluğun yönetim temelini teşkil ediyordu. Gerek Aleksandros ve ardıllarının kurduğu kentler, gerekse halihazırda mevcut bulunan

⁸² Ibid, 165-166.

Anadolu kentleri, Hellen polis sistemine göre örgütlenmeye başladı.⁸³ Yönetim organlarından bürokrasiye, eğitimden spor müsabakalarına kadar kent merkezi ve hakimiyet alanında her şeyin değişmesi demektir bu. Aynı şey dinsel yapıda için de geçerliydi. Hellen tanrı ve tanrıçaları kendi yerel dinlerine sahip bölgelere girmeye başladı. Bunlardan bazıları baş tanrı ya da tanrıça olarak tapınım görürken, bazıları da yerel tanrı ve tanrıçalarla bütünleşmiş ve senkretik bir yapı oluşturmuştur.

MÖ 3. yüzyılın ortalarında, Hellenistik düşünce, Mâverâünnehir'den Makedonya'ya, Hindistan'dan Hazar Denizi'ne, bilinen dünyanın uzak noktalarına kadar yayılmıştı. Hellas ve Batı Anadolu'daki kentlerde özellikle Gymnasionlara dikilen ve üzerinde Delphoi ahlak yasaları bulunan bir sütunun, Aristotelesçi bir filozof ve öğretmen olan Klearkhos tarafından çıkarılmış kopyasının, Ceyhan Nehri yakınlarında bulunan bir kentte, kentin Teselyalı kurucusu Kyneas onuruna dikilmesi, Hellenistik dünyanın güzel bir özetini sergilemektedir. Hellen eğitim geleneğinin kurumlarından biri olan gymnasionlar imparatorluğun en uç noktalarına kadar ulaşmıştı ve Hellen dilinde eğitim veriyordu. Kentte resmi yazılar Hellen diliyle yazılıyordu. Üstelik eğer burada adı geçen Klearkhos, çoğunluğu Pencap bölgesinde bulunan Hint gurularına, Pers magoslarına ve Yahudi rahiplere ilgi duyan Solili Klearkhos, olarak bilinmekteydi.⁸⁴ Bu kültürel bileşim her yerde eşit düzeyde yaşanmasa da az ya da çok tüm bölgelere girmiştir.

Hellenistik kolonileşme büyük oranda askerler tarafından, stratejik noktalara sahip olmak için gerçekleştirilmiştir. Özellikle izole bölgelerde, isyan riskini bastırmak ve yönetilebilir bir toplum yaratmak için uğraşmıştır. Bu tür bölgelerde, arzu edilen

⁸³ R. Billows, "Cities", **A Companion to the Hellenistic World**, ed. A. Erskine, Oxford, 2005, s. 196 vd.

⁸⁴ F.W. Walbank, **Hellenistic World**, Cambridge, 1993, s.60.

politikanın başarıya ulaşabilmesi için Batıdan nüfus kaydırması dahi gerçekleştirilmiştir. Örneğin I. Antiokhos, Antiokheia'daki Hellen nüfusunun güçlendirilmek için Batı Anadolu'daki polislere yaptığı davete Magnesialılar “yeterli sayıda ve eğitimli” insanını kente göndererek karşılık vermiştir.⁸⁵ Göçmenler, artık sosyal statü açısından alt kademeye gerileyen yerli halkı biçimlendirmiştir. Kırsalda bu süreç biraz daha geç gerçekleşse de kent halkı arasında *eranoi*, *thiasoi*, *neoi* gibi Hellen kültürüne ait sosyal gruplar, *stephanophoros boule* gibi politik ve dini statü ve gruplar ortaya çıkmaya başlamıştır.⁸⁶ Göçmenler, kendi hatıraları ve tarih bilgileriyle yeni bölgelere gelmiştir. MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı, Asya'nın iç bölgelerinde okuryazarlık oranının arttığı ve mezar yazıtlarının yaygınlaştığı dönemdir.⁸⁷ Yazının bu bölgelere girmesi, orada yaşayan toplumların tarih algısında da dönüşüm yaratmış olmalıdır. Toplumun tarih algısının değişmesi, toplumun kurumlarında da büyük değişimlerin olduğunun bir göstergesidir ve

⁸⁵ OGIS, 233. Magnesia'nın gönderdiği insanların tamamı erkektir. Genel olarak Hellenistik kolonileşme ve melezleşme politikaları, Hellen ve Makedon erkeklerin “barbar” kadınlarla ya da bölgedeki Hellen ve Makedon kökenli kadınlarla evlenerek gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bkz. F.W. Walbank, 1993, s.64; Walbank bu kolonileşme hareketini ve nüfus değişimini 19.yüzyıl sonlarında 20.yüzyıl başındaki Avrupa'dan ABD'ye gerçekleşen göçlere benzetmiştir.

⁸⁶ Epiktetos bölgesinde Hellenistik kurumsallaşmanın en erken görüldüğü kent Aizanoi'dur. Kentin kendisi bir koloni olarak gelişmiş görünmektedir ve aşağıda görüleceği üzere iki farklı halka ev sahipliği yapmaktadır. Dorylaion antik kentinde de Hellenistik eğitimin bulunduğu bir kenttir, bkz. syf. 183 – 185.

⁸⁷ F.W. Walbank, 2003, s.66.

bu iki olgu karşılıklı bir etkileşime sahip olup, ölüm algısını doğrudan etkileyen kategorilerden biri durumundadır.

Makedon İmparatorluğu'nun yarattığı sınır birliği, ticari, askeri ya da bireysel seyahat olanağını kolaylaştırmıştı. Bu da bölgeler arası kültürel geçirgenliği arttırmıştı. Aleksandros ve ardıllarının kurduğu kentler, her anlamda bir cazibe merkeziydi ve Hellenistik dünyanın kalbi bu merkezlerde atıyordu. Bilim, sanat ve felsefe faaliyetleri, festivaller, olimpiik oyunlar bölgedeki halkın Hellen kültürünü benimsemesinde büyük rol sahibiydi. Hellenleşme sürecinin güzel bir örneğini sergileyen Hellenistik Iudaea'da, bölgede yaşayan gençlerin Hellen kültüründen nasıl etkilendiği, bu kültürel baskıya karşı gelişen kitlesel bir tepki olarak ortaya çıkan ve MÖ 167 – 160 yılları arasında Makkabeler İsyanı'ndan anlaşılmaktadır.

“Maccabeler Kitabı” olarak geçen ve isyan öncesi ve isyan sürecini anlatan kroniklerde, Yahudi gençlerin güreştiklerini, disk attıklarını ve artık kutsal metinlerle ilgilenmediklerinden yakınılmaktadır.⁸⁸ Bu dönemdeki Yahudiler de Hellenistik kültürün etkisi altında kalmış, imparatorluğun önemli merkezlerinde nüfuz kazanmış, yazı ve tarih geleneği olan bir halktı ve özellikle IV. Antiokhos döneminde yoğunlaşan Hellenleştirme politikası ile dini uygulamalarını gerçekleştiremez hâle gelmişti. Bunun yanında, Seleukos ve Ptolemaioslar arasındaki bitmek bilmeyen mücadele de bölgede yaşayan toplumu yıpratmıştı. İsyan Galile'nin kırsalından geldi ve hem Hellenistik krallığa hem de Hellenleşmiş Yahudilere karşı saldırı başladı ve bu isyan başarılı oldu. Sonuçta

⁸⁸ Makk. I.

Iudaea'nın Roma tarafından ilhak edilene kadar yöneticisi olacak olan Hasmoniler liderliğinde bir Yahudi krallığı kuruldu.⁸⁹

Her halk Hellenleşmeye Yahudiler gibi tepki vermemiştir. Özellikle Hellen kültürüne aşina olan İç-Batı ve Orta Anadolu'da süreç daha hafif gelişmiştir. MÖ 2. yüzyılda Kappadokia krallığı hanedanı Hellen kentleri ile iyi ilişkiler kurmuş, onlara pek çok hediye göndermiş, panathenaik oyunların finansörü olmuş ve Hellen tapınaklarına bağışta bulunmuştur. Bir yüzyıl sonra Galatia aristokrasisi aynı süreci yaşadı⁹⁰ Pisidia ve Phrygia Paroreios gibi dağlık bölgeler de MÖ 3. yüzyıldan itibaren Hellen kültürü etkisi altında kalmaya başlamıştı.⁹¹

Hellen dilinin imparatorluk sınırları içinde resmi dil olarak kullanımı, yerel dinlerin yanında Hellen dilini de günlük yaşama sokmuştur. Bölgelerin eski ve yerel dilleri ile Hellen dili aynı anda kullanılmakla birlikte, okuma yazma geleneğini kaybetmiş olan Phrygler gibi toplulukların Hellen alfabesi ile dili aktif bir şekilde kullanmaya

⁸⁹ M. Himmelfarb, "Judaism and Hellenism in 2 Maccabees", **Poetics Today**, Sayı: 19, No.1, 1985, s.19 – 40; isyanın kırsaldan muhafazakar bir tepkiyle başlaması önemli bir ayrıntıdır. Kırsal kesim tüm Akdeniz dünyasında kentlerden daha genç Hellenleşmiştir. Galilee'nin kırsalından gelen bu destek, Roma – Yahudi Savaşlarında, isyanın komutanlarından biri olan Josephus'u bu bölgede örgütlenmeye sürüklemiştir. Hellenleşme kadar Romalılaşılmaya karşı da tepki gösteren Yahudiler, Makkabe isyanlarından sonraki 4 yüzyılda biri Iudaea, ikisi diaspora olmak üzere iki kez daha ayaklanmışlardır. İsyanın ayrıntıları için bkz. Joseph. Bell.

⁹⁰ S.Mitchell, **Anatolia**, c.1, Oxford, 2001, s.35.

⁹¹ Ibid., s. 85; ayrıca bkz. S. Mitchell, "The Hellenization of Pisidia", **Mediterranean Archaeology**, Sayı:4, Sydney, 1991, s.1 – 44.

başladığı da görünmektedir. Bunun yanında, Bactria'dan Levant'a kadar bürokrasi dili olarak kullanılan Aramice popülerliğini korumuş ve sonraki yüzyıllarda kullanılmaya devam etmiştir.⁹²

Phrygia Epiktetos bölgesi, bu bölümde bahsettiğimiz tüm gelişmelere tanık olan özel bir bölgedir. Aşağıda görüleceği üzere, Epiktetos'un ana yerleşimleri Hellenistik dönemde Akdeniz tipi kent özelliği kazanmış ve Hellen polisi olma yolunda çaba harcamıştır. Epiktetos'un daha izole olan Dağlık Bölgesi'ndeki Hellenleşme süreci kentlere göre daha geç sürmüştür ancak okuma-yazmanın unutulduğu ve politik olarak yerel toprak sahipliği ile idare edilen bu bölgede, MÖ 1. yüzyıldan itibaren, önce bölgenin seçkin kişilerince, ardından daha mütevazı sosyal sınıflar tarafından yazı oldukça yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Yaşanan iki iç savaşın ardından, Roma'nın tek hâkimi olan Augustus döneminde, Akdeniz Dünyası bir kez daha sınır birliğine kavuşmuştu, bu aynı zamanda yeni bir kültür birliği anlamına geliyordu. Anadolu'nun büyük kısmı Hellenleşmişti ve Roma, bölgeyi yönetmek için yeterli ideolojik altyapıyı Hellenizm'de bulabiliyordu. Bu nedenle Roma, iktidarını kabul ettirebildiği sürece Hellenizm ile bir mücadele içine girmedi. Bunun yanında, MÖ 3. yüzyıldan beridir süren nüfus değişimleri, Roma döneminde doruğa ulaştı. MS 1. yüzyıl boyunca ve 2. yüzyılın başlarında gerçekleşen Yahudi İsyanları sonucunda Akdeniz'de bir Yahudi diasporası ortaya çıkmıştır ve Batı Anadolu'da yoğun bir Yahudi nüfusu ortaya çıkmıştır.⁹³

Bu sırada İbranice ve Aramice olan metinlerin Hellen diline tercüme edilmesi, Ortadoğu'nun önemli eserlerinin kütüphanelerde toplanması, bilgiyi imparatorluk

⁹² F. Millar, **The Roman Near East**, Cambridge, 1993, s.225 – 236.

⁹³ Ibid. s.351 – 366.

sınırlarına yaymış, bunun sonucunda ise daha bölgelerarası ve senkretik kültür yapıları ortaya çıkmaya başlamıştır. Hristiyanlık bunlardan yalnızca biridir. Bunun yanında “Roma Barışı”, izole bölgelerdeki yerel kültürlerin canlanmasını sağlamıştır. Phrygce gibi yerel diller yeniden kullanılmaya başlanmış, yerel dinler kendi sınırlarını aşırp imparatorluğun çeşitli yerlerine dağılmıştır. Bu dinler, Hellen ve Roma dinleriyle birleşerek bölgeye özgü ya da bölgelerarası yeni yapılar oluşmasını sağlamıştır.⁹⁴

Roma’nın egemenlik politikası, Akdeniz Dünyası’ndaki politik ve kültürel dönüşümünde önemli bir rol oynamıştır. Yıllar içinde kurduğu güçlü yol ağı ve doğrudan Roma’ya bağılı memurlar ordusuyla imparatorluğun her noktasında denetimi sağlayabiliyordu. Ayrıca kentlerde bulunan yerli ya da Hellen elit kesimi kendine bağılıyor, eğer böyle bir kesim yoksa onu yaratıyor ve kentin yönetimini onlar aracılığıyla sağlıyordu. Kentler birer polis gibi meclise sahipti ancak bu meclisin görevi çoğu zaman kentin iç işleriyle ya da hayır işleriyle ilişkili kararlar almak oluyordu. Meclis üyeleri ise bu elit kesimin ya da önemli kabilelerin üyeleri oluyordu.⁹⁵

Özellikle kırsalda, Latin kökenli büyük toprak sahipleri ve büyük imparatorluk çiftlikleri ortaya çıkmıştır. Hellenizm’in girmediğı bu izole bölgeler, yaratılan bu aristokrat sınıf aracılığıyla “uygar” hâle getirilmeye çalışılmış, bunun için de hem Hellenleştirme ve Romalılaştırma araçlarını kullanmışlardır. Roma, Romalılaştırmayı, İmpartorluğun kuzey ve batı kısmında olduğu kadar Anadolu’da kullanmamıştır. Ancak

⁹⁴ MS 1 – 3. yüzyıllar arasında dinsel senkretizm ve dönüşüm için bkz. A. Türkan, “Grek Büyü Papirüslerine Göre Roma İmpartorluğu Ortadoğusu’ndaki Yeni Din Anlayışı ve Kozmik Sistem Üzerine Bazı Gözlemler”, **Olba**, c.22, 2014, s.307 – 337.

⁹⁵ P. Özlem-Aytaçlar, “Küçük Asya’nın Romanizasyonu”, **Doğu Batı**, Sayı: 49, İstanbul, 2009, 286 – 296.

Hellenleşmemiş olan kırsal, dağlık ve izole bölgelerde gerekli gördüğünde bazı düzenlemelerde bulunmuştur.⁹⁶

Geç Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Phrygia Epiktetos'ta bu toplumsal ve politik dinamiklerin neredeyse tamamı işlemiştir. Bu koşullar, bölgenin demografik yapısını belirlediği gibi, toplumun kimliği üzerinde ciddi etkiler yaratmıştır ve dolayısıyla toplumun ölüm algısı ve ölü gömme gelenekleri de buna göre şekillenmiştir. Epiktetos, Aizanitis haricinde, Batı Anadolu ve Hellas'ın etkilerine batısındaki bölgelere nazaran daha az maruz kalmıştır. Bu nedenle, bölgede hem Hellenleştirme hem de Romalılaştırma sürecini izleyebilmekteyiz. Bölgedeki kentlerin gelişimi de Anadolu'nun iç bölgelerine benzer özelliklerde gerçekleşmiş, MÖ 3. yüzyıldan itibaren Hellenistik kentleşme görülmüş ancak en parlak dönemlerini de İmparatorluk Dönemi'nde yaşamıştır. Bölgenin kırsalında da yukarıda bahsettiğimiz toprak sistemi yer yer uygulanmış ve Roma döneminde okur yazarlık gelişmeye başlamıştır. Bunun yanında, bölgenin yerel dili Phrygce de kullanılmaya devam etmiştir. Bölgedeki ölüm geleneği de bu toplumsal dönüşümden etkilenmiş, Hellen, Roma ve Phrygia özellikleri bir arada görülmüştür.

⁹⁶ F. Dönmez-Öztürk, "Likya Örneğinde Romalılaştırma ve Romalılaştırma", **Doğu Batı**, Sayı: 49, İstanbul, 2009, s. 286 – 296.

II. BÖLÜM

ÖRENCİK OVASI: AIZANOI ANTİK KENTİ VE AIZANİTİS BÖLGESİ'NDE TOPLUMSAL GELİŞİM VE ÖLÜM GELENEĞİ

Hermos Nehri'nin suladığı son yer olan Gediz Ovası'ndan Örencik Ovası'na geçerken bozkırın tarihi başlar. Burası Aizanoi'un hâkimiyet alanı olan Aizanitis'in sınırlarıdır artık. Murat Dağı silsilesi ve Kütahya Platosu'nun çevrelediği düzlüğü besleyen Penkalas Nehri'nin⁹⁷ kıyısından doğuya doğru ilerlerseniz, sol tarafınızda, ovanın tepelerinden birinin üstünde bir nişan gibi dikilen Meter Steunene Kutsal Alanı'nı ve birkaç kilometre sonra da antik dönemde görkemli olduğu besbelli olan kentin girişiyle karşılaşacaksınız. O andan itibaren Zeus tapınağı ufukta kendini gösterir. Kentin bildiğimiz altı yüzyıllık tarihi tapınağın bulunduğu bu tepe çevresinde gelişmiştir. Bugün, Kütahya'nın 50 km güneybatısında bulunan Çavdarhisar ilçesinin sınırları içinde kalan kent, diğer Epiktetos kentleri arasında konumu ve kapsadığı alan en tutarlı şekilde tespit edilebilen, ayrıca hakkında en fazla araştırma yapılmış olan yerleşimdir.⁹⁸ Bölgenin

⁹⁷ Kocasu

⁹⁸ Çalışmanın ilerleyen kısımlarında da değinileceği üzere Aizanoi MÖ 2. yy'da örgütlenmiş ve MS 4. yy'da çeşitli nedenlerden dolayı –en azından ayrıcalıklı nüfus tarafından- terk edilmiş bir yerleşimdir. Kent Geç Hellenistik ve Roma Dönemleri'ndeki önemini Ortaçağ'da koruyamamıştır. Bu durum, yolların yön değiştirmesi, artık Aizanoi'un önemli bir ticari üs olarak görülmemesinden ya da MÖ 1. yy'dan MS 2. yy'ın sonuna kadar kenti kalkındırmak için uğraşmış olan ayrıcalıklı sınıfın bölgeden gitmesiyle ilgili olabilir. MS 4. yy'ın sonlarında Hristiyanlığın kentte yayıldığını ve hatta İznik ve MS 536 yılında düzenlenen konseye temsilci gönderdikleri bilinmektedir. Sonrasında küçük ve yerli gruplara ev sahipliği yapan Aizanoi, bir daha eski görkemine kavuşamamıştır. Ramsay MS 6. yy'da kent Hieropolis Metropoli'si'ne bağlanmış ve

coğrafi olarak daha kapalı yapıda bulunan diğer Epiktetos kentlerine göre Batı'yla olan ilişkiye daha açıktır. Bu durum kent ve kırsalında yaşayan toplumun tüm kurumlarına işlemiş, böylece Aizanitis Bölgesi'ne de özel bir yapı kazandırmıştır.

2.1. Aizanitis Bölgesi'nde Demografik Yapı ve Toplumsal Gelişim

2.1.1. Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi

Belgeler, Aizanoi kentinin kuruluşu hakkında üç farklı öneri sunmaktadır. Bunlardan ilki, özellikle kentin Roma hakimiyeti altında kaldığı sürede en fazla kabul görmüş olanı, kentin kökenini Arkadia'ya dayandırılmasıdır. Bu durum Pausanias tarafından dile getirilmiştir:

“Çocukları büyüdüğünde, onlar için Arkas topraklarını üç parçaya ayırdı; bu bölgelerden biri de Azan'dan dolayı “Azania” ismini aldı. Söylenir ki Azania'dan gelen göçmenler Phrygia'da “Steunos” adı verilen bir mağaranın ve Penkalas Nehri'nin çevresine bir yerleşim kurdular.”⁹⁹

Kökenlerini Hellas'a dayandırmak, İmparatorluk döneminin Anadolu kentlerinde yaygın bir çabaydı. Bunun nedeni, imparatorluğun gözünde hem politik hem de kültürel

13.yy'a kadar bu metropolise bağlı küçük bir kent olarak varlığını sürdürmüş gibi görünmektedir. Bkz. W. M. Ramsay, 1975, s.109 vd.; R. Naumann, **Der Zeustempel zu Aizanoi. Nach den Ausgrabungen von Daniel Krencker und Martin Schede bearbeitet und herausgegeben**, Berlin, 1979, s.8; MAMA IX, s.xxvi – xxviii.

⁹⁹Paus.VIII,4.3:“ ἐγγόνει δὲ αὐτῷ πρότερον ἔτι Αὐτόλαος νόθος. τοῖς δὲ παισίν, ὡς ηὐξήθησαν, διένειμεν Ἀρκὰς τριχῇ τὴν χώραν, καὶ ἀπὸ μὲν Ἀζᾶνος ἡ Ἀζανία μοῖρα ὠνομάσθη: παρὰτούτων δὲ ἀποικισθῆναι λέγουσιν, ὅσοι περὶ τὸ ἄντρον ἐν Φρυγίᾳ τὸ καλούμενον Στεῦνος καὶ Πέγκαλαν ποταμὸν οἰκοῦσιν”

anlamda meşruiyet kazanmaktı.¹⁰⁰ Roma'nın doğudaki politikası, hâlihazırda imparatorluk ideolojisine ve kurumlarına uyum sağlamış, hatta “imparatorluk” kavramını yeniden biçimlendiren Hellen kültürünü Romalılaştırma ile ilgilenmiyordu. Önemli olan, imparatorluğun ideolojisine ve kurumlarına uyum sağlayacak merkezi bir toplumun varlığıydı ve Hellenizm de bu ihtiyacı karşılıyordu.¹⁰¹

İkinci bir sav da Stephanos Byzantinos'un aktardığı üzere yerleşimin Smyrna'nın kurucusu Tantalos'un oğlu Aezan tarafından kurulmuş olmasıdır. Fakat tarihçinin kendisi de bu sava şüpheyile yaklaşmıştır ve kentin ilk hükümdarının Phrygialı bir kahraman olan Euphorbos olduğunu ifade etmiştir.¹⁰² Bunların ikisinin de kentte yaşayan topluluğun ve

¹⁰⁰ Aizanoi çevresindeki Arkadia kökenine atıfta bulunan kuruluş efsaneleri için bkz. R. Naumann, 1979, s.9 vd; efsanelerin gelişimi için bkz. L. Robert, “Documents D'Asia Mineure, **Bulletin de Correspondance Hellenique**, Sayı: 106, No.1, Paris, 1982, s.354 vd.

¹⁰¹ Romalılaştırma çoğu zaman imparatorluğun batısındaki halklara uygulanmıştır. Yine de Lykia, Kilikia ve aşağıda görüleceği üzere Dağlık Phrygia'da Latin etkisi kendini daha fazla göstermiştir. Dağlık ve iç bölgeler, diğer bölgelere göre Hellenizm ile daha geç tanışmış, hatta bu ideolojiye karşı yeri geldiğinde şiddetli direnişler göstermiştir; bkz. F. Dönmez-Öztürk, 2009, s.286 vd.

¹⁰² Step.Byz. *Ἀζανοί*: Φρυγίας πόλις. Στράβων δοδεκάη*)· τῆς δ' Ἐπικτήτου Φρυγίας Ἀζανοί τέ εἰσι καὶ Νακώλεια. Οἱ πολῖται Ἀζανῖται. Ἡροδιανὸς ἐν πρώτῃ συλλαβῇ διὰ τοῦ αἰ ἐν ᾧ τῆς καθόλου λέγων, Αἰζὴν Ταντάλου παῖς. ἀφ' οὗ ἐν Φρυγίᾳ πόλις Αἰζανοί. τινὲς δὲ Ἀζάνιον αὐτὴν φασιν. Ἑρμογένης δὲ φησιν· οὐ δεῖ οὕτως, ἀλλ' Ἐξουάνουν αὐτὴν καλεῖσθαι· λέγεται γὰρ παρὰ τὸν τόπον ἀγροικίας εἶναι, λιμοῦ δὲ γενομένου συνελθόντες οἱ ποιμένες ἔθνον εὐβοσίαν γενέσθαι· οὐκ ἀκουόντων δὲ τῶν θεῶν Εὐφορβος τὸν οὐανοῦν, ὃ ἐστὶν ἀλώπηξ, καὶ ἔξιν, ὃ ἐστὶν ἐχῖνος, θῆσαι τοῖς δαίμοσιν· εὐαρεστηθέντων

yöneticilerin belirli tarihsel dönemlerde üretebileceği kuruluş efsaneleridir. Siyasi konjonktür gereği kentler, varlıklarını meşrulaştırmak, bölgedeki baskın güçlerle mücadele edebilmek ya da onlara yaranmak adına efsanelere tutunabiliyordu. Bu, iç politikada da önemli bir propaganda aracıydı. Lidya'nın Aizanitis bölgesinde olan egemenliği, kentin, kendi kökenlerini bir süre Lidya'ya dayandırması için yeterli bir sebeptir. Yine kökenlerini Euphorbos gibi yerli kahramanlara dayandırmak da kentlerin sıkça başvurduğu bir meşruiyet noktasıydı. Bu durum, özellikle MS 3. yüzyıl sonrası popüler bir tavır hâline geldi¹⁰³ Ayrıca Stephanos Byzantinos'un yaşadığı dönemde kökenlerini Hellen uygarlığına dayandırmak eskisi kadar önemli değildi, dolayısıyla kentin kökeni hakkındaki daha eski efsanelerin de konuşulmasında herhangi bir sakınca görülüyordu.

Zeus tapınağı'nın üzerinde bulunduğu höyükte yapılan kazı çalışmaları, kent sınırları içindeki yerleşimin MÖ 3. binyılın başlarına kadar gittiğini göstermiştir.¹⁰⁴ (Resim 7) Fakat kentin MÖ 2. binyılda ne durumda olduğuna dair ve hatta Hellenistik Dönem'e kadar olan durumunu gösterir bir kanıt bulunmamaktadır. Yerleşimin kurumlarıyla birlikte bir kente hâlini alması Hellenistik Dönem'de başlamıştır. Zeus

δὲ τῶν θεῶν πυθομένους ἱερέα καὶ ἄρχοντα αὐτὸν καταστῆσαι. ἐξ αὐτοῦ δὲ κληθῆναι τὴν πόλιν Ἐξουάνουν, ὃ μεθερμενευόμενον ἔστιν ἐχίναλῶπηξ. ἔοικε δὲ μεταλλοιῶσθαι ἐξ τοῦ Ἐξουάνουν τὸ Ἀζάνιον. ἔστι δὲ ὁμοιον τῷ Βιθυνίῳ, περὶ οὗ ἐροῦμεν.

¹⁰³ Diğer Epiktetos kentlerinden Nakoleia, Herakles'i kurucu lider olarak kabul etmiştir. Dorylaion'un kuruluş efsanelerinden biri de Theseus'un çocuklarından biri olan Akamas'ın oğlu Dorlias'tır, bkz. E. İznik, 2006, s.52, 126.

¹⁰⁴ K. Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1999", **KST**, c.22, Ankara, 2000, s. 147 – 148; kazının ayrıntılı sonuçları için bkz. I. Lochner, D.Ş.M.Ay, 2002, s.269 – 287.

tapınağı'na ait topraklarda gelişen kolonizasyon hareketi, özellikle Pergamon yönetimi altında sistematikleşmiş ve birkaç yüzyıl içinde bir *polis* ortaya çıkmıştır. Kentin bu dönem öncesinde ne tür bir yerleşim olduğu ve bölgede yaşayan yerlilerin sosyoekonomik durumu hakkında veriler kısıtlıdır. MÖ 2. yüzyıldan önceye tarihlenen bir yazılı belge de bulunmamaktadır. Bununla birlikte kentin Geç Hellenistik ve Roma dönemlerindeki durumu, yalnızca o dönemler değil, daha öncesi için de bazı tahminlerde bulunmamızı sağlamıştır.

(Resim 7: Zeus Aezanitis / Iupiter Aizaniticus Tapınağı)

Kentin yaklaşık üç buçuk kilometre güneybatısında, Penkalas'ın kuzeyindeki kayalık alanda bulunan ve Pausanias tarafından kentlilerin “Steunos” olarak adlandırıldığı¹⁰⁵ belirtilen Meter kutsal alanı, Aizanitis'te Phryglerden kalan en güçlü ve somut izdir. (Resim 8) Tanrıça, kente sonradan gelen kolonist ve göçmenlerin dinsel kimlikleriyle kaynaşmıştır. Öyle ki, Meter'in kentin baş tanrısı Zeus'un annesi Rhea'ya

¹⁰⁵ Paus.10.32.3.

dönüştüğü ve kutsal alandaki mağaranın da tanrının doğduğu yer olduğuna inanılan senkretik bir mit ortaya çıkmıştır. Bu birleşimin Phrygia'nın başka kentlerinde de görülmesi, bölgenin yerel kültü olan Ana Tanrıça'nın Hellenistik ideolojinin baş tanrısı Zeus ile birleştirildiği ve böylece Hellenleştirme sürecine katkı sağlandığı göstermektedir.¹⁰⁶

Söz konusu kutsal alandaki mağarada gerçekleştirilen kazılarda tespit edilen buluntular, MÖ 1. yüzyıl ile MS 2. yüzyıl arasında değişmektedir.¹⁰⁷ Tanrıçayı sembolize eden figürler tespit edilmiştir ve bunların ikonografisi, Phrygialı Ana Tanrıça

¹⁰⁶ R. Naumann 1979, s.86 – 93, no. 51, 56, 63, 66. Anne – oğul tanrı çiftinin kökleri de yerli nüfusun dinsel düşüncesinde yer alıyor olabilir. Aizanoi'da Zeus kültünün ne kadar eskiye gittiği henüz netlik kazanmış değildir. Tanrının MÖ 2. yüzyıldan önce bölgede ne durumda olduğu da belirsizdir. Dolayısıyla, önceleri daha geri planda, belki de Meter'in gölgesinde kalmış bir Phryg hava tanrısının (Paplos ya da Sabazios?) Pergamon hâkimiyeti altında kentin baş tanrısı haline gelmesi olasıdır. Aizanoi'un Zeus'u hakkındaki arkeolojik bulgular, Geç Hellenistik Dönem'de tanrının ikonografisinin Pergamon Zeus'uyla benzerliğini ortaya koymuştur bkz. G. Ateş, "Aizanoi Hellenistik Ev Seramik Buluntuları", **SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 41, 2017 s.91 vd; K. Rheidt, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 2000", **KST**, c.23, No.2, Ankara, 2001, s. 202, Abb.3; bunun yanında Zeus'un Girit'teki İda Dağı'nda, Diktaean Mağarası'nda doğduğuna dair ana mitosun, Aizanoi dışında pek çok kentte, özellikle Phrygia'da benzerleri bulunmaktadır; Bkz. BCH 350 vd.

¹⁰⁷ R. Naumann, "Das Heiligtum der Meter Steunene bei Aizanoi", **IstMitt** Sayı:17, Tübingen, 1983, s.244 vd.

ikonografisine uymaktadır.¹⁰⁸ Tanrıçanın bölgedeki dinsel düşüncede tuttuğu önemli yere rağmen, bu kulte ait olan epigrafik belge azdır.¹⁰⁹ *Steunenon* adı verilen ve tapınağın günlük işleriyle ilgilenen bir grubun dinsel yaşantıdaki aktif varlığı MS 1 ve 2. yüzyıllarda tapınağın önemini koruduğunu göstermektedir.¹¹⁰ Söz konusu kulte ait yazılı eserlerin azlığı, tanrıça'nın müritlerinin daha çok Phrygialı halktan oluştuğunu ima ediyor olabilir. Eğer MS 2. yüzyıldan sonra, mağaradaki buluntuların kesilmesinin nedeni, bölgede daha önce çalışmış araştırmacıların öne sürdüğü üzere tapınağın Zeus tapınağının altında bulunan tonozlu yapıya taşınmasıysa,¹¹¹ bu durum, Hellen-Makedon toplulukların özellikle Hristiyanlığın yayılmaya başlamasıyla birlikte Zeus Tapınağı'nın önemini arttırmaya çalıştığı ve bunun için de yerli kültleri kullandığı anlamına gelebilir.¹¹²

Dolayısıyla, bölgeye gelen göçmenlerin köklü kültürü olan ancak okuma yazma bilmeyen, mütevazı bir yerli halk ile karşılaştığını söylemek mümkündür.¹¹³ Kentte

¹⁰⁸ F. Naumann, **Die Ikonographie der Kybele in der phrygischen und der griechischen Kunst**, Tübingen, 1983, s. 180 vd.

¹⁰⁹ Meter Steunene için bkz MAMA IX, No. 387, 388, 389, 390; Meter Theon için bkz.MAMA IX, No.65, 67 ve

¹¹⁰ Bkz. MAMA IX, No.49; Pessinus'taki *Steunenon* için bkz. CIG 4082.

¹¹¹ Bkz. MAMA IX, s.xxxiv.

¹¹² Aizanoi'da Dionysos rahibi olan Zeus Neokorosu Eudoksos bu durumun örneklerinden biridir. MS 3.yy'a gelindiğinde mitler nasıl birleşiyorsa, kültler de bu şekilde kaynaşmış olabilir.

¹¹³ Aizanoi halkının Hellen – Makedon kültürüyle karşılaşması ilk kez MÖ 2. yüzyılda gerçekleşmiş olamaz. Kent MÖ 3. yüzyıl süresince Hellenistik krallıkların hâkimiyeti

bulunan Lysimakhos sikkesi dışında Erken Hellenistik Döneme ait herhangi bir bulgu bulguya rastlanmamıştır.¹¹⁴ Fakat sonraki süreçte kent, MÖ 2.yüzyılda Pergamon ve Bithynia arasındaki politik ve askeri mücadelenin aktörlerinden biri hâline gelmiştir. Bithynia sınırları içinde bulunan Aizanoi, daha sonra I. Attalos tarafından ele geçirilmiş ancak MÖ 197 yılında bölge Bithynia tarafından geri alınmıştır. MÖ 188 yılında imzalanan Apamea Barışı ile birlikte yeniden Pergamon’a bırakılmış ve Roma egemenliğine kadarki elli yıl bu krallığın hâkimiyeti altında kalmıştır.¹¹⁵ Dolayısıyla Aizanoi, Pergamon Krallığı ile kültürel, ekonomik ve politik anlamda daha sıkı ilişki içine bulunmuş, gelişimi de bu şekilde olmuştur.

(Resim 8: Meter Steunene kutsal alanı çevresinde bir taurobolium alanı)

altındaydı, bunun yanında, kentin batıya ve kuzeye olan açıklığı, onun bir yandan Ege, diğer yandan Marmara’ya bağlantısını sağlıyordu.

¹¹⁴ MAMA IX, Sikke No.2.

¹¹⁵ MAMA IX, s.xxiii; Strab. XII.8.12.

Pergamon ve Bithynia tarafından Aizanoi Zeus Tapınağı'na belirli miktarda toprağın bağışlandığı da bilinmektedir. *Kleros* adı verilen bu topraklara Hellen ve Makedon kökenli asker ve tüccar sınıf yerleştirilmişti. Bunlar Aizanoi'un ilk kolonistlerinin ardılları olmalıdır. 1997 – 2000 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda, içinde Pergamon yapımı seramik, bir adet büst ve mühürler bulunan ve Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen bir ev tespit edilmiştir.¹¹⁶ *Klerokhoi* olarak adlandırılan bu yerleşimciler, Aizanoi'un yönetici sınıfını da oluşturmuş ve Zeus kültünün şekillenip yayılmasını sağlamıştır. Tapınak çevresinde bulunan ve sağ elinde kartal tutmuş, Pergamon etkisini yansıtan bronz Zeus heykelciği de dinsel yaşam üzerindeki Hellenistik izi göstermektedir.¹¹⁷ Bu Zeus heykelciği Aizanoi sikkelerinin üzerinde görünen Zeus ile aynı tasvirdedir ve bunun yanında, Bergama Zeus Altarı'ndaki Telephos Frizi üzerindeki Zeus rölyefiyle stilistik olarak benzemektedir.¹¹⁸

¹¹⁶ G. Ateş, 2001, s.202.

¹¹⁷ H.C.V. Mosch, "Das Kultbild Des Zeus Von Aizanoi", Schweizerische Numismatische Rundschau, Sayı:79, 2000, s.113 vd; N. Atik, K. Rheidt, N."Pergamenisches in Anatolien. Aizanoi und seine Beziehungen zur Hauptstadt der Attalid", IstMitt, Sayı: 54, Tübingen, 2004, s. 375 vd.

¹¹⁸ H.C.V. Mosch, 2000, lev. 8 – 9. Pergamon'daki dinsel yaşam da Zeus çevresinde gelişmişti. Dolayısıyla, Aizanoi'daki Zeus kültünün kurumsallaşmasında etkin bir rol oynaması dinsel anlamda da Pergamon için olasılık dâhilinde bir harekettir. Pergamon'daki Zeus tapınımı için bkz. H. Üreten, "Hellenistik Dönem Pergamon Kenti Tanrıları ve Kültleri", Tarih Araştırmaları Dergisi" Cilt: 22, Sayı: 35, Ankara, 2004, s. 187 vd.

Aizanitis Bölgesi'nde yazılı belgeler MÖ 2. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu belgeler Aizanoi'un yerlilerinin değil, göçmenlerin geride bıraktıklarıdır. Kentin en erken yazıtı da bu döneme aittir ve *kleros* toprakları üzerinde tespit edilmiştir.¹¹⁹ Perdikkas'ın iki oğlundan Lysias'ın kardeşi Polemaios için yaptırdığı mezar steli, Wörrle ve Thonemann tarafından MÖ 2. yy'a tarihlenmiş ve burada geçen üç ismin de onomastik açıdan Makedon kökenli olduğunu, bu nedenle bu kişilerin bölgeye yerleşen Hellen-Makedon topluluğu temsil ettiği öne sürülmüştür.¹²⁰ (Resim 9) Aynı döneme ait bir başka yazıtta ise mezarın sahibi “kahraman” olarak tanımlanmıştır. Menas bir asker olmalıdır ve çok büyük ihtimalle bölgede bulunan Makedon askerlerden biridir.¹²¹

(Resim 9: Polemaios'un Mezar Taşı)

Roma, ancak Mithridates Savaşları'nın ardından Asia'da yerleşik bir egemenlik politikası geliştirebilmişti ve dolayısıyla kentlerin Roma ile ilişkilerinin düzene oturması

¹¹⁹ A1

¹²⁰ M. Wörrle, “Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi II: Das Problem der Ara von Aizanoi”, Chiron, Sayı: 25, 1995, s. 75 – 76; P. Thonemann, 2013, s.23 vd

¹²¹ A2; “kahraman” olarak adlandırılan bir başka asker için bkz. A411.

da bu tarihten sonra gerçekleşti. MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısında, Aizanoi da Batı Anadolu'daki pek çok yerleşim gibi hem politik hem de toplumsal açıdan yükseliş sürecine girdi. Bu sıralar kent, meclisiyle, epheboi ve neoi gibi Hellenistik gruplarıyla halihazırda kurumsal bir yapıya sahipti. Önceki iki yüzyılda bölgeye yerleşen ayrıcalıklı göçmen kesim içinden çıkan yönetici sınıf kendini göstermeye başlamıştı. Tapınak çevresinde yaşayan bu grup, kentin politikasını belirliyor ve yatırımlar gerçekleştiriyordu.

Kentin MÖ 1. yüzyıldaki bu durumuna dair en önemli kanıt, tapınak çevresinde bulunan ve Epiktetos'un en erken kamusal belgesi niteliğinde olan, Aizanoi'un önde gelen kişilerinden Menogenes'in MÖ 49/8 tarihli ölüm sonrası onurlandırma yazıtıdır.¹²² Yazıt, MÖ 1. yüzyılda kentin *boule*, *arkhai*, *neoi* ya da *epheboi* gibi geleneksel Hellenistik yaş sınıfları ile Hellen tarzı *polis* kimliğine kavuştuğunu göstermektedir.¹²³ Yazıtta, kent adına yaptıklarından dolayı onurlandırılan Meniskos oğlu Menogenes'in erdemlerinden ve kente katkılarından bahsedilmektedir.¹²⁴ Menogenes kentin önde gelen isimlerindendir

¹²² A4

¹²³ *Boule*: Antik dönemde kentin iç ve dış politikalarına ve idaresine dair kararlar alan yasama ve yargı organı.

Arkhai (tek. *Arkhon*): Meclis tarafından belirlenen ve kentin yönetiminden sorumlu memurluk.

Neoi ve epheboi: Yaş gruplarına göre oluşturulmuş Hellenistik birlikler.

¹²⁴ W. Günther, "Ein Ehrendekret post mortem aus Aizanoi", *IstMitt*, Sayı: 25, Tübingen, 1975, s.351 vd. Bu dönemde Aizanoi'un bir polis gibi davranmaya başladığı söylenebilir. Epiktetos'un buna paralel gelişim sağlayan diğer kenti ise Dorylaion'dur. Aşağıda görüleceği üzere arşivi ve meclisiyle otonom bir yapıda olan Dorylaion'un kent kurumları da MÖ 1. yüzyılın sonlarında tamamlanmış görünmektedir, bkz. Cic. Flacc. 39-41;

ve muhtemelen, İmparator Claudius döneminde düzenlenen oyunların finansörü olan Menogenes oğlu Nannas'ın bu yazıttaki Menogenes ile bir şekilde bağlı olduğu düşünülmektedir. Bu da bölgede güçlü Hellen-Makedon kökenli ailelerin varlığını kanıtlamaktadır.¹²⁵ (Resim 10)

Aizanoi Kuzey Nekropolis'inde sürdürülen kazı çalışmalarında bu yorumu doğrulayacak arkeolojik veriler elde edilmiştir. Nekropolis'teki en erken bulgular, MÖ 2. yy'a aittir ancak şimdiye kadar bir bütün olarak tespit edilen en erken mezar MÖ 1. yy'a

yalnızca kuzeybatı Phrygia'da değil, iç bölgelerde de aynı dönemde bu gelişimle karşılaşmaktayız. Synnada'nın en erken kamusal yazıtı, açıkça Hellen-Makedon bir isme sahip olan, Limnaios oğlu Herodoros oğlu Philonides'in ölüm sonrası onurlandırmasıdır ve MÖ 1. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir, A.Wilhelm, **Neue Beitrage zur griechischen Inschriftenkunde I**, Vienna, 1911, s.54 – 61; aynı şekilde Dokimeion'un bu kurumsallaşmasının en erken belgesi de yine aynı döneme aittir, L. Robert 1980, s.242-243. Bununla birlikte, Themisonion gibi daha küçük Phrygia yerleşimlerinde de aynı tavır izlenmektedir. Paidonomost ve *gymnasiarkh* Khares'i onurlandıran MS 67-66 yıllarına tarihlenen meclis kararı MÖ 1.yüzyılda, Hellen kent geleneğinin ne derece yaygın ve topyekün olduğunu göstermektedir, A. Wilhelm, **Neue Beitrage zur grieschischen Inschriftenkunde VI**, Viyana, 1916, s.45 – 48.

¹²⁵ W. Günther, 1975, s.355. İmparator Cladius döneminde basılan sikkelerde adı geçen Nanna oğlu Menogenes'in, bu yazıtta geçen Meniskos oğlu Menogenes ile bir bağlantısı olabilir. Bkz. BMC Phrygia, Aizanoi, no.79, 80. Aizanoi'daki bazı önemli aileler ve bunların kentin kuruluşundaki önemi, söz konusu ailelerin uzun süre kentte ayrıcalıklı bir konumda olduğu bilinmektedir; bkz.MAMA IX, s.xxiii – xxiv.

tarikhlenmiştir.¹²⁶ Bu yüzyılda kremasyon geleneği yeniden ortaya çıkmış ve inhumasyon ile birlikte kullanılmıştır. 2012 yılındaki kazı çalışmalarında tespit edilen ve MÖ 50 – MS 50 yılları arasına tarihlenen bir mezarda bulunan *strigilis*, minyatür kalkan, Herakles heykelciliği, *atramentarium*, *stylus* ve mızrak ucu gibi eşyalar, yüksek rütbeli kişilerin varlığına işaret etmektedir.¹²⁷

Bu veriler MÖ 1.yy’da Roma egemenliği altında, kentin kurumsallaşmasında rol oynayan ve kontrolü elinde bulunduran bir Hellen-Makedon kesimin bulunduğunu göstermektedir. Fakat Aizanoi’un bir de sessiz halkı bulunmaktadır. Pausanias onlardan şu şekilde bahseder:

“Girişleri sahile ya da derin denize bakan mağaraların sayısını tahmin etmek imkânsızdır ancak Hellas’ta ya da yabancı topraklarda olanlar anlatacağım gibidir. Penkalas Nehri’ndeki Phrygialılar ve normalde Arkadia’da yaşayıp Azania’dan buraya gelenler, ziyaretçilere dairesel ve yüksekliğiyle oldukça görkemli görünen Steunos

¹²⁶ E. Özer, “Aizanoi 2013 Yılı Çalışmaları”, **KST**, c. 36, no.3, Çorum, 2014, s.324 vd.

¹²⁷ E. Özer, M. Doksanaltı, “Aizanoi Kuzey Nekropolis’te Bulunan Bir Mezarı Anlamak, Okumak ve Yorumlamak: Heraklesli Mezar”, **Cedrus**, Sayı: 5, Antalya, 2017, s.287 – 300. MÖ 1.yy – MS 1.yy’a tarihlenen bir başka mezar için bkz. Özer, E., “Aizanoi 2014 – 2015 Sezonu Kazı ve Araştırmaları”, **KST**, c.38, no.3., Edirne, 2016, s.275 vd. Mezar 2’deki bireyin ayakucunda bulunan 59 adet raptiye çivi sandalet çivileridir. Elif Özer, 23 – 26 Temmuz 2018 tarihleri arasında gerçekleşen Anadolu’da Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Ölü Gömme Adetleri Uluslararası Sempozyumu’nda 24 Temmuz 2018 tarihinde sunduğu “Aizanoi Kuzey Nekropoliste Çocuk Mezarları” adlı bildirisinde bu çivilerin Erken Roma Dönemi’nde Roma ordusundaki Balkan kökenli askerlerin sandaletlerinde kullanılan çiviler olduğundan bahsetmiştir.

Mağarası'nı gösterirler. Burası Meter'e adanmıştır ve orada tanrıçanın bir heykeli bulunmaktadır.”¹²⁸

(Resim 10: Menogenes adına dikilmiş ölüm sonrası onurlandırma: W. Günter, 1975, no.1 (solda); bugün Aizanoi Kazı Evi'nin bahçesinde bulunmaktadır (sağda))

Pausanias'ın “Phrygialılar” olarak adlandırdığı bu yerli topluluğa dair arkeolojik veriler de bulunmaktadır. Sütunlu cadde çevresinde yapılan kazı çalışmalarında, MS 1.yüzyılda terk edildiği düşünülen iki mekân ortaya çıkarılmıştır. Bu yapılar yüzyılın ortalarında doldurulmuş ve başka bir mekân dizisinin temeli atılmıştır.¹²⁹ Burada yerli

¹²⁸Paus.VIII,32.3: ὅσα μὲν γὰρ ἐπὶ τε αἰγιαλοῖς καὶ ἀγχιβαθεῖ τῇ θαλάσσῃ, τούτων μὲν οὐδὲ ἀριθμὸν ἄν τις ἐθέλων ἐξεύροι, ὁ νομαστότατα δὲ ἐν τε Ἑλληνισι καὶ ἐν γῇ τῇ βαρβάρων ἐστὶ: φρύγες οἱ ἐπὶ ποταμῷ Πεγκέλα, τὰ δὲ ἀνωθεν ἐξ Ἀρκαδίας καὶ Ἀξάνων ἐς ταῦ τὴν αἰκόμενοι τὴνχώραν, δεικνύσουσιν ἄντρον καλούμενον Στεῦνος περιφερές τε καὶ ὕψους ἔχον εὐπρεπῶς: Μητρὸς δέ ἐστιν ἱερόν, καὶ ἄγαλμα Μητρὸς πεποίηται

¹²⁹ K. Rheidt, “Die Ausgrabungen in Aizanoi 1994”, **KST**, c.17, no.2, Ankara, 1995, s.293 – 295.

üretim, basit seramikler ile Pergamon taklidi seramikler tespit edilmiştir.¹³⁰ Bu da bizi Penkalas'ın iki yakasında yaşayan farklı sosyoekonomik sınıfa ait iki ayrı topluluğun bulunduğunu yorumuna götürmektedir.

Kuzey nekropolünde tespit edilen bazı mezarlarda da bu sınıf farkının belirtileri bulunmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz kremasyon mezar örnekleri, statü bakımından görece yüksek kimselere ait görünmekteydi. Özellikle inhüstasyon mezarlar, ekonomik seviyesi nispeten daha düşük olan bireylere ait gibi görünmektedir. Kremasyon, inhüstasyona göre daha pahalı bir gömme biçimidir. Mezar buluntularına bakıldığında da bu fark kendini göstermektedir. Bu noktada, bizim yorumumuz hem sosyo-ekonomik anlamda, hem de dinsel anlamda, birbirinden farklı olan iki topluluğun aynı nekropole gömüldüğü ve bunun da kentin demografik yapısındaki farklılığın göstergesi olduğu yönündedir.¹³¹

Bu bahsedilenler temelinde, MÖ 2. yüzyıldan itibaren Hellen-Makedon nüfusun Aizanitis'e geldiğini ve bunların bir kısmının Aizanoi'un tüccar, asker ve yönetici sınıfını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Genel olarak kentin demografisi ise bu göçmen kesim ile Aizanoi'un yerlisi olan Phrygialılardan oluşmaktaydı. Sonraki dönemde gelişmeye başlayan epigrafik gelenek, aşağıda görüleceği üzere, bu demografik ayrımın uzun bir süre daha –ve hatta Hristiyanlığa kadar- kendini koruduğunu göstermektedir.

2.1.2. İmparatorluk Dönemi

Aizanoi'un Hellenistik dönemdeki gelişimi demografik yapıda da farklılaşma yaratmıştır. Bu yüzyıl Aizanoi'un yükseliş dönemidir. Okuma yazma oranı artmış,

¹³⁰ N. Atik, K. Rheidt, “Pergamenisches in Anatolien. Aizanoi und seine Beziehungen zur Hauptstadt der Attaliden”, *IstMitt*, Sayı:54, Tübingen, 2004, s.379 – 380.

¹³¹ Kuzey Nekropolis'in sosyo-ekonomik temelde değerlendirmesi aşağıda yapılacaktır.

onomastik incelemeler sonucu yerli olabileceği düşünölen halk da sosyal yaşama katılmaya başlamıştır. Bunların çoğu Hellenleşmiştir. Gelişip palazlanan kent soylusu, kent için büyük yatırımlar yapmaya girişmiş ve pek çok antik kent gibi İmparatorluk *neokorosu* için Roma ile yakın ilişkiler kurma yönünde bir politika izlemiştir. İmparatorlar ve tapınak adına düzenlenen yarışmalara ve imar çalışmalarına finans desteği sağlayan aileler, yatırımlarının karşılığında bir takım politik ve dinsel ayrıcalıklar talep etmiş, hatta kendi isimleriyle imparator adına para bastırmaya başlamıştır.

Henüz Augustus döneminde kente imparatorluk kültü başrahipliği verilmiştir.¹³² Bu durum söz konusu dönemde Zeus tapınağının ya da başka bir kültün varlığını göstermektedir. Yine bu dönemde, Asia Prokonsülü C. Norbanus Flaccus'un Aizanoi halkına seslendiği mektubunda, Augustus tarafından kente verilen bazı haklar ve bu hakların çiğnenmesinden bahsedilmekte, bunun yanında prokonsül, Aizanoi'un refahı için kendi iyi dileklerini dile getirmektedir.¹³³ Flaccus'un söz konusu metninde isimleri geçen elçiler olan Menekles, Hieraks ve Zenon, dönemin ileri gelenleri olmalıdır. Menekles, kardeşi Metrodoros ile birlikte Neron döneminde de politik açıdan aktif bir devlet adamı olmuş, hatta Roma'ya giden elçi heyetinin arasında yer almıştır. Bu ayrıntıları öğrendiğimiz ve Neron'un, babaları Menophilos'a gönderdiği mektup, ailenin kentle ilgili konularda muhatap alındığını göstermektedir.¹³⁴ Menekles'in kendisiyle aynı

¹³² J. Deininger, **Die Provinziallandtage der Römischen Kaiserzeit von Augustus bis zum Ende des dritten Jahrhunderts n. Chr.**, c.6, Munich, 1964, s. 151 vd.

¹³³ MAMA IX, No.13.

¹³⁴ CIG 3831a¹⁸; P. Charlesworth, **Documents Illustrating the Reigns of Claudius and Nero**, Cambridge, 1939, s.33, no.3

isimi taşıyan oğlu da meclis ve halk tarafından onurlandırılmıştır.¹³⁵ Bu durum, Menekles ailesinin en az üç kuşak süresince Aizanoi kentinin yönetiminde söz sahibi olduğunu göstermektedir.

Augustus'un hükümdarlığının son dönemlerinde Aizanoi'dan giden bir elçi grubunun Tiberius ile Bolonya'da bir görüşme gerçekleştirdiği bilinmektedir.¹³⁶ Bu girişimler Claudius döneminde daha da yoğunlaşmıştır. Claudius için tespit edilen iki onurlandırma yazıtının birisi kendilerini Zeus neokorosları olarak tanıtan Menophilos oğlu Dionysos'un oğlu Dionysios ve Demosthenes'in oğlu Asklepiades'tir.¹³⁷ Diğerisi ise, adı yukarıda da geçen ve MÖ 1. yy'da şehrin önde gelenlerinden biri olduğundan söz ettiğimiz Menogenes'in torunu Nannas tarafından dikilmiştir.¹³⁸ Kendisi saray ile ilişkilerini iyi tutmak istemiş, imparator adına jimnastik oyunlarının finansörü olmuştur ve Paloks köyünden gelen geliri imparatorluk kültüne bağışlamıştır.¹³⁹ Oyunlarla ilgili ikinci bir yazıtta ise Nannas'ın oğlu Menogenes bağışçı olarak geçmektedir. Adı, Claudius adına basılan sikkelerde görülmektedir ve imparator tarafından vatandaşlık ile onurlandırılmıştır.¹⁴⁰ Böylece Menophilos ailesi ile birlikte Menogenes ailesinin de en az üç kuşak boyunca kentte önemli konumda olduğunu söyleyebiliriz.¹⁴¹ Yine Claudius

¹³⁵ CIG 3831a¹.

¹³⁶ ILS, No. 9463; IGR IV, No. 1693; ayrıca bkz. MAMA IX, s.xxiii.

¹³⁷ IGR IV, No. 558; Le Bas, no.848.

¹³⁸ IGR IV, No.559; Le Bas, no.856.

¹³⁹ IGR IV, No.582; Le Bas, no.857.

¹⁴⁰ MAMA IX, No.16.

¹⁴¹ Menogenes ailesinin yer aldığı sikkeler için bkz. SNG Phrygia I, No.80, 86.

döneminde, Menogenes'ten sonraki sikkelerde ismi fazlaca görünen Sokrates ailesi, kentteki önemli bir güç odağını teşkil etmiştir.¹⁴² Bu ailelerin Geç Hellenistik Dönem'de kente, hatta tapınak çevresine yerleşen topluluklar arasında olduğu kesin olarak söylenemese bile, kentin gelişim şeması açısından bakıldığında bu mümkün görünmektedir.¹⁴³

Bu yüzyılda Aizanitis bölgesinde kapı biçimli mezar stelleri ortaya çıkmaya başlamıştır. (Resim 10) Mezarlarda kapıtaşı geleneğinin tespit edildiği en erken dönem MÖ 6 -5. yüzyıllardır. Sardeis, Daskylaion, İkiztepe, Karaburun ve Ankara Karalar Tümülüsü'nde bu örneklerle rastlanmaktadır. Kapı biçimli mezar stelleri ise Roma Dönemi'nde, özellikle Güneybatı Phrygia'da, Pergamon ve Seleukos kolonilerinin bulunduğu Phrygialı olmayan topluluklar arasında yaygın görülen anıtsal mezar mimarileridir. Aizanoi'da tespit edilen mezar anıtlarının yaklaşık yüzde yetmiş beşi kapı biçimli mezar stelidir ve en yoğun dönemini, bu geleneğin görüldüğü diğer yerler gibi MS 2. yüzyılda yaşamıştır.

MS 1. yüzyılda ölü-gömmе geleneğindeki bu dönüşümün sebebi, kentin toplumsal ve ekonomik anlamda gelişmesi, gitgide büyüyen mevcut Hellen-Makedon nüfusun kültür alanında da etkin olmaya başlaması ve bölgelerarası iletişimin yoğunlaşmasıyla açıklanabilir. Aizanoi bir Phrygia kentidir ve Phrygia içinde gelişen çeşitli gelenek ve akımlardan etkilenmiştir. Kentin kurumsallaşması ve yavaş yavaş kozmopolit bir hâl

¹⁴²Sokrates ailesinin soyağacı için bkz. MAMA IX, no.27; Sokrates'in oğlu Demetrios'un onurlandırılması için bkz. MAMA IX, No: 28; Sokrates'in Claudius dönemi sikkeleri üzerinde görülmesi için bkz. BMC Phrygia 34, no.83 vd.

¹⁴³ İmparatorluk döneminde sikkelerde bulunan Aizanoi yöneticileri için bkz. BMC Phrygia, s.xxv.

alması, günlük yaşamın çeşitli alanlarında da buna benzer izler bırakmıştır. Kapı biçimli mezar stellerinin ortaya çıkışını etnik bir dönüşümle değil de ekonomik bir yükseliş, dolayısıyla atölyelerin bölgesel akımları takip etmeleri ile açıklamak daha makul olur.¹⁴⁴

(Resim 11: Aizanitis'ten kapı biçimli mezar steli örnekleri)

Yukarıda bahsedildiği üzere, Claudius ve Neron dönemlerinde, neokoros almak için girilen çabalar, Roma ile yakın ilişki kurmanın yanı sıra, kenti Latinler arasında tanınır hâle getirmiş olmalıdır. Asia Eyaleti'nin tamamında görülen Romalı ailelerin izleri, Aizanoi'da da ortaya çıkmaya başlamıştır. Mezar yazıtları, MS 1. yüzyılın sonu MS 2. yüzyılın başlarına gelindiğinde kentteki Latin nüfusta bir artış gerçekleştirdiğini göstermektedir.¹⁴⁵ Fakat Aizanoi'daki Latin nüfus, Epiktetos'un diğer kentlerine göre oldukça azdır. Bunun nedeni kentin bir Hellenistik kent olarak yükselmesi ve hem ticari hem de siyasi açıdan uzun süre Pergamon etkisi altında kalması olmalıdır. Yukarı Porsuk

¹⁴⁴ Aizanoi mezar stellerinin tipolojik incelemesi ve sınıflandırılması için bkz. MAMA IX, s.xliv – liii.

¹⁴⁵ A20, A140, A101.

Vadisi ve Dağlık Phrygia gibi iç bölgelere nazaran Batı'ya daha açıktır. Bu politik ve kültürel etki, Aizanoi'daki çıkar gruplarının da Hellen-Makedon ve daha sonra Hellenleşmiş yerel nüfus üzerinden palazlanmasını sağlamış olabilir. Bu politik ve ekonomik süreci kentte gerçekleştirilecek kazı çalışmaları aydınlatacaktır.

MS 2. yüzyıl, Aizanoi'un en parlak dönemidir. Önceki yüzyılın sonlarında, Asia'nın Flaviuslar, Nerva ve Traianus egemenliği altında ulaştığı refah düzeyi Aizanoi'ü da olumlu şekilde etkilemiştir. Özellikle Hadrianus ve Antoninler döneminde imar faaliyetleri doruk noktasına çıkmış, kent ise göç almaya başlamış ve kozmopolit bir yapı kazanmıştır. Meslek gruplarının çeşitlendiği, kentteki okuryazarlık seviyesinin arttığı ve toplumsal ilişkilerin belirgin hâle gelmeye başladığı yüzyıldır.

Tapınak toprakları sorunu bu dönemde de kentin gündemindeki yerini korumuştur. Toprakların kullanımı ve sınırları için imparatorluk kurumları arasında yazışmalar gerçekleşmiş ve bunlardan en önemli dördü tapınak duvarlarına kazınmıştır. Bu mektuplardan ilki Asia Prokonsülü Avidius Quietius'un kent konsiline ve Aizanoi halkına hitaben yazdığı ve İmparator Hadrianus'un kararını bildiren mektuptur. Bu mektupta Hadrianus'un kleros toprakları ile ilgili sorunları gündeme aldığı ve bir karar verdiği belirtilmekte, bu topraklarda bulunan kiracıların gecikmiş kiralalarını ödeyecekleri belirtilmiştir.¹⁴⁶

İkinci mektup ise Hadrianus'un Avidius Quietus'a konu hakkında yazdığı mektuptur. Bu mektupta klerosların sınırlarının belirsizliğini vurgulayan İmparator, bu toprakların kiralalarını toplamanın en adil yolunun çevre kentlerdeki en büyük ve en küçük klerosun alanına bakarak, ortalama bir ücret biçilmesi olduğunu yazmıştır.¹⁴⁷ Diğer iki

¹⁴⁶ MAMA IX, s. xxxvi; bkz. E. İznik, 2006, s.286 – 287.

¹⁴⁷ MAMA IX, s. xxxvii; E. İznik, 2006, s. 287.

mektup ise Prokonsül ile Hesperus isimli bir yetkili arasında karşılıklı yazışmalardan oluşmaktadır. Bu mektupların konusu da tapınak topraklarının sınırlarının belirsizliğidir.¹⁴⁸ Bunun dışında bu konuda Söpu Köy ve Çavdsarhisar'da tespit edilen sınır taşları, bu konunun çözümü için çalışıldığını, kentin ve tapınak topraklarının sınırlarının ölçüldüğünü göstermektedir.¹⁴⁹ Bu sorun büyüyen ve nüfusu artan bir kentin sancılarıdır.

Aizanoi iki yüzyıl boyunca sürdürdüğü Roma'yı etkileme çabalarının sonuçlarını almaya başlamıştır ancak bunun karşılığında da bir bedel ödemek zorunda kalmıştır. Önceki iki yüzyılda adı geçen aileler ikinci yüzyılın ortalarında Aizanoi tarihinin sahnesinden çekilmiştir. Bu dönemde adı ön plana çıkan ve yalnızca Aizanoi'da değil, tüm Asia'da etkili bir isim olan M. Ulpius Appuleius Eurykles, kentteki politik bir dönüşümü de simgelemektedir.

Eurykles'in en önemli başarısı, kentin Antonius Pius'un rızasıyla Atina'daki Panhellenion birliğine kabul edilmesidir.¹⁵⁰ Kuruluşunun temellerini Arkadia'ya dayandıran Aizanoi'un Panhellenik birliğe girmesinin, Aizanitis'te yaşayan insanlar

¹⁴⁸ MAMA IX, s. xxxvii – xxxviii; E. İznik, 2006, s.288.

¹⁴⁹ MAMA IX, no.8 – 9.

¹⁵⁰ Atinalı Areopagus'un Aizanoi'a yazdığı mektup için bkz. CIG 3831; OGIS 504; IGR V, 573; Panhellenium birliğinin kente hitaben yazdığı mektup için bkz. C. Texier, **Description de l'Asie Mineure: faite par ordre du gouvernement français en 1833 – 1837; beaux-arts, monuments historiques, plans et topographie des cites antiques**, c.1, Paris, 1839, s.107; CIG 3832; OGIS 504, IGR IV, s.573; Antoninus Pius'un Panhellenium'a yazdığı mektup için bkz. Texier, 1839, s.108; CIG 3834; OGIS 506; IGR IV, 575.

üzerinde olumlu bir etki yarattığı tahmin edilebilir. Bu, Eurykles'in karizmasını biraz daha arttırmış olmalıdır. Kendisi MS 156 – 7 yıllarında Atina'da *synedros*¹⁵¹ görevinde bulunmuş, MS 162 ya da 163 yılında ise Ephesos Gerousia'sında, 180'lerde ise Aphrodisias'ta küratör olarak görev almış ve Marcus Aurelius ve Commodus döneminde Asia *arkhierosluğu* ile onurlandırılmıştır.¹⁵² Aizanoi'da ise *grammateus* görevinde bulunmuştur.¹⁵³

Dönemin bir başka güçlü ismi de Aizanoi yazıtlarında pek çok kez onurlandırılmış olan Tiberius Claudius Pardalas'tır. Hemen hemen Eurykles'in çağdaşıdır ve o da çeşitli memuriyetlerle görevlendirilmiştir. Asia *arkhierosluğu*nun ynaısıra Pergamon'da görev almış, Ankyra'nın önde gelen kişileri tarafından saygı kazanmıştır.¹⁵⁴ Bu iki isim bir yandan Aizanoi'un Batı Anadolu'daki yükselen popüleritesini gösterirken, bir yandan da Roma'nın kent üzerindeki egemenliğinin MS 2. yüzyılda sağlamlaştığını göstermektedir. MS 2. yüzyıl Aizanoi'u artık bir imparatorluk kentidir. Bu gelişmeler, birtakım ayrıcalıklardan yararlanabilmesini de sağlamıştır. Uzun süre adına mücadele edilen İmparatorluk Kültü Neokoria'sına sahip olunamasa da İmparator Commodus döneminde kente Zeus Neokoriası verilmiş, bunun onuruna sikke basılmıştır. Roma tarafından

¹⁵¹ Meclis üyesi.

¹⁵² R. Münsterberg, **Die Beamtennamen auf den griechischen Münzen**, Zurich, 1914, no. 155; MAMA IX, no.31; Ephesos'taki görevi için bkz. OGIS 508; Aphrodisias için bkz. MAMA VIII, No.505; başrahipliği için bkz. OGIS 509.

¹⁵³ BMC Phrygia 24, no.8; 38, no.112; MAMA IX, no.31.

¹⁵⁴ MAMA IX, No. 18 – 21.

imparatorluk kültü dışındaki bir kült için verilen ilk resmi neokoriadır bu, diğeri ise Ephesos için verilmiş Arthemis neokoriasıdır.¹⁵⁵

MS 2. yüzyıldaki politik yükseliş, kültürel yükselişi de beraberinde getirmiştir. MS 1. yüzyılda başlayan yarışmalar, MS 2. yüzyılda, özellikle Eurykles'in hem Aizanoi hem de Asia'da güçlü bir konumda olduğu süre içinde devam ettiğini de kentin bu dönemde inşa edilen ve tamamlanamayan stadionunun duvarlarında ve çevresinde tespit edilen onur yazıtlarından anlaşılmaktadır.¹⁵⁶ Yine inşası bu dönemde tamamlanan hamamlar, macellum, ışıkler ve sütunlu cadde de canlı bir toplumsal ve ekonomik hayatın izlerini oluşturmaktadır. Aizanoi tüm kurumları ve sosyal oluşumlarıyla birlikte gelişmiş bir kent olarak karşımızdadır artık ve bu olgunluk demografik yapıda da kendini göstermiştir.

Dönemin bu politik ortamında, kentteki Hellen-Makedon ayrıcalıklı nüfusunun yanında artık yerli nüfus da yazılı belgeler üzerinde gözlemlenmeye başlamıştır. Kentte Zeus Bronton ve Hosios kai Dikaïos gibi yerel tanrıların tapınımı nadir görülse de devam ettiği anlaşılmaktadır.¹⁵⁷ Tarihsel koşullar artık onomastiği Hellen-Makedon topluluklar

¹⁵⁵ B. Burell, **Neokoroi. Greek Cities and Roman Emperors**, Leiden, 2004, s.116; Roma ile kent arasındaki ilişkinin bir başka ifadesi de, İmparator Commodus'a atfedilmiş bir arşitrav parçasıdır. Burada "İmparator Caesar Lucius Aurelius Commodus'a" yazmaktadır, M. H. Sayar, "Aizanoi'da Bulunmuş Olan İmparator Commodus'a İthaf Edilmiş Bir Arşitrav Parçası", **Aizanoi II**, ed. E. Özer, Ankara, 2006, s.209 – 215.

¹⁵⁶ M. Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi I", **Chiron**, Sayı: 22, Münih, 1992, s.337 – 376.

¹⁵⁷ Zeus Bronton için bkz. MAMA IX, No.50, 51, P63; Hosios kai Dikaïos için bkz. MAMA IX, no.63, 64, P64.

ile yerel toplulukları kesin olarak ayırmamız konusunda devredışı bırakır. Latin nüfusta artış hissedilse de diğer Epiktetos kentleri ile karşılaştırıldığında oldukça az görünmektedir. Bir Hellen-Makedon kolonisi olarak kurulan Aizanoi'un demografik gelişimi de bu temelde devam etmiştir.

Kentin bölgede etkin bir merkez hâline gelmesi, Aizanitis'in çeşitli coğrafyalardan göç almasına yol açmıştır. Bithynia ile Geç Hellenistik dönemden var olan ilişki, kentin konumunu ve ticaret yolları düşünüldüğünde ekonomik anlamda devam etmiş olmalıdır. Bölgede Bithynia kökenli olduğu düşünülen kimi yerleşimcilerin izleri mezar yazıtlarında yer almaktadır.¹⁵⁸ Yine bu belgeler arasında bazı Semitik isimlerle karşılaşmıştır. Bunlardan Harmonia isimli bir müzisyenin mezar taşında ismi geçen Belos'un Kuzey Suriye'den olduğu düşünülmektedir.¹⁵⁹ MS 2. yüzyıla ait olan diğer iki yazıtta geçen "Mathias" ismi de bir Yahudi kökenine işaret etmektedir.¹⁶⁰ Söpu Köy'nde bulunan bir başka mezar yazıtında genellikle Galatia ve Doğu Phrygia'da görülen "Dido" ismi, söz konusu kişilerin ya da ailelerin bu bölgelerden Aizanoi'a göç ettiğini düşündürmektedir.¹⁶¹ Lykaonia ve Isauria'da görülmüş olan "Dodos" isminin de bu

¹⁵⁸ A86; Apollonios'un eşi için yaptırdığı mezar taşında σκούλη kelimesi bedduaların içinde Nikaea bölgesinde bulunmaktadır; MAMA IX, No.134, benzerleri için krş. L.Robert, "Maledictions Funeraires Grecques, **CRAI**, Sayı: 122, No:2, Paris, 1978, s.269 vd. Apamea'daki bir örnek için bkz. MAMA VI, 218.

¹⁵⁹ A452; Aynı isim ile Palmyra'da karşılaşmıştır; Bull.Epig. 1940, 217, no.90; 1942, 360, no.164.

¹⁶⁰ A231, A239

¹⁶¹ MAMA IX, No.16.

bölgeden geldiği ya da ismin “Doudousa” ile aynı kökenden türemiş olacağı ihtimali doğrultusunda, Doğu Phrygia kökenli olduğu öne sürülmüştür.¹⁶²

Kentte bir *macellum* bulunmaktadır ve agoranın da tapınağın kuzeyinde Penkalas Nehri’nin çevresinde, bugün halk arasında “borsa” olarak adlandırılan alanda olduğu tahmin edilmektedir. MS 2. yüzyılın mezar taşlarında Aizanoi’daki meslek ve kültür gruplarına ait ayrıntılar da görünür ve çeşitli hâle gelmiştir. Kentte spor ve tiyatro faaliyetleri gerçekleşiyordu. Fakat herhangi bir tiyatro oyuncusu, mimos ya da pandomimin izine rastlanmamıştır. Stadion çevresinde bulunan onurlandırmalar dışında kentteki sporcularla ilgili herhangi bir belge bulunmamaktadır. Bunun yanında, kentte dört adet gladyatör mezar anıtı tespit edilmiştir.¹⁶³ (Resim 12) Gökağaç’ta tespit edilen bir mezar taşında kendisinin göçmen olduğu ifade edilen Harmonios isimli flüt çalıcısı, kentte sosyal yaşam hakkında fikir vermektedir.¹⁶⁴ Çavdarhisar’da bulunan başka bir mezar taşında ise bu defa dinsel törenlerde görev aldığı düşünülen ve Latin bir aileye mensup olan Marcus Ulpius Achilles isimli bir kavalcının adı geçmektedir.¹⁶⁵

¹⁶² A442

¹⁶³ A79, A81; MAMA IX, no. 120a, 588.

¹⁶⁴ A452; “Flüt” anlamına gelen “*aulos*” ismi için bkz. Il. V.60.

¹⁶⁵ A101; dini görevlerdeki kavalcı örnekleri için bkz. CIG 2915, 2983; IG XIV, no.617.

(Resim 12: Aizanitis’in Gladyatörleri. Soldaki İlkburun’da tespit edilmiştir. Kat. No. A19.M2; diğer ikisi bugün Zeus Tapınağı’nın altındaki galeride sergilenmektedir.)

Batı mezarlığında tespit edilen MS 2. yüzyıla ait mezar taşında Agathopodos isimli bir kişi “başhekim” anlamına gelen “*ἀρχίατρος*” olarak anılmıştır.¹⁶⁶ Başhekimlerin Antonins Pius dönemiyle birlikte Batı Anadolu’daki sayıları artmıştır¹⁶⁷ İkinci bir belge ise tartışmalıdır. Burada Menekles isimli bir kişinin kendi adına ve Asklepiades için bir adakta bulunduğu yazmaktadır. Menekles “Dokuzluk Musaların Hizmetkari” anlamına

¹⁶⁶ A75.

¹⁶⁷ Batı Anadolu’daki başhekimlerin bir listesi için bkz. V. Nutton, “Archiatry and Medical Profession in Antiquity”, **Papers of the British School at Rome**, Sayı: 45, 1977, s.191 – 226; ayrıca bkz. P. Özlem-Aytaçlar, **Batı Anadolu’da Entelektüeller**, İzmir, 2006, no. 41 – 53.

gelen “Μουσάων θεράποντα λγύν” deyiimiyle nitelendirilmiştir.¹⁶⁸ Menekles’in bir müzisyen mi yoksa bir şifacı mı olduğu net değildir.¹⁶⁹

Kentin sosyoekonomik yapısının tapınakla olan doğal bağından kaynaklı, Aizanitis bölgesinde tespit edilen en yaygın meslek grubu rahipliktir. En fazla rahip ise kentin resmi ve baş kültü olan Zeus’a aittir. Commodus döneminde Zeus neokoriası alan kent, Asia eyaletinde bir Zeus tapınım merkezine dönüşmüştür. Şimdiye kadar içinde neokoros ifadesi geçen on yedi yazıt tespit edilmiştir ve bunların on altısı Zeus neokorosu, biri ise hem Zeus hem de Claudius’un neokorosudur.¹⁷⁰ Zeus kültünün Asia başrahipliği de pek çok kez kentin taşıdığı ünvanlardan olduğundan da yukarıda bahsedilmiştir. Bunun yanında neokoroslar toplumun ileri gelenlerinden olsalar ve meclis üyeliği gibi konumlarda bulunsalar da¹⁷¹ genellikle daha yüksek memuriyetlerde bulunmamıştır. Mezar taşlarının çoğu kapı biçimlidir ki kentin soyluları ve yüksek memurları, daha anıtsal mezarları tercih etmiştir. Hatta MS 2. yüzyılda kentin güneyinde kalan ve Meter Steunene kutsal alanının çevresinde bulunan nekropolis alanındaki çalışmalar, bu çevrede oldukça varlıklı kimselerin mezarlarının bulunduğunu göstermiştir. Kentin güney nekropolisi olan bu alanda tespit edilen mezarlar, aynı yüzyıla ait kuzey nekropolisteki

¹⁶⁸ Krş. Hom. Od. xxiv, 62; Hom. Hymn. xxxii, 30; Hes. Theog. 100; Aristoph. Orn. 909.

¹⁶⁹ A394

¹⁷⁰ Zeus neokorosları için bkz. A223, A225, A239; MAMA IX, No.33 – 35, 88, P20, P35, P36, P39, P41, P99, P15, P99; Zeus ve Claudius neokorosu için bkz. MAMA IX, No.P28.

¹⁷¹ MAMA IX, No. P99.

mezarlarla kıyaslandığında, bu iki farklı nekropolise gömülen kişiler arasındaki sınıf ve statü farkı göze çarpmaktadır.¹⁷²

Zeus ve Meter Steunene kültünün senkretik hâle getirilişinden yukarıda bahsedilmişti. Bunun nedeni dinsel gelişmelerden çok politik birtakım kaygılar olduğu görülmektedir. Bunların dışında kentte bir Dionysos kültü olduğu bilinmektedir. Ömür boyu Dionysos rahibi unvanına sahip olan Aurelius adına kent meclisi tarafından diktirilen bir onurlandırma bu kültün resmi bir yanının da olduğunu düşündürmektedir.¹⁷³

¹⁷² Kentin bilinen üç nekropolisinden biri olan Güney Nekropolis, Meter Steunene kutsal alanına oldukça yakın ve bu kutsal alana giden yolun üzerinde bulunmaktadır. Bu alanda 1992 yılında gerçekleştirilen kurtarma kazısında ortaya çıkarılan anıt mezar yapısı ve “Amazonlar Lahdi” olarak adlandırılıp, kentin önde gelen bir Latin ailesine ait lahit, kentin varsıllarının Kuzey Nekropolis’teki ölü gömme biçimlerinden daha gösterişli bir geleneği benimsediğini göstermektedir; bkz. M. Türktüzün, “Çavdarhisar (Aizanoi) Nekropolü Kurtarma Kazısı”, **III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara, 1993, s.151 – 167.

¹⁷³ MAMA IX, No.34; meclis tarafından hem Zeus Neokoros’u hem de Dionysos rahibi olan Eutykhos için dikilen bu onurlandırma, kentteki Zeus Neokoria’sının bir çatı yapı olduğunu düşündürmüştür. Tapınak, diğer tüm kültleri bürokratik olarak kontrol etmiş olabilir. MS 2. yüzyılda Meter kültünün de Zeus ile birleştirilmesi, diğer kültlerin rahiplerinin de Zeus Neokoros’u olabilmesi, tapınağın elindeki gücü arttırmak istemesiyle açıklanabilir. Özellikle Aizanitis çevresinde yayılan Hristiyanlık ve bu dinin heretik varyasyonları, tapınağı böyle önlemler almaya zorlamış görünmektedir. Zaten bu dönem *pagan monotheizminin* tüm Akdeniz Dünyası’nda geliştiği dönemdir ve bu, toplumların tek tanrıcılığa gidiş sürecindeki önemli bir adım olmakla birlikte, kültlerin kendini korumak için ortaya koyduğu bir öz savunma da olabilir. Pagan monoteizmi ile ilgili bkz.

Bunun yanında kurucu Aezan'a adına yapılmış bir heroonun agorada bulunduğu, Çavdarhisar'da bulunan Aizanoi'da tespit edilmiş olan tek kehanet metninde geçmektedir.¹⁷⁴ Rahip grupları bilinmemekle birlikte, adaklar üzerinden tespit edilen başka kültler de bulunmaktadır.¹⁷⁵

Tapınak, kentin tüm ekonomik yaşamının temelinde bulunmaktaydı. Diğer Epiktetos kentlerinde rastlanmayan bu olgu, kentin dini bir merkez olduğunu ve varlığını din kurumunun çevresinde gelişen bir ekonomi ve politikanın üzerinde koruduğunu söylemek yanlış olmaz. Nihayetinde, kentin önemli toprak sahiplerinden birinin tapınak olduğunu Hellenistik krallıklar tarafından ona bağışlanan ve Hadrianus döneminde dahi tartışmaları süren *kleros* topraklarından biliyoruz. MÖ 2. yüzyıldan itibaren bu toprakların varlıklı Hellen-Makedon yerleşimciler tarafından iskân edilmiş, sonraki dönemde de aktif olarak kullanılmıştır. Kentin tanınan en eski kurumu da dolayısıyla tapınaktır ve yeni gelen yerleşimciler bu hazır kontrol mekanizmasını kullanmaktan çekinmemiştir. Bu, MS 3. yüzyılın sonlarından itibaren kentin sessizliğe bürünmesinin sebeplerine bir alternatif olabilir. Zeus'un itibarını yitirmeye başlaması, kentin ekonomik ve politik temellerini sarsmış, dolayısıyla nüfus kaybının önünü açmıştır.

P. Athanassiadi, M. Frede (ed.), **Pagan Monotheism in Late Antiquity**, Oxford, 2002.

S. Mitchell, P. Van Nuffelen, (ed.) **One God: Pagan Monotheism in the Roman Empire**, Cambridge, 2010.

¹⁷⁴ Batı Anadolu'daki kurucu ata kültleri için bkz.

¹⁷⁵ Apollon için MAMA IX, No. 60; Arthemis için No. P71; Asklepiades için No. 61; Hosios P72; Theos Hypsistos için No. P67, P68. İ. Sozon için No. 57, 58; Hygeia için No. 61, Jupiter Conditor için bkz. No. 8, P2, P3, P5.

Kentte öğretmenlere ait iki mezar steli tespit edilmiştir.¹⁷⁶ Yine de kentteki eğitim sisteminin nasıl işlediğini söylemek zordur. Bununla birlikte kent ve kırsalının toplumsal ve sınıfsal yapısı Hellenistik kentlerinkine benzer bir şekilde geliştiğinden dolayı, kent merkezinde uygulanan eğitimin de Hellenistik eğitim olduğunu tahmin edebiliriz. MS 168-169 yıllarına tarihlenen bir onur yazıtında gymnasionun varlığı görülmektedir.¹⁷⁷ Yukarıda bahsedilen Menogenes'in ölüm sonrası onurlandırmasında adı geçen *Neoi* ve *Epheboi* yaş grupları, kentte Gymnasion'un MÖ 1. yüzyıldan itibaren bulunduğunu göstermektedir.¹⁷⁸ Hellenistik toplumsal örgütleneden MS 2. yüzyılda ne kaldığı çok açık değildir. Yukarıda bahsedildiği üzere, bu yüzyılla birlikte memuriyetler ekonomi ve kamu düzenini sağlama adına atanmıştı. Kentin bu dönemde iki kūrātōre sahip olduğunu gösteren yazıtlar mevcuttur.¹⁷⁹ Bunların yanında, avukat, seyis ya da at ustası, terzi, kâhya, yol bekçisi¹⁸⁰, noter ve tüccarlar da Aizanitis bölgesinde tespit edilen diğer meslek

¹⁷⁶ A247.

¹⁷⁷ OGIS 511; IGR IV, no.580.

¹⁷⁸ A4

¹⁷⁹ Eurykles'in yanında Aelius Zeuxidemus Cassianus da kūrātōrlük yapmıştır; MAMA IX, No.26.

¹⁸⁰ MAMA IX, No.152; “*Beneficarius*” Roma döneminde merkezden atanan yol bekçilerine verilen isimdir ve görevi önemli yolların bekçiliğidir. Bir benzeri de Perge’de bulunan bu memurluk, Aizanitis bölgesinden geçen yolların önemini de vurguluyor olabilir. İkinci bir yorum da bu kişinin başka bir yerde bu memuriyeti sürdürüp emekli olduktan sonra memleketi Aizanoi’a döndüğü yönündedir, ayrıca bkz. M. Rostovtzeff, **Social and Economic History of Roman Empire**, Oxford, 1957, s.738, no.7; Perge’de bulunan bir başka *Beneficarius* için bkz. SEG VI, No.729. Aizanoi’un önemli yollar

gruplarıdır.¹⁸¹ Tüm bu veriler, MS 2. yüzyıl Aizanoi kenti ve Aizanitis bölgesinde aktif bir sosyal yaşam olduğunu göstermektedir.

Kentin MS 2. yüzyılda tespit edilen üç kabilesi bulunmaktadır: Herakleia, Hadriana ve Kyreneia.¹⁸² Ancak bu kabilelerin Geç Hellenistik ve Erken Roma Dönemleri'ndeki varlığı bilinmemektedir. MS 2. yüzyılın ortalarında kentin idari yapısındaki kayma, yeni bir sistemi gerekli kılmış olmalıdır. Hellen – Makedon kökenli eski ailelerin kentin tarihinden çekilmesi, bunun yerini halkın bizzat imparatorluk tarafından örgütlenen bir kabile sistemi içinde yer almasına yol açmıştır. Bu iki kabilenin

üzerinde olduğundan yukarıda bahsetmiştik. Theodoros'un hangi yolu korumak için atandığını söylemek mümkün değildir ancak eğer ilk yorum doğruysa, Kadoi antik kentine ya da Mysia'ya giden iki yoldan birini koruması akla daha yatkındır. Bu yolların ticaret ve ordu açısından önemli olması, Roma'nın bu güzergâhta güvenlik sağlaması ihtiyacını doğurmuş olabilir.

¹⁸¹ Avukat için SEG XXXIV, No. 1288; at ustası için MAMA IX, No.79; terzi için MAMA IX, No.157; kâhya için MAMA IX, No.310; noter (*scriba questorius*) için C. Lehmler, M., Wörrle, "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi III. Aizanitica Minora I", **Chiron**, Sayı: 32, München, 2002.

¹⁸² Mitchell 1993, I, s.200 vd; Herakleia için bkz. MAMA IX, No.P22, P55; Hadriana için bkz. MAMA IX, No. P56; MS 2.yüzyılda Kyreneia kabilesinin kent içinde önemli bir konuma geldiği görünmektedir. Bu kabileden Tiberius Claudius Akylas ve Tiberius Claudius Diogenes isimli iki üye kent için yaptıkları hizmetlerden dolayı onurlandırılmıştır, bkz M. Türktüzün, "Aizanoi'da Bulunan Onurlandırma Yazıtı ve Heykel Kaidesi", **Aizanoi II**, ed. E. Özer, Ankara, 2006, s. 215 – 225.

birbirleriyle mücadele ettiğine dair herhangi bir kanıt bulunamamıştır. Söz konusu kabilelerin bireyleri MÖ 212’den önce vatandaşlık haklarına sahip görünmektedir.¹⁸³

Bu durum tarafımızca, Hadrianus döneminde ortaya çıkan tapınak toprakları meselesinin geldiği son nokta olarak yorumlanmıştır. Kent merkezinin neredeyse tamamını kapsayan tapınak topraklarının kiralanmasında çıkan sorun, Phrygia’nın yerlilerinden çok Hellen-Makedon halkı etkilemişti. Bu topraklara yerleşen bu kitlenin Roma’yla ters düştüğü ilk zamandı bu ve kentin hem politik hem de ekonomik yapısına derin etkilerde bulunmuştu. Bu dönemden itibaren Roma, kentin gelirlerini kontrol etmek istemiş olabilir. Kiralarını ödeyememelerinden ekonomik sıkıntı içinde olduğu anlaşılan kitleler, Roma’ya direnememiştir. Nitekim Roma, bu durumu tapınak topraklarının sınırlarını yeniden belirleyerek ve kiracıların kiralarını aksatmadan ödemelerini emrederek çözüme yolunu tercih etmiştir. MS 2. yüzyıl, *klerokhoi*’un kent içinde zayıfladığı dönem olabilir.

MS 2. yüzyılın Aizanitis’inde başka toplumsal sınıflar ve roller de daha belirgin hâle gelmiştir. Kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi açık bir şekilde ortaya koyacak fazla veri yoktur. Bununla birlikte, aşağıda görüleceği üzere Dorylaion ve Nakoleia gibi diğer Epiktetos merkezlerinde keşfedilen yazıtlarda kadına yöneltilen “sadakat” ve “iyi annelik” vurgusu da gözlemlenmemektedir. Hatta kadının üzerinde toplumsal bir baskı bulunduğu dair de kanıtlar bulunmaktadır. Henüz MS 1. yüzyılda, Batı Anadolu’da oldukça nadir görünen ve genç kadınların kamuya açık alanlardaki hâl ve hareketlerini, giyim kuşamlarını denetleyen bir memuriyet oluşturulmuştur.¹⁸⁴ Kadınların dinsel görevlerde bulunduğu dair bir ipucu yoktur. Stratonike isimli bir kadının kâhyası için

¹⁸³ M. Türktüzün, 2016, s.217 – 218.

¹⁸⁴ MAMA IX, No.37, P30; Tiberiopolis’ten aynı memurluk ile ilgili başka bir yazıt için bkz. IGR IV. No.556

yaptırdığı mezar steli, muhtemelen toplumun görece varlıklı kadınlarının idaresinde birtakım çalışanların ya da kölelerin bulunduğunu, dolayısıyla kadınların ekonomik ve sosyal hayatın içinde yer alabildiğini ima etmektedir.¹⁸⁵

Özellikle Roma dönemi Batı Anadolu'sunda sık görünen ve MS 2. ve 3.yüzyıllarında kent ve çevresinde oldukça sık rastlanılan ancak niteliği hakkında tartışmalar olan bir toplumsal olgu da *threptoi* denilen sınıftır. “Threptos” adı, “beslemek, bakmak, büyütme” anlamına gelen “θρέπω” fiilinden türemiştir ve biyolojik ailesi dışındaki kişilerce büyütülen köle ya da özgür kimseleri ifade etmek için kullanılmıştır. Aynı amaçla “threma”, “tethrammenos”, “trophimos” gibi aynı kökten türeyen kelimeler de threptosun eş anlamlıları olarak kullanılmışlardır. Konu ile ilgili en detaylı çalışma Cameron tarafından kaleme alınmıştır.¹⁸⁶ Cameron, Anadolu'da tespit edilen epigrafik belgelerde isimleri geçen threptosları temel alarak bu kurumun temel dinamiklerini ve çıkış yollarını aşağıdaki üç başlık altında toplar:

- 1- Besleme olan
- 2- Evlatlık olan threptos
- 3- Köle olan threptos

İlk grup, ailelerinin rızasıyla başka bir ailenin yanına yetiştirilmek için verilir. “Besleme” ve “sütevlat” kavramları “threptos”un tercümesi için önerilmiş kavramlar olmakla birlikte sosyal ilişkinin karmaşıklığı karşısında en kapsayıcı olanı “sütevlat”tır. Bu nedenle threptos ve yakınları, çalışmanın kataloğunda “sütevlat” ve türevleriyle

¹⁸⁵ MAMA IX, No.310.

¹⁸⁶ A. Cameron, “ΘΡΕΠΤΟΣ and Related Terms in the Inscriptions of Asia Minor”, **Anatolian Studies presented to William Hepburn Buckler**, ed. W. M. Calder, J. Keil, Manchester, 1939, s.27 - 62

tercüme edilmiştir. “Besleme” kelimesi, sosyoekonomik açıdan daha düşük bir sınıfta bulunan ailenin çocuğunun ya da çeşitli nedenlerle kimsesiz, öksüz veya yetim kalmış çocuğun daha varlıklı bir ailenin yanına verilmesini niteler. Bununla birlikte, şimdilerde azalsa da yakın tarihe kadar Anadolu’da oldukça sık görünen bu durumda çocuk, evlatlıktan farklı olarak ailenin yasal varislerinden biri sayılmaz.¹⁸⁷ Ancak yakın dönemin beslemeleri gibi threptoslar da eğer mümkünse gerçek aileleriyle bağlarını koparmaz, onları tanır ve eğer isterse ilişkilerini sürdürür.¹⁸⁸ Bunun yanında, threptoslar sosyoekonomik açıdan verildiği aileden daha düşük bir sınıfa ait olmak zorunda değildir. Threptosun verildiği aileden daha üst sınıfa ait olduğu örnekler de bulunmaktadır.¹⁸⁹

İkinci grup ise evlatlıklardır. Bu nadir görünen bir durumdur. Delos’ta bulunan bir yazıtta bir threptosun büyükanne ve büyükbabasından bahsedilmektedir.¹⁹⁰ Bu durumda threptosun, bahsi geçen kişilerin çocukları tarafından evlatlık alınması gerekmektedir. İlk gruptaki örneklerde, kişinin himayesi altındaki kişiyi ifade eden threptos, bu metinde aile içinde yasal bir statüye kavuşmuştur. Buna benzer bir başka örnekte threptos, evin kızıyla evlenmiştir.¹⁹¹ Başka iki yazıtta ise threptoslar “vasi” olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁹²

¹⁸⁷ A. Bay, “Osmanlı Toplumunda Koruyucu Aile Uygulaması: Beslemelik Kurumu (Samsun Çevresinden Örnek Bir Vak’a”, **Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik**, c.1., ed.Osman Köse, Samsun, 2013, s.313 vd.

¹⁸⁸ A. Cameron, 1939, s. 28 – 29.

¹⁸⁹ CIG 3507; BCH XXIII, 1899, CIG 3829.

¹⁹⁰ IG XII.5, no.199.

¹⁹¹ A. Cameron, 1939, no.20.

¹⁹² A. Fontrier, “Inscriptions de la plaine du Caystre. Recueillies par M. Eustratios”, **Revue des Etudes Anciennes**. Sayı: 4, No.4, 1902, s. 258, no.2. Cameron, çocukların

Threptoi 'un üçüncü grubunu ise köleler oluşturmaktadır. Bu noktada treptosun doğrudan köle statüsünde olduğu durumlardan ziyade, anne ve babası köle olan çocuğun aile içinde “threptos” statüsünde yer alması söz konusudur.¹⁹³ Bir örnekte Threptosun öz ailesinden daha yüksek bir sınıfta olduğu görüşmektedir.¹⁹⁴ Bazı yazıtlarda azatlı köleleri “threptos” olarak görmekteyiz.¹⁹⁵ Bunlara bakarak kölelik ile treptoi arasında resmi kimliğin dönüşümü üzerinde bir bağ kurduğunu söyleyebiliriz. Bu iki kurum farklıdır, örneğin bir threptos evlenebilir ya da hamisi için mezar taşı dikebilirken bir köle, eğer azatlı değilse, bu gibi sosyal haklardan mahrumdur.¹⁹⁶

Cameron'dan birkaç yıl sonra Nani, Threptoi' u her biri kendi içinde üçe ayrılan “hizmetliler” ve özgürler” olarak iki gruba ayırarak bu toplumsal olguyu, Roma hukukunun kapsadığı kurumları kullanarak aydınlatmaya çalışmıştır.¹⁹⁷ Buna göre threptoi'un altılı sınıflandırması aşağıdaki şekildedir:

1- Hizmetli durumundaki threptoi

a. Köleler

küçük yaşta evlatlık alındıklarını ancak büyük yaşta alındıklarında onlara “threptos” denilmiş olabileceğini öne sürmektedir, Cameron, 1939, s.38.

¹⁹³ Cameron, 1939, no.30.

¹⁹⁴ Cameron, 1939, no.52.

¹⁹⁵ Cameron, 1939, no.40 – 44.

¹⁹⁶ M. Riel, “Legal and Social Status of Threptoi and Related Categories in the Greek World: The Case of Phrygia in the Roman Period”, **Neohellenika Kleronomia Stous Serbousa**, ed. M. Giobanobites, c.1., Belgrad, 2005., s. 145 vd.

¹⁹⁷ T.G. Nani, “ΘΡΕΠΤΟΙ”, **Epigraphica**, c. V-VI, Bologna, 1943, s.45 vd.

- i. alumni
- ii. sanguinolenti
- iii. oikogeneis

b. *Liberti*

2- Özgür durumdaki threptoi

- a. *adoptati*
- b. *pupilli*
- c. *discipuli*

Nani'nin bu kategorilemesindeki ilk sınıf para ya da himaye yoluyla, köle ya da özgür ailelerden alınarak sahiplenilen kişileri tanımlamaktadır. Bunlar da kendi içinde köle statüsünde olanlar ve özgür olanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. İkinci sınıf ise genellikle evlatlık alma, evlenme ve vasi ilanı ile oluşmaktadır ki bu kişilerin evlenme, kendi ve hanesi adına mezar taşı dikme gibi hakları bulunmaktadır.¹⁹⁸

Aizanitis'te threptoi'un Cameron ve Nani tarafından tanımlanmış türlerinin bazıları görülmektedir. Bir mezar taşında Eutykhes ve Agathotyke'nin oğlu olan sekiz yaşındaki Eutykhes, Philodespotus ve Fadilla dlı bir çift tarafından treptos olarak alınmıştır.¹⁹⁹ Yukarıda göçmenlerden bahsederken adı geçen bir başka metinde de sanat öğrenmesi için bir ailenin yanına verilen Gais isimli bir treptos, aile ile benzer bir ilişkide olabilecek Harmonia isimli flüt sanatçısına, ailenin iki kardeşi ile birlikte mezar anıtı dikmiştir.²⁰⁰ Bazı metinlerde ise threptoi açık bir şekilde sahiplenilmiş görünmektedir.²⁰¹

¹⁹⁸ İbid. s.44 – 52.

¹⁹⁹ MAMA IX, No. 79.

²⁰⁰ MAMA IX, No 241.

²⁰¹ MAMA IX, No. 112, 133, 142, 252, 407, 475, 478, 537 ve P279.

Dört adet mezar steli ise bizzat treptoi'un onları sahipleneler için diktikleri mezar taşlarıdır.²⁰² İlginç bir örnek ise yine yukarıda bahsettiğimiz ve bir kadının kahyası durumunda olan Trophimos isimli bir treptostur. Bu kişi büyük bir ihtimalle küçük yaşlardan itibaren söz konusu kadının threptosu olarak hane içinde bulunmuş ve onun önemli çalışanlarından biri olmuştur.²⁰³

Kentte tapınağa bağlı olanlar dâhil olmak üzere, toplam beş köle tespit edilmiştir.²⁰⁴ Kentin sosyal yapısının gelişmişliği göz önünde bulundurulduğunda, tespit edilebilmiş nüfus içinde “δοῦλος” ve “ἀπελεύθερος” gibi azatlı köleyi ifade eden sıfatların çok nadir görülmesi, kölelik kurumunun sosyoekonomik hayatın içinde önemli bir konumda olmadığını düşündürmektedir. Buna karşın, bölgedeki threptos sayısı oldukça yüksektir. Bu veri üzerinden hareket eden Mitchell, threptoi'un Aizanoi'da köleliğe alternatif olarak kullanıldığını, bunun da kente sonradan göç eden varlıklı kimselerin, yerli halkı gücendirmemesi için yapıldığını öne sürmüştür.²⁰⁵

Sonuç olarak, Aizanoi ve Aianitis'in toplumsal, ekonomik ve politik yükselişi MS 2. yüzyılın başından itibaren hız kazanmış, Antoninler döneminde en yüksek seviyeye ulaşmış, böylece tüm kurumlarıyla birlikte, gelişmiş ve bölgede güç sahibi bir kent hâline gelmiştir. Bu politik ve ekonomik başarı, toplumsal yapıda da birtakım dönüşümlere yol açmış, kentte okur-yazar oranı artmış, etnik kaynaşma gerçekleşmiş, yeni meslek grupları

²⁰² MAMA IX, No. 108, 223, 270, 407.

²⁰³ MAMA IX, No. 310.

²⁰⁴ A30, A161, A396, MAMA IX, No.76, P61, P86

²⁰⁵ MAMA IX, s.lxiv vd; Plinius'un Bithynia'dan yazdığı bir mektupta, threptosların niteliği ve statüsü üzerine imparatora yöneltilen soruya Traianus “hizmet için alınan özgür çocuk” şeklinde yanıt verir; Plin. Ep. X.65.

ve çeşitli ekonomik ve dini birlikler ortaya çıkmıştır. Yine bu gelişim kentin çevreden ve hatta daha uzak bölgelerden göç almasını, dolayısıyla kozmopolit bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Aizanoi'un gelişimi, Anadolu'nun iç bölgelerindeki Hellenistik kentlerin gelişim modeline uygun bir şekilde gerçekleşmiş ve en olgun halinde kent, Phrygia'daki bir Hellenistik kent görünümünü kazanmıştır. MS 3. yüzyılın sonlarına doğru ise Aizanoi'un yavaş yavaş sessizleştiğine tanık olmaktadır. Diğer Epiktetos kentlerinin aksine Aizanoi, imparatorlukta değişimlere karşı daha dayanaksız olmuş ve beş yüzyıllık görkemi, yerini bir taşra kentine bırakmıştır.

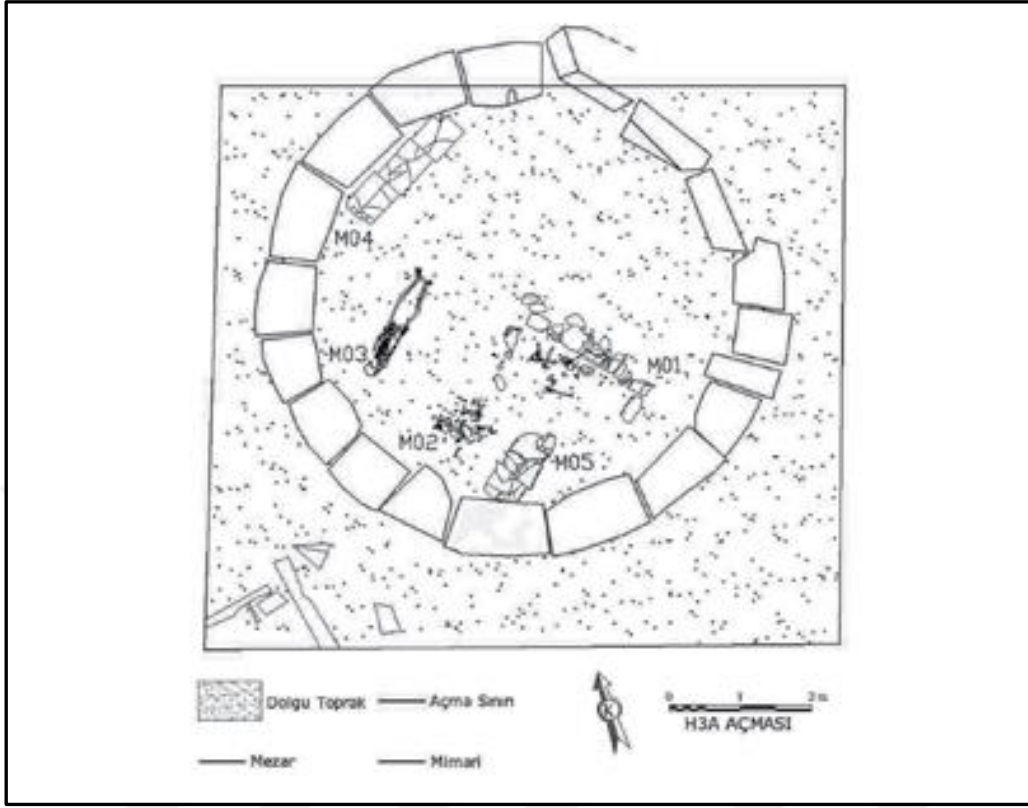
2.2. Aizanoi Antik Kenti ve Aizanitis'te Ölüm Algısı ve Ölüm Geleneği

Aizanoi, kente ait nekropolislerde en uzun ve yoğun çalışmanın gerçekleştirildiği Epiktetos kentidir. Elimizde MÖ 3. yüzyıldan MS 2. yüzyıla kadar uzanan bir grup arkeolojik veri, olguya, hareket ve tarihsel derinlik kazandıran az sayıdaki yorumlanabilir epigrafik belgeyle birleştiğinde, toplumsal kimlik ve kavram tarihi için gerekli koşulları sağlamıştır. Bu yüzyıllar arasında kurumsallaşıp büyüyen kent, yaşadığı toplumsal gelişim ve dönüşümü, sahip olduğu ölüm geleneğine de yansıtmıştır.

2.2.1. Nekropolisler ve Ölü Gömme Biçimleri

Kentte şu an için belirlenen üç nekropolis bulunmaktadır. Bunlardan en uzun kullanım görmüş olanı ve bilinen alanı açısından en geniş, kentin kuzeyinde bulunan ve tiyatronun yaslandığı tepe boyunca doğuya doğru genişleyen kuzey nekropolis olmakla birlikte, en erken kullanım görmüş olan ise, kentin batısındaki Eski Mezarlık'ta bulunan ve batı nekropolis olarak adlandırılan MÖ 3. yüzyıla ait olduğu düşünülen bir mezar kompleksidir. 2013 yılında bu alanda gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, izleri takip edilebilen yuvarlak yapıları bir plan açığa çıkarılmıştır. Mekânın çevresi, moloz taşlarla

kurulmuş temelin üzerinde on dokuz adet kireçtaşı blokla çevrelenmiştir. Burada, farklı kotlarda beş adet mezar tespit edilmiştir.²⁰⁶ (Resim 13)

(Resim 13: H3A Açması ve Yuvarlak Yapılı Mezar Kompleksi, Kaynak: E. Özer, 2013, çizim 2)

Bu mezarlardan en erken olanları “Mezar 4” ve “Mezar 5” olarak adlandırılan, pişmiş toprak plaka kapaklı kremasyon mezarlardır. Bu mezarların her ikisinde de mezar hediyesi olarak bırakılan *unguentarium*lar tespit edilmiştir. Bu buluntular mezar kompleksinin en erken kullanımının MÖ 3. yüzyılın ilk çeyreğinde olduğunu göstermektedir.²⁰⁷ MÖ 4. yüzyıldan itibaren Batı Anadolu’da kremasyon gömü biçimi özellikle kıyı bölgelerindeki nekropolislerde görülmeye başlanmış, MÖ 3. yüzyıldan

²⁰⁶ E. Özer, “Aizanoi 2013 Yılı Çalışmaları”, KST, c.36, no.3, Çorum, 2014, s.163 – 164.

²⁰⁷ E. Özer, 2014, s.163.

itibaren yaygın hâle gelmeye başlamıştır. Bununla birlikte, MÖ 1 – MS 1.yüzyıllarda tüm Anadolu’da kullanılmıştır.²⁰⁸

Bu, aynı zamanda Hellenistik kültürün yayılma izleğini teşkil etmektedir. İç bölgelere girildikçe kremasyon geleneği daha geç tarihlerde ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, Batı Anadolu, Hellenistik kültürün en hızlı yayıldığı ve buna bağlı olan kurumların en hızlı şekilde örgütlendiği coğrafyadır. Aizanoi’da bulunan bu mezar yapısının en erken evrelerini teşkil eden MÖ 3. yüzyıl kremasyon mezarların, bölgeye gelen Makedon asker ya da göçmenlere ait olduğu düşünülebilir. Mezarlardaki bireylerin sosyal statülerine ve etnik kimliklerine ait herhangi bir buluntu olmasa da kentte MÖ 3.yüzyıldaki Makedon varlığı bilinmektedir. Ayrıca, MÖ 2. yüzyıldan itibaren, kentte Hellen-Makedon kolonistlerin bulunduğundan da yukarıda bahsedilmiştir. Epiktetos’un diğer yerleşimlerinden Dorylaion’da tespit edilen MÖ 3. yüzyıla tarihlenen ve bir Makedon askere ait mezar taşı da bu dönemde Epiktetos’un yerleşimlerinde Makedon askeri faaliyetlerinin, dolayısıyla Makedon yerleşimcilerin bulunduğunu göstermektedir.²⁰⁹

Bu mezar kompleksinde, kremasyon mezarlardan sonra gömüye devam edilmiştir. Tespit edilen üç adet inhumasyon olarak bulunan basit toprak mezarlardan herhangi bir buluntu gelmemiştir. Bu mezarlardan herhangi bir buluntu gelmemiştir. Yine de aradaki kot farkına bakarak MÖ 3. yüzyıldan daha sonrasına ait olduğu söylenebilir. Kuzey nekropolis’i MÖ 2. yüzyıldan itibaren kentin temel gömü alanı hâline gelmiştir. Bu

²⁰⁸ S. Ahrens, “Cremation in Hellenistic and Roman Asia Minor”, **Death and Changing Rituals: Function and Meaning in Ancient Funerary Practices**, ed. J. Rasmus Brandt et al., Oxford, 2015, s. 194 vd.

²⁰⁹ D1

nedenle söz konusu dairesel mezar yapısının, sonraki dönemde, sosyo-ekonomik açıdan alt sınıflarca kullanıldığı olasılık dahilindedir.

MÖ 2. yüzyılda kente gelen Hellen-Makedon göçmenler, bölgenin ayrıcalıklı sınıfını teşkil etmiştir. Kentte tespit edilen tek anıt mezar güney nekropolis'tedir ve MS 2. yüzyıla tarihlenmektedir.²¹⁰ Bu yüzyıla ait tespit edilen iki mezar taşından biri, kentin kuzeybatı girişini tutan ve halk arasında “Maltepe” olarak adlandırılan tepelik arazide bulunmuştur.²¹¹ MÖ 2. yüzyılda kentin ölülerinin nereye gömüldüğü hâlen soru işaretidir ancak, Aizanoi'un bir kent olarak kendini gösterdiği, soylularının isimlerinin tek tek sahneye çıktığı MÖ 1 ve MS 1. yüzyıllarda, kuzey nekropolis oldukça yoğun kullanım görmüştür. Burada 2011 yılında başlatılan sistematik kazı çalışmaları, 2018 yılına kadar devam etmiştir. Çalışmalarda tespit edilen en erken buluntu, MÖ 2. yüzyıla ait bir Epiktetos sikkesidir ve bir yüzey buluntusudur.²¹² Bu veri dışında mezarlığın MÖ 2.yüzyılda kullanıldığına dair herhangi bir bulgu yoktur. En geç tarihli buluntular ise MS 3. yüzyıla tarihlenen bir dizi sikkedir.²¹³

Çalışmalarda şimdiye kadar basit toprak, plaka kapaklı, sanduka, osthote ve oda mezar türleri tespit edilmiştir.²¹⁴ 2018 yılında, nekropolis tepesinin doğusunda

²¹⁰ M. Türktüzün, 1993, s.155.

²¹¹ A1; diğerinin buluntu yeri tam olarak bilinmemekle birlikte, Çavdarhisar sınırlarında tespit edildiği belirtilmiştir, A2.

²¹² E. Özer, 2014, s.162.

²¹³ H. Köker, “Aizanoi Kazısı 2013-2014 Yılları Sikke Buluntuları”, **Aizanoi I**, ed.E. Özer, Ankara, 2013, s.200.

²¹⁴ E. Özer, “Aizanoi Kuzey Nekropolis 2012 Sezonu”, **Aizanoi I**, ed.E. Özer, Ankara, 2016, s.47 vd.

Inhumasyon gömülerin çoğu MS 2. yüzyıla tarihlenmiştir, en erkeni ise MS 1.yüzyılın ortalarında basit toprak mezarlardır. Sonraki yüzyılda daha çok sanduka tipi mezarlarda inhumasyon gömü yapıldığı görülmüştür. İnhumasyonun kullanıldığı bir diğer mezar tipi ise MS 2. yüzyıla ait bir oda mezardır. (Resim 15) Bu mezarın yapımında MS 2. yüzyıla ait kapı biçimli mezar steli parçaları devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Kareye yakın planlıdır, zemini, çakıl taşları ve sıkıştırılmış topraktır. Buradaki iskeletlerin bir bölümü, mezarın kuzey ve batı duvarlarının kenarında toplu şekilde bulunmuş ve üstleri ince toprak tabakasıyla örtülmüştür. Bir aile mezarı olduğu düşünülen bu yapı, uzun süre bir süre kullanım görmüştür.²¹⁷

(Resim 15: MS 2. Yüzyılda kullanım görmüş ve devşirme malzemelerle inşa edilmiş oda-meazar. Kaynak: E. Özer, 2013, s.52, res.15.)

MÖ 1. ve MS 1. yüzyıllarda, kentte kremasyon gömü geleneğini benimsemiş bir topluluk bulunmaktadır. Bu topluluk bu dönemde kentte ayrıcalıklı bir konuma sahip olan *klerokhoi* ve bunların çevresinde yaşayan topluluklar olabilir. MS 1. yüzyılda ise

²¹⁷ Ibid. s.51.

inhumasyon gömü geleneğine sahip bir topluluk kuzey nekropolisi kullanmaya başlamıştır. MS 1. yüzyılda bölgeye yeni bir göçmen grubunun gelmesi mümkündür. Mevcut yazıtlardan bu yüzyılda bölgeye Latinlerin gelmeye başladığı anlaşılmaktadır. Bu aileler genellikle varlıklı toprak sahipleri, asker ve tüccar sınıftır. Oysa inhumasyon mezarların çoğu kremasyon mezarlara göre oldukça basittir ve bu durum kentin Latin nüfusunun toplumsal statüsünü yansıtmamaktadır.²¹⁸ Bir diğer olasılık, MS 1. yüzyılda kentin büyümesinin, dış mahallelerle olan entegrasyonu arttırmış olmasıdır. MÖ 2. ve 1. yüzyıllarda geri planda kalan yerli nüfus, kentte Roma egemenliği sağlandıktan sonra ekonomik ve toplumsal yaşamda daha sık yer bulmuş olmalıdır. Epigrafik belgelere bakıldığında da MS 1. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerel isimler yaygınlaşmaya başlamış, bazı belgelerde ise hem Hellen kökenli hem de yerli isimlerin aynı ailenin bireyleri tarafından kullanılmıştır.²¹⁹

MS 2. yüzyıla gelindiğinde kremasyon neredeyse bitmiştir. Bu yüzyılda Hellen-Makedon ayrıcalıklı sınıfının geri planda kaldığını, daha çok Latinlerden oluşan bir ayrıcalıklı sınıfın kentin yönetimini kontrol altına aldığından yukarıda bahsedilmişti. Kremasyonun Anadolu’da en yaygın olduğu dönemde, Aizanoi kentinde bu uygulamanın sona ermeye başlaması, kentin toplumsal gelişimine paralel bir dönüşümün gerçekleştiğini de göstermektedir. Ancak kuzeybatı nekropolis her anlamda mütevazı bir ölü-gömmeye alanı olmuştur. Özellikle MS 2. yüzyılda, kentin ileri gelenlerinin gömüldüğü

²¹⁸ Taşra, kent ve Latinler arasındaki ilişki için bkz. s. Mitchell, “R.E.C.A.M. Notes and Studies No.5: A Roman Family in Phrygia”, **Anatolian Studies**, Sayı: 29, London 1979, s.13 – 23.

²¹⁹ Aizanoi onomastiği için bkz. MAMA IX, s.lxx – lxxiii; ayrıca bkz. Ek – 1, Grafik 2.

yer büyük olasılıkla başka bir yerd. Bu noktada güney nekropolis, yapılan kısıtlı çalışma ve tespit edilen az sayıda buluntuya rağmen birtakım ipuçları vermektedir.

Kentin güneyinde, Meter Steunene kutsal alanının oldukça yakınında bulunan nekropoliste şu ana kadar az sayıda ve kısa süreli arkeolojik araştırma yapılmıştır. Bunlardan ilki, bir kaçak kazı sonucunda yapılan kurtarma kazısıyla ortaya çıkmış olan üç adet nişi bulunan oda mezardır. Odanın ölçüleri 6.10 m x 5.57 m x 2.93 şeklindedir ve Aizanitis'in en büyük mezarını temsil etmektedir. Öyle ki bu yapı daha sonraki dönemde bir kilise olarak yeniden düzenlenmiştir.²²⁰ Nişlerden birinin içinde ünlü Amazonlar Lahdi bulunmuştur. Hellenlerle Amazonların mücadelesinin işlendiği bu lahit MS 2. yüzyıla aittir ve akroterinde *Κλ. Σεβηρίνου καί Βερενίκης* (Claudius Severinus ve Berenike'nin [lahdi]) yazmaktadır. Söz konusu kişi, Aizanoi'un arkhineokoros'udur ve ismi Zeus Aezanitis ve İmparator Antoninus Pius için adanmış olan bir aquadükte ait olduğu düşünülen yazıtta, o aquadüktün yapımına katkı sağlayan bağışçılar arasında geçmektedir.²²¹ (Resim 16)

(Resim 16 – Amazonlar Lahdi, Kütahya Müzesi)

²²⁰ M. Türktüzün, “Çavdarhisar (Aizanoi) Roma Devri Nekropolü Kurtarma Kazısı”, **II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara, 1992, s.81 – 95.

²²¹ A339.

Bu yapı tek değildir. 2014 yılında yine bir kaçak kazı sonrası girişilen arkeolojik araştırmalar 11.10 m x 7.30 m ölçülerinde bir yapı temelinin varlığını ortaya çıkarmıştır. (Resim 17) Bu yapıya ait akhantuslu Medusa kabartmalı akroterlerden, mezarın MS 2. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu anlaşılmıştır.²²² Bu anıtsal yapılar ve Amazonlar Lahdi, Güney Nekropolis'in MS 2. yüzyılda kentin önde gelenlerinin gömüldüğü yer olduğunu işaret etmektedir.

(Resim 17 - Aizanoi Güney Nekropolis'teki anıtsal mezar yapısının temeli.

Kaynak: Aizanoi Kazı Arşivi)

Bu çalışmalar sırasında yüzeyde MÖ 2. yüzyıla ait bir Pergamon sikkesi de bulunmuştur. Fakat nekropolisin Geç Hellenistik ve Erken Roma dönemlerinde kullanıldığını gösteren herhangi bir veri bulunmamaktadır. Bunun yanında, bunu düşünmek için elimizde nedenler bulunmaktadır. MS 2. yüzyılda alanın kentin soylularınca kullanılmasının en önemli nedeni Meter Steunene kutsal alanına yakınlığı

²²² M. Taşkıran, “Aizanoi Güney Nekropolis'ten Medusa Kabartmalı Akroter”, **Aizanoi II**, ed.E.Özer, Ankara, 2016, s.17 vd.

olmalıdır. Burası bir tören yolunun üstündedir ve yılda en az iki kez insanlarla dolup taşıyor olmalıdır. Nekropolisteki ileri araştırmalar bu sorunu ortaya çıkaracaktır ancak sistemli ve uzun süre kazılan kuzey nekropolis’te bulunan en iyi mezarların dahi mütevazı durumunu göz önünde bulundurduğumuzda MÖ 2. ve 1. yüzyıllarda kentte bulunan Hellen-Makedon kökenli kurucuların nereye gömüldükleri hâlâ bir soru işaretidir.²²³ Bu noktada bizim, gerçekleşecek arkeolojik araştırmalarla sınanacak olan önerimiz, güney veya batı nekropolis’tir. Bu varsayımı bir yana bıraktığımızda, Aizanoi nekropolislerinin durumu aşağıdaki şekildedir:

Nekropolis	Tarih	Buluntular	Olası Nüfus
Batı Nekropolü	MÖ 3.yüzyıl – ?	Unguentariumlar	Kentteki ilk Makedonlar
Kuzey Nekropolis	MÖ 2.yy – MS 1.yy	Kremasyon gömü. Figürinler, unguentariumlar, çiviler, günlük yaşamda kullanılan hokka, stilus, ilaç kaseleri gibi eserler ile kaliteli kaseler, ayakkabı çivileri.	Hellen-Makedon ve Roma kökenli asker ve alt düzey yöneticiler
	MS 1.yy - MS 3.yy	Inhumasyon gömü, sanduka, basit toprak ve oda mezarlar. Kapı biçimli mezar stelleri ve basit, kireçtaşından lahitler	Phrygialı yerliler ve orta sınıf.

²²³ Bunun yanında MÖ 1- MS 1.yüzyıllar arasına tarihlenen ve kuzey nekropolis’te tespit edilen “Heraklesli Mezar”ın bir asker – yöneticiye ait olduğu düşünülmektedir. Buluntu açısından oldukça zengin olan bu mezara aşağıda değinilecektir. Peki adına dikilen onurlandırmalardan oldukça görkemli bir cenaze töreni düzenlenen Menogenes gibi bir yöneticinin mezarı hangi nekropoliste olabilir?

Güney Nekropolis	MS 2.yy	Anıtsal mezarlar ve iyi işçilikli lahitler	Antoninler döneminden itibaren başlayan kalkınma ve Hellen- Makedon soyluların tasfiye edilmesiyle bölgede varlık gösteren Latin soylular
-----------------------------	---------	---	---

2.2.2. Ölüm Algısı

Antik dönem insanı için ölüm; doğum ve günlük yaşamdan bağımsız bir olgu değildi. Bu topluluklar ölümü bir “son” olarak düşünmemişti. Aksine, yaşamın bu kategorisi, ruhun bir biçimden başka bir varlık biçimine geçmesi anlama geliyordu. Bu, insan varoluşunun bir parçasıydı ve güçlü tabularla çevrelenmişti. Ölüm, aynı bugün olduğu gibi toplumsaldı ve bu yüzden her şeyin yanında kurumsal bir bilincin ifadesiydi. Bu kavram hakkında geliştirilen dini, felsefi ve bilimsel düşüncelerin ortak noktası ise hareketin bitiminin, yani eylemsizliğin ve bu bitime karşı geliştirilen kaygının ortaya çıkardığı bireysel ve toplumsal sonuçlarıdır.

Geleneklere uygun bir şekilde gömülmek, mezar ritüellerinin gerçekleştirilmesi, ölüyü uygun bir şekilde Hades’e uğurlanmak hem ölen kişinin ruhunun hem de geride kalanların iyiliği içindi. Rahatsız bir ruh yaşama müdahale edebilir ve onlara zarar verebilirdi. Bu yüzden ruhun çeşitli hediyeler, ağıtlar ve övgülerle tatmin edilmesi gerekiyordu.²²⁴ Aizanitis’te bu kaygı ölüm algısının temelini teşkil etmiş görünmektedir.

²²⁴ Patraklos’un Akhilleus’a görünmesi ve artık cenazenin tamamlanmasını istemesi, Hellen geleneğine göre usulünce gömülüp uğurlanmamış olan ruhların günlük yaşama etkilerine dair ipucu vermektedir bkz. Il. 23.1 vd.

Hem arkeolojik hem de epigrafik kanıtlar ölü gömme ritüel ve biçimlerinin itina ile uygulandığını göstermektedir. Dolayısıyla çoğunlukla ölünün hatırasına yapılan vurgu, ölünün diğer tarafa geçişini ve onun esenliğini sağlama kaygısıyla bir arada görülmektedir.

Aizanoi'un MÖ 2. yüzyıla tarihlenen az sayıdaki yazıtı bize bu dönemde kentte yaşayan insanların ölümü nasıl algıladığı hakkında yeterli bilgi sunmaz. Hellen-Makedon yerleşimciler tarafından bırakılan bu belgelerde ölen kişinin hatırasının ve ailevi sorumluluklar çerçevesinde geliştirilen erdem anlayışını göstermektedir. Polemaios'un mezar taşında bahsedilen kardeşlik sevgisi, aile bireylerinden ölene karşı olan sorumluluğu göstermektedir.²²⁵ (Resim 9)

Kentte tespit edilen Hellenistik döneme ait bir yazıtta, mezar taşından “ὀπόμενῃμα” (anıt, mozole) kelimesi ile söz edilmiştir. Aizanoi'da bu kullanımın başka örneği bulunmamaktadır. Mezarın anıt niteliğinde kullanılması Hellenistik dönemden itibaren gerçekleşmiştir. Hellas'ın kuzeyi ve Makedonia'da MÖ 5. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmaya başladığı göz önünde bulundurulursa, göçmenlerle birlikte Aizanitis'e girmiş bir gelenektir. Yazıtlarda kullanımının azlığından ise belirli bir kesimin, belki de asker sınıfın

²²⁵ A1. Aizanoi'da MÖ 1. yüzyılda oldukça ünlü bir aile olan Pardalasların diktirdiği bir mezar taşında, Iulianos Pardalas “dindar” olarak vurgulanmıştır. Aizanoi'un epigrafik geleneğinde bu tür vurgular oldukça sınırlıdır. Bunun yanında Dorylaion ve Dağlık Phrygia'daki mezar yazıtlarında bu unsurlara daha fazla rastlanmaktadır. Bu, kentlerin toplumsal gelişimi ve demografik yapısıyla ilgili bir durum gibi görünmektedir. Aizanoi'daki mezar yazıtlarının bolluğu, söz konusu yazıtların basitliğiyle de tezatlık oluşturmaktadır, (bkz.A9);

nitelemesi olduğu yorumuna gidebiliriz.²²⁶ MS 63- 64 yıllarına tarihlenen bir yazıtta ise ölen kişiden “kahraman” olarak söz edilmektedir.²²⁷ Bu belgeler, yukarıda incelenen Aizanoi’un Hellen-Makedon nüfusunun varlığını desteklemekte ve Roma egemenliği altında da bu nüfusun kentin askeri kesimi içinde yer aldığını göstermektedir. Bu durum, kuzey nekropolis’te MÖ 1 – MS 1. yüzyıllara tarihlenen mezarlarda bulunan ve asker sandaletlerinde kullanılan çivileri akla getirmektedir.²²⁸

Aizanoi Kuzey Nekropolis’inde, sahibinin asker olduğu neredeyse kesin olan bir asker mezarı bulunmaktadır. MÖ 1 – MS 1. yüzyıllara tarihlenen mezar pişmiş toprak plaka kapaklar ile kapatılmış basit toprak mezardır ve kremasyon ölü mezara yerleştirildikten sonra gerçekleştirilmiş ve bu şekilde, henüz yanarken gömülmüştür. Mezarın hemen dışında bulunan ve içine minyatür bir kandilin yerleştirildiği kâse parçası,

²²⁶ A10. Hatranın bu şekilde vurgulandığı ve MÖ 2 – 1. yüzyıllara ait Aphrodisias’tan bir örnek için bkz. MAMA VIII, no.507; Pergamon’dan bir örnek için bkz. OGIS 248; kelime MÖ 5. yüzyıldan itibaren Hellas’ın kuzeyinde ve Makedonya’da kullanılmıştır ve büyük ihtimalle Hellenistik Dönem’de Anadolu’ya girmiştir. Sözcüğün kullanımına V. Antiokhos’un bir mektubunda da kullanılmıştır; SEG 41. 1556.

²²⁷ A16

²²⁸ E. Özer, “Aizanoi 2014 – 2015 Sezonu Kazı ve Araştırmaları”, **KST 38**, c. 3, Ankara, 2016, s.279 vd. Ayrıca bkz. dipnot 127. MÖ 2. yüzyıldan itibaren bölgedeki kolonileşme askeri düzeyde de gerçekleştirilmiştir ve MÖ 1 – MS 1. yüzyıllarda “garnizon” demek mümkün olmasa da kentte bir askeri birliğin bulunduğu bilinmektedir, A2; MAMA IX, No.82; Aizanoi’daki Balkan kökenli askerlerin varlığı için bkz. dipnot 128.

ince cidarlı İtalya kökenli bir kap bulunmuştur.²²⁹ Mezarın içinde iki adet demir mızrak ucu, bir Hermes hermesi, üç ungentarium, çeşitli hastalıklar için merhem kabı olarak kullanılan *lykion*, hokka olarak kullanılan *atramentarium* ve *stylus* tespit edilmiştir. Mezarın en anlamlı buluntusu ise bir demir kalkan üstüne yerleştirilen terrakotta Herakles heykelciğidir. Roma ölü gömme geleneğinde ölümsüzlüğü simgeleyen bu figür, özellikle Augustus döneminde, askerler arasında oldukça popülerdir.²³⁰ Dolayısıyla MÖ 1. – MS 1. yüzyıllarda Roma’ya bağlı akserlerinin kentte bulunduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Augustus dönemi ile birlikte kentin Roma ile olan yakınlığı, aynı zamanda bir egemen-vasal ilişkisi olmalıdır. Önceki yüzyıldaki *klerokhoi* kesiminin olası bir askeri varlığından herhangi bir iz bulunmamaktadır.

MÖ 1. yüzyıl – MS 1. yüzyıl arasına tarihlenebilecek Menelaos’un mezar taşı, hem kentte bu dönemde yaşayan kişilerin kim olduğu hem de nasıl bir ölüm algısına sahip olduğuna dair önemli bilgiler barındırmaktadır. Bu mezar taşında ölen kişinin ruhunun gökyüzünde ikamet ettiği yazmaktadır.²³¹ Bu durum Aizanoi epigrafik geleneğinde bir istisna olmakla birlikte aşağıda bahsedilecek olan Dorylaion’da tespit edilmiş ve yıldırım düşmesi sonucu ölmüş olan iki farklı kişinin mezar taşlarına benzemektedir. Bunlardan Kıravdan’da tespit edilmiş olanlardan birinde, Plution isimli bir kişinin ölümünden sonra

²²⁹ Mezarların dışındaki kremasyonlarda kâse içine yerleştirilmiş minyatür kandiller bulunmuştur. Aynı durum ingümasyonlarda görülmez. Mezar gereç ve hediyelerindeki bu değişiklik yukarıda bahsettiğimiz iki farklı toplumun bulunduğu işaret etmektedir, E. Özer, E. M. Doksanaltı, “Aizanoi Kuzey Nekropolis’te Bulunan Bir Mezarı Anlamak Okumak ve Yorumlamak: Heraklesli Mezar”, **Cedrus**, Sayı:5, 2017, s.289 vd.

²³⁰ Ibid, s.292 - 296.

²³¹ A12

tanrı katına çıktığını ifade edilmektedir.²³² SEG ve SGO editörleri, bunun Phrygia’ya özgü bir inanç olabileceğini öne sürmüştür. Eğer bu doğruysa Menelaos’un ruhunun gökyüzünde olduğunun ifadesi de yerel bir geleneği ifade edebilir. Bunun yanında, “Menelaos” ismi Aizanoi ve genel olarak Phrygia onomastiğine yabancıdır ve kendisinin Hellen olma olasılığı da bulunmaktadır. Ayrıca Aizanoi’da birinci tekil ağızdan olan yazıtlar oldukça nadirdir. Dolayısıyla bu kişinin Hellen ya da Makedon göçmeni olma olasılığı daha yüksektir.

Yıldırım çarpmasıyla gerçekleşen ölümler, Hellen ve Anadolu mitolojisinde de yer almaktadır. Dionysos’un annesi Semele, Hera’nın oyununa gelerek tanrısal görkemini göstermesi için Zeus’a yalvarır. Sonunda Zeus kendini şimşek ve yıldırımlarıyla gösterir ve bunun sonucunda Semele yanarak ölür. Yanarken de Dionysos’u düşürür. Zeus çocuğu kurtararak baldırının içine saklar ve zamanı geldiğinde Dionysos Zeus’un baldırından ikinci kez doğar.²³³ Şifacı tanrı Asklepios da bir yıldırım ile ölmüş ve tanrılaştırmıştır.²³⁴ Yine efsanevi Atina kralı Erekhtheus, Poseidon’un arzusu üzerine Zeus tarafından bir yıldırımla öldürülmüştür.²³⁵ Euripides’in “Yakarıcılar” oyununda yıldırım çarpmasından dolayı ölen Kapaneus adlı kişiden “*kutsal ölü*” (ἱερός νεκρός)²³⁶ olarak bahsedilir, o kişinin mezarını tanımlamak içinse “*kutsal mezar*” (ἱερός τομβός) tabiri kullanılmıştır.²³⁷ Dolayısıyla bu inancın kökeni için herhangi bir bölgenin ya da etnik grubun adı

²³² SEG 51, No.1769; SGO III, 321.

²³³ A.Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul, 2006, s.269.

²³⁴ E. Rohde, *Psyche*, çev.W. B. Hillis, London, 1925.

²³⁵ A. Erhat, 2006, s.103.

²³⁶ Eur. h. 935.

²³⁷ Eur. h. 981.

verilemez. Bununla birlikte yıldırımın çarpması sonucunda gerçekleşen ölümün, diğer toplumlarda da kutsal olarak görüldüğü ve diğer ölümlerden farklı bir kategoride tanımlandığı bilinmektedir.²³⁸

MS 1. yüzyıldan itibaren kapı biçimli mezar taşlarının kentte görülmeye başlamasından yukarıda bahsedilmişti. Ölü gömme geleneğindeki bu hızlı değişim, aynı zamanda toplumun yapısında da bir dönüşümü işaret etmekteydi. Özellikle MS 2. yüzyılın başlarından itibaren kentin kozmopolitleşmesi, okuma yazma oranındaki artış ve kent ile kırsal arasındaki etkileşimin artması, toplumun kendini ifade etmede farklı yollara adapte olmasını sağlamış, tüm bunların yanında eğitimle gelen tarih bilinci, ölüm

²³⁸ Örneğin Kafkas halklarının neredeyse tamamında yıldırımla ölüm tanrısal bir müdahaleye ya da müdahale olasılığına işaret etmektedir. Örneğin Osetler, yıldırımla ölen biri olduğunda, tanrının onu geri gönderme olasılığına karşı cenazenin başında bekler, ölünün yakılıp gömülmesinin ardından, ölen kişinin yakın akrabaları, tanrının ölen kişiyi geri vermesi durumunda mezarı açıp kişiyi çıkarmak için üç gün daha nöbet tutar. Kişinin ölüm yıl dönümünde ise adına “yıldırım çarpanın ziyafeti” dedikleri bir yemek verirler. Kabardeyler yıldırım çarpması sonucu ölen kişilerin eşyalarına özel güçler atfeder, özellikle mezarının çevresinden alınan taşlar tılsımlıdır. Ayrıca belirli dönemlerde mezarın başına yağmur ve bereket gelmesi için *kopay* isimli bir dans sergilerler. Aynı ritüeller Abazalar tarafından da uygulanır, K. Tuite, “Lightning, Sacrifice, and Possession in the Traditional Religions of Caucasus”, **Anthropos**, Sayı: 99.1, 2004, s.144 vd; Sudan’da bulunan Nuer kabilesi, yıldırım çarpmasıyla ölen kişinin tanrı tarafından gökyüzüne alındığına inanmaktadır, E.E. Evans-Pritchard, **Nuer Religion**, Oxford, 1956, s.52 – 62; aynı durum Güney Amerika’nın Orta And Dağları’nda yaşayan topluluklarında da görülmektedir, D.W.G.Age, “Lightening in the Floklife and Religion of the Central Andes”, **Anthropos**, Sayı: 78.5/6, 1983, s.770 – 788.

algısının da derinleşmesini sağlamıştır. Bu dönem toplumun kendini ifade etmeye başladığı ve *memoria*'nın önem kazandığı dönemdir.

Aizanoi mezar ikonografisi, Phrygia'nın geri kalanına uyumlu ancak oldukça sadedir. Ölen kişinin cinsiyeti çeşitli sembollerle gösterilmiştir. Kadınlar için tarak, kalathos ve ayna gibi günlük yaşamda bu cinsel kimlikle bağdaştırılan eşyalar kullanılırken, erkek mezar taşlarında daha çok kartal kabartması bulunmaktadır. İkili mezar taşlarında ise çiftler, alınlıkta, bir boğa başını pençeleri arasında tutan erkek aslan ve aynı boğa başını ters bir şekilde pençeleri arasında tutan dişi aslan ile gösterilmiştir. Bunun yanında medusa başı, çeşitli rozetler ve kişinin mesleğini gösteren birtakım betimler yer almıştır.²³⁹ (Resim 18).

(Resim 18 – Aizanoi mezar ikonografisi. Aizanoi kazı arşivinden)

Tüm bunlar ölen kişinin yaşadığı hayatla olan bağı, onun anısını sembolize etmektedir. Bununla birlikte, mezar taşlarının yoğunluğuna karşı, mezar

²³⁹ Bkz. MAMA IX, s.xliv – liii; kapıbiçimli mezar stellerinin tipolojisi, sınıflandırılması ve kronolojisi ile ilgili daha fazla ayrıntı için bkz. M. Waelkens, 1996; T. Lochman, **Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivreliefs aus Phrygien**, Basel, 2003; ve iyi bir stilistik ve kimlik araştırması için Ute Kelp, **Grabdenkmal und lokale Identität. Ein Bild der Landschaft Phrygien in der römischen Kaiserzeit**, Bonn, 2015.

ikonografisindeki çeşitliliğin kısıtlılığı, kentin nüfusunun çoğunlukla tarımla uğraşanlardan oluştuğunu düşündürmektedir. Hizmet sektöründe bulunan bireyler bunu mezar taşlarında ifade etmekten çekinmemiştir. Mezar şiirlerinin azlığı, olanın da göçmen olma olasılığının yüksek olması, gerçekte Aizanoi'un gelişmiş bir polis olmasına karşın, demografik yapısının kırsal kaldığını göstermektedir.

İkonografide ve üslupta en gelişmiş dönem, kentin de en parlak olduğu zamanlar olan Antoninler dönemidir. Kent, kozmopolit yapısını bu birkaç onyıda sağlamış görünmektedir. Bu yüzyılda artan göçmen nüfusundan yukarıda bahsedilmişti. Dışarıdan etkilere açık hâle gelen kentte dinsel çeşitlilik de artmıştır. Kentin baş kültleri olan Zeus ve Kybele'nin yanı sıra, başka kültler ve inanç sistemleri kente girmeye başlamıştır. Aizanitis bölgesinde Hristiyanlık izleri oldukça zayıftır. Bunun yanında, birkaç yazılı belge, bölgede bulunan ve muhtemelen hristiyan senkretiği gizemcileri ima eder gibi görünmektedir. A54 numaralı yazıttaki “*ΠΖ*” kısaltmasının “yaşamın ruhu” anlamına gelen “*πνεῦμα ζωής*”in kısaltması olan gnostik bir gelenek olduğu düşünülmektedir.²⁴⁰ Bu durum, söz konusu topluluğun kendilerini eskatolojik anlamda ve ölümden sonrası inancı açısından diğer dinsel gruplardan ayırdıklarını ve bunu da kimliklerini ölü gömme geleneklerinde yansıtarak ortaya koyduklarını göstermektedir.²⁴¹

MS 2. yüzyılda, Epiktetos'un diğer kentlerinde bulunan ancak Aizanitis'te oldukça nadir görülen bir mezar epigrafisi geleneği ortaya çıkmıştır. MS 2.yy'a ait olan

²⁴⁰ A54; MAMA IX, No.319.

²⁴¹ MS 1 – 3. yüzyıllar arası tüm Akdeniz dünyasında çeşitli heretik ve gnostik yapılar ortaya çıkmaya başlamıştı. Bu süreç Hristiyanlığın baskın din olana kadar çok tanrılı dinlerin yapısına işledi süreçtir ve dinsel dönüşüm sürecinin tüm dünya tarihinde en hızlı gerçekleştiği dönemlerden biridir.

Başhekim Agathopodos ve Ammia'nın mezar taşında anıtın kendisi, okuyucuya seslenir. Bu hikâyeciliğin bir başka örneğine de Aurelius Apollon'un mezar taşında rastlanmaktadır.²⁴² Bu mezarın başka bir özelliği, mezara verilecek olan zarara karşı bir uyarı taşımasıdır. Burada, gerçekleşecek tahribatın karşılığında 1000 Dinar tazminat talep edilmektedir. Bu tür uyarılar mezar soygunlarına ve mezar taşlarının tahribatına karşı yapılmaktaydı. Bazen bu mezarda olduğu gibi yalnızca maddi bir karşılık, bazen ise fiziksel ve ruhani bir bedel talebinde bulunmakta, bir beddua söylenmektedir. Bunun her ikisinin olduğu durumlar da bulunmaktadır. A86 numaralı yazıtta “*başından bela eksik olmasın, kendi cebinden çıksın*” denilerek uyarıda bulunulmuştur. Benzer bir şekilde bir başka mezar taşında “*her kim ki bu mezara zarar verirse kendi kesesinden ödesin*” şeklinde bir tazmin dileği vardır.²⁴³ Mnesitheos ve Ammion için yaptırılmış bir kapı biçimli mezar stelinde ise “*her kim ki bu mezara el sürerse, vakitsiz bela onu bulsun*” yazmaktadır.²⁴⁴

Bu tür uyarıların bulunduğu mezar yazıtları çok az sayıdadır ve üslup bakımından Aizanoi epigrafi geleneğinin geneline uymamaktadır. Dolayısıyla belirli bir grubun ölü gömme geleneğini yansıtmaktadır. Mezarın bizzat konuşması, onun olası tahribatına karşı beslenen kaygı, mezar alanının, dolayısıyla ölünün kutsallığını ima etmektedir. Bu kaygı, yalnızca ölünün ruhunun rahat olması için değil, aynı zamanda yaşayanların da iyiliği içindir. MÖ 1. yüzyılda olduğu gibi mezarlar “anıt” olarak adlandırılmasa da birer kutsal mekân olma özelliklerini belirli bir kesim için korumuş görünmektedir. Bu noktada ölü kültüne benzer nitelikte bir durum söz konusudur.

²⁴² A306.

²⁴³ A303.

²⁴⁴ A348.

Kentte yaşayan nüfusun ölümden sonrası hakkındaki inançlarına dair belgeler kısıtlıdır. Kentin nekropollerinde gerçekleşen kazılarda tespit edilen buluntular genel olarak Hellen-Roma ölüm düşüncesini yansıtmaktadır. Mezara bırakılan hediyelerden bazıları, yazıtlardaki beddualar gibi apotropaik anlama sahiptir. Bazı kremasyon mezarlarında, *torusta* kullanılamayacak kadar büyük olan çiviler tespit edilmiştir.²⁴⁵ Yine bir grotesk figürin ve daha çok bebeklere takılan yumruk şeklinde bir amulet ile daha çok çocuk mezarlarında görülen *tintinnabulum* adı verilen çan, MS 2. yüzyıla ait bir mezarda tespit edilmiş ve hem ölüyü hem de mezarı koruyucu amaçlarla kullanılmıştır. Söz konusu mezardaki bir buluntu da horoz figürinidir. Tarih boyunca pek çok anlama gelmiş olan bu sembol yeniden doğuşu ve döngüyü simgelemektedir. Aynı mezar içine bırakılan kandillerin diğer tarafta ruha ışık sağlamasında olduğu gibi, horozun da ölüyü, o taraftaki habis varlıklardan koruyacağı düşünülmüş olmalıdır.²⁴⁶

Ölümden sonrası hakkındaki epigrafik verilerin ise çoğu MS 2. yüzyıl sonu ve MS 3. yüzyıl başlarına aittir. Bu tür verilerle genellikle beklenmedik ya da genç yaşta gerçekleşen ölümlere karşı yazılan mezar şiirlerinde karşılaşılmaktadır ve ağıt niteliğindedir. Özellikle Dorylaion ve çevresinde, daha da genel ifade edersek Latin kültürünün nispeten daha yaygın olduğu yerlerde, bu tür epigrafik geleneğe daha fazla rastlanılır. Aizanoi’da tespit edilen ağıtların neredeyse tamamının sahibinin göçmen olduğu düşünülmektedir. Bu ağıtlarda ölümün nedeni olarak kader gösterilmiştir. Kaderi ifade eden kutsal varlıklar olan Morialar ile Aizanoi’da yalnızca iki mezarda karşılaşılmıştır. Bunlardan biri Iulia’nın mezar taşıdır. Anne babası ile sütbabasının

²⁴⁵ E. Özer, “Aizanoi’dan Horozlu Mezar”, **Art-Sanat**, Sayı:5, İstanbul, 2016, s.3

²⁴⁶ İbid, s.8 – 9; Kuzey Nekropolis’te kazılan mezarların tamamında kandil tespit edilmiştir bkz. E. Özer, 2013, E. Özer 2014, E. Özer, 2017.

yaptırdığı mezar taşında, kızlarının henüz evlenmeden öldüğünü ifade ederek bu erken ölümün yasını tutulmuştur.²⁴⁷

MS 2. yüzyıla ait olan bir mezar taşı da bir konuşan yazıttır ve burada Peitheros'un ölümüne karşı bir veryansın bulunmaktadır. Burada "ölüm" kişiselleştirilerek negatif bir kategoriye dâhil edilmiştir. "Ölümün yoldaşlığına kanma sakın!" denilirken, onun düşüncede bulunan rahatlık ve kutsallık hâli arka planda kalmıştır.²⁴⁸ Bu yazıtta *Hades*'ten Latince ismi *Orcus* olarak söz edilmiştir ve ölen kişinin bu yere "teslim edildiği" söylenmiştir. Aynı şekilde Tation'un mezar taşında da kadının 30 yaşında ölmesine duyulan üzüntü ve serzeniş dikkat çekmektedir.²⁴⁹ MS 3. yüzyıla ait bir mezar taşındaki bedduada, mezara zarar verecek olan kişi, kendisinin yeraltı tanrıçası Hekate tarafından cezalandırılacağına dair uyarılmıştır. Ayrıca Hekate'nin mezarların koruyucusu olarak karşımıza çıktığı bir durumdur bu.

Bu epigrafik ve arkeolojik ayrıntılar, Aizanitis'te yaşayan bir grup insanın ölümden sonrasının oldukça karanlık, korkutucu ve nihai bir yer olduğunu düşündüğünü gösterir. Bu, farklı bir gelenekten çok yasın bir ifadesi gibi görünmektedir. Bir yeraltı dünyası bulunmaktadır, ölen kişinin ruhu buraya geleneklere uygun bir şekilde uğurlanmalı ve bu yolculukta gerekli yardım sağlanmalıdır. Bu, hem ölenin hem de geride kalanların iyiliği içindir. Bu nedenle ölüyü tatmin etmek, yalnızca uygun bir şekilde gömülmesi değil, aynı zamanda mezarının korunmasıyla da ilgilidir. Yaşam, ölme hâli ve ölüm arasındaki bağlantı, bu yüzden sıkça vurgulanmıştır. Bu noktada, vakitsiz ya da ani

²⁴⁷ A414

²⁴⁸ A284.

²⁴⁹ A317.

ölümlerin yarattığı psikolojik etki, dinsel düşüncede de kendini daha keskin bir şekilde göstermiş, kadere ve hatta bazen de ölüme isyan edilmesine neden olmuştur.

Aizanitis bölgesinin epigrafik geleneğinde yabancı olsa da, acılı ölüm, hastalık ve ölen kişi arasındaki bağlantıya ve bunun toplumdaki yansımaya dair bir belge de bulunmaktadır. Eutykhos isimli genç bir bireyin, Hades'e gitmeden önce Moiraların kaderinin örüldüğünden bahsetmektedir. Çocuk, ölümün tanrısına onu yanına alması için yalvarmaktadır ve kendini “karanlıklara gömülen” olarak tanımlanmaktadır.²⁵⁰ Yazıtın devamında *fratrai* üyelerinin “dinsel anlayışa hürmeten” mezara ikona ve tasvir koyduklarından bahsedilmektedir. Burada ölümcül bir hastalığa yakalanmış ve acı çeken birinin ölümünü hızlandırmak için sergilenen bir gelenek bulunmaktadır. Çocuğu simgeleyen resim ve heykelciğin mezara yerleştirilmesi ile ölümün arasında kurulan analogi ve bu çerçevede gerçekleştirilen ritüel, çocuğun acılardan kurtulmasına ve diğer dünyaya geçmesine yardımcı olmak içindir.²⁵¹

²⁵⁰ A72

²⁵¹ Buradaki “ikona” ve “tasvir”in başka anlamları da olabilir. Antik dönemde kullanılan bazı maskların, eğitim sürecinde olan çocukların yetişkinliğe geçişlerini sembolize ettiği düşünülmektedir. Bu süreçte yaşamını yitirenlerin ise mezarlarına mask bırakıldığı örnekler bulunmaktadır, bkz. dipnot 257. MAMA ekibi mezar taşının Aizanitis'e oldukça yabancı olduğunu söylemekle birlikte, bu taşın Dorylaion'dan buraya taşınmış olabileceğini dile getirmektedir. Lakin kentte Dorylaion ve çevresinde sıkça görülen diğer mezar taşları göz önünde bulundurulduğunda, burada yakın çevreden bir göçmen grubunun yaşamış olabileceğini düşünmek, taşın bir Çavdarhisarlı tarafından mezar taşı olarak beğenilip taşınması savından daha makul görünmektedir.

Buna benzer bir başka yazıt, 12 yaşında annesini kaybetmiş olan Onesimos'un, kendisi 31 yaşındayken ve muhtemelen ölüm döşeğindeyken yaptırdığı mezar taşıdır.²⁵² Bazı mezar taşlarında, taşı yaptıran kişinin aklının yerinde olduğu vurgulanmıştır. Ölüm öncesi ile ilgili bu ayrıntı ve böyle bir kararın bilinçli olarak alındığının vurgulanması, dinsel düşüncenin gerekliliklerini yerine getirirken akli dengesinin yerinde olduğunu göstermektedir.²⁵³

Ölüm geleneği ile dinsel düşünce arasındaki bağı vurgulayan önemli bir belge de kuzey nekropolis'te çalışılan bir mezarda, kadın bir bireyin yüzüne yerleştirilmiş şekilde bulunan pişmiş toprak masktır. (Resim 19) Antik dönemdeki ölü gömmede kullanılan maskların işlevi hakkında birkaç öneri bulunmaktadır. Tiyatral maskların gömü alanında kullanılması, ölümden sonra kurtuluş ve esenliği sağlamak için yaşam ile ölüm arasındaki geçiş ve neşe ile özdeşleştirilen Dionysos'un karmaşık kişiliği için bir sunu olarak sembolik öneme sahip olabilir.²⁵⁴

²⁵² A395.

²⁵³ A177; bu ifadenin geçtiği mezar taşı örnekleri için bkz. IG.VII 2681 (Boeatia), IG.X.130 (Makedonia), IG XII, 3.330; SEG 30.557 (Kozani)

²⁵⁴ Bernabo-Brea, 1981: 21; Ammerman,1990, s.40; Isler-Kereny, 2001, s.234; Meyza, 2011, s.383; Musumeci, 2012, .272; Bu tür maskların kullanımı yalnızca Dionysos kültüründe değil, diğer tanrı ve tanrıçalar için gerçekleştirilen festivallerde de bir ritüel unsuru kullanılmıştı, Bell, 1981, s.97.

(Resim 19 - A13.D9D.M3 kodlu mezarda tespit edilen maskın işlem gördükten önceki ve sonraki hâli. Kaynak: Aizanoi kazı arşivi, kat.no.A13.D9D.M3.PT01)

Bunun yanında, Roma ölü gömme geleneğinde, gömü alanında ölen kişiyi temsil eden maskın bir kişi tarafından giyildiği ve bu maskın bazen anı, bazense ata kültü amacıyla saklandığı bilinmektedir²⁵⁵ Bununla birlikte, bu maske takılarak gömülen kişi doğrudan bir Dionysos müridi ya da tiyatrocü da olabilir.²⁵⁶ Bir başka öneri de yine tiyatro ile ilişkili olarak bu tür maskların çocuk yaşta ölenlerin mezarlarında bulunduğu yönündedir.²⁵⁷ Fakat antropolojik incelemeler, Aizanoi’da tespit edilen maskın sahibinin

²⁵⁵ J. Pollini, “Ritualizing Death in Republican Rome: Memory, Religion, Class Struggle, and the Wax Ancestral Mask Tradition’s Origin and Influence on veristic Portraiture”, **Performing Death**, ed. N. Laneri, The Oriental Institute of the University of Chicago, Chicago, 2007, s.237 vd.

²⁵⁶ L. Burn, R. Higgins, **Catalogue of Greek Terracottas in the British Museum**, c.3., London, 2001, s.21; L. Burn, **Hellenistic Art from Alexander the Great to Augustus**, London, 2004, s.128.

²⁵⁷ Aizanoi’daki örnekte olduğu gibi, yüzüne mask yerleştirilmiş bir erkek çocuğunun mezarında çalışma yapan Pizani, Buna temel olarak da tiyatrunun hellenistik eğitimin bir parçası olduğunu ve bu bağlamda, minyatür maskların çocukluktan yetişkinliğe geçişin

iki yetişkin kadın olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, bireyin bir tiyatrocu ya da çocuk olması olanaksızdır. Geriye kalan iki olasılık olan, Roma ölü gömme geleneği ve Dionysos müritliğinden ikincisi oldukça uygun görünmektedir. Kadınların Dionysos kültüründe erkeklerden daha etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz.²⁵⁸ Fakat bunun kurumsal bir müritlik mi yoksa bireysel bir tapınım mı olduğunu söylemek oldukça zordur. Aizanoi’da Dionysos kültürünün olduğunu, aynı zamanda Zeus Neokorosu olan bir Dionysos rahibinin onurlandırmasından biliyoruz.²⁵⁹ Dolayısıyla bu dine bağlı olan kişilerin de burada yaşamış olması yüksek bir olasılıktır.

2.2.3. Ölüm ve Toplumsal Kurumlar

Ölü-gömme biçimleri ve ölüm algısı hem bireyin ölüme karşı geliştirdiği tavrın hem de toplumsal bir düzenin göstergesidir. Dolayısıyla ölüm geleneğinin bazı yanları,

bir sembolü olduğunu göstermiştir, M. Pisani, “Terrecote Figurate della Necropoli Orientale di Tebe”, *L’enfant et la Mort dans l’Antiquite III, Le Materiel Associe aux Tombes d’Enfants*, **Bibliothèque d’Archeologie Meditteraneenne et Africaine**, Sayı, 12, 2012, s.367 – 385.

²⁵⁸ Dionysos kültüründe kadının konumu için bkz. R.S. Kaemer, “Exstas and Possession: The Attraction of Women to the Cult of Dionysus”, **The Harvard Theological Review**, Sayı:72, No.1/2, 1970, s.55 -80. Mezardaki diğer buluntular masklar hakkında herhangi bir ipucu vermemektedir. Dionysos kültürüyle ilişkili olan bireylerin mezarlarında, minyatür masklar da tespit edilmektedir. Ancak Aizanoi’da böyle bir durumla karşılaşılmamıştır. Bir örnek için bkz. E. Stefani, “Underneath the Veil: Terracotta Figurines from the Amathous Eastern Necropolis”, **Hellenistic and Roman Terracottas**, Ed. G. Papantoniou et al., Leiden, 2019, s. 125.

²⁵⁹ MAMA IX, No.34.

bireyin toplum içindeki konumuyla ve toplumun sınıf yapısını, ekonomisini ve dinsel düşüncesini yansıtmaktadır. Hem arkeolojik hem de epigrafik kanıtlar, Aizanitis bölgesinde ölüm geleneğinin toplumsal yapıyla olan ilişkisine dair bazı ipuçları vermektedir.

Ölüm hem bir propaganda hem de mevcut sistemin devam ettirilmesi için bir araç olarak kullanılabilirdi. Aizanitis'in ölü gömme ritüellerini ve bunun mevcut toplumsal sınıflar ile olan ilişkisini en net şekilde gördüğümüz belge, Menogenes'in MÖ 49/48 yılına ait olan mezar taşıdır. Bu mezar taşında, kentin soylularından birinin öldüğünde nasıl onurlandırıldığı ve cenaze töreninin hangi düzende gerçekleştirildiği yazmaktadır. Halkına faydalı ve erdemli bir yönetici olan Meniskos oğlu Menogenes'e altın bir taç giydirildikten sonra cenaze agoraya getirilir ve bedeni süslenir. Ardından, kentin gençlik birlikleri olan *neoi* ve *epheboi* tarafından, halkın geri kalanı eşliğinde mezarına götürülür. Yazıtta mezar, "anıt" anlamına gelen "*μνήματος*" ile karşılanmıştır.

Antik dönem cenaze törenleri -ki günümüze kalanların çoğu toplumun yüksek kesimlerinden olan kişilerin bilgileridir- belirli aşamalar ile gerçekleştirilmekteydi. Ölü yıkanır, kokulu yağlarla ovulur ve ardından cenazenin başına çelenk yerleştirilirdi. Ölü giydirilir ve başının altına yastık ya da şilte yerleştirilerek bir yatak üzerine yatırılırdı. Ölü bir gece bu şekilde bekletilir ve bu süre zarfında yakınları ağıtlar yakardı. Düzenin bu kısmı *prothesis* olarak adlandırılmaktadır ve ölünün gömülmeye hazırlandığı kısmı oluşturmaktadır.²⁶⁰ Menogenes'in yazıtında bu süreçle karşılaştırırız. Menogenes agoraya götürülmeden önce kendisine taç giydirilmiştir, bu durumda, cenazesi o gece evde tutulmuş ve ağıtlar yakılmış olmalıdır. Cenazelerde *prothesis* kısmından sonra *ekphora* denilen ve ölünün omuzlar üzerinde ya da arabada mezara taşınmasından oluşur.

²⁶⁰ A. Civelek, "Antik Grek ve Roma Dünyasında Ölüm ve Cenaze Törenleri, **Aktüel Arkeoloji**, Sayı: 63, İstanbul, 2018, s.83 – 85.

Menogenes bahsinde bu iki aşamalı olmuştur. Cenaze önce agoraya getirilmiş ve burada sergilenmiştir. Bu durum toplumun önde gelen kişilerine özgü olmalıdır. Mezara taşınma ise halktan oluşan bir alayla kentin gençlerince yapılmıştır. Bunun sembolik bir önemi bulunmakta ve Menogenes'in ilham verici kişiliği vurgulanmaktadır.

Cenazenin sonrası anlatılmaz ancak genellikle gömü gerçekleştirilirken yakınları tarafından konuşmalar yapılır; bu, cenazenin *epitaphia* kısmıdır. Menogenes gibi önemli bir kişi hakkında da çeşitli kişi ve gruplar konuşma yapmış olmalıdır. Çeşitli mezar hediyeleri bu sırada bırakılır ve yemek törenleri düzenlenir. Aizanoi Kuzey Nekropolisi'nde gerçekleşen kazı çalışmalarında bu süreçlere ait buluntulara rastlanmıştır. Kandiller, ungaentariumlar, sunu kapları, kayıkçı Kharon'a verilmesi için ölünün ağzına ya da gözlerine yerleştirilen sikkeler ve mezar sahibinin kimliğini ortaya koyacak olan buluntular, kentteki ölü-gömme geleneğinin bu anlatılanlara benzer şekilde olduğunu göstermektedir.²⁶¹ Bunun dışında, ölümden sonraki dokuzuncu ve on üçüncü günlerde gerçekleştirilen törenler hakkında herhangi bir bilgi yoktur Aynı durum *genesia*, *epitaphia* ve *nemeseia* bayramlarında geleneksel olarak yapılan törenler için de geçerlidir.

Kentin ileri gelenlerinden birinin cenazesinin bu şekilde betimlenmesi Aizanitis tarihi için önemlidir. MÖ 1. yüzyılda Menogenes gibi kişilikler Aizanoi kentinin yükselmesinde pay sahibi olmuş ve hatta onların torunları da Roma ile iyi ilişkiler geliştirerek kentin kurumsallaşmasını ve tanınır hâle gelmesini sağlamıştır. Sonraki yüzyıllarda Aizanoi soylularının güney nekropolise gömüldüğünden yukarıda

²⁶¹ Mezar içlerinde bulunan sikkeler için bkz. E. Özer, 2016, s.14; E. Özer, 2014, s.325-326; ve H. Köker, 2013, s.25 – 58. Mezarın dışında bulunan kaplar ise, definden sonra cenaze yemeğinin mezarlıkta yendiğine dair bir ipucu vermektedir, E. Özer, 2013, s.63 – 64.

bahsedilmişti. Söz konusu mezarlığın tanrıça'nın kutsal alanına yakınlığının dinsel düşüncedeki avantajı kentin soylularının faydalandığı bir ayrıcalık olarak ortaya çıkmıştır.

Toplumun diğer kesimlerinin ölü gömme gelenekleri ve ölüm algısıyla ilgili de bazı belgeler bulunmaktadır. Kentin orta sınıfının kuzey nekropolistekine benzer bir gömü biçimine sahip olduğu düşünülmektedir. Bu alanda çok sayıda kapı biçimli mezar steli ve altlığı da tespit edilmiştir. Görece pahalı olan bu mezar taşları, soylu kişilerin kendileri için yaptırdığı anıtsal mezarlardan çok kentin orta sınıfı tarafından kullanılmaktaydı. Bu noktada, bu türde olan mezar taşlarında ve yine bomoslarda karşılaştığımız meslek grupları, kimlerin bunları kullandığına dair bir fikir vermektedir. Bunlar arasında öğretmenler, avukatlar, rahipler, taş ustaları, hekimler, tüccarlar ve tarımla uğraşan bireyler bulunmaktadır. Bunlar, kentin orta gelir grubuna tabii olan nüfustur ve çoğunluğu kapı biçimli mezar steli ya da bomosu mezar taşı olarak kullanmışlar, bu şekilde mezarlarına anıtsal bir görüntü kazandırmaya çalışmışlardır. Stilistik açıdan Antoninler döneminden itibaren özellikle mezar stellerinde kalite artmıştır ki bu da kentin orta sınıfının ekonomik açıdan güçlendiği bir dönemdir.²⁶²Ölü-gömme

²⁶² Kentteki Latin nüfusun onomastik verilerle takibi yanıltıcı olabilmektedir. Genel olarak kuzeybatı Phrygia'da isimlerini sıkça duyduğumuz belli başlı Latin ailelerinin soyisimlerini taşıyan ya da Latin kökenli olduğu apaçık olan bazı yazıtların dışında, mezar taşları arasında Latin – Hellen iki dilli olan tek bir yazıt tespit edilmiştir. Aizanoi'a muhtemelen merkezden atanmış olan Lucius Mamius Fabius Largus'un eşi tarafından yaptırılmış mezar taşında, kendisinin hayatı boyunca bulunduğu görevler sıralanmıştır. Mezar yazıtı Latin epigrafi geleneğini sergilemektedir; A298.

geleneklerinin toplumsal rolleri yansıttığı diğer bir örnek de yukarıda bahsi geçen Heraklesli Mezar'dır.²⁶³

Aizanoi'da neokoroslar adına yapılmış mezar taşlarına sık rastlanmaktadır. Önceki bölümde bahsedildiği gibi, Roma tarafından Zeus Neokoros'u ile onurlandırılmış olan Aizanoi'da rahip sınıfının genellikle orta sınıf tarafından tercih edilen bir ölü gömme biçimini kullanması, bu kesimin toplum içindeki konumunu da ortaya koymaktadır.²⁶⁴ Bununla birlikte neokorosun bir sütevlât olduğu ve kendisinin de bir sütevlâta, yani threptos'a sahip olduğunu ifade eden A243 numaralı yazıt, hem sütevlâtlık kurumu hem de rahiplerin yaşantısı hakkında ipucu vermektedir.²⁶⁵

Kişinin içinde bulunduğu toplumsal grup ya da tarikatlar da ölüm geleneğine etkide bulunmuştur. Menogenes bahsinde *neoi*, *epheboi* gibi sosyal grupların varlığı bilinmektedir ancak 50 numaralı mezar yazıtında *ἐταῖροι* isimli bir birlikten bahsedilmektedir. MAMA editörleri bunun birliğin bir mesleki grubu ifade ettiğini düşünmektedir. Bununla birlikte bu bir tarikat da olabilir. Böyle durumlarda birlik (ya da tarikat) üyelerinin kendi bünyelerinde bulunan kişileri onurlandığı görülmektedir.²⁶⁶ Bu durum, müritlerin ya da topluluk üyelerinin kendilerini toplumun diğer kısmından

²⁶³ Bkz. syf. 119 – 120.

²⁶⁴ A71.

²⁶⁵ A243; A225 numaralı mezar stelinde Zeus neokorosunun bir kısmının olduğu görülmektedir.

²⁶⁶ A50; MAMA IX, No.86.

farklı bir konumda tuttuklarını ve ölü gömme geleneklerinin de buna göre değiştiğini göstermektedir.²⁶⁷

Toplumun daha alt tabakaları, ancak bu orta sınıf ve soylular ile bağlantılı olduğu sürece yazılı ölüm geleneği içinde yer alabilmiştir. Aizanoi’da köle nüfusu oldukça az olduğundan ve bunun yerine *threptoi* adı verilen bir grubun bulunduğundan yukarıda bahsetmiştik. Belirli ayrıcalıklar ve kısıtlamalar veren bu kurum içinde *threptos* ailenin bir parçası olabiliyor ya da o hanede aileye hizmet edebiliyordu. Kentteki sütevlât sayısı azımsanamayacak kadar fazladır, hatta Epiktetos’ta en yüksek *treptos* nüfusu Aizanitis’tedir. Yazıtlar bize onların ne çeşit haklara sahip olduklarını ya da ailelerin içinde birey olarak ne durumda oldukları hakkında pek bilgi vermez. Bununla birlikte, *threptoi*’un hem kendileri hem de aileleri adına mezar taşı yaptırma hakkına sahip oldukları görülmektedir Köleliğin ya da azatlı köleliğin manevi hatırasının ve efendinin iznine kalmış olan bu durum, *threptoi* konusunda aynı değildir.²⁶⁸

Sonuç olarak toplumun farklı sınıfları ve kimliklerinin farklı ölüm algılarıyla farklı ölüm geleneği içinde temsil edilmişlerdir. Bir *threptos*un mezar taşı olabilmesine karşın onun bir *threptos* olduğu vurgulanmıştır. Ya da bir soylu, yaşamında yaptıklarıyla anılmış ve onurlandırılmıştır. Bu durum, ölümün toplumsal ve bireysel kimliğinin *memoria*’daki temsilidir ki bir noktada da mevcut düzenin temsilini, dahası sürekliliğini sağlamıştır. Bu, günümüzde dahi geçerli bir durumdur. Gösterişli anıt mezarlardan, basit, ucuz mezarlara, ölümden sonrası için farklı kimliklerin akıbetinin aynı olacağı

²⁶⁷ Bu duruma yukarıda Onesimos’un mezar taşında da rastlanılmıştır, bkz. syf. 128- 129.

²⁶⁸ *Threptoi* nüfusunun köle olarak kullanılmasının yanısıra, hane sakinlerinin, onların emrinde çalışan *threptos* için mezar taşı yaptırdığı da görülmektedir, bkz. A161; burada bir kâhya olan Trophmios’un mezar taşı hanımı Stratonike tarafından yaptırılmıştır.

düşüncesi hâkim olsa dahi bu *memoria*'nın inşası, bu akıbetin sonucunu da etkileme umudunu taşımaktadır. Her mezar bir anıt, her ölü ise kutsaldır ancak aralarında ciddi bir bütçe vardır. Yasın, hatıranın ve ölünün kutsallığının ifadesi Aizanoi'da zayıf olsa da Epiktetos genelinde örnekler çoğalmaktadır ve bunun çeşitli toplumsal nedenleri bulunmaktadır. Bu doğrultuda, bölgenin kuzeydoğusunda uzanan diğer bir düzlük bölge olan Eskişehir Ovası, bize farklı bir ölüm algısının ve bu algı çevresinde gelişen başka bir ölüm geleneğini sunmaktadır.

III BÖLÜM

ESKİŞEHİR VE ALPU OVALARI: DORYLAION VE MIDAION

Günümüzde, Ankara'dan Marmara Denizi'ne doğru ilerleyen bir yolcu, Porsuk Nehri'nin oluşturduğu havzadan Alpu Ovası'nı geçer ve Eskişehir Ovası'na ulaşır. Bu düzlüğün kuzeybatı bitiminde, Porsuk Nehri'nin iki yakasına yerleşmiş olan Eskişehir'in bulunmaktadır. Eğer yolcu kuzeybatı yönüne doğru ilerlemeyi sürdürürse, bozkır ikliminin ve bitki örtüsünün değiştiğine tanık olacaktır, Sakarya Nehri ve Sündiken Dağları'nın oluşturduğu dar vadilerden geçerek farklı bir kültürel coğrafyaya ulaşacaktır. Bu geçiş coğrafyası, Phrygia kültür bölgesinin kuzeybatı sınırını teşkil etmektedir ve bilinen iki antik kente, Dorylaion ve Midaion'a ev sahipliği yapmıştır. (Harita 2)

Bölge, MÖ 2. binyıl boyunca Hint-Avrupalı oldukları düşünülen topluluklar tarafından iskân edilmiş, MÖ 12. yüzyıldan itibaren gerçekleşen Trak göçlerine maruz kalmış, MÖ 8. yüzyılda, bu topluluklarla birlikte buraya gelen Phrygler tarafından kurulan krallığın önemli merkezlerinden biri olmuş ve bu yapının çözülmesiyle, sırasıyla Lydia, Pers, Makedon ve Roma İmparatorluğu hâkimiyetine girmiştir. Bu dönemde bölgede Hellen dilinde yazılı belgeler ortaya çıkmaya başlamış, koloniler kurulmuş ve kentleşme başlamıştır.²⁶⁹

²⁶⁹ Kentin olası merkezlerinde görünen ve Eskişehir'in Fevziçakmak Mahallesi sınırları içinde bulunan Şarhöyük ören yerinde gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda ortaya çıkan tabakalanma, Orta Tunç Çağı'ndan Bizans Dönemi'ne kadar süreklilik izlemektedir; Şarhöyük kazıları hakkında genel bilgi ve Şarhöyük'ün tabakalanması için bkz. M. Bilge Baştürk et al., "Dünden Bugüne Şarhöyük (Dorylaion): 2015 Sezonu" **KST**, Sayı:8, No.3, Ankara,, 2016, s.263 – 274.

Antik kaynaklarda Midaeon, Midaeum ve Midaieon şeklinde karşımıza çıkan Midaion ise neredeyse bir hayalet şehirdir. Sınırları belli değildir, bu nedenle epigrafik malzemenin Midaion’a ait olup olmadığını belirlemek zordur. Kente ait sikkeler ve klasik aktarımlar bulunmakla birlikte, bu kenti refere eden epigrafik kaynak bulunmamaktadır. Bölgede bulunan araştırmacılar, kentin konumunun belirsizliği konusunda hemfikirdir. Şimdiye kadar yapılan en makul tahmin, Porsuk Nehri’ne yakın bir konumda bulunan ve Alpu Ovası üzerinde bulunan Karahöyük Köyü ve bu köy içindeki höyük çevresinde olduğu yönündedir.²⁷⁰ Dolayısıyla, kentin sınırları, demografik yapısı ve kültürel hayatı hakkında yazmak oldukça zordur. Epigrafik malzemenin az sayıda bulunması, kentin tam yerinin bilinmemesinden dolayı arkeolojik bir araştırma gerçekleştirilememesi, onun ölü gömme gelenekleri ve ölüm algısıyla ilgili yorum yapmamızı da zorlaştırmaktadır.

3.1. Dorylaion ve Kırsalında Demografik Yapı

3.1.1. Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi

Antik dönem kaynaklarında “Dorylaion”, Latince kaynaklarda ise “Dorylaeum” ya da “Dorlaeum” olarak geçen kent, doğudan gelen askeri ve ticari yolların Marmara Bölgesi’ne, kuzeyden gelen yolları ise Kilikia’ya bağlayan bir kavşak konumunda olması dolayısıyla ve Porsuk Nehri’nin suladığı verimli toprakları sayesinde, MÖ 2. binyılın başlarından itibaren yerleşim görmüş, Hitit, Phryg ve Lydia kültürlerine ev sahipliği

²⁷⁰ Bunun dışında Texier’in Nakoleia’nın 12 km kuzeybatısında olarak gerçekleştirdiği lokalizasyon, Midaion’u olması gerekende çok daha Batı’da konumlandırmaktadır. C. Texier, **Principal Ruins of Asia Minor**, London, 1862, s. 410 vd; Mannert’in kenti Dorylaion’un 8 km doğusunda lokalizeetmesi, Dorylaion’un neredeyse tam olarak belirlenen antik sınırları ile çelişmektedir; kentin konumu ile ilgili tartışmaların bir özeti için bkz. E. İznik, 2006, .200 vd.

yapmış, Hellenistik dönemle birlikte gittikçe kurumsallaşıp büyümüş ve MS 3. yüzyılda Phrygia'nın en önemli kentlerinden biri olmuştur. Kent, MS 12. yüzyıla kadar önemini korumuş, gerek ticari gerek kültürel gerekse dini bir merkez olarak varlığını sürdürmüştür.

Dorylaion'un kent merkezinin yeri üzerine tartışmalar devam etmektedir. Öneriler arasında en fazla üzerinde durulan yer olan ve bugün Eskişehir kent merkezi içinde, Muttalıp Köyü yolunda yer alan Şarhöyük örenyeridir. Şarhöyük ilk defa 1704 yılında, Fransız gezgin Paul Lucas tarafından tespit edilmiş ve höyük üzerindeki yazıtlar kopyalanmış, bazı kalıntıların ise kaydı tutulmuştur.²⁷¹ Bununla birlikte ilk kez Ramsay, 1887 yılında bu höyüğün Dorylaion'un akropolisi olduğu fikrini öne sürmüştür.²⁷² Körte de höyükte tespit edilen mimari malzemenin yola çıkarak, tepenin Dorylaion'un merkezi olduğunu iddia etmiştir. Eskişehir ve çevresinde epigrafik ve arkeolojik araştırmalar gerçekleştiren Radet, kentin güneybatısında bulunan Karacahisar ve onun eteklerinde yer alan Karacaşehir'in antik Dorylaion olabileceğini öne sürmüştür.²⁷³

Bunun ardından Frei'in Dorylaion'un epigrafisi üzerine gerçekleştirdiği ayrıntılı araştırmalar sırasında, mil taşlarından elde ettiği veriler bunu doğrular nitelikte değildir, bunlara göre kent daha kuzey ve doğu yönüne doğru olmalıdır ki kendisi de Şarhöyük'ü Dorylaion kentinin akropolisi olarak düşünmüştür.²⁷⁴ Tüm bu varsayımların yanında,

²⁷¹ MAMA V, s. xi.

²⁷² W.M. Ramsay, "The Cities and Bishoprics of Phrygia – Continued", **Journal of Hellenic Studies**, Sayı:8, London, 1887, s.503.

²⁷³ G. Radet, **En Phrygie. Nouvelles Archives des missions scientifiques et litteraires**, Paris, 1895, s.70 vd.

²⁷⁴ P. Frei, 1983, s.53 – 54.

R.W. Dawkins, Cinnamus'un Bizans Dorylaion'un görkeminden bahsettiği metinde, çok büyük ihtimalle Şarhöyük'ü refere eden *akra* kelimesinin akropol değil, Bizans Yunancasında "uç" anlamına geldiğini, bu nedenle o bölgenin kent merkezinin kuzey sınırı olabileceğini belirtmiştir.²⁷⁵ Kentin temel geçim kaynaklarından biri olduğunu bildiğimiz sıcak suların konumunun Şarhöyük'ün güneyinde kalması ve burada hamam yapılarının bulunması, bununla birlikte, sonraki dönemde de kentleşmenin Şahintepesi adı verilen kentin en yüksek mevkiisinin yamaçlarında uzanan ovaya kurulması, Dorylaion'un merkezinin Şarhöyük ve Şahintepesi arasındaki düzlük bölgede olduğunu söylemek daha makul görünmektedir. (Resim 20)

Bir uç yerleşim olsun olmasın, Şarhöyük'te gerçekleşen çalışmalar, Dorylaion'un tarihine ilişkin önemli veriler sağlamaktadır. Höyük, Tunç Çağı'ndan itibaren kesintisiz yerleşim görmüştür. Güney kısmında bulunan Erken Tunç Çağı ve Hitit krallık mühürleri, ocak sistemleri ve mekânlar, bu yerleşimin Hititler hâkimiyeti altında önemli bir uç merkez olabileceği düşündürmektedir.²⁷⁶ Son yıllardaki kazı çalışmalarında ortaya çıkan eski Phrygce yazılı malzemeler, höyüğün Phryg topluluklarınca iskân edildiğini düşündürmektedir. Nihayetinde, bölgenin bir Phryg tarih alanı içinde olması ve Phryg kültürü varlığının kentin olası merkezi çevresinde ve özellikle kırsalında görünmesi, çevrede kesin olarak tespit edilmiş Phryg yerleşimleri, Hellenistik dönem öncesindeki etnik yapı hakkında fikir sağlamaktadır.

²⁷⁵ MAMA V, s.xiii.

²⁷⁶ M. B. Baştürk, Y. Kaya, "Şarhöyük'ten Bir Erken Tunç Çağı Mührü", **SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Isparta, 2018, s.2 vd; M. B. Baştürk et al, 2016, s. 264 vd; M. B. Baştürk, M. Doğan-Alparslan, "A New Hieroglyphic Seal from Şarhöyük", **OLBA**, Sayı: 26, Mersin, 2018, s.125 – 136.

(Resim 20 – Şarhöyük)

Aizanoi’ya benzer şekilde, kentin Hellenistik ya da sonraki dönemdeki etnik bileşenleri hakkında doğrudan bir referans yoktur. Kent merkezi ve çevresinden MS 1 – 3. yüzyıllar arasında tarihlenen bazı mezar taşlarında Yeni Phrygce’nin kullanılması, Phryg kültürünün bu tarihlerde dahi kendini sürdürdüğünü, büyük olasılıkla bu dilin belirli bir kesim arasında aktif olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu veri, hem yazıtların ait olduğu dönemde hem de Hellenistik Dönem’e girerken, bölgede Phrygialı yerli toplulukların bulunduğunu göstermektedir.²⁷⁷ Ayrıca bölgenin ticari açıdan önemli konumda bulunması, onun MÖ 6. yüzyıldan itibaren Batıyla ilişkisi arkeolojik olarak izlenebilmektedir.²⁷⁸ Buna rağmen, kent ve kırsalının kozmopolit bir yapıda olduğunu söylemek oldukça zordur.

²⁷⁷ W.M. Calder, 1913, s.97

²⁷⁸ Şarhöyük’te yapılan kazılarda, höyük yüzeyindeki dolgu toprak içinde MÖ 6 ve 5. yüzyıla tarihlenen Samos tipi ve çizik bezekli, parlak açkılı siyah dinos kenarlı seramikler

Dorylaion'un Hellenistik ve Geç Hellenistik dönemlerine dair yazılı kaynakların bizlere sunduğu çok az veri bulunmaktadır. MÖ 1.yüzyıl tarihçisi Diodorus Sicilus'un aktarımlarından diadokhoslar Lysimakhos ve Antigonos arasında gerçekleşen savaş sırasında, Lysimakhos'un manevra yapmak ve lojistik destek sağlamak adına Dorylaion kenti yakınında kamp kurduğu anlaşılmaktadır.²⁷⁹ Bu noktada şartlar Lysimakhos'u bu karara zorlamış olmalıdır. Kentin verimli bir ova üzerinde bulunması, su ve tahıl kaynağı açısından zengin olmasının yanı sıra, kuzeybatı yönünde ilerleyen bir ordunun Marmara ve Trakya'nın içlerine girmesini engelleneceği son nokta olmasıyla da bu noktada inşa edilecek bir savunma stratejik açıdan en doğru karar olacaktı.

Bölgede tespit edilen, en eski tarihli epigrafik belge MÖ 3. yüzyılın sonlarına tarihlenen, Mezopotamya'daki Elymais Bölgesi'nde yer alan, Tela kentinden Dorylaion'a gelmiş olan Philippos'a ait, palmet motifli üçgen alınlıklı mezar stelidir.²⁸⁰ Kendisinin Mezopotamyalı bir Makedon olması, öldüğü sırada Dorylaion'da görev yapan bir asker ya da yönetici olduğunu düşündürse de bir göçmen olma ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Sahibinin işi ne olursa olsun, bu mezar taşı, Hellenistik Dönem'de Makedonların bölge nüfusu içinde bulunduklarını göstermektedir. Bu durum, aynı dönemdeki pek çoğu Anadolu kenti için geçerli olduğu gibi, Epiktetos'un diğer kentlerinde de karşılaşılan bir olgudur. Makedon İmparatorluğu'nun çözülmesinin ardından önce Aleksandros'un ardılları, ardından Hellenistik krallıklar arsında bir

tespit edilmiştir, bkz. M. Darga, “Şarhöyük-Dorylaion Kazıları (1892-1991)”, **KST**, no.15, Ankara, 1993, s.485.

²⁷⁹ Diod.Sic. XX.107 vd.

²⁸⁰ D1

mücadele alanı olan Epiktetos kentleri, bu krallıklar tarafından önemsenmiş ve desteklenmiş olmalıdır.²⁸¹

Bunun yanında, kentin Aizanitis'te olduğu gibi bir Makedon kolonisi olarak geliştiğine dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. MÖ 2. yüzyılda Pergamon ve Bithynia Krallıkları arasındaki mücadeleye sahne olan kent, kısa süre Bithynia, sonrasında ise Pergamon egemenliği altında kalmıştır. Bununla birlikte Aizanoi'da olduğu gibi bir sistemli bir iskân politikasının uygulanabileceği de göz ardı edilemez. Pergamon da Bithynia da sınır bölgelerdeki yerleşimlerde güvenliği sağlayacak ve orada ön birlik görevi yapacak yerleşimcileri bölgeye gönderiyordu.²⁸² Dorylaion'un her iki krallığın merkezine doğudan gelen yolların üzerinde olması, burada belirli önlemlerin alınmasını gerektirmekteydi. Yine de söz konusu yazıt bölgeye iskân eden/ettirilen Makedon kökenli kesime dair bir ipucu sağlamaktadır.²⁸³

²⁸¹ Hemen hemen aynı dönemde Aizanoi'da da Makedon yerleşimciler görülmeye başlanmıştır. Aizanoi'daki Makedon yerleşimciler için bkz. No. A1 – A3.

²⁸² S Mitchell, 1995, s.158.

²⁸³ Aizanoi'daki Pergamon etkisi çok üst noktadaydı, hatta söz konusu yerleşiminde sistematik bir kolonileşme hareketinin izlerini görmek mümkündür. Bithynia ve Pergamon tarafından Zeus tapınağına bağışlanan topraklara Hellen-Makedon kökenli bir topluluk yerleştirilmiştir. Dorylaion, Pergamon'dan ziyade Bithynia ile daha etkileşim hâlinde olan bir kent görünümündedir, kentin coğrafi konumu da bu ilişkiyi desteklemiştir. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında görüleceği üzere, Aizanoi'un batıya yakın oluşu ve Pergamon ile sıkı ilişkisi, onun bir Hellenistik kent olarak gelişmesini sağlamıştır. Kuzeybatı ve Orta Anadolu bölgelerindeki diğer kentler gibi Dorylaion en

MÖ 3 ve 2. yüzyıllarda Şarhöyük'te, höyüğün tamamını kaplayan taş temelli ve avlulu evlerden oluşan bir mahalle bulunmaktaydı. Bu yerleşimde çok sayıda ithal seramik tespit edilmiş ancak yerel ihtiyacı karşılayabilmek için yerel üretim de yapılmıştır.²⁸⁴ Höyüğün Hellenistik döneme tarihlenen tabakalarında, sarmaşık tipli batı yamacı kâseler²⁸⁵ ve siyah firnisli seramikler bulunmuştur.²⁸⁶ Bu durum, söz konusu dönemde, kentin Hellenistik gelenek ile tanıştığını ve yoğun ilişki içinde bulunduğunu göstermektedir.

Dorylaion'un merkezine en yakın tespit edilmiş Hellenistik izler ise Eskişehir'in Kozyazı ve Kavacık Köyü sınırında yer alan Karatuzla Nekropolisi'dir. Şarhöyük'ün 7 Km kuzeybatısında yer alan bu nekropoliste, 2001 yılında yapılan temizlik çalışmalarında 9 adet mezarda çalışılmıştır. Mezarların altısı oda mezar, biri taş sanduka tipi mezar, diğerleri ise basit toprak mezardır. Oda mezarlar, kayaya açılan dikdörtgen planlı çukurlara açılmış dikdörtgen planlı çukurlara kalker taş blokların yerleştirilmesiyle inşa edilmiştir. Mezarların tamamında Hellenistik Döneme ait seramik parçaları tespit

parlak dönemini MS 3 – 4.yüzyıllarda yaşamıştır. Bu sırada Aizanoi eski görkemini yitirmeye başlamıştı.

²⁸⁴ T.Y. Yedidağ, “Dorylaion Kalıp Yapımı Kaseleri”, **Olba**, Sayı: 13, Mersin, 2015, s.236 vd.

²⁸⁵ A. M. Darga, T. Sivas, “Şarhöyük- Dorylaion 1999 Yılı Kazı Çalışmaları” **KST**, **No.22, c.2, İzmir, 2000, s.53.**

²⁸⁶ M. B. Baştürk et al, 2016, s. 266.

edilmiştir. Bunlar arasında megara kâseleri, kulplu kaplar ve kantharoslar bulunmaktadır.²⁸⁷

MÖ 1. yüzyıla gelindiğinde Dorylaion, meclisi ve arşiviyle bir kent olarak ortaya çıkmaktadır. Cicero, Mithridates ile süregelen mücadele için ordunun ihtiyaçlarını karşılamak birincil göreviyle Asia prokonsülü olan Lucius Valerius Flaccus ile bazı kentler arasındaki vergi temelli anlaşmazlıkları ve Flaccus’a yöneltilen zimmete para geçirme suçunu ele aldığı söylevinde, söz konusu kentler arasında Dorylaion’dan da bahsetmektedir. Mahkemeye katılan Dorylaion heyeti, kendilerinden bu konu ile ilgili kayıtlar istendiğinde, bu kayıtların yolda çalındığını öne sürmüşlerdir. Cicero, heyetin söylediği yalana inanmadığını, Dorylaion’un evrakta sahtecilik yaparak para kaçırdığını ima etmektedir.²⁸⁸ Cicero’nun söylevinin temelini Flaccus’un bölgedeki misyonunun üzerine kurulması, sorun çıkaran diğer kentlerle birlikte Dorylaion’u Mithridates’in yanında saf tuttuğu karşı-suçlamasıyla yüz yüze getirmiştir.²⁸⁹

Cicero, Dorylaion’da meclis tutanaklarının bulunduğu bir arşiv olduğunu, hatta bu kayıtların oldukça özenle korunduğunu belirtmektedir. Kent, merkeze heyetler göndermekte, politik ve kurumsal bir tavır sergileyebilmektedir. Bu durum, MÖ 1.yüzyılda Dorylaion’un oldukça gelişmiş, dönemin politik ortamında yer alan bir örgütsel yapı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, kentin MÖ 3. ve 2.yüzyıllarda örgütlenip geliştiğini söylemek mantıksız olmaz. Hellenistik etki bu noktada ovada

²⁸⁷ A. Mühibbe Darga et al., “2001 Yılı Şarhöyük/Dorylaion Kazısı ve Karatuzla Nekropolü Temizlik Çalışması”, **KST**, Sayı: 24, No.2, Ankara, 2002, s.49 – 52.

²⁸⁸ Cic. Flac. 39.

²⁸⁹ RRAM II, s.1000 – 1001.

hissedilmeye ve toplumu dönüştürmeye başlamıştır. Yine de söz konusu meclisin statüsü, otonomi derecesi ve temsil kabiliyeti tartışmaya açıktır.

Tıpkı Aizanoi gibi, Dorylaion da Hellenistik krallıkların egemenliği altında bu dönüşüm sürecine girmiş ve bu süreç MÖ 1. yüzyılda tamamlamıştır.²⁹⁰ Bu durum, yukarıda bahsettiğimiz MÖ 3. yüzyıla ait yazıtın ve Şarhöyük Hellenistik dönem buluntularının önemini bir kez daha göstermektedir. Hellenistik Dönem, Dorylaion'un yazılı tarih sahnesinde var olmaya başladığı dönemdir ve kentin MS 12. yüzyıla kadar sürecek görkemli geçmişinin de başlangıcıdır. Hellenistik dönemden önce "kent" denilebilecek bir yapının olup olmadığını tespit etmek zordur. Her ne kadar stratejik açıdan önemli bir yerde bulunsu da, Hellen yazarlar tarafından kendinden söz ettirecek kadar fark edilebilir olmadığı söylenebilir.

Bu dönemde Dorylaion'un kırsal sessizdir. Yazılı herhangi bir buluntu yoktur. Bunun yanında, Şarhöyük'ün güçlü Hellenistik tabakasını zayıf bir Roma tabakası izlemektedir. Kent merkezi olduğu düşünülen höyükteki yaşam, daha düşük sosyal sınıftaki insanlar tarafından sürdürülmüş görünmektedir. Bu, kentin ovaya yayılmasıyla gerçekleşmiş olmalıdır. Gezginler tarafından kentin akropolisi olarak gösterilen Roma tabakasının bu denli zayıf kalması, yerleşimin Hellenistik Dönem süresince ovaya indiğini ya da kentin bizzat ovaya, Porsuk Nehri'nin kuzey ve güney yakasına inşa edildiğini gösteriyor olabilir. Bu süreçte Şarhöyük, Dawkins'in söz ettiği gibi bir merkez

²⁹⁰ Aşağıda görüleceği üzere, tıpkı Dorylaion gibi Aizanoi da tüm kurumlarıyla bir kent olarak ortaya çıkmıştır. Zeus tapınağındaki Hadrianus dönemine ait mektuplar, kentin Hellenistik dönemde nasıl kolonileştirildiğini ve bir kent olarak ortaya çıktığına ışık tutmaktadır. Aizanoi'daki sürecin Dorylaion'da aynı şekilde yaşanıp yaşanmadığını söylemek zordur ancak bölgenin kontrolünün söz konusu dönemde Pergamon egemenliği altında olması bu olasılığı makul hâle getirmektedir.

sınır karakoluna ya da kentin kenar mahallelerinden birine dönüşmüş gibi görünmektedir.²⁹¹

Bu süreçte kentte askerlerin, yönetici bir kesimin ve zanaatkârların bulunduğunu elimizdeki yazılı ve arkeolojik verilere dayanarak söyleyebiliriz. Phrygialı yerlilerin ve Hellen Makedon göçmenlerin kent ve çevresinde olduğundan yukarıda bahsetmiştik. MÖ 1.yüzyılda kentin Roma ile olan ilişkileri, ona bağlılığı ve bir sonraki yüzyılda Latin nüfusundaki artış göz önüne bulundurulduğunda, Latin yerleşimcilerin de bölgeye gelmeye başladığı varsayılabilir. Bunlar dışında, kentte bulunabilecek etnik topluluklar hakkında söylenecek herhangi bir şey aşırı yorum olacaktır.

3.1.2. İmparatorluk Dönemi

Kentin demografik ve örgütsel yapısıyla ilgili veriler MS 1.yüzyıldan itibaren artmaya başlamış, kent, kültürel açıdan canlanmış ve etnik çeşitlilik çoğalmıştır. Anadolu'nun iç bölgelerindeki süreç burada da gerçekleşmiş, okuryazarlığın artmasıyla birlikte epigrafik gelenek de gelişmiştir. Kentin şimdiye kadar bulunan en eski sikkesi Augustus dönemine tarihlenmektedir²⁹² İlk kamusal yazıtlar da bu dönemde dikilmiştir. MS 14 yılında, dönemin Asia prokonsülü P. Fabius Maximus'un Augustus'un doğum gününü yılbaşı olarak kabul eden yeni eyalet takvimini ilan ettiği Koinon fermanının bir kopyası Apameia ve Eumeneia ile birlikte Dorylaion'da da sergilenmiştir.²⁹³ Bu gelişmeler, kentin bölgede geliştiğini, nüfus olarak da hatırı sayılır kentler arasına

²⁹¹ Şarhöyük'ün roma tabakaları için bkz. A. M. Darga et al., "2000 Yılı Şarhöyük – Dorylaion Kazıları", **KSTI II**, Ankara, 2001, s. 210 – 212.

²⁹² E. İznik, 2006, s. 69 vd.

²⁹³ W.Ramsay, **Cities and Bishoprics of Phrygia**, c.1, Oxford, 1897, s.478; Radet, 1895, ds.136.

girdiğini göstermektedir. Kente ait ilk kamusal yazıt ise Vespasianus döneminde (MS 69 – 79) Asia prokonsüllüğü yapmış olan Eprius Marcellus onuruna dikilmiş ve kent sınırlarında kaidesi tespit edilmiş heykeldir.²⁹⁴

Bu yüzyılda kent ile imparatorluğun arası, önceki yüzyıla göre daha iyi durumdadır. Anadolu'nun diğer kentleri gibi *Pax Romana* süresince kent devlet ile karşı karşıya gelebilecek otonomluğu bulamamış olmalıdır. Kendi sikkesini basmaya devam ederken, Aizanoi'da olduğu gibi, güçlü ailelerin ya da devlet adamlarının isimleri bu sikkeler üzerinde yer almamıştır. Kentte meclis üyesi olanlara ait çeşitli epigrafik malzeme olsa da bunlar daha çok yerel itibarı destekler niteliktedir. Bu durum, Dorylaion kentinin kontrollü bir şekilde ve etkili liderlerden ve Hellen kökenli ya da yerli zenginlerden yoksun olduğunu göstermektedir. Nihayetinde MS 2. ve 3. yüzyıllarda Dorylaion'da Latin nüfus artmaya başlamıştır. Kentin bu sosyopolitik ve etnik zemini, daha sonraki dönemde Hristiyanlığın, Epiktetos'un batısına göre daha erken bir dönemde yayılmaya başlamasının altında yatan nedenlerden biri olabilir.²⁹⁵

MS 1. ve 2. yüzyıllarda kent ve kırsalındaki okuma-yazma oranı artmış, epigrafik gelenek de gitgide gelişmeye başlamıştır. Bu artış, kentin söz konusu dönemdeki toplumsal yapısını da gözler önüne sermeye başlamıştır. Kentin Mysia ve Bithynia sınırında yer alması, özellikle ikincisiyle uzun süredir varolan ilişkisi ve doğu-batı yolları arasında bir kavşak nokta olması, bu yüzyıldan sonra nüfusun çeşitlenmesini sağlamıştır. Bu sırada Latinler de bölgede ticari, siyasi ve entelektüel bir avantaja sahip görünmektedir. Hellenizmin kırsaldaki toplumun tüm kurumlarına erişmedeki

²⁹⁴ P. Thonemann, 2013, s.24-25.

²⁹⁵ Dorylaion'daki Latin nüfus için bkz. D3, D10, D15, D49.

yetersizliği bu şekilde doldurulmuş olmalıdır.²⁹⁶ Bu durum MS 3.yüzyılda daha da açığa çıkmıştır.

Tüm bunların yanında, belki de yazılı malzemenin önceki döneme nazaran daha fazla olmasından kaynaklı olarak, kentin yerli sakinleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durum kendini özellikle dinsel düşünce ve kültlerde göstermiştir. Özellikle iki kült, Zeus Bronton ve Men, yerel izler sergilemektedir. İki tanrı da daha çok kentin kırsalında tapınım görmüştür. İkisi de farklı etnik kökenli tanrıların yerel uyarlamaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Ay-tanrı Men'in izi görece silik olsa da, Zeus Bronton, ölüm de dâhil dinsel yaşamın tamamında aktif bir rol oynamıştır. Bu dönemde Phrygia'nın özellikle Dağlık bölgesinde ve genel olarak Nakoleia ile Dorylaion arasındaki kırsal alanda tapınım görmüş olan tanrının kült merkezleri de bu dönemde belirginleşmeye başlamıştır.²⁹⁷

Bir hava tanrısı olan Zeus, Phrygia'nın belirli bölgelerinde yerelleştirilmiş ve ekonomik ve toplumsal yaşamın temel zeminini oluşturan tarımsal yaşama göre şekillendirilmiş ve bir bereket tanrısına dönüştürülmüştür. Bazı araştırmacılar bunu, Phryglerin Trak kökenli tanrısı Sabazios'un Hellenleşmiş hâli olduğunu öne sürmektedir.²⁹⁸ Bölgedeki yerliler bu tapınım çevresinde birleşmiş gibi görünmektedir.

²⁹⁶ Bölgedeki Latin ailelerin ekonomik ve politik faaliyetleri için bkz. s. Mitchell, 1979, s. 13 vd.

²⁹⁷ E. Akyürek – Şahin, “Phrygia’dan Yeni Zeus Bronton Adakları”, *Arkeoloji ve Sanat*, Sayı: 122, İstanbul, 2006, s.89 – 124; E. Akyürek – Şahin, “Bihynia’dan Yeni Zeus Bronton Adakları”, **Olba**, Sayı:20, Mersin, 2012, s.345 – 382.

²⁹⁸ N. E. Akyürek Şahin, “Büyük Çiftçi Tanrısı Zeus Bronton: Arkeolojik ve Epigrafik Belgelerle Phrygia’da Bir Zeus Kültü”, **Olba**, Sayı:4, s.163 vd.

Bununla birlikte, aşağıda görüleceği üzere, bu kült ölü gömme geleneklerine dahi etkide bulunmuş, mezar taşları, adak olarak hem ölüye hem de Zeus Bronton’a adanmıştır. Ölü kültürünün bu varyasyonu, aynı zamanda bir kimliğin de dışavurumunu teşkil etmekte, aynı Montanizm gibi, tek-tanrılı dinlere geçiş sürecinde yerel bir basamak oluşturmuş olmalıdır.

Ay-tanrı Men de Phrygia’da yaygın olan ancak Epiktetos’ta kendine özgü bir yapı oluşturan bir kültürdür. Tanrı, tapınım gördüğü diğer coğrafyalardaki pek çok epifaniyi kendi üstünde toplamıştır. Bunların arasında bereket, doğum, aile, çocuk ve ölüm gibi, günlük hayatın pek çok parçası bulunmaktadır. Bunun yanında Men, bölgede Hekate ile birlikte tapınım görmüş, ayrıca Anadolu ve Trakya’da Asklepios’un oğlu olarak bilinen çocuk-tanrı Telesphoros ile özdeşleştirilmiştir. Telesphoros’un çocukların koruyucu tanrı olması dolayısıyla Men’in söz konusu tanrıyla oluşturabileceği bir senkretizm ihtimalini arttırmaktadır.²⁹⁹ Men de Anadolu ve Hellas’ın belirli bölgelerinde doğrudan bu amaçla tapınım görmüştür. Kula Vadisi’nde bulunan, elinde horoz ve kozalak tutan Bebek Men, çocuk-tanrı olarak sembolize edilen Telesphoros’u çağrıştırmaktadır.³⁰⁰

²⁹⁹ H. Boyana, “Phrygia Epiktetos’taki Men Kültü Üzerine Notlar”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:10, Ankara, 2019, s.68 – 72.

³⁰⁰ CMRDM I, No. 64; ayrıca bkz. M. Schlumberger, “Terres Cuites de Coloé”, *Gazette Archeologique*, Sayı:6, Paris, 1880, s.191 – 196; Men’e adanmış olan bir taşın üzerinde betimlenen at üstünde cüppeli bir biçimde duran Telesphoros bunun güzel bir örneğidir.³⁰⁰ **(Resim 3)** Sicilya kökenli bir ikiz tanrı olan *Pallakoi* için adanan bir yazıtta ise başında Phryg kasketi olan ay tanrı Men betimlenmiştir. Ramsay, bu yazıtta Men’in Telesphoros ile birleştirilerek *Pallakoi* oluşturduğunu öne sürmektedir; W.M. Ramsay, “Artemis-Leto and Apollo-Lairbenos, **JHS**, Sayı:10, 1889, s. 227, no.25. Yine Kütahya’nın Hasanlar Köyü’nde tespit edilen bir yazıtta Kyntiane isimli bir kadının ölen

İmparatorluk döneminde, yerel kültürün kendini göstermeye başlaması yalnızca dinle sınırlı kalmamıştır. Yine Dağlık bölge başta olmak üzere, Dorylaion'un kırsalında MS 1 – 3.yüzyıllar arasına tarihlenen önemli miktarda Yeni-Phrygce yazıt bulunmaktadır. Hellen dilinde olan mezar taşının beddua kısmı Hellen alfabesiyle yazılmış Phrygcedir. Bu dönemden önce yazı kültürü olmayan bu kırsal halk, Hellenistik eğitimin taşraya girmesiyle yazıyı kullanmaya başlamıştır. Calder da Phryglerin zaten zayıf olan yazı kültürünün Hellenistik geleneğin altında yok olduğu yorumunu yapmaktadır.³⁰¹

çocuğu için Hekate ile birlikte Men'e adakta bulunduğu yazması ise ay tanrının yalnızca çocukların sağlığı ve esenliği ile değil, aynı zamanda onların ruhlarının esenliği ile ilişkilendirildiğini göstermektedir, bkz. J.A.R. Munro, "Inscriptions from Mysia", JHS, Sayı:17, Cambridge, 1897, s.283, no.48 ve CMRDM I, No.89: "*Kyntianos'un kızı Kyntiane, burada yatan çocuğu için Hekate ve Paian'ın oğlu Men'e adadı.*"; Munro bu yazıtın sonuna eklenen "Paian'ın oğlu" tabirinin daha sonraki bir döneme ait olduğunu öne sürmüş olsa da Paian ile Men arasında böyle bir ilişkinin belirli bir sebeple kurulması, Men'in Telesphoros ile olan senkretizmine dair güçlü bir veri sağlamaktadır. Paian, Phryg – Trak kökenli bir hava ve yeraltı tanrısı olan Sabazios'un Hellenleşmiş biçimidir. Bu tanrının bazı durumlarda Phrygia'daki Asklepios kültü ile bütünleşmesi, bir anne-baba-çocuk üçlemesini akla getirmektedir, Bkz. C. Picard, "Sabazios, Dieu Thraco-Phrygien: Expansion et Aspects Nouveaux de Son Culte", **Revue Archeologique**, Sayı: 2, Paris, 1961, s. 129 – 176.

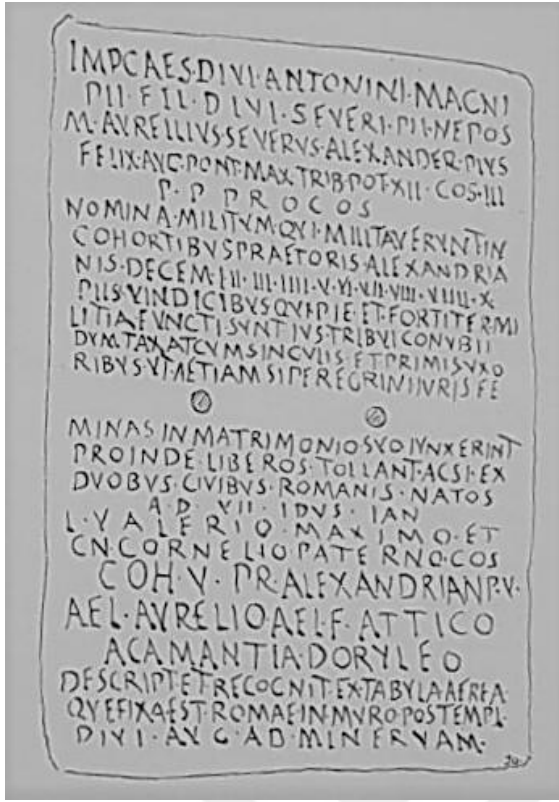
³⁰¹ Bölgede bulunan Yeni Phrygce yazıtlar için bkz. W.M. Calder, 1913, s.97-104; W.M. Calder, "Corpus Inscriptionum Neo-Phrygiarum III", *Journal of Hellenic Studies*, Sayı:46, No.1, 1926, s.22 – 28; A. Lubotsky, "New Phrygian Inscription No.48: palaeographic and linguistic comments", **Frigi e Frigio. Atti del 1st Simposio Internazionale Roma**, 16-17 Ottobre 1995, Roma, 1997, s.115 – 130.

Tüm bu veriler, kentte ve özellikle kırsalda yerli nüfusun kendi dillerine sahip olduğunu ve kendi dinlerini yaşadığını göstermektedir. Fakat MS 2.yüzyılda, Roma'nın Doğu'daki yerel kültürlerin yanında Hellenizmi teşvik eden politikaları, bunun ötesinde MÖ 3. yüzyıldan itibaren iç bölgelere sızmaya başlayan ve geçen süre içinde bu bölgelere yerleşen Hellenistik geleneğin izleri de görünmektedir. Öncelikle Hellenistik eğitim sayesinde, çalışmanın birinci bölümünde bahsettiğimiz okuma-yazma bilmeyen izole toplumlar, dışarı açılmaya başlamıştır. Bu, kırsalın kent ile daha sıkı bağ kurmasına ve belki de kente göçün hızlanmasına yol açmıştır. Yerel kültürün kent yaşamına yeniden dâhil olması, kentin etnik yapısının da yeniden dönüşmesine neden olmuştur.

Bu dönüşüm, kentin kuruluş efsanelerinin değişiminde de izlenebilmektedir. Yazılı kaynaklar bize Dorylaos ve Akamas isimlerini kurucu ata olarak göstermektedir. Dorylaos Eretrialı bir kahramandır ve soyu Herakles'e dayanmaktadır.³⁰² Eskişehir'de, bugünkü Hamamyolu Caddesi civarında tespit edilen bir yazıtta kentin kurucusu olarak Eretrialı Dorylaos geçmektedir.³⁰³ MS 3. yüzyılda Şarhöyük'te inşa edilen sur duvarında tespit edilen ve kentteki kabileler tarafından yaptırılan heykel kaidelerinde dönemin Asia başrahibi Q. Aelius Voconius Stratonikus'tan, kentin lider yurttaşı ve kurucusu olarak

³⁰² MAMA V, s. ix – xi.

³⁰³ Radet, 1898, s.559.

Resim 21 - Dorylaionlu bir askerin diploması, Kaynak: Weiss, 2013, no.74.

bahsedilmiştir.³⁰⁴ Dobruca'da bulunan ve Dorylaionlu bir askerin diploması olan metinde, *Acamantia Dorylaion* ifadesi geçmektedir.³⁰⁵ (Resim 21)

Söz konusu Akamas'ın Theseus ile Phaidra'nın oğlu olan ve Troia savaşında rol oynayan Akamas olduğu yönünde fikir birliği vardır.³⁰⁶ Ancak Troialı Antenor ve Theano'nun oğlu Akamas ve yine Troialılarla birlikte Akhalara karşı mücadele eden Trakyalı kral Akamas da göz ardı edilemeyecek olan figürlerdir. Özellikle kentin bir Phryg kenti olduğu

düşünüldüğünde Trak kökenine vurgu yapılması mümkündür. Belki de daha sonra, Anadolu'daki pek çok kentte olduğu gibi, kökenleri Hellenlere dayandırma akımına uyarak Dorylaos ve Akamas figürleri, Herakles ve Theseus gibi Hellen mitolojisinde önemli yer tutan soyları ön plana çıkararak bilinçli bir politika izlenmiş de olabilir.³⁰⁷

³⁰⁴ Weiss, "Zur Gründungssage von Dorylaion, *Jahreshefte*, Sayı: 16, Viyana, 1913, Beibl. s.73-74, no.1 – 8.

³⁰⁵ Weiss, 1913, No.74.

³⁰⁶ MAMA V, s. xii.

³⁰⁷ Nakoleia'nın Herakles'e, Aizanoi'un Aezan'a dayandırılması da bu çerçevede değerlendirilmelidir. Fakat Dorylaion'un hiçbir zaman Aizanoi kadar kendini Hellas'a bağlama arzusu duymadığı söylenebilir.

Uzun süre öncü aile ve gruplardan yoksun gibi görünen Dorylaion'da, MS 3. yüzyılda kent yönetiminde söz sahibi aile ve grupların ortaya çıkması, bu toplumsal zeminde incelenmelidir. Kabilelerin tamamı tanrı ve tanrıçalar ile ilişkili isimler almıştır. *Paphies, Serapias, Deias, Sebaste, Poseidonos, Metroas, Akersekomas* ve *Artemias*, Dorylaion'un şimdiye kadar tespit edilen aileleridir.³⁰⁸ Pronomenleri bir kenara bırakırsak, aile bireylerinin onomastiği Hellen ve yerel izler taşımaktadır.

Bu aileler kentin yönetici sınıfını teşkil etmektedir ve Hellenistik kurumsallaşmanın MS 3. yüzyılda bürokrasiye hâkim olduğunu göstermektedir. *Grammateus, stephanephoros, bouleus* gibi çeşitli Hellenistik memuriyetlerin yanı sıra *patroboulos* gibi, Dorylaion dışında Ephesos, Tenos, Paros ve Kilikia'da görünen bir unvan da göze çarpmaktadır.³⁰⁹ “Meclis üyesinin oğlu” olarak yorumlanabilecek olan bu unvan, güçlü ailelerden çıkan meclis üyelerinin, kendi çocuklarını bir meclis üyesi olarak yetiştirmek için onları erken yaşta mecliste çalıştırdıkları bir veraset sisteminin ortaya çıktığını göstermektedir.³¹⁰ Patroboulos unvanının en erken örneği MS 2. yüzyıldandır ve yüksek ihtimalle, Anadolu'nun belirli bölgelerinde, Hellen ve Roma bürokratik

³⁰⁸ Sırsıyla Weiss, 1913, no. 1 – 8; Bunların arasındaki Sebastephyle ve Akersekomas, bu grupların kabile olduğu konusunda şüphe yaratmaktadır. “Sebaste”, Anadolu'da Augustus yerine kullanılmaktaydı; bkz.; *Akersekomas* ise “uzun saçlılar” anlamına gelmektedir ve Hellen geleneğinde, reşit olana kadar saçlarını kesmeyen gençleri nitelemektedir. Bu Dorylaion'daki *neoi* kurumunu ifade ediyor olabilir.

³⁰⁹ Kentin ya da ailenin resmi kâtibi anlamına gelen *Grammateus* ve tamamen Hellenistik bir oluşum olan, içinde dini yetkileri barındıran *Stephanephoros*, Aizanoi'da da görülmektedir, syf.91.

³¹⁰ Weiss, 1993, No.6.

geleneğinin, yerli ve göçmen toprak zenginleri ve bu aristokrasi çevresinde gelişen yerel yönetim anlayışını karşılamada yetersiz kaldığı yerlerde ortaya çıkan geleneğe dönük uygulamalardan biridir. Hellenistik krallıklar ve Roma, belirli konularda yerel uygulamalarla uzlaşmaya girmiş olmalıdır. Dolayısıyla, kentteki yöneticiler ile aileleri arasındaki bağ da memuriyetin ailenin elinde kalması amacıyla sıklıkla kullanılmıştır.³¹¹ Bunların yanında, bu meclis üyeliği ve *patroboulosluk* hakkını elinde bulunduran Metroas ailesi, Dorylaion'un en güçlü ailelerinden biri olmalıdır.

Tüm bunları göz önünde bulundurarak MS 2 – 3.yüzyıllarda Hellenizmin kurumlara etki ettiği, buna karşın yerel ve Latin unsurların bulunduğu, meclisi ve yönetici kabileleriyle Dorylaion ile karşı karşıya kalmaktayız. Bu kimliklerin yanında, coğrafi yapısı ve bu yüzyıllardaki canlılığıyla daha uzak coğrafyalardan göçlerin gerçekleştiğine, hatta bu göçmenlerin birlik içinde hareket edebildiklerine dair bazı buluntular da bulunmaktadır. Eskişehir merkezde tespit edilen bir mezar taşında, kentteki göçmenlere yardım eden bir kişiden bahsedilmekte ve kendisine “anavatanın destekçisi” denilmektedir. Söz konusu göçmen grubunun köklerinin hangi bölgeye dayandığı bilinmemektedir ancak birbirlerini tanıyan ve organize bir grup olduğu da yazıttaki ifadelerden bellidir.³¹²

Demografik yapıdaki bu gelişim ve kentin kurumsallaşması, sosyo-ekonomik hayatın canlanmasını sağlamıştır. Bu dönemde, Dorylaion ve kırsalındaki meslek grupları belirginleşmektedir. Yukarıda bahsedilen memuriyetler haricinde, çeşitli meslek gruplarının varlığı da ortaya çıkmaya başlamıştır. Meslek çeşitliliği açısından Aizanoi'a

³¹¹ S. Dimitriev, **City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor**, Oxford, 2005 s.167 – 168.

³¹² D7

göre oldukça kısır olması kentleşmeyle orantılı olmalıdır. Dorylaion'un ekonomik hayatı tarım temellidir. Öyle ki tarafımızca incelenen mezar taşlarında yek bir tüccarın adı geçmektedir.³¹³ Yine de kentte aktif bir ticaret hayatının olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır. Şarhöyük kazılarında Hellenistik ve Roma dönemlerine ait çeşitli ithal çanak çömlekler tespit edilmiştir.³¹⁴

Buna karşın, kentteki tarımcı toplum yapısı epigrafik belgeler üzerinde oldukça belirgindir. Kentin kırsalında bulunan ve ürünlerin korunması için Zeus Bronton'a adanan steller, tarımın yaşamsallığını göstermektedir.³¹⁵ Bunun dışında yine adak ve mezar stellerinde bulunan saban, orak, boyunduruk ve büyükbaş hayvan figürleri, çiftçilikten geçimini sağlayan yoğun bir nüfusu işaret etmektedir ki bu kişi ya da topluluklar, kendi kimliklerini bu şekilde ifade etmekte, inançları da bu yönde gelişmektedir.³¹⁶ Bu buluntulardan kent nüfusu içindeki çiftçi yoğunluğu anlaşılmaktadır. Çiftçilerin sosyal statülerinin ya da saygınlıklarının neliğini mezar stellerinden ya da adaklardan çıkarmak zordur. Mezar stelleri MÖ 1 – MS 4. yüzyıllar arasında Phrygia Epiktetos'ta orta sınıf tarafından rağbet görmüştür. Büyük toprak sahipleri ya da kentin ileri gelenlerinin heroon şeklindeki anıtsal mezarlara gömüldüğü Aizanoi'un güney nekropolisinde gerçekleşen kazı çalışmalarında görülmüştür. Bunun yanında, yukarıda görüldüğü üzere, kentin kuzeybatı nekropolisinde daha mütevazı mezarlarla birlikte iyi işçilikli mezar stelleri

³¹³ D59

³¹⁴ M. B. Baştürk et al., 2016, s.263.

³¹⁵ MAMA V, No.124 – 126; E. İznik, 2006, s.76 vd.

³¹⁶ MMAMA V, no.29, 72, 89,138; M. Waelkens, 1986, no.286, 287, 288, 341, 347.

tespit edilmiştir. Bu bir statü farkını işaret etmektedir. Dorylaion'da da bunun olması muhtemel olmakla birlikte, henüz heroon tipi bir mezara rastlanmamıştır.³¹⁷

Dorylaion'da küçük çiftçilerin yanı sıra büyük toprak sahipleri de bulunmaktaydı. Yukarıda, başrahip Stratonikus'a adanan heykellerin onurlandırma yazıtlarında tespit edilen aileler muhtemelen bu sınıfa ait yerli ve göçmen aristokratlardır. Ancak kentin kırsalında, özellikle Nakoleia ile arasında kalan bölgede imparatorluk arazilerinin bulunduğu, özellikle Yukarı Porsuk Vadisi'nde Latin kökenli aristokrat ailelerin bulunduğu bilinmektedir.³¹⁸

İmparatorluk mülkü, kırsal bölgeler bir kontrol mekanizması da sağlıyordu. İmparatorluk adına sahip olunan geniş araziler, özellikle izole bölgelerdeki topluluklar için, onların alıştığı despotik bir yönetim anlayışı doğuruyordu. Bu oran Hellenleşmiş bölgelerde daha nadirdir ki Nakoleia ile Dorylaion'da karşılaşılrken, Aizanoi için bu geçerli değildir. Bölgenin en varlıklı Latin ailesi ise Sestuliuslardır. MÖ 1. yüzyılda İtalya'dan Asia'ya gelen bu aile, MS 2. yüzyılda Phrygia'nın çeşitli yerlerinde, özellikle Yukarı Porsuk Vadisi'nde oldukça güçlüdür.³¹⁹ Bu verilere bakıldığında, bu toprak sahiplerinin altında çalışan bir hane halkı olduğu öngörülebilir ancak toprakların nasıl

³¹⁷ Şarhöyük nekropolünde gerçekleştirilen kazılarda oda mezarlara rastlanmış ancak yeteri kadar mimari kalıntı ve mezar buluntusu bulunmadığı için, söz konusu mezarın bir toplu mezar mı, bir aile mezarı mı yoksa bir anıtsal yapı mı olduğu çıkarılamamıştır. Bkz. <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR-156580/sarhoyuk-kazisi.html>.

³¹⁸ Bunlardan biri için bkz. SGO III, s.316. Bu yazıtta Nakoleia ile Dorylaion arasındaki kırsal bölgede kurulan Latin çiftliklerinin ve bu çiftliklerde yaşayan ailelerin yapısı görülmektedir.

³¹⁹ P. Thonemann, 2013, s. 21 – 22.

işlendiğine, kiralık verilip verilmediğine ve orta sınıfa ait olan çiftçinin büyük toprak sahipleriyle olan ilişkisine dair herhangi bir bilgi yoktur.³²⁰

Bunun dışında Dorylaion'da zanaat gruplarıyla da karşılaşmaktadır. Kentte sıcak su kaynaklarının olduğu ve bu kaynaklar üzerine kaplıcaların kurulduğu, bizzat bu kaplıcaların sınır taşlarından bilinmektedir.³²¹ Bu kaplıcalar büyük ihtimalle bugünkü Köprübaşı'nda, halk arasında "Sıcak Sular" olarak adlandırılan ve hamamların bulunduğu muhitteydi³²² ve bu kaynakların çevresinde tesisler inşa edilmiş olmalıdır. Bunun yanında, kente yakın bölgelerde, örneğin Kızılınler'de de sıcak su kaynakları vardır ki buraya yakın bir yerleşimin olduğu da bölgedeki kaya mezarlarından anlaşılmaktadır. Ayvacık'ta tespit edilen bir sınır taşında da kaplıcaların sınırı olduğu yazmaktadır.³²³ Bunun yanında Eskişehir kent merkezinde bulunan bir onurlandırmada *Stephanephoros*³²⁴ memuriyetinde bulunan P. Ailius Sabeinianus Demosthenes

³²⁰ Aizanoi'daki tapınak topraklarının kiralandığı ve hatta bu toprakların sınırları ve kira ödemelerinin gecikmesiyle ilgili Roma'nın inisiyatif sahibi olduğu bilinmektedir. Dorylaion'da da imparatorluk topraklarının çiftçilere kiralık olarak verildiği düşünülebilir. Bununla birlikte, şahsi toprak sahipleri ile tebaa arasındaki ilişkinin nasıl olduğu hâlâ bir muammadır.

³²¹ P. Frei, 1988, s.25

³²² Bu hamamlardan bazıları, antik hamamlar üzerine kurulmuş olmalıdır.

³²³ P. Frei, 1988, s.25. Taşın *insitu* olarak bulunmamış olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

³²⁴ Festivallerde ve çeşitli dini ritüellerde görev alan bir tür dini memuriyettir. Bu memuriyet için bir başka örnek de II. Attalos'un rahibi olarak Pergamon'da karşımıza

“kaplıcaların koruyucusu” ve “vatansever” olarak anılmaktadır. Buradan da söz konusu kaynakları yönetenlerin aynı zamanda kent yönetiminde önemli mevkilerde bulunduğu anlaşılmaktadır.³²⁵ Bunun dışında kentte tespit edilen meslekler hekimlik³²⁶, taş ustası,³²⁷ dokumacılık³²⁸, balıkçılıktır.³²⁹

Aizanoi’da görülen *threptoi* nüfusu Dorylaion’da yoktur. Yalnızca İlkburun’da tespit edilen bir mezar taşında, Trophime isimli bir azatlıdan bahsedilir. Bu isim *threptoi* için sıkça kullanılmıştır. Bu azatlı, hanenin içinde yaşamaya devam etmektedir. Azatlısı olduğu kişinin oğluyla birlikte bir stel yaptırmıştır. Bu da ona verilen eşit hakların göstergesidir.³³⁰ Bir başka azatlının yer aldığı ve büyük ihtimalle yine aile bireylerinden birinin, azatlının oğlu için yaptırdığı mezartaşı, sosyal ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda bir *threptos* olduğu izlenimi vermektedir.³³¹

çıkılmaktadır, bkz. Ins.v.Perg. 248. Bu durum, MS 3.yüzyılda Hellenistik kurumların Dorylaion’da yer bulduğunu göstermektedir.

³²⁵ MAMA V, no.6.

³²⁶ D3

³²⁷ P. Frei, 1988, s.28

³²⁸ MAMA V, No. 70 – 73.

³²⁹ MAMA V, No.44

³³⁰ MAMA V, No.89.

³³¹ Epiktetos’ta *threptoi* nüfusunun en yoğun olduğu bölge Aizanitis’tir. Bunun sosyolojik ve ekonomik nedenleri Aizanoi antik kenti başlığında tartışılmıştır.

3.1.3. Geç İmparatorluk ve Toplumsal Dönüşüm

MS 3.yüzyıl, imparatorluğun en zor yüzyıllarından biriydi. “Askeri anarşi” olarak adlandırılan dönem, ordu içindeki anlaşmazlıklar ve entrikalar yönetimde ciddi sorunları ortaya çıkarmıştı. Bu sırada Roma tüm enerjisini kuzey sınırlarını korumaya veriyordu ve bunun yanı sıra Doğu’da güçlenen Parth hanedanı, İran devletini yeniden güçlü bir konuma getirmiş sınıra baskı yapıyordu. Bunların üstüne yüzyılın ortalarında Gothlar İmparatorluğun doğu eyaletlerine saldırmaya başlamıştı. İmparatorlukta büyük bir veba salgını vardı ve ekonomi mahvolmuş haldeydi³³² Bu şartlar altında, Akdeniz dünyasının tamamı gibi, Dorylaion da yeni gelişmelere gebeiydi. Söz konusu yüzyılın ilk yarısı kent belki de en parlak dönemini yaşamıştı. Hem merkezde hem de taşrada yazının olgun bir şekilde kullanıldığı, okuma yazma bilen kesimin sayısının ve muhtemelen kırsaldan kente göçün arttığı bir dönemdi. Kentin kurumları işliyordu ve büyük aileler yönetimde söz sahibi olmuştu. Bu büyük ailelerin MS 230 – 40 tarihleri arasında Prokonsül Stratonikus için diktikleri ve yukarıda üzerinde durduğumuz heykellerin kaideleri, on yıl sonra Şarhöyük’te inşa edilen sur duvarında kullanılmıştır.³³³

“Acamantia” sıfatıyla kendi kurucularıya özdeşleştirdikleri birini onurlandırmak için yapılmış bu kaidelerden vazgeçmek, kentte olağandışı bir duruma işaret etmektedir. Veba salgını ve ekonomik krizin zayıflattığı kent, Goth akınlarına karşı koymak için elinde ne varsa kullanmış gibidir. Dorylaion bu krizi atlatmıştır, kent MS 3.yüzyılın sonlarında hâlâ ayakta ve önemli bir yerleşimdir. Kentin merkezi büyük bir ihtimalle Porsuk’un iki tarafına yayılmıştı. Şarhöyük ve çevresi artık bir nekropol alanı olarak kullanılmaya başlamış, hatta höyüğün tepesinde birkaç yüzyıl sonra bir kilise yapısı

³³² O. Tekin, 2018, s. 276 vd.

³³³ S. Mitchell, 1993, I, s.236 – 237.

yükselmeye başlamıştır.³³⁴ Dorylaion halkı bir kez daha toplumsal bir dönüşüme uğruyordu ve bu, Hristiyanlığın ve yanında getirdiği kültürün kente hâkim olmasıyla sonlanacaktı.

Bu süreçte, Phrygia'nın kuzey ve kuzeybatı bölgelerinde, dolayısıyla Dorylaion'un dağlık kırsalında montanist topluluklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bölgede tespit edilen MS 4.yüzyıla ait bir yazıtta “*Loupikinos, Hristiyan gizemci Mountane'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)*” yazmaktadır.³³⁵ Yazıtın üst kısmında iki adet pi harfi bulunmaktadır. Bunun anlamı büyük bir ihtimalle *pneumatikoi pneumatikois*, yani “mistiklerden mistiklere” şeklindedir.³³⁶ Bu, erken dönem Hristiyanlığı ve heretik dağılım açısından oldukça önemlidir. Aynı formül, Phrygia'nın çeşitli yerlerinde *Hristiyanlardan Hristiyanlara* şeklinde yaygın biçimde kullanılmıştır.³³⁷

Heretik akımların Phrygia'nın kuzey bölgesinde ortaya çıkmasının nedenlerinden biri yukarıda bahsettiğimiz toplumsal yapıdır. Dorylaion her ne kadar kentleşmesini tamamlasa da kırsalı oldukça izoledir. Bu durum yerel kültürün Hellen ve Latin etkisine karşı bir direnç yaratmıştır. Böylece yerli unsurlar kendini korumuş, yer yer de Hellen kültürü ile birleşerek senkretik oluşumlar içerisine girmiştir. Kentin kozmopolit yapısı da göçlerden ziyade, bu yerel kültür – egemen kültür çatışmasıyla ortaya çıkmış gibi

³³⁴ Höyüğün en üst katmanında pek çok Bizans mezarı tespit edilmiştir. Bu mezarlarda bulunan bireylerin kilisedeki rahip ve rahibeler ile burada çalışanlar olduğu düşünülmektedir, M. B. Baştürk et al., 2016, s.263.

³³⁵ H. Gregoire, “Epigraphie Chretienne”, **Byzantion**, Sayı: 1, 1924, s. 708.

³³⁶ W. Tabbernee, 1986, no.63

³³⁷ Bu yazıtlar hakkındaki iyi bir derleme için bkz. E. Gibson, **The “Christians for Christians” Inscriptions of Phrygia**, New York, 1978.

görülmektedir. Bölge, Hellenizme karşı olan direncini, Hristiyanlığa karşı da göstermiş olmalıdır. Bu da bölgede montanistlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sonuçta kent, MS 5.yüzyılda kurumsal biçimde Hristiyanlaşmış görünmektedir. Hatta bir piskoposluk merkezi hâline gelmiş ve 11.yüzyıla kadar bölgedeki etkin konumunu sürdürmüştür.

3.2. Dorylaion ve Kırsalında Ölüm Algısı ve Ölü Gömme Gelenekleri

Dorylaion ve kırsalındaki ölüm ve ölü gömme gelenekleri de bu kültürel yapı çevresinde gelişmiştir. Bölgenin Hellenistik öncesi ölü gömme geleneklerinden ve burada yaşayan insanların ölüm algısından birinci bölümde bahsetmiştik. MÖ 2.yüzyıl ile birlikte kentte bir kültürel dönüşüm gerçekleşmeye başlamıştır. Bu da süreç içinde insanların inançlarını ve bunların çevresinde oluşturduğu sistemleri de değiştirmiştir.

Dorylaion antik kentinin nekropolisi olduğu düşünülen Şarhöyük'ün 1 km güney/güneybatı yönünde kalan bu alanda gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalarda, MÖ 2.yüzyıldan MS 3.yüzyıla kadar ölü gömmenin gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Araştırma ve yayınların kısıtlılığına rağmen kentte yaşayan nüfus ve bunların ölü-gömme gelenekleri ile bilgi veren önemli kaynaklardan ilki budur. Özellikle yazının nispeten az kullanıldığı izole bölgelerde, Geç Hellenistik – Erken Roma dönemlerinde ölüm ve ölü gömme geleneğini anlamada oldukça önemlidir. Bu nedenle Geç Hellenistik ve Erken Roma dönemlerinde, kentin kırsalına dair söylenecek çok az şey vardır.

Söz konusu dönemde Dorylaion'un etnik yapısı birden fazla bileşene sahiptir. Tarihsel süreç içinde, bölgeye nüfuz etmiş ve kalıcı hâle gelmiş olan Phryg kültürü, Hellenistik kültüre karşı direnç göstermiş ancak bu akımın toplumun tüm kurumlarında hissedilen sistematik ve dönüştürücü etkisi, Anadolu'nun geri kalan kısmında olduğu gibi Dorylaion kenti ve kırsalında da yoğun düzeyde olmuştur. Hellenizm, gelişen kent yapısıyla birlikte bölgedeki baskın ve resmi kültür hâline gelmiştir. Bu döneme ait olan epigrafik belgelerin çoğu Hellen dilindedir. Buna rağmen, bazı mezar yazıtlarının

sonunda beddua olarak yer alan, Hellen alfabesi kullanılarak yazılan Phryg dilinin hâlen kullanılmaya devam edilmesi, Phrygia'nın yerel kültürünün de korunduğunu göstermektedir.³³⁸

Belgeler, Latin kökenli ailelerin de siyasi ve ekonomik açıdan bölgede aktif olduğunu göstermektedir. Bunun yanında bazı göçmen toplulukların da izlerine rastlanmaktadır.³³⁹ Bu çerçevede, kent ve hâkimiyet bölgesinin etnik ve dolayısıyla kültürel yapısı, temel olarak Phryg, Hellen ve Latin unsurlardan oluşmaktadır. Bölgedeki ölüm algısı ve bu algı çevresinde gelişen gelenekler de bu toplumsal zeminde ortaya çıkmıştır.

MS 4.yüzyıla gelindiğinde, önceki iki yüzyılda bulunan epigrafik malzeme bolluğu ortadan kalkmış gibi görünmektedir. Bu noktada, kentin doğrudan entelektüel bir çöküş yaşadığını öne sürmek doğru olmaz. Yazıtların büyük çoğunluğunu teşkil eden mezar taşları, Hristiyanlıkla birlikte değişen ölü-gömme geleneğinin bir sonucu olabilir.

³³⁸ Phryg dilinin günlük yaşamda ne kadar kullanıldığı belirsizdir. Bu dil daha çok kapalı vadilerde yazıda kullanılmaya devam etmiştir. Calder Phrygce'nin bölgede günlük yaşamda konuşulmaya devam ettiğini ancak Phryglerin zaten zayıf olan yazı kültürünün Hellenistik geleneğin altında yok olduğunu dile getirmektedir. Bölgede bulunan Yeni Phrygce yazıtlar için bkz. W.M. Calder, 1913, s.97-104; W.M. Calder, 1926, s.22 – 28; A. Lubotsky, 1997, s.115 – 130.

³³⁹ Yukarı Porsuk ve Sakarya Vadileri'nde ciddi oranda Latin yerleşimci bulunmaktaydı. Bunların çoğunluğunu yönetici ve tüccar sınıf teşkil etmekteydi. bkz. P. Thonemann, "Households and Families in Roman Phrygia", **Roman Phrygia: Culture and Society**, ed. P. Thonemann, Cambridge, 2013, s.124 – 143.

Çünkü kent, MS 4 ve 5.yüzyılda önemini korumuş, hatta İmparatorluk merkezinin doğuya kayması, Nikea kentinin güçlenmesiyle birlikte önemi artmış olmalıdır.

3.2.1. Ölüm Algısı

Phrygia Epiktetos kentleri içinde Dorylaion ölümle yeraltının ilişkilendirildiği belgelerin en yoğun olduğu bölgedir. Ölüm, her ne sebepten olursa olsun kader tanrıçaları Moiralara ya da başka kutsal varlıklara bağlıdır. Odunpazarı'nda bulunan, hem eşini hem de oğlunu kaybeden Apollinarios'un onlar için yaptırdığı mezar taşında “*Moiraların kötü dokunmuş ağlarıyla zapt ediliyorlar*” ifadesi kullanılmıştır.³⁴⁰ Yine eşinin bir hastalıktan dolayı ölmesinden beş gün sonra kendisi de hayatını kaybeden Beronike'nin mezar taşında Moiralara veryansın bulunmaktadır.³⁴¹

Muttalıp Köyü'nde tespit edilen başka bir mezar taşında ise, ölümün sebebi olarak “*δαίμων*” ifadesi geçmektedir. Burada bahsedilen Moiralar değildir.³⁴² “*Daimon*” Hellen düşünce sisteminde çeşitli ara kutsal varlıklara verilen isimdir ve bu varlıkların niteliği hakkında çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Platon'a göre bunlar ölmüş insanların ruhlarıdır.³⁴³ Josephus'a göre ise bu varlıklar lanetlenmiş insanların ruhlarıdır.³⁴⁴

³⁴⁰ D24

³⁴¹ D32

³⁴² D33

³⁴³ Plat. Krat. 397e-398c.

³⁴⁴ Joseph. BJ. 7.185.

Hesiodos, Daimonları Altın Çağ'ın ölüleri olarak görmüştür³⁴⁵ ve aynı şekilde Tertullianus da onları rahatsız ruhlar olarak tanıtmıştır.³⁴⁶

Söz konusu mezar taşının dönemini göz önünde bulundurduğumuzda iki ismin, Plutarkhos ve Apuleius'un tanımları önemli bir temsil gücüne sahiptir. Plutarkhos daimonların kozmik hiyerarşinin vazgeçilmez parçasını oluşturduklarını öne sürmektedir. Ona göre bu varlıklar bu hiyerarşide tanrılar ve insanlar arasında yer almaktadır.³⁴⁷ Plutarkhos gibi Apuleius da bu varlıklara bir ara form rolü biçmiştir. Bunlar, bağımsız bir şekilde korku, aşk, nefret gibi doğal fenomenlerle özdeşleştirilmekle birlikte, insan bedeni içindeki *psyche* bedenden ayrıldıktan sonra daimona dönüşebilir.³⁴⁸ Bu varlıklar salt kötü ya da salt iyi değildir ve her iki özelliğe de sahip olabilir. Bununla birlikte günlük yaşamın bir parçasıdır ve kötülerinden uzak durulması gerekmektedir.³⁴⁹ Bir başka mezar

³⁴⁵ Hesiod. WD. 122 – 124.

³⁴⁶ Tertullianus, De Anima, 57.

³⁴⁷ Plut. De Def. 19.

³⁴⁸ Apul. De Deo Soc. 9; Daimonlar dönemin büyü geleneğinde oldukça önemli figürlerdir ve büyüyü yapanlar tarafından büyüünün gerçekleştirilmesi adına sıklıkla kullanılırlar.

³⁴⁹ Söz konusu kelimenin salt kötü anlamda kullanımı MS 5.yüzyılda başlamıştır, W. Burkert, **The Greek Religion**, Oxford, 1985, s.179 – 181. Hellenler bu isim ile pek çok varlığı nitelemiştir. Örneğin Şölen'de rahibe Diotima, Sokrates'e aşkın bir tanrı değil, büyük bir daimon olduğunu söylemekte ve bu varlıkları "insani şeyleri tanrılara, tanrısal şeyleri de insanlara bildiren"ler olarak açıklamaktadır, Pl. Sym. 202d-e. Bu düşünce özellikle Yeni-Platoncu akım ile daha da yayılmıştır, M. Dixon-Kennedy, **Encyclopedia of Greco-Roman Mythology**, New York, 1998, s.102. Aşağıda da bahsedileceği üzere

taşında 12 yaşında ölen bir çocuğa ait olan bir başka mezar taşında da ölümün sebebi olarak “*kıskanç ruhlar*”ın gösterilmesi de Moiralar gibi kaderle ilişkili kutsal varlıkların yanında, özellikle genç yaşta ve hastalıkla ölümlere daimonların neden olduğu düşüncesi, dönemin yazarlarının aktarımlarıyla da uyumaktadır.³⁵⁰ Ölülerin ruhlarının gideceği yer olan ve yeraltı dünyasını ifade eden Hades, Dorylaion yazıtlarında karşımıza çıkmaktadır. Emircioğlu’nda bulunan bir mezar taşında, oğlunun ölümünün ardından, yabancı bir memlekette ölen ve aynı mezara gömülen Aleksandros konu edilir. Bu durum, Hades’e gidebilmek için geleneklere uygun bir şekilde ve kendi memleketinde gömülmenin önemi bir kez daha göstermiştir olur.³⁵¹

Bu verileri göz önünde bulundurursak, MS 1 – 3. yüzyıllar arasında Dorylaion ve çevresinde yaşayan kişilerden hiç değilse bir bölümünün Hellen kültürünün ölüm ve ölüm sonrası anlayışına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ölen kişi geleneğe uygun şekilde

vakitsiz ölümler tanrıların keyfi eylemleri olarak da görülebiliyordu. Bu durum özellikle çocuk ölümlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bkz. A. Samellas, **Death in the Eastern Mediterranean (50 – 600 A.D.)**, Tübingen, 2002, s.11 – 16.

³⁵⁰ D21. Rohde de Psyche eserinin girişinde beklenmedik ölümlerin büyü ya da kötü ruhlarla ilişkilendirildiğini yazmaktadır. Rohde, 1925 s.3 vd. Bu durum ilkel toplumların çoğunda görülmektedir. Pers inancına göre insanın ölümüne neden olan bir ölüm ruhu bulunmaktadır; Güney Avusturalya’daki Port Lincoln kabieleri arasında, yaş, yaralanma ya da buna benzer nedenler dışındaki ölümlere kötü ruhların sebep olduğu inancı mevcuttur, yine Guyana yerlileri de “Yauhahu isimli bir ruhun ölümlere neden olduğuna inanmaktadır, bkz. E. Bendann, **Death Customs – An Analytical Study of Burial Rites**, New York, 1930, s.36 -37.

³⁵¹ D39. Krş. SEG 51, No.1802; SGO III, 329.

gömölüp dini ödevler yerine getirildikten sonra, ruhu, Kharon'un kayığıyla Hades'e gider ve bir daha geri dönmek üzere Akheron'daki yerini alır. Ölen kişi kimliğiyle, ismiyle ölür ve o kimlikle diğer dünyaya geçer. Anısı da bu şekilde yaşatılır. Dolayısıyla ölüm, Dorylaion insanı için de varlığın biçim değiştirmesi anlamına gelir.

Kent ve çevresinde bulunan ölü gömme gelenekleri ile ilgili çok az bilgiye sahibiz. Şarhöyük'ün hemen batısında kalan nekropolis alanında gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda Geç Hellenistik Dönem'den Geç İmparatorluk Dönemi'ne kadar (MÖ 2 – MS 4. yüzyıllar) sürekli gömü yapıldığı tespit edilmiştir. Geç Hellenistik ve Cumhuriyet Dönemi mezarlarında kremasyon ağırlıklı bir ölü gömme geleneği izlenirken, İmparatorluk Dönemi'nde kent, bölgenin karakteristiğini göstermekte ve inhumasyon gömü, temel gömü biçimi hâline gelmektedir. Kandil, unguentarium, sikke ve çeşitli pişmiş toprak kaplardan oluşan mezar hediyeleri, bölge karakteristiğine de uymaktadır.³⁵²

Yine Şarhöyük nekropolisindeki bir mezarda iki bireyin yüzüne yerleştirilmiş şekilde tespit edilen ve MS 1. yüzyıla tarihlenen iki adet mask, mesleğe ve bu mesleklerle ilişkili kimi kült uygulamalarına bağlı bir ölü gömme geleneğinin bölgede kendini göstermeye başladığını işaret etmektedir.³⁵³ Aizanoi'da Kuzey Nekropolis'te tespit edilen

³⁵² <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR-156580/sarhoyuk-kazisi.html>.

Dorylaion'a oldukça yakın bir coğrafyada bulunan ve nekropolünde sistematik kazı çalışmaları gerçekleştirilen Aizanoi, kronolojik olarak bu şablona uymaktadır. Batı Anadolu'daki kremasyon geleneği MÖ 1 – MS 1. yüzyıllar için karakteristiktir. Bu bize demografik bir dönüşümü işaret etmektedir. Bkz. E. Özer, 2012, s. 277 – 289; E. Özer, 2013, s.324 – 243; E. Özer, 2014, s.159 – 185; E. Özer, 2016, s. 1 – 24; E. Özer, 2017, s.287-300.

³⁵³ Stratonikeia kazılarında da aynı döneme tarihlenen masklar tespit edilmiştir. Bilal Söğüt ve Banu Yılmaz'ın bu masklar hakkında kaleme aldığı makalede bu maskların

mask ile aynı döneme ait olan bu buluntular, bölgede kimi kült uygulamalarının benzer olduğunu ve bunların ölü gömme geleneklerine benzer şekilde yansıdığını göstermektedir.(Resim 22)

Helenizmin MÖ 3. yy'dan itibaren sistematik olarak tüm Akdeniz dünyasına yerleşmesi, Aleksandros'un ardılları ve sonrasında Anadolu'daki Hellenistik Krallıklar arasında çıkan savaşlar, MS 1. yy itibarıyla Roma'nın bölgede hâkim güç olması ve imparatorluk altında birleşen sınırlar toplumun kimyasını değiştirmişti. İmparatorluğun, MS 2.yüzyıl süresince Doğu'da Hellenizm ve yerel kültürlerin varlığını tanınması, bunun üzerine gelen MS 3.yüzyıldaki ekonomik, askeri ve politik krizler, mikro-kimliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun yanında, Hristiyanlığın gitgide yayılmaya

tiyatro maskı olarak kullanıldığını öne sürmüşlerdir; bkz. B. Söğüt, B. Yılmaz, “Stratonikeia'dan Üç Terrakotta Mask”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 12, Denizli, 2012, s.1 – 7. Taciser Tüfekçi Sivas ise bir röportajında maskların bereketle ve Dionysos ile ilgili olduğunu, dolayısıyla bereket ile ilişkili olabileceklerini belirtmiştir; bkz. <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/eskisehirde-1yuzyildan-kalma-2-maske-bulundu-21324.html>. Masklardaki ip delikleri onların aktif olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu yüzden, bizce hem Stratonikeia'dakiler hem de Dorylaion'dakiler hem tiyatro için hem de belirli kült uygulamalarında kült nesnesi olarak da kullanılmış olabilirler. İster bir kült nesnesi, isterse bir sahne malzemesi olsun, bu maskların ölü gömme geleneği içinde kullanılması, onu bir demografik unsur olmaktan çıkarıp bir dinsel objeye dönüştürmüştür. Dolayısıyla ve her iki olasılıkta da bu, aynı zamanda bir kültürün ifadesidir. Dorylaion yakınındaki Nikaia kentindeki Dionysos tapınımı için bkz. H. Boyana, “Nikaia Kenti ve Dionysos Kültü”, **Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu**, c.II, e. H. Selvi vd., Kocaeli, 2016, s.43 – 59.

başlaması ve popüler hâle gelen Yeni-Platonculuk ve Epikürosçuluk gibi felsefî akımlar, toplumun her kurumunda olduğu gibi, ölüm algısı ve buna bağlı gelişen gelenekte de dönüşüme yol açmıştır.

(Resim 22 - Dorylaion nekropolisinde bulunan masklar, Kaynak:

<http://www.aktuelarkeoloji.com.tr/eskisehirde-1900-yillik-2-mask-bulundu->)

3.2.2. Ölü Kültü ve Yeraltı Dünyası

Bu durum Dorylaion ve kırsalında da hissedilmiştir. Ölü kültürünün kentte yaygınlaşması da bu dönüşümün sonuçlarından biri olabilir. Bu inanç dinamiği kendi içinde bazı ayrımlara tabidir. Yukarıda bahsedildiği üzere, ölen kişinin cenazesinin geleneklere uygun bir şekilde yapılması antik dönemde ölünün ruhunun, dolayısıyla yaşayanların huzur bulması için önemli bir şarttı. Eğer söz konusu kişinin ruhu dinsel gerekler yerine getirilerek uğurlanamazsa, ruh, Hades'te huzura kavuşamayabilir, dahası hiç Hades'e gidemeyebilirdi. Bu da tüm ilkel toplumlarda, hatta günümüzde bile ciddi bir

tabu olan, ölüm alanıyla yaşam alanının ayrımının ihlali ve ölümün kirliliğinin yaşam alanına bulaşması anlamına gelmekteydi.³⁵⁴ Bu durum, ölüm kavramı çevresinde gelişen inanç sistemi içinde, dinler tarihinin animistik dönemlerinden kalma bir kaygının devam ettiğinin bir göstergesidir.

Rahatsız ruh yaşama müdahale edebilir ve yaşayanlara zarar verebilirdi. Bu yüzden ruhun çeşitli hediyeler, ağıtlar ve övgülerle tatmin edilmesi gerekiyordu. Bu ruhçu inanç dinamiği cenaze törenlerine içkin bir şekilde seyretmekteydi. Şarhöyük nekropolisi ve çevre nekropolislerle ilgili yeteri kadar arkeolojik araştırma olmadığı için cenaze törenlerinin bu kapsamda nasıl gerçekleştirildiğine dair yalnızca tahminlerde bulunabiliyoruz. Yine de ölü gömme geleneklerinin uygulandığı her yerde, ölünün ruhunun ve geride kalanların esenliği için belirli ritüellerin gerçekleştirildiğini varsayabiliriz.

Ölü kültü içindeki bir diğer inanç sistemi de kahramanlaşma ya da tanrısallaşmadır. Kahramanlık kültü arkaik dönemden itibaren oldukça yaygın bir sosyal kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Antik dönemde kişinin kahramanlaştırılması onun ölümsüz olduğu anlamına gelir. Kahramanlar “Kutsanmışlar Adası” denilen yere gidebilir ve böylece sonsuz ve mutlu bir hayat sürebilirdi. Bu kahramanların çoğu savaşlarda başarı kazanmış kişiler ya da mitolojik karakterlerdir.³⁵⁵ Bir süre sonra, devlet adamları ve tüccarlar gibi toplumun önde gelen kişileri de bu kutsamadan payını almış ve aşağıda da bahsedileceği üzere imparatorluk döneminde daha mütevazı kitleler arasında da hatıranın

³⁵⁴ H. Schneider, “Death Cult”, **Brill’s New Pauly**, ed.H. Cancik, H. Schneider, c.4, Leiden, 2004, s.110 – 118.

³⁵⁵A. Samellas, 2012, s.12.

onurlandırılması ve kutsama geleneği ortaya çıkmıştır.³⁵⁶ Getireceği zarardan korkularak önlem alınan ruh, bir kült öznesine dönüşmüştür.

Dorylaion'da bulunan ve MS 3. yy'a tarihlenen Aurelius Nestor'a ait lahitte Troia Savaşı'nın önemli aktörlerinden Nestor'a da atıfta bulunulmuş ve ölen kişinin kendisi için "tanrıya benzer" sıfatı kullanılmıştır.³⁵⁷ Yine ölen kişinin hayatını yücelten söylemler Dorylaion'un mezar taşlarında fazlaca yer tutmaktadır.³⁵⁸ Hatta on bir yaşında bir çocuğun bilgeliği ve ağırbaşlılığının vurgulandığı bir mezar taşı, bu özelliklerin iyi ahlakla özdeşleştirilen ve dinsel açıdan da olumlu karşılanan davranışlar olduğunu ima etmektedir.³⁵⁹ Küçük yaştaki bir çocuğun bu davranışsal özelliklerinin vurgulanması, onun yaşamdaki statüsünü desteklemekten çok, ruhun ölümden sonraki durumunu iyileştirmeye yönelik bir eylem gibi görünmektedir.³⁶⁰

³⁵⁶ A. Samellas, 2012, s.16 – 17.

³⁵⁷ D58

³⁵⁸ Şöhreti övülen Aurelius için bkz. D59; hayırseverlik için bkz. D7, soyluluğun vurgulandığı bir örnek için bkz. I.W. MacPhearson, "Inscriptions from Eskişehir and District", **Annual of the British School at Athens**, Sayı: 59, 1965, no.12.

³⁵⁹ D64. Başka ahlaki unsurların övüldüğü mezar yazıtları da vardır, örneğin "iyi evlat" için bkz. D25; sadakat ve iyi annelik için bkz. D37.

³⁶⁰ Ailelerin erken yaşta ölen çocuklarının ölümden sonraki yaşamları için duydukları kaygının yansımaları başka bölgelerde bulunan yazıtlarda da açığa çıkmaktadır. Hatta bu kaygıyla çocuklarını bazı gizem dinlerine sokan aileler de bulunmaktadır. Çocukların esenliği için olan temenniler eskatolojik bir kurtuluş arayışına dönüşmüştür. Bu tür yazıtlara örnek için bkz. T. Drew-Bear, "A Metrical Epitaph from Phrygia", **Hellenic Studies presented to B.M.W. Knox**, ed. G. Bowersock, W. Burkert, M. C. Putnam,

Bölgede tespit edilen diğer iki yazıt, yıldırım düşmesi sonucu ölen kişinin tanrısallaştırılmasına örnek teşkil etmektedir. Mezarlardan ilki Nedymos adlı bir kişiye aittir. MS 2. yüzyıla tarihlenen mezar yazıtının hemen başında bunun “öylesine bir mezar” olmadığı vurgulanmaktadır. Nedymos “gökten inen ateş” ile ölmüştür ve yakınları öldüğü yere bir altar yaptırmıştır.³⁶¹ Yazıtta tanrının isminden bahsedilmez ancak ölünün hatırası onurlandırılır, tanrının özü, ölüm yoluyla Nedymos’un ruhuna geçmiştir ve artık o da tanrısallaşmıştır.

Bu bağlamda, MS 2. yy’a ait olan ve Kıravdan’da tespit edilen diğer örnekte, mezarın sahibi olan Plution’un yıldırımdan dolayı öldüğü “*Kutsanmışların başı Zeus, ölümü fısıldadı*” sözünden tahmin edilmektedir. Bir önceki yazıtta olduğu gibi burada da bu eserin bir mezar olmadığını vurgulanmaktadır. Yani mezar, bir kült alanı olarak kullanılmaktadır. Bu mezarın asıl ilginç yanı ise ölen kişinin tanrının katına çıktığının düşünülmesidir.³⁶² Hellenler arasında böyle bir inanç yoktur. Bazı araştırmacılar bunun Phryglerin öte dünya inancıyla bağlantılı olduğunu öne sürmektedir.³⁶³

1987, s. 308 – 315; R. Merkelbach, “Ganymeds Verstirnung von Sebaste in Phrygien”, **EA**, Sayı: 28, 1997, s.141; S.. Elmar, **Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung**, c.2, Bonn, 1980, No.64; G. Petzl, *Die Inschriften von Smyrna*, c.I, Wien, 1986, No.544.

³⁶¹ D51

³⁶² D4

³⁶³ D20 Bu durum Hristiyanlıkla ilişkili olabilir. Dorylaion ve çevresinde montanist hareketin oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Tanrının katına çıkma, cennetle özdeş bir algı gibi durmaktadır. Eskatolojiyi uygulayan tüm dinlerde tanrının sonsuz krallığına gitmek, ölümsüz ve mutlu bir yaşama sahip olmak demektir.

Tanrının kişiliğinde tanrılaşmak, Phrygia’da başka bir yolla da gerçekleşmiştir. Hem tanrıya bir adak olarak hem de ölünün hatırası için dikilen yazıtlar, özellikle Dorylaion ve bugün Eskişehir’in Seyitgazi sınırları içinde bulunan Nakoleia antik kenti arasındaki dağlık bölgede ve Dorylaion’un Bithynia sınırında yoğun bir şekilde bulunmaktadır.³⁶⁴ Bu yazıtlar iki türdür: bir kısmı mezar sahibinin hatırasını onurlandırır ve mezar işlevi açıkça vurgulanır. Bu noktada mezar ve adağın işlevi birbirinden ayrılmış ve mezar, bir adak olarak tanrıya sunulmuştur.³⁶⁵ Bununla birlikte mezarların çoğu hem ölen kişiye hem de tanrıya adanmıştır.³⁶⁶ Bu çift işlevli mezar stellerinin Dorylaion’daki tüm örneklerinde mezar taşının ölen kişinin yanı sıra adandığı tanrı Zeus Bronton’dur.³⁶⁷

Zeus Bronton, Phrygia’da oldukça yoğun tapınım gören bir bereket ve hava tanrısıdır ve bu tanrıya adanan yazıtların sayısı dolayısıyla Nakoleia ve Dorylaion’da ya da bu kentlerin kırsalında, tanrı adına kurulmuş kült merkezlerinin olduğu düşünülmektedir. Bölgede tespit edilen adak yazıtlarının yarısından fazlası bu ona adanmıştır.³⁶⁸ Zeus Bronton, buna rağmen kent merkezi ve yakın çevresinde bölgenin baskın dinsel karakteri hâline gelmemiş, daha çok taşrada gelişmiştir. Eskişehir kent merkezinin güneyinde bulunan ve o dönemde “Aouada” isimli bir kasaba olduğu düşünülen Avdan’da bir tapınak olduğu düşüncesi, yerleşimden gelen malzeme ile

³⁶⁴ E. Akyürek – Şahin, 2006, s.89 – 124; ayrıca bkz. E. Akyürek – Şahin, 2012, s.345 – 382.

³⁶⁵ Dorylaion’daki bir örnek için bkz. D9.

³⁶⁶ Dorylaion’daki örnekler için bkz. D10 – D12.

³⁶⁷ E.Akyürek – Şahin, 2012, s.345 vd.

³⁶⁸ MAMA V, s. xxxviii – xxxix.

örtüşmektedir. Kırka, Kuyucak ve Ayvacık'tan gelen çok sayıda veri, bu kültün özellikle izole ve dağlık bölgelerde yayıldığını, hatta buranın yerel kültlerinden biri olabileceğini düşündürmektedir. Kültün popülerliği özellikle taşradaki ölüm algısını etkilemiş olmalıdır³⁶⁹ Nihayetinde, tanrıya ve ölen kişiye aynı anda adanan mezar taşları, ölen kişinin tanrıyla bütünleştiği, en azından kendisinin maddi hayattakinden daha üstün bir varlık halini aldığını göstermektedir.³⁷⁰

Günümüzde olduğu gibi antik dönemde de birey, sahip olduğu kimlikle ölmekteydi. Bedeni terk etmiş olan *psykhe*, artık ölümlü özelliklerinden sıyrılmış, öncelikle görüntüsünü kaybetmiştir. O artık biçimsizdir, gölge ya da dumana benzer bir varlıktır, bir düş gibidir.³⁷¹ Onu kimliğiyle bütün hâlde tutan tek şey hatırası, yani *memoria*'dır. Odysseus'ta "düşünemeyenler" olarak tanımlanan ruhlar, dünyadaki

³⁶⁹ MAMA V, s. xl.

³⁷⁰ MAMA ekibi Hristiyanlığın bu bölgede yayılmasını kolaylaştıran etkenler arasında Zeus Bronton kültünün de olduğunu öne sürmektedir; MAMA V, s. xl. Genel olarak bakacak olursak eğitim düzeyinin düşük olduğu kırsal bölgelerde daha hızlı yayıldığını söyleyebiliriz. Özellikle daha az Hellenleşmiş, izole bölgelerde monoteist dönüşümün bu son temsilcisi çabuk kabul görmüştür. Bunun nedeni Hristiyanlığın dar gelirli küçük grupları örgütlemedeki başarısının yanı sıra bu yerel topluluklarının kültürel yapısının daha primitif olmasıdır. Zayıf panteon ve basit mitoloji, Hristiyanlık teolojisine direnmede güçlük yaşamış olmalıdır. Üstelik Phrygia gibi *pagan monoteizme* yapısal anlamda elverişli olan bir coğrafyada (Phryglerin hava tanrısı *Papas*'a benzeyen ve yerel dinamiklere göre bereket özellikleri eklenmiş bir hava tanrısı, Hristiyan tanrının kabulünde oldukça önemli bir köprü olacaktır.

³⁷¹ D10

yaşamlarıyla birlikte varolabilirler. Kana karşı zaafı vardır. İradeleri yoktur. Ancak Akhilleus ve Patroklos gibi kişiler Odysseus ile konuşur, onunla iletişim kurabilir. Onlar bunu hak etmiştir çünkü kahramandır. Hatıraları onurlandırılmıştır. Ruhun, başka bir formda ve bilinçli bir şekilde kendi varlığını korumasını sağlayan şey budur. O, önceki yaşamının bilinciyle ayaktadır, dolayısıyla esenliği de bu yaşama bağlıdır ki iyi yaşam ve dolayısıyla iyi bir ölüm³⁷² ölümden sonrasının da iyiliğini garanti etmektedir. *Psyche*, an'ın bilincine sahip değildir ve onun eski ölümlü yaşamına olan bu bağlılığı, aynı zamanda özgürlüğüdür; onun özgürlüğü halen var olmasındadır. “Cennet” fikri, ruhun sonsuz esenliğinin an'ın farkındalığıyla tamamlanması üzerine kurulmuş bir ödüllendirme girişimidir; yani maddi hayatın sonsuz ve acısız hâli. MS 1. yy'dan itibaren kültürler, insanlara bu ödülü vaat etmeye başlamıştır. Ölüme karşı olan teslimiyet, artık bir anlayışa dönüşmüştür.

3.2.3. Hatıra ve Yas

Hatıranın ölüm gelenekleri ve algısı içindeki tek işlevi ölen kişinin onurlandırılması, onun ruhundan korunma ya da ölüme bir kimlik kazandırmak değildir. Hatıra, aynı zamanda yasin bir parçasıdır. Yas ise ölümün belki de geriye kalanlara en fazla temas eden aşamasıdır. Bu, belki de ölüyle geride kalan kişi arasındaki empatinin en yoğun yaşandığı andır. Bir süre önce hareket hâlinde olan, konuşan, çeşitli duyguları çevresindekilerle birlikte yaşayan, hikâyelerini anlatan kişi artık hareketsiz hâldedir. *Psyche* özgür kalmak istemektedir ve yakınları onu diğer dünyaya yolcu etmelidir.

³⁷² *Ars Morienti* ya da “öllum sanatı” Platon sonrası felsefenin ölüm ve ahlak arasında kurduğu bir köprüdür aynı zamanda. İyi yaşarsak iyi ölürüz ve böylece hatıramız da iyi olur.

Cenaze töreninin usulünce gerçekleştirilmesi öncelikle ölen kişinin yakınlarının bir görevidir ve yas da bu görevin içindedir.³⁷³

Modern psikoloji, yasın aşamalarını inkâr, öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenme olarak beşe ayırmaktadır.³⁷⁴ Dorylaion'daki mezar taşları üzerinde yasın bu süreçlerinden öfke, depresyon ve kabullenme aşamaları gözlemlenebilmektedir. Bunların çoğu beklenmeyen ölümlere karşı geliştirilen tavırlar olarak ortaya çıkmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği üzere, genç ölümler ya da hastalık nedeniyle ortaya çıkan ölümler antik dönem insanı tarafından normal karşılanmazdı. Dolayısıyla bu ölümlere karşı geliştirilen tavır da vaktinden önce ölen kişiden yoksun kalma, onu kaybetme ve aynısının kendisi ve çevresindeki diğer insanların da başına gelebileceği düşüncesiyle çevreleniyordu. Bu da kişinin hatırası, ölüm ve buna tanık olan kişinin arasında bir bağ oluşmasına neden oluyordu.

Ağıtlarda dile getirilen şey, genellikle ölenin ve kalanın kader karşısındaki çaresizliğidir. Bu, ölen kişiye değil de daha çok tanrılara ve diğer kutsal varlıklara karşı beslenen bir öfke ve kırgınlığın ifadesi olarak ortaya çıkmaktadır. Hatta bu ifade, neredeyse yasın temel konusu hâline gelmiştir. Örneğin Beronike'nin mezar taşında, eşinin ve kendisinin ölümü için Moiralar suçlanırken, art arda gerçekleşen ölümlere karşı

³⁷³ Bu aşama o kadar önemliydi ki eğer ağıt yakacak yeterince kişi yoksa profesyonel ağıtçılar kiralanırdı. Hatta ölen kişi varlıklı biriye, yas tutacak kişi olsa da profesyonel yasçılar kiralar ve böylece cenaze süresince ağıtlar okunurdu; W. Hatto, "Trauerkleidung", **Der Kleine Pauly**, c.5, Stuttgart, 1975, s.929.

³⁷⁴ N. Laneri, "An Archaeology of Funeral Rituals", **Performing Death**, ed.N. Laneri, Chicago, 2008, s.3 vd.

olan çaresizlik ve kızgınlık “karısı ölümü ölümle nasıl iyileştirsin!” şeklindeki bir ifadeyle somut hâle gelmekte ve bu durum, bir kabullenışı ortaya koymaktadır.³⁷⁵

Yine yukarıda üzerinde durulan ve on iki yaşında, muhtemelen hastalıktan dolayı ölmüş bir çocuğun mezar taşında, ölümden sorumlu tutulan ruhlara “kıskanç” vurgusunun yapılması, bu konuda doğaüstü güçlere karşı duyulan öfkeyi ifade etmektedir.³⁷⁶ Apollinarios’un eşi ve oğlu için yaptırdığı mezarda, yasın sığağı sığağına görüntüsü “eşi ve oğlu için mezarı başında ve yatağında gözyaşı döküyor” ifadesiyle ortaya çıkmaktadır.³⁷⁷ Bu, cenazeden sonra da yasın devam ettiği bir bunalım sürecini göstermesi bakımından önemlidir. Bir başka yazıtta, Menandros isimli bir babanın ondan önce ölen ve ardında iki evlat bırakan oğlu için tuttuğu yasın, oğlunun kendinden önce ölmesinden sonra, onun hatırasını düşünerek yaşadığı acıyla uzadığına tanık olmaktadır.³⁷⁸

Asklepiades’in mezar taşında, “komşu feryatları içinde” ifadesi, yas sürecinin toplumsal olduğunu göstermektedir.³⁷⁹ Aynı şekilde henüz on bir yaşında ölen Amyinandros’un mezar taşında da akrabalarının çocuk için yas tuttuğundan

³⁷⁵ D32

³⁷⁶ D21

³⁷⁷ D24

³⁷⁸ D6. Yas sürecinin mezar taşlarına yansması sosyo-ekonomik durumla da sıkı sıkıya bağlı olmalıdır. Mezar şiiri geleneğiyle, hiç değilse Dorylaion için bunu söyleyebiliriz, daha çok eğitilmiş ve önde gelen ailelerde karşılaşılmaktadır.

³⁷⁹ D33

bahsedilmektedir.³⁸⁰ Bu noktada, cenaze törenleri ve bu törenlerde gerçekleştirilen kitlesel eylemlerin toplumsallaşmadaki önemi de sergilenmektedir.

Ölümü yenmek ya da en azından ona üstün gelmek, insanın kendinin farkına varmaya başlamasıyla, yani benlik duygusunun ortaya çıkmasıyla birlikte başlayan bir çaba olmuştur. Totemizm ve animizm gibi ilkel dinlerden başlayarak günümüzdeki yüksek takipçili inanç dinamiklerine kadar, ölüm kavramı dinsel düşüncenin tam merkezinde yatmaktadır. Benlik, ölümden sonra bir yaşamın bulunmama olasılığını kabul etmemiş, bu eylemsizliği ve bitimi açıklamaya çalışmıştır. Böylece ölüm, yaşamla sıkı sıkıya bağlı bir düşsel kategori hâline gelmiş, bu kavramı algılayış biçimi de zamana ve coğrafyaya göre değişmiş, çeşitlenmiş ve dolayısıyla bunun çevresinde gelenekler inşa edilmiştir.

Roma dönemi Dorylaion ve taşrasına baktığımızda, bölgedeki karmaşık demografik yapının dinsel inanç ve düşüncelere de yansıdığını gözlemlemekteyiz. Bu durum, ölüm ve ölü gömme geleneğinde de kendini göstermiştir. Dorylaion’da yaşayan insanlar, yazının başında bahsettiğimiz antik dönem geleneğine uyarak, ölümü ruhun bedenden ayrılıp kendini başka bir varlık düzleminde gerçek kılması olarak düşünmüştür. Özellikle ani ve zamansız ölümlerin yol açtığı acı dolayısıyla ortaya çıkan yas geleneği,

³⁸⁰ D64 Bu yazıtta akrabaların ağladığından ancak anne babanın ağlamadığından bahsedilmektedir. Bu diğer örneklerde karşılaşılmayan bir durumdur. Bu durumun, yani birinci derece yakınların yas sürecinde gözyaşı dökmemesinin ailenin kişisel bir kararı mı olduğu yoksa yerel bir geleneğe özgü mü olduğu tartışılmalıdır. Bu aile Phrygialı olabilir ancak bunu söylemek için elimizde onomastik verilerden fazlası yoktur. “İa” ismi Attis mitosunda da geçmekte ve özellikle Phrygia – Bithynia sınırında kullanılmaktadır; B.C.H. xxiv, 1900, s.397, no.70 (Orta Sakarya Vadisi); ve no.55 (Nikaeia); CIG. 3722b (Bursa).

ölümün nedenleri arasında kader, şans ve kötü ruhlar gibi doğaüstü güç ve kavramların olduğunu düşünüldüğünü göstermektedir.

Bu algının yanı sıra Hellen geleneğindeki öte dünya algısının da bazı kırılmalar yaşadığı görülmektedir. Söz konusu dönem tüm Akdeniz dünyasında eskatolojik kaygıların ortaya çıktığı dönemdir. Bu kaygıların bir fikir ya da fikirler silsilesi olarak ortaya çıkması birden fazla yolla gerçekleşmiştir ve ölüm algısının dönüşümü de bu ayaklardan biridir. Özellikle ölü kültü ve yas sürecindeki temenniler, hatıranın ve ölünün manevi özelliklerinin ön plana çıkarılması, bir veda değil, bir hazırlığın işareti gibi görünmektedir. Ölümden sonraki dünyanın Hellenistik görünüşü, yerini iyi yaşama karşılık iyi bir ölümü ve ölüm sonrasını müjdeleyen “kurtuluş” fikrine dönüşmüştür.

Bu dönüşümde söz konusu dönemde iyiden iyiye gelişen gizem dinleri, yerel kültürlerin, özellikle taşrada kendini koruyabilmesi ve tüm Önasya’da karşılaşılan tektanrıci eğilimin güdümünde gerçekleştiğini öne sürmek mümkündür. Bölgedeki Hristiyan ve Montanist nüfus ile yerel kültürler hakkında yapılacak ileri araştırmalar, ölüm kavramında yaşanan bu algı değişiminin açıklığa kavuşmasına yardımcı olacaktır. Böylece yalnızca Dorylaion’da değil, genel olarak Phrygia ve hatta imparatorluk döneminde iç bölgelerde yaşanan kültürel süreç hakkında da önemli sonuçlara ulaşılabilecektir.

3.4. Midaion Kentinde Toplumsal Yapı ve Ölüm

Kentin tarihi ile ilgili bu kadar az şey bilinmesi bir yana, eğer söz konusu konum ihtimalleri doğruysa Midaion doğurdan Gordion’dan Batı’ya giden yol üzerinde bulunmaktadır ki bu ona stratejik bir önem kazandırmaktadır. Kentin bilinen tek kurucusu, diğer Epiktetos kentlerinin Hellenleşmiş efsanelerine karşılık Midas olarak geçmektedir. Bölgede tespit edilen bir sikkenin üzerinde “kurucu” sıfatı ile anılan Phryg

Kralı, kente ismini veren kişidir de aynı zamanda.³⁸¹ Bu noktada, kentin kendini Phrygia kökenine bağlaması, Batı ile olan ilişkisinin de durumunu göstermektedir.

Cassius Dio'nun aktarımlarına göre söz konusu yerleşim MÖ 1. yüzyılda Pompeius'un Doğu seferi sırasında sefer güzergahı içinde bulunmaktaydı.³⁸² Kent, ilk sikkesini ise Augustus döneminde bastırmıştı.³⁸³ Bu dönemde, Anadolu'nun diğer yerleşimleri gibi Midaion'un da yükselişe geçtiği söylenebilir. Plinius, bu dönemde Phrygia'nın en önemli yerleşimleri arasında Midaion'u da saymıştır.³⁸⁴ Bu durum kentin bölgedeki görece güçlü varlığının da bir kanıtıdır. Kentin Hellenistik varlığıyla ilgili herhangi bir şey bilinmese de Geç Hellenistik dönemde Galatia egemenliği altında bulunduğu söylenebilir. Dolayısıyla Pergamon ve Bithynia kontrolünde kalan Epiktetos coğrafyasının Batı kısmından farklı bir kültürel gelişim gösterdiği de tahmin edilebilir.

Kentin tespit edilen sikkeler üzerindeki tanrı ve tanrıçalar çok çeşitlidir ve bunların çoğu Hellen tanrı ve tanrıçalarıdır.³⁸⁵ Tamamı Roma İmparatorluğu dönemine ait olan bu sikkeler, kentin Hellen kültürünün etkisi altında kaldığının da bir göstergesi olmakla birlikte Hellenistik kurumsallaşmanın ve özellikle eğitiminin ne durumda olduğu bilinmemektedir. Kentteki epigrafik malzemenin kısıtlılığı, toplumun kırsal bir yaşam sürdüğünü ve okuma-yazmanın sınırlı olduğunu, Hellenistik kurumsallaşmanın da tam anlamıyla oturmadığını işaret etmektedir.

³⁸¹ H. Von Aulock, **Münzen und Stadte Phrygiens**, c.1, Tübingen, 1980, no.830 – 831.

³⁸² Dio. Cass, XLIX, 18, 4-5.

³⁸³ BMC Phrygia, s.335, no.1

³⁸⁴ Plin. Nat. V. 41, 145.

³⁸⁵ Von Aulock, 1980, no. 718 – 851.

Bölgenin ölüm geleneği ile ilişkili bilgi sağlayan ve kesin olarak Midaion kentine ait olduğu düşünülen yalnızca üç epigrafik eser bulunmaktadır ki bunların biri imparatorluk, diğer ikisi de geç imparatorluk dönemine tarihlenmektedir. Erken dönem yazıt bir çift işlevli yazıttır ve hem merhum hem de Zeus Bronton için adanmıştır.³⁸⁶ Bu tür steller yukarıda da görüldüğü üzere, özellikle Dorylaion ve Nakoleia kentlerinin kırsalında oldukça yaygındır ve yerel bir geleneği yansıtmaktadır. Yazıttaki “Asklas” ismi de Phrygia Epiktetos’ta sıkça kullanılan bir isimdir.³⁸⁷

Diğer iki mezar taşı ise muhtemelen Hristiyanlara aittir. M2’deki isimlerin bölgeye yabancı olması ve Latin isimlerinin ağırlıklı olmasından, bu bölgede bazı Latin ya da Latinleşmiş yerleşimcilerin olduğuna dair ipucu sunmaktadır. Hem Dorylaion bahsinde hem de aşağıda, Dağlık Bölge’den bahsederken görüleceği üzere, özellikle az gelişmiş ve kırsal bölgelerde kurulan çiftliklerle bölgelerin kontrolü ve Roma sistemine ayak uydurması sağlanmıştır. Bu bağlamda, söz konusu bölgelerin Hristiyanlaşması da erken gerçekleşmiştir.

Nihayetinde M3 numaralı mezar taşında Hristiyan yerlilerin kendi geleneklerini sürdürdüğüne dair bir ipucu bulunmaktadır. Burada Arkateon isimli bir yerleşimden olan Domna’nın ailesi tarafından evlenmek için buraya gönderildiği, ancak düğünü gerçekleşmeden öldüğü yazmaktadır. Dorylaion örneğinde görüldüğü üzere, erken ve ani ölümlerin yas sürecine etkisi, ölüm geleneğinde ayrıcalıklı bir kategori olarak karşımıza

³⁸⁶ M1

³⁸⁷ Özellikle Aizanoi’da oldukça yaygın olan bu isimler yerli isimlerin Hellenleştirilmesinde kullanılan –as eki ile oluşturulmuştur. Bkz. A56, A188, A192, A347, A367.

ıkmaktadır. Bu durumda Domna'nın oldukça genç yaşıta ölmesinin ifadesi benzer şekilde aktarılmıştır.

Bu üç yazıt dışında Midaion'un ölüm geleneği ile ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. Bu kısıtlı malzemeye dayanarak kentin Epiktetos'un kırsal bölgesiyle benzer bir toplumsal yapıya ve dolayısıyla bu şekilde bir toplumsal dönüşüme sahip oluğu söylenebilir. Bu bölgede gerçekleştirilecek ileri araştırmalar, kentin tarihi hakkında daha fazla bilgi sağlamamızı sağlayacaktır. Yine de Dorylaion kırsalının yapısı ile Dağlık Bölge'deki toplumsal dşşm ve ölüm anlayışını temel alarak çalışmanın sonuç bölümünde daha geniş yorumlar yapılmaya çalışılmıştır.

IV. BÖLÜM

DAĞLIK BÖLGE: KOTIAEION VE NAKOLEIA

Çalışmanın birinci bölümünde Epiktetos’un kendi içinde farklı fiziksel alanlara ayırdığından bahsedilmişti. Örencik Ovası ile Eskişehir Ovası arasında kalan ve “Dağlık Phrygia” olarak adlandırılan bölgenin kuzeybatı yarısında Kotiaeion ve Nakoleia kentinin hâkimiyet alanı bulunmaktadır. Bu bölge Kuzeybatı Phrygia’nın en yalıtılmış bölgesidir ve kendine özgü bazı kültürel kategoriler içermektedir. Öncelikle bu bölge, Phryg kültürünün Epiktetos’un diğer bölgelerine nazaran daha fazla korunduğu yerdir. Dolayısıyla buradaki tarihsel süreç, toplumun tüm kurumları açısından farklı şekillerde gelişmiş, gelenekler ve kimlik yapısı da bu duruma paralellik göstermiştir. Bu bağlamda, söz konusu dağlık bölgenin toplumsal gelişim ve dönüşümü belirli bir kuramsal çerçevede incelenmiştir.³⁸⁸ Böylece ölüm ve toplumsal kimlik arasındaki ilişki ve bu iki olgunun kendinde nitelikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

4.1. Kotiaeion Kenti ve Kırsalında Toplumsal Gelişim

Aizanoi, Appia ve Dorylaion gibi farklı kültürel yapı ve toplumsal gelişime sahip olan Kotiaeion antik kenti, Yukarı Porsuk Vadisi’nin ve Dağlık Phrygia’nın karakteristiklerini üstünde barındırırken, kapalı bir bölgede, Hellen, Latin ve Hristiyan kültürlerinin etkisiyle biçimlenmiş ve önemli bir merkez hâline gelmiştir. Kotiaeion’un siyasi tarihi, Epiktetos’un diğer kentleri ile ortaktır ancak ne Aizanoi kadar geriye giden bir yazı geleneği ne de Dorylaion gibi kozmopolit bir yapısı bulunmaktadır. Çalışmanın

³⁸⁸ Thonemann’ın “Phrygia: An Anarchic History” isimli makalesinde oluşturduğu kuramsal izlek, bu bölümün tamamında olmasa dahi, belirli yönlerinde, örneğin kırsalın yapısını anlamaya çalışırken oldukça faydalı olmuştur. Bu teorinin içeriğinden birinci bölümde bahsedilmiştir.

birinci bölümünde bahsettiğimiz Dağlık Phrygia modeline uyan bir yapıyı ima eden belgeler, kent ve tebasının nasıl bir dönüşüm sürecinden geçmiş olabilecekleri konusunda ipucu vermektedir.

4.1.1. Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi

Ramsay, kentin bir Phryg yerleşimi olarak kurulduğunu ve isminin de Gordias'ın dönüşmüş biçimi olan *Kartyos* ya da Trakyalı tanrı *Kotys* 'ten türediğini öne sürmüştür.³⁸⁹ Roma Dönemi ve sonrasında olduğu gibi kentin merkezinin ise Kütahya Kalesi ve çevresinde gerçekleştiğini düşünmek, Dağlık Phrygia vadilerindeki tahkimat noktalarının yapısıyla çelişmemektedir. Bu yüksek alan, eteklerinde uzanan düzlüğü tam anlamıyla kontrolünde tutmakta, dolayısıyla stratejik olarak yerleşim çekirdeğini oluşturmaktadır. Ancak *Kotiaëion* 'un bu erken dönemlerine ait herhangi bir iz bulunmamaktadır. Bölgede kurtarma kazıları dışında sistemli kazı çalışmalarının bulunmamasından dolayı bu konuda arkeolojik veriler bulunmamaktadır.

Bu veri sıkıntısına rağmen, kenti çevreleyen diğer yerleşim alanları, bir olasılık alanını ortaya koymaktadır. *Kotiaëion* 'un sınırları içinde bulunan Seyitömer yerleşiminde yapılan çalışmalar, bölgede MÖ 3. binyıldan itibaren sistemli yerleşimin olduğunu ortaya çıkarmıştır.³⁹⁰ Bölgenin MÖ 12. yüzyıldaki Trak göçlerinden etkilendiği MÖ 7. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan kaya mimarisinden tahmin edilebilir. Bu göç sürecinde bölgeye yerleşip bu eserleri inşa edenlerin Phrygler olduğunu varsaymak yanlış olmaz.³⁹¹

³⁸⁹ W.M. Ramsay, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, çev.M.Pektaş, Arkeoloji ve Sanat, İstanbul, 1961, s. 156.

³⁹⁰ N. Bilgen et al., “Erken Tunç Çağı Yerleşimi (V. Tabaka), **Seyitömer I**, ed. N. Bilgen, İstanbul, 2015, s.119 – 187.

³⁹¹ Kütahya ve çevresinde oldukça yoğun bir Phryg varlığı görülmektedir. Merkeze bağlı Fındık Köyü yakınlarında Fındık Asar Kele olarak bilinen bir Phryg yerleşkesi

Özellikle MS 1. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlenen mezar taşlarındaki temsiller, onomastik veriler ve ayrıca Yeni-Phrygce içeren yazıtlar, Hellenistik döneme gelindiğinde burada Phrygce konuşan, kendine özgü kültürü olan, yerli bir grubun bulunduğunu göstermektedir.

Yerleşimin diğer Epiktetos'taki diğer yerleşimler gibi Hellenistik Dönem itibarıyla bir kentleşme sürecine girdiğini düşünmek mantıksız olmaz. Sur ile tahkim edilmiş, kaliteli mimariye sahip Hellenistik evler, kentin 26 km kuzeyinde bulunan Seyitömer'in bir *katoikia* olabileceğini göstermektedir.³⁹² Aynı durum bir *katoikia* olan Tiberiopolis ve Aizanoi arasında da görülmektedir.³⁹³ Daha çok askeri garnizonlar olarak kurulan ve daha sonra sivilleşen bu yapıların, mevcut yerleşimlerle organik bir bağa sahip olduğu ve bu yerleşimleri bir Hellenistik kente dönüşmesi için beslediği düşünülebilir. Aleksandros döneminde başlayıp Attaloslar zamanında da devam eden bu yerleşimlerin Anadolu'nun Hellenleşmesinde oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Bu durumda, kentin bu kadar yakınında bir *katoikia* olması, onun Hellenist ideolojiyle de beslendiğini, zaten görece

bulunmaktadır, bkz. E. Haspels, 1971, s.68-69; bu kalenin çevresinde Kybele kutsal alanları, su kanalları, kaynak kutsal alanı tespit edilmiştir, T. Tüfekçi-Sivas, H. Sivas, "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması Arkeolojik Envanter Raporu", **Tüba-Ked**, c.1, Ankara, 2003, s. 8 – 9.

³⁹² P. Thonemann, 2013a, s.11.

³⁹³ MAMA IX, No.37, P30; IGR IV. No.556

büyük bir yerleşim olan Kotiaecion'un bu dönemle birlikte Hellenistik kurumsallaşma içine girdiği düşünülebilir.³⁹⁴

Kotiaecion'un Epiktetos kenti olmasından dolayı doğal olarak Pergamon ve Bithynia ile yakın bir ilişkisi olmuş olmalıdır. Buna dair ipucu yine Seyitömer'de tespit ve bu iki krallığa ait sikkelerde görülmektedir.³⁹⁵ Bunun dışında kentin Hellenistik dönemdeki yapısı ya da varlığı hakkında bir fikir yürütmek zordur. Kentin Apamea Barışı ve Asia Eyaleti'nin kuruluşundan Principatus dönemine kadar tarihiyle ilgili bir şey söylemek mümkün değildir. Kentin kendi adına basılmış olan ilk sikkesi Tiberius dönemine aittir.³⁹⁶

Kotiaecion'un toplumsal gelişimini Seyitömer ile paralel görmek şüphesiz bir hata olacaktır. Kotaikiaların kuruluşu bir ideoloji ve güvenlik sorunuydu. Kotiaecion'un ise varlığının dayandığı temel daha yerel bir yapıdır ve kentin varlığı ancak epigrafik geleneğin ortaya çıkmasıyla görünür hâle gelmiştir. Kotiaecion toplumunun gelişimi Roma dönemi boyunca bu yerel tavrını sürdürmüş, ağırlıklı olarak Hellen-Makedon ve Phrygialı unsurlara rastlanmıştır. Bununla birlikte, Hellenizm kültürel anlamda burada da belirli bir noktaya kadar başarılı olmuş, Hellen dili halkın kullandığı bir dil hâline gelmiş ancak Phrygce, mezar taşlarında kullanılmaya devam etmiştir.

4.1.2. İmparatorluk Dönemi

³⁹⁴ Kotoikiaların Hellenizm ve Hellenleşme ile ilişkisi ve Anadolu'daki durumu için bkz.

A. Akalın, "Hellenleştirmede Bir Yerleşim Ögesi: Katoikia", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Sayı:34, Ankara, 2017, s. 65 – 74.

³⁹⁵ BMC Phrygia, s.li.

³⁹⁶ E. İznik, 2006, s.224 – 225.

Seyitömer’de Roma tabakası bulunmaktadır. Burada Hellenistik dönemde kurulmuş olan kale yerleşimi devam etmekte ve muhtemelen bu bölgeden geçen yolu tutmaktadır. Bunun yanında, Hellenistik döneme göre oldukça zayıftır. Bu durum Dorylaion’un merkezi olduğu düşünülen Şarhöyük’te de böyledir. Augustus ile birlikte, Pax-Romana sürecinde yerleşimlerin yükseklerden ovaya inmesi bunun nedeni olabilir. Bunun yanında bu yerleşim, bir merkez hâline gelen ve önemli geçişlere hakim olan Kotiaieion’a nüfus vermiş de olabilir. Kırsaldan kent merkezine entegrasyon, Hellenistik temeller üzerine kurulmuş olan kentlerde, özellikle Roma hakimiyetinin getirdiği refah etkisiyle hızlanmıştır. Kentin ilk bağımsız sikkeleri de İmparatorluk Dönemi’nde basılmıştır.³⁹⁷

Yukarıda, Dorylaion bahsinde, kültürel anlamda uzun süredir etkili olsa da kentleşme ve kurumsal geleneğinin kırsal ve dağlık bölgelerde ağır işlediğini ve bu sürecin çoğu zaman İmparatorluk toprağı olarak belirlenmiş alanlarda ya da Latinlere ait büyük çiftliklerde şekillendiğinden söz edilmişti. Aynı durum Kotiaieion’da görülmektedir. Kentin Appia sınırına yakın bir konumda, Ramsay tarafından tespit edilen ve MS 2. yüzyıla ait yazıtlarda imparatorluk toprağı sınırları belirtilmiştir.³⁹⁸

Yine kent sınırları içinde güçlü yerli kabilelerin olduğu izlenmektedir. Bunlardan iki tanesi *Sporenoi* ve *Tataenoi*’dur ve aralarında çıkan arazi tartışmasıyla gündeme gelmiştir. Pınarbaşı’nda bulunan sınır taşında, bu anlaşmazlık üzerine Roma bir vali vekili gönderildiği ve sınırın belirlendiğini göstermektedir.³⁹⁹ Bu durum, bölgede Phryg

³⁹⁷ E. İznik, 2006, s. 227 – 228.

³⁹⁸ W.M. Ramsay, 1960, s.193 – 194.

³⁹⁹ T. Drew-Bear, “Frigya’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları”, **AST II**, Ankara, 1984, s.111.

kökenli kabilelerin etkikş olduğuna dair bir ipucudur. Aizanoi’da çıkan toprak sınırları, kabileler arasındaki bir kavgadan öte, egemenler arasındaki bir yarışı göstermekteydi. Bu noktada Aizanoi’un hakimiyet alanı içinde merkezi olduğunu ancak bu durumun Kotiaieion için geçerli olmadığını göstermektedir. Çevresi kabilelerin ya da imparatorluğun kontrolünde olan kentin otonom yapısı da zayıf görünmektedir.

Kent ve çevresinde tespit edilen epigrafik malzemenin çoğu MS 2. yüzyıl ve sonrasına aittir. Bu noktada kentte okur-yazarlığın Aizanoi ve Dorylaion’a göre daha yavaş bir şekilde geliştiğini söylemek mümkündür. Dağlık Phrygia üzerine, çalışmanın birinci bölümünde öne sürdüğümüz sosyolojik savların doğruluğu da ortaya çıkmaktadır. Bu direncin temel nedeni kabilecilik, izole toplum yapısı ve yönetim sisteminin dağınıklığı olmalıdır. Sonuçta okur-yazarlığın kitlelere yayıldığı MS 2 ve 3. yüzyıllarda dahi hem Phrygialılık hem de Phrygce, özellikle mezar stellerinin üzerinde gösterilmeye devam etmiştir.

Kotiaieion antik kenti sınırları içinde tespit edilen mezar taşlarındaki isimlere baktığımızda, Hellen ve yerel isimler, kentin onomastiğinin temelini teşkil etmektedir. Özellikle Dağlık Phrygia’da, Sakarya ve kollarının oluşturduğu vadilerde Phrygia onomastiği rahatlıkla izlenebilmektedir.⁴⁰⁰ Bunun yanında, Yukarı Tembris Bölgesi’nin mezar steli geleneği, Kotiaieion’da yaşayanlar için kendini ifade ve resmetme aracı olmuştur. Burada bulunan mezar ve adak stellerinde insanlar bazen tek başına, bazen çift

⁴⁰⁰ C. Brixhe, “The Personal Onomastics of Roman Phrygia”, **Roman Phrygia**, ed.P. Thonemann, Cambridge, 2013, s. 63 vd.

olarak, bazense çocuklarıyla birlikte betimlenmiştir.⁴⁰¹ Aynı örneklere neredeyse tüm Phrygia’da rastlanmakla birlikte, en yoğun olduğu bölge Yukarı Tembris Vadisi’dir.⁴⁰²

Bu tür betimlerin olduğu stellerin bir kısmında, kişilerin kimliğiyle ilgili başka ayrıntılar da bulunmaktadır. Burada tespit edilen stellerin bir kısmında figürler *dioskurides* stilindedir.⁴⁰³ Örneğin, K48 numaraları mezar stelinde iki çocuk ve ortalarında elinde kâğıt rulous ile kil tablet tutan bir adam betimlenmiştir. Soldaki çocuğun elinde bir çapa ve sağdakinin elinde ise üzüm salkımı bulunmaktadır.⁴⁰⁴ Bölgede tespit edilen ve yazıtı bulunmayan bir başka stelde bir erkek figürü elinde bıçak ve kutu tutmakta, ayağının dibinde ise ağzı bağlanmış bir kese ile kil tablet bulunmaktadır. K51 numaralı mezar taşında yine kil tablet, kapağı kapalı bir kitap, anahtar ve stylus

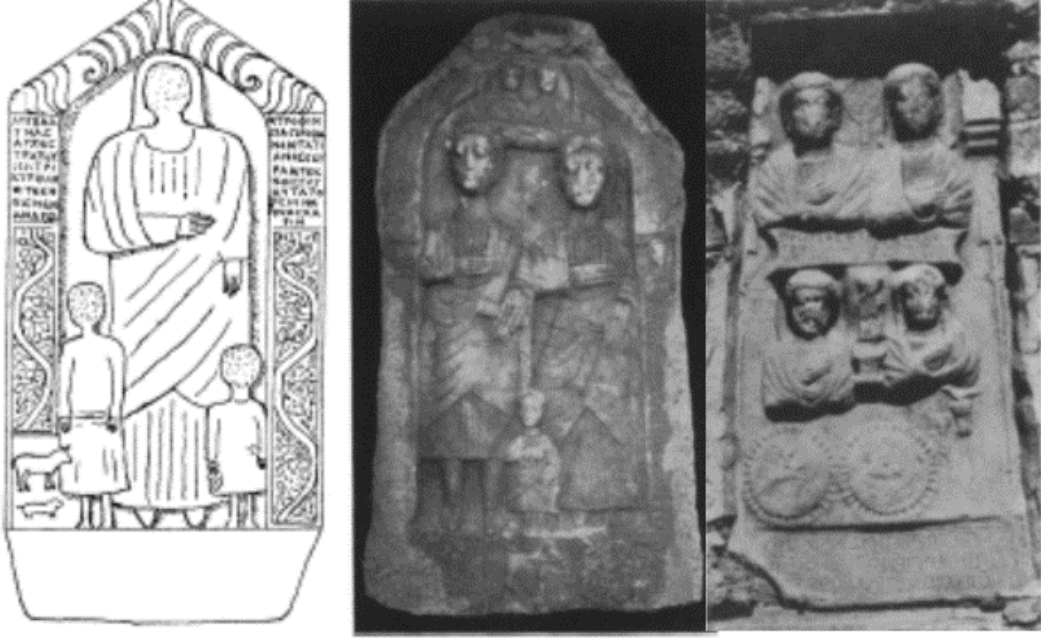
⁴⁰¹ K30, K31, K37,

⁴⁰² Phrygia’nın Galatia sınırındaki Tymendos’ta tespit edilen iki eser için bkz. MAMA IV, no.247, 249; Laodikea Kombusta için MAMA VII, No.24, 32, 37, 38, 46, 52, 63; Selmae (Gözören) örnekleri için MAMA VII, s.245,365,363,405 – 408; Lykonía bölgesindeki örnekler için bkz. MAMA VIII, No.33, 57, 78, 246, 314, 584, 608 ; batıda Laodikeia’dan örnekleri için bkz. MAMA XI, no.24, 27, 47, 48; Apameia için MAMA VI, No.245, 365, 363; Akmonia için MAMA VI, No.245; güneyde Afyon’da tespit edilen dört plaster parçası da bu betimlemeler arasındaki olgun örneklerdendir, MAMA VI, no.405 – 408.

⁴⁰³ Ege ve Batı Anadolu’da MÖ 4.yüzyıldan itibaren kullanılan ve sağ elin kıyafetin içinden çıkarak göğsün üzerine koyulması biçimindedir. Bunun en bilinen örneği de Delos’taki Cleopatra ve Dioscorides heykelidir.

⁴⁰⁴ Benzer nitelikte ve Kotaeion’da tespit edilen bir başka taş için bkz. W. H. Buckler et al., “Asia mīnor, 1924. II. Monuments from Cotiaeum” , **JRS**, Sayı: 15, 1925, no.137.

betimlenmiştir. *Aphia* isimli bir kadına ebeveynleri tarafından yaptırılmış bir mezar stelinde ise kadın khiton ve himateon içinde, başı örtülü, sağ eli göğsünde, sol elinde ise kirman ve örekeyle betimlenmiştir.⁴⁰⁵ (Resim 23)

(Resim 23 – Kotiaecion’dan dioskuridesli mezar steli örnekleri, Kaynak: W.H. Buckler et al, 1925, no.137, 144. 164)

Kil tablet, papirüs rulosu ve stylus betimleri için çeşitli öneriler bulunmaktadır. Bunların ilki, bu betimlerin tespit edildiği mezar taşlarının Montanist geleneğe ait olduğu yönündedir. Ancak bu noktada mezar taşları, sembolizm ve yazıtlar arasında bir tutarlılık izlenmemektedir. Bir başka öneri ise bunların yönetici ve öğretmen gibi belirli bir sınıfı yansıttığı yönündedir.⁴⁰⁶ Hem Dioskrides tipi kabartmaya sahip mezar stelleri hem de stylus ve kil tablet gibi sembollerin Phrygia’daki yayılımlarının Yeni-Phrygce’nin yayılım alanıyla örtüşmektedir. Bu sembollere sahip olunan mezar taşları ile üzerindeki

⁴⁰⁵ K49.

⁴⁰⁶ E. İznik, 2006, s. 245 vd.

yazıtlarda bulunan isimlerin etnolojik temeli arasında herhangi bir paralellik bulunmamaktadır.

Kitap ve stylus'un öğretmen ya da dini bir grubu sembolize etmesi olasılığının karşısına, bunun, kişinin eğitilmiş olduğunu ve dolayısıyla bir statü göstergesi olduğunu öne sürmek iyi bir alternatif olacaktır. Bunun Epiktetos içinde Kotiaieion kenti sınırları içinde bulunmuş olması, kentin, belirli bir toplumsal statüye sahip olan "yerli"lerinin kendini ifade etmesi ve ayrıcalıklı bir noktaya taşınmasıyla ilişkili olabilir. Kotiaieion her ne kadar Epiktetos'un taşra yerleşimlerinden birini temsil etse de Hristiyanlığın kentteki yükselişine karşı Geç Antik Dönem'de dahi bir direniş vardır, üstelik Altıntaş ve Aslanapa gibi söz konusu dinin görece hızlı ve kitlesel bir şekilde yayıldığını varsayarsak ilginç bir durumdur. Dorylaion ve Nakoleia'da görünen tek-tanrıcı eğilim Aizanoi'da olduğu gibi Kotiaieion'da da zayıf kalmıştır ki bu da Roma'nın MS 4. yüzyılda Phrygia topraklarında gittiği yeni bölümlemede iki kentin *Phrygia Pacatania* sınırları içinde kalmasının sebeplerinden biridir.⁴⁰⁷

Kentte dinin kurumsal varlığına tek kanıt *Nikomakhos* isimli *Theos Hypsistos* (En Yüce Tanrı) rahibidir.⁴⁰⁸ Phrygia'nın yerel tanrılarından birinin rahipliği hakkındaki bu bulgu, kentin yerel yapısı hakkında da bir ipucu sağlamaktadır. Neredeyse tüm Anadolu'da, özellikle MS 2. yüzyılın sonlarından itibaren Anadolu'da görülmeye başlayan bu kültün en yaygın olduğu bölge Phrygia, daha özelde ise Yukarı Tembris Vadisi ve Epiktetos'tur. Kült, monoteist döneme geçişte önemli bir rol oynamıştır ve hem

⁴⁰⁷ MS 5. yüzyılda bölgeye gönderilen dört piskoposun Kotiaieionlular tarafından öldürülmesi, Hristiyanlığa karşı direncin önemli bir göstergesidir. M. W. Ramsay, "Phrygian Orthodox and Heretics", **Byzantion**, Sayı: 4, Bruxelles, 1931, s.12 vd.

⁴⁰⁸ MAMA X, no.261.

niteliği hem de kökeni tam anlamıyla aydınlatamamıştır. Phrygia’da Men, Attys ve Kybele gibi kutsal varlıkların monoteizme geçiş sürecinde hem pagan hem de monoteistik yapı izledikleri görülmektedir ve bu tanrının da bu şekilde tapınım gördüğü düşünülebilir. Bazı araştırmacılara göre Yahudilik ve Politeizm senkretizmi olan tanrının gizemci bir yapıda tapınım gördüğünü söylemek mümkündür. Kimi araştırmacılara göre ise bu tanrı, Phrygia’da Attis olarak tapınım görmüş ve aynı Zeus Bronton gibi tarım ve bereket ile ilişkilendirilmiştir.⁴⁰⁹

Kent ve kırsalında tespit edilen adak stelleri, kentte tapınım gören diğer kültler hakkında da fikir vermektedir. Bunlar arasında Apollon, Helios, Zeus, Herakles, Tykhe, Vesta gibi Hellen kökenli tanrı ve tanrıçalar bulunmakla birlikte, Zeus Alsenos, Zeus, Bennios, Zeus Bronton, Zeus Thallos, Artemis, Kybele, Meter Theon gibi Anadolu ve Phrygia kökenli kutsal varlık ve çeşitlemeleri de bulunmaktadır.⁴¹⁰ Kentte İmparatorluk

⁴⁰⁹ Theos Hypsistos ile Yahudilik ilişkisi için bkz. A. Collar, **Religious Networks in the Roman Empire: The Spread of New Ideas**, Cambridge, 2013, s.246 – 247; Attis ile olan ilişkisi için ve Anadolu’daki tapınım hakkındaki ayrıntılı analizi için bkz. S. Mitchell, “Further Thoughts on the Cult of Theos Hypsistos”, **One God: Pagan Monotheism in the Roman Empire**, ed. S. Mitchell, P. Van Nuffelen, Cambridge 2010, s.167 – 208.

⁴¹⁰ Apollon için A. S. Tülay, “Kütahya Bölgesi Şehir Sikkeleri”, **TAD**, Sayı: 27, Ankara, 1988, s.126; Helios için MAMA X, No.260; Zeus için E. Gibson, “Gravestones in Kütahya Museum”, **TAD**, Sayı:25, No:1, Ankara, 1980, s.61 – 65; Herakles için A. S. Tülay, 1988, no.19; Zeus’un varyasyonları için C. M. Thomas et al, **Phrygian Votive Steles**, Ankara, 1999, no. 509-510.

Kültü'ne dair herhangi belirtiye rastlanmazken tanrıça Roma'ya yalnızca bir sikke üzerinde rastlanmaktadır.⁴¹¹

Kentteki meslek grupları adına elimizde çok az veri bulunmaktadır. Taş ustalarının ve yerel atölyelerin varlığı çok sayıda stel ve bomostan çıkarılmaktadır. Üstelik bazı mezar taşlarının üzerinde, bölgede nadir olarak görülen ustanın imzası da bulunmaktadır.⁴¹² Meslek gruplarının kendini gösterememesinin nedeni kentteki eğitim seviyesi ve bizzat kurumsallaşmanın yavaş ya da silik olmasıyla ilgili olabilir. Kotiaieion toplumunun çoğunun tarım ve hayvancılıkla uğraştığını, bu uğraşının da toplumun belirli bir kesimin ya da kabilelerin kontrolü altında gerçekleştiğini söylemek yanlış olmaz.

Kısıtlı veriler üzerinden yaptığımız yorumları ele aldığımızda, imparatorluk dönemindeki etnik yapısının tam anlamıyla ortaya çıkarılması zor olsa da Aizanoi ya da Dorylaion'da olduğu kadar heterojen bir yapıya sahip olmadığı söylenebilir. Hellen ve Phryg kültürü kendini yoğun şekilde hissettirirken Latin kültürü ve nüfusu Epiktetos'un dağlık kesimlerine hâkim olan diğer kent Nakoleia'ya göre azdır. Kentin onomastiğine baktığımızda ön-adlarla birlikte Latin kökenli isimler ancak %20'ye ulaşmaktadır ki bunların ancak yarısı Latin yerleşimcidir. Büyük Latin ailelerinden Sestulii burada da görülmektedir⁴¹³ Diğer Latin yerleşimcilerin ise bir kısmının bölgedeki imparatorluk topraklarının idarecileri ve çalışanları olduğu düşünülmektedir.⁴¹⁴

Kentin etnik yapısının bu denli basit ve belirgin olması, kentte yaşayan toplumun coğrafyaya uygun bir şekilde kapalı bir toplum yapısına sahip olmasıyla açıklanabilir.

⁴¹¹ A. S. Tülay, 1988, s.126.

⁴¹² K67, K69.

⁴¹³ M. Waelkens, 1986, no.222.

⁴¹⁴ MAMA X, s.xxxii.

Epiktetos'un aynı zamanda kültürel sınırı olan Aizanoi ve Dorylaion, coğrafi açıdan kozmopolitizme yatkın olmuş, Aizanoi özellikle Pergamon'dan, Dorylaion ise Mysia ve Bithynia'dan beslenmiştir. İç bölgede kalan Kotaeion, her ne kadar önemli yollar üzerinde olsa da, Kentin MS 4.yüzyıldan sonra İmparatorluk çapındaki dinsel dönüşüme karşı daha fazla dayanmadığı açıktır. Kotiaeion, Aizanoi'la birlikte Epiktetos'un en seyrek Hristiyan nüfusuna sahip olmuştur. Dağlık bölgenin hemen diğer tarafında, Kotiaeion'un 80 km doğusunda ise Nakoleia, hemen hemen aynı tarihsel şartlar altında, farklı bir toplumsal yapının gelişiminin kuluçkası olmuştur.

4.2. Nakoleia Antik Kenti ve Kırsalında Toplumsal Gelişim

Sınırlarından birinci bölümde bahsettiğimiz ve bugünkü Eskişehir - Seyitgazi sınırları içinde bulunan Nakoleia kuzey ve güneydoğu yönünde Doğançayır, Mahmudiye ve Çifteler hattına kadar düzlük bir araziye hakimdir. Buna karşılık, kuzey ve güney batıda Türkmen Dağı silsilesinin içinde Seydi Çayı'nın oluşturduğu ve Dağlık Phrygia içine giren ve Kümbet ile Kırka vadilerinden oluşan önemli bir Phryg kültür alanını kapsamaktadır ki kentin toplumsal gelişimi ve yapısında da bu durum önemli ölçüde hissedilmektedir.

4.2.1. Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi

Kentin isminin Hellen dilinde tespit edilmiş bir karşılığı bulunmamakla birlikte Stephanos Byzantinos, yerleşim isminin kökenleri konusunda iki öneride bulunmuştur. Bunlardan biri Phrygialı bir kahraman olan Daskylos oğlu Nakolas, diğeri de su perisi Nakole'dir.⁴¹⁵ Bununla birlikte aynı MS 2. yüzyılda Aizanoi'da olduğu gibi ve aynı olgunun Dorylaion'da da görüldüğü MS 3.y yüzyılda, Hellen kahramanlarından Herakles

⁴¹⁵ W. M. Ramsay, 1882, s. 119.

kentin kurucusu olarak ortaya çıkmıştır.⁴¹⁶ Bu kahraman kentin sikkeleri üzerine “kurucu” olarak gösterilmiştir.⁴¹⁷ Yine, şu an Seyitgazi’deki külliyyede bulunan Herakles ve Telephos heykeli, bu kahramanın Nakoleia için önemini vurgulamaktadır.⁴¹⁸

Fakat bir ayrıntı, Nakoleia’nın etnik yapısı hakkında önemli bir ipucu sağlamaktadır. Bu tanrı, şimdiye kadar tespit edilen üç yazıtta Phrygialı hava ve bereket tanrısı *Papa / Papias* ile özdeşleştirilmiştir.⁴¹⁹ Üstelik bunlardan bir tanesi, içinde Kybele’nin de bulunduğu bir adak grubuna dahildir.⁴²⁰ Burada, Zeus – Hera – Herakles üçlüsü, Papa – Meter – Herakles üçlüsü olarak yerel forma getirilmiş ve bir Phryg kimliği kazandırılmıştır. Kentin, kendi kurucuları açısından bu kadar tutucu olması, onun kültürel coğrafyasıyla oldukça uyumlu bir tutumdur. Bu bölge, aynı zamanda Phryg kutsal alanlarının en yoğun olduğu yerdir ve aynı Aizanoi örneğinde olduğu gibi bir dini merkez konumundadır. Üstelik bu dini merkezler, Aizanoi’da olduğu kadar Hellenleştirilmemiş, aksine Phrygialı kalma konusunda dirençli bir tavra sahip olmuştur.⁴²¹

⁴¹⁶ MAMA V, no.182 ve ayrıca bkz. s. xxvii.

⁴¹⁷ BMC Phrygia, s. 340, no.9

⁴¹⁸ Heykelin ayrıntılı analizi için bkz. H. S. Alanyalı, “Die Herakles-Telephos Gruppe von Nakoleia in Phrygien”, **Ramazan Özgan’a Armağan**, ed. H. S. Alanyalı, İzmir, 2005. s. 1 – 7.

⁴¹⁹ MAMA V, s.85 – 86.

⁴²⁰ MAMA V, No. 213.

⁴²¹ Epiktetos’ta “Papa” kelimesinden türemiş isimlere de rastlanmaktadır: Papias ve Papia için A25, A113, A122, A127, A171, A258, A327, A366, N11, N58; Papos/Papas için A73, A124. Bu isimlerin bulunduğu mezar taşlarındaki diğer isimler arasında da Phrygia kökenli isimlerin bulunması da önemli bir ayrıntıdır. Nakoleia’da tanrının tapınım

Kentin kökenleri ile ilgili bu veriler, bir noktada Nakoleia'nın Hellen köklerini dışlamakta, dolayısıyla bu olgunun Aizanoi ve Dorylaion'da olduğu gibi MS 2. yüzyılda ortaya çıkan kökenlerini Hellenlere dayandırma politikasının bir sonucu olarak ortaya çıkması mümkün görünmektedir. Oysa kentin Hellenistik dönemi oldukça karanlıktır. Bunun yanında, Nakoleia'nın kontrolü altında bulunan Yazılıkaya ve Kümbet Vadileri'nde Hellenistik izler bulunmaktadır. Yazılı Köyü sınırlarında bulunan Midas Kenti'nde, Phrygia'ya özgü bir kutsal varlık olan Agdistis tapınağı da bunlardan biridir.⁴²²

Bu tapınağın Hellenistik Dönem'de, Pergamon hakimiyeti altında yeniden inşa edilmedi muhtemeldir. Söz konusu dönemde Attalos Hanedanı'nın hakimiyet alanının tamamında olduğu gibi Nakoleia'da da bir refah süreci yaşanmış olmalıdır. Kutsal alanda tespit edilen kaliteli Pergamon üretimi seramik buluntuları ve Batı Yamaçları, burasının Hellenistik Dönem'de oldukça canlı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Nakoleia yerleşiminin bu dönemde Yazılıkaya Vadisi üzerinde kontrol sağlayıp sağlamadığı bilinmemektedir ancak hem Yazılıkaya hem de Kümbet Vadisi'nde bazı kasaba yerleşimlerinin olması mümkündür.⁴²³ Bunun dışında Hellenistik dönemde inşa edilen üç adet kaya mezarı bulunmaktadır. Aşağıda ayrıca incelenecek olan bu mezarlar

görmesine rağmen bir isim olarak kullanımı oldukça azdır. Bunun nedeni tabular olabilir. Eğer böyleyse, belki monoteizm biraz daha gecikseydi, Papias burada da geri çekilecek, yerini Zeus'a bırakacak ve bir onomastik gelenek hâline gelecekti.

⁴²² Kybele'nin benzer mitoslara sahip bir varyasyonu olan bu kült hakkında genel bilgi için bkz. A. Erhat, 2006, s. 15 – 16; bu tanrıça, Strabon tarafından Pessinus'taki Ana Tanrıça ile özdeş tutulmuştur, Strab. 12.5.3.

⁴²³ E. Haspels, 1971, s.154 – 155.

Çukurca'daki Gerdekkaya, Midas Kenti'nde bulunan Kırkgöz Kale'nin altında bulunan ve Midas Anıtı'na bakan mezarlar ile Nakoleia'nın kuzey sınırının yakınlarındaki Zehren Deresi Kaya Mezarı'dır.⁴²⁴

Bu veriler dışında kent ve kontrol ettiği alanın Hellenistik Dönem'deki durumu hakkında herhangi bir şey bilinmemektedir. Burada Hellen – Makedon toplulukların yaşayıp yaşamadığı bilinmemektedir. Eldeki veriler, toplulukların yerli olduğu ancak Pergamon yönetimi altında sakin ve varlıklı bir yaşam sürdürdüğünü göstermektedir. Yalnızca Dor düzeninde sütunlara sahip olan Gerdekkaya Kaya Mezarı'nın mimarisi Hellenistiktir. Bu durum, Hellen ve Phryg toplumu arasındaki kurumsal bir bağ yansıması açısından önemlidir. Söz konusu mezarın sahibi hakkında herhangi bir veri bulunmamaktadır ancak böyle bir mezarın, bölgedeki yönetici ailelerden birinin olması ihtimali oldukça yüksektir.⁴²⁵ (Resim 23)

Gerdekkaya Mezarı'nın dışında bir kurumsal bağ olasılığı da Kümbet Vadisi'nde bulunan Malatça Köyü civarlarındaki *Meiros* yerleşimidir. Burada tespit edilen iki yazıtta, yerleşimden *katoikia* olarak bahsedilmiştir.⁴²⁶ Söz konusu yazıtlar MS 2. ve 3. yüzyıllara tarihlenmektedir ve bu katoikianın varlığının temelleri meçhuldür ve çevrede herhangi bir Hellenistik buluntuya rastlanmamıştır. Fakat Kütahya'da Seyitömer'de bulunan tahkimatlı Hellenistik yerleşim ile Emet'te bulunan ve Tiberiopolis adı verilen Erken Roma katoikiası Nakoleia'nın Meiros ile olan ilişkisini de bir noktaya kadar açıklayabilir. Bu üç örneğe bakarak, Geç Hellenistik ve Erken Roma Dönemlerinde, bölgede bulunan eski ve büyük yerleşimin yakınlarında, onu koruyan ve

⁴²⁴ Ibid. s. 155 vd.

⁴²⁵ Texier, 1839, s. 158-59, lev.60-61.

⁴²⁶ IGR IV, No.593 ve E. Haspels, 1971, no.86, 87; ayrıca bkz.

besleyen bir Hellenistik yerleşimin bulunması bir tesadüften fazlası olmalıdır. Fakat, Meiros kentinin bulunduğu yerin verimli Kümbet Vadisi ve buradan geçen yolların da bu oluşumdaki öneminin altı çizilmelidir.

(Resim 24 – Gerdekkaya, Kaynak: Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Arşivi)

4.2.2. İmparatorluk Dönemi

Roma'nın bölgeye hâkim olmasıyla birlikte Nakoleia'da ciddi bir nüfus artışı gözlemlenmektedir. Dorylaion kentinde de görünen bu yükseliş, Phrygia'nın Philamelium, Amorium ve Pessinus gibi diğer diğer kırsal alanlarda ve Ankara – Konya arasındaki sınır bölgelerde izlenmektedir.⁴²⁷ Özellikle Kümbet ve Yazılıkaya Vadisi'nde artan refah seviyesi ile gelişip kasabalara dönüşen köylerden bazıları kasabalara dönüşmeye başlamıştır. Yazıyı kullanmaya başlayıp hem toplumsal hem de ekonomik

⁴²⁷ S. Mitchell, 1995, c.1, s. 148.

hayatın içinde aktif bir rol oynamaya başlayan bu köy ve kasabalar, bölgenin kapalı yapısının kemikleşmiş etkisiyle merkezileşememiştir ve Roma bu durum için kendi tarzında bir çare üretmiş, bunu yaparken de hem Hellen hem de Latin kurumsallaşma araçlarını kullanmıştır.

Kent sınırları için de tespit edilen en erken mezar taşı beş yaşındaki bir çocuğa aittir.⁴²⁸ Çocuğun babası Nakoleia’da ikamet etmektedir ve Caesar Germanicus’un kölesidir. Çocuk, yaşamının son yılında imparator tarafından evlat edinilmiştir. Yazıtta imparatorun ismi tam olarak verilmiştir. Bir kölenin efendisinin ismini -üstelik konsüllük yılıyla birlikte- belirtmesi oldukça nadir görünen bir durumdur. MS 1. yüzyılın başlarına tarihlenmiş olan bu mezar taşı, henüz erken dönemde merkez ile Nakoleia arasındaki bağın ipucunu vermektedir. İmparatorun kölesinin Nakoleia’da yaşıyor olması, orada imparatorluk topraklarının olduğu anlamına gelmektedir ve bu toprak politikası oldukça erken bir dönemde başlamıştır.

Kendini “katoikia” olarak tanıtan Meiros ile yine Nakoleia’nın kontrolü altında kalan ve Kümbet Köyü çevresinde olduğu düşünülen Metropolis yakınlarında iki büyük imparatorluk mülkünün olduğu yazıtlardan anlaşılmaktadır.⁴²⁹ Bunlar MS 3. yüzyılın sonlarına tarihlenen örneklerdir ve biri, doğrudan merkez için at yetiştiren bir çiftliktir.⁴³⁰ Henüz MS 1. yüzyılda kent ve çevresinde uygulanmaya başlayan bu toprak politikasının altında yatan temel etken Nakoleia dağlık bölgesindeki yönetim sorunları ve farklı kabileler ya da köyler arasındaki anlaşmazlıklar ve bir bölgedeki merkezileşmenin bir türlü sağlanamaması olmalıdır. Yerleşimlerin çoğu belirli kabilelere ait olan köy ve

⁴²⁸ MAMA V, No. 201.

⁴²⁹ IGR IV, No. 292; E. Haspels, 1971, no.31, S. Mitchell, 1995, s.159.

⁴³⁰ JHS, Sayı: 8, 1887, s.498; IGR IV, No. 592.

kasabalardır. Bu durum Epiktetos içinde Kotiaieion ve Nakoleia'ya özgü bir durumdur. Kotiaieion toprakları içinde tespit edilen otuza yakın köy bulunmaktadır. Nakoleia'da da hemen hemen aynı sayıdadır bu.⁴³¹ Kotiaieion'dan bahsederken köyler arasında gerçekleşen çatışmaların imparatorluğun müdahalesiyle çözüldüğünden bahsedilmiştir. Aynı durum Nakoleia'da da görülmüştür ve hatta söz konusu köylerin çatışmaları yine Roma'nın müdahalesi ile sonlandırılmış, bu uzlaşmanın sonucunda da bir *synioikisis* (köyler birliği) ortaya çıkmıştır.⁴³²

İmparatorluk döneminde Nakoleia'da en az on kabile ve bu kabilelerinin başına atanan *grammateus*⁴³³ ve *epimeletai*⁴³⁴ gibi memurlar bulunmaktadır. Epimeletai, Hellen kökenli bir kurumdur ve görev alanları oldukça çeşitlidir ancak bu memuriyetin Atina – Delos Birliği'ndeki kabileler arasındaki uzlaşmayı sağlamakla görevli bir örneği bulunmaktadır.⁴³⁵ Bu durum Nakoleia örneği ile de uyumlu görünmektedir. Kabileler arasındaki anlaşmazlıkların çözümü ve merkezin kontrolünü sağlamlaştırmak adına bu Hellen kurumsal geleneğini uygulamaya koymuş olmalıdır. Bunun yanında düzeni sağlamak için görevlendirilen, seçimle belirlenen ve Hellen kökenli olan *agoranomos*

⁴³¹ S. Mitchell, 1995, c.1, s.159, 179.

⁴³² T. Drew-Bear, **Nouvelles Inscriptions de Phrygie**, Paris, 1978, s.50, no.26.

⁴³³ Yazman.

⁴³⁴ “Bir şeye sahip çıkan / kontrol eden” anlamına gelen ve pazar, su kuyuları, festivaller gibi çeşitli iş ve organizasyonların düzenlenmesi ve icra edilmesi gibi işleri yürüten memuriyet, bkz. H. Bellen, “Epimeletai”, **Der Kleine Pauly**, c.2, Zurich, 1967, s.318 – 319.

⁴³⁵ R. Meiggs, D.M. Lewis, **A Selection of Greek Historical Inscriptions to the End of the Fifth Century BC**, Oxford, 1988, No. 68.

memuriyeti de kabileler arasındaki düzeni sağlamada rol oynamış gibi görünmektedir. Ayrıca bir strategos tarafından yönetilen bir arkhon kurulu da kabileler arası yönetimi sağlamada kullanılmıştır.⁴³⁶ Bir başka yazıtta da örneğini Aizanoi’da gördüğümüz ve bir Hellenistik uygulama olan yaş grupları *neoi* ile *epheboi*’un kentteki önemli toplumsal kurumlardan ikisi olduğunu göstermektedir.⁴³⁷

Görünen o ki Roma, bölgede merkezileşme ve kontrolü sağlamak adına bir yandan imparatorluk arazileri oluştururken, bir yandan da yerel çatışmaların sona ermesini sağlamak adına Hellenistik kurumları uygulamaya koymuştur. Köylerin politik ve ekonomik denetimini sağlamak adına kurulan bu kurumsal yapı, gerçek formunu Nakoleia kentinin, Metropolis’ten Orkistos’a kadar önemli bir coğrafyanın vergi merkezi hâline getirilmesiyle önemli bir aşama kaydetmiştir. Söz konusu vergilerin toplandığı bir memurluk bulunmaktaydı ve buradaki memurların tamamı Roma vatandaşıydı ki aralarında Nakoleia’nın yerlisi olan kişiler de bulunmaktaydı.⁴³⁸ Nakoleia’nın bölgedeki konumu ve bir kent olarak kimliği, Phrygia’nın önemli merkezlerinden biri olan ve belki de kurumsal yapısını Nakoleia’dan önce kazanmış olan Orkistos kentinin dahi vergilerinin toplanmasından anlaşılmaktadır. Söz konusu kentin erken dönemlerden itibaren bir Hristiyanlık merkezi olması önemli bir ayrıntıdır. Roma, oluşturduğu kent ile batıda bugünkü Kümbet’ten doğuda Orkistos’un bulunduğu Çifteler civarına kadar olan bölgeyi statü farkı gözetmeksinin kontrol altında tutmuş görünmektedir. Orkistos, ancak Constantinus döneminde, Orkistos halkının kentlerinin önemini vurgulayarak MS 320’li

⁴³⁶ Kabileler ve ilgili memuriyetler için bkz. MAMA V, No.204.; *neoi* ve *epheboi* için bkz. MAMA V, No.205.

⁴³⁷ MAMA V, No.205.

⁴³⁸ CIG III, No.7000.

yıllarda Nakoleia'nın vergi kontrolünden çıkmak için imparatora başvurusu olumlu karşılanmıştır. Bu dönemde kentin neredeyse tamamı Hristiyanlaşmıştır. Roma, kontrolü sağlamada din gibi bir aracı bulduğunda, Nakoleia'nın denetimi ısrarından da vazgeçmiş ve Orkistos'a bu anlamda otonomi sağlamıştır.⁴³⁹ Bu durum, aynı zamanda Nakoleia'nın Roma nezdinde önemini yitirmeye başlamasını göstermektedir. Bu durum, iç bölgelerin Roma'nın istediği duruma gelmiş olmasından ve yeni egemenlik araçları geliştirmesinden kaynaklanmıştır.

Bölgede yaşayan toplum, bu kurumsallaşma sürecine paralel bir gelişim yaşamıştır. Bölgede yaşayan yerli ve Latin kökenli memurlar, sosyal hayatın önemli bir kesimini temsil etmiş olmalıdır. Bu durum epigrafik belgelerden rahatlıkla anlaşılmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen mezar taşlarındaki isimlerin yüzde yirmi üçü Latin, yüzde yirmi dokuzu yerel ve yüzde kırkı Hellen-Makedon kökenlidir.⁴⁴⁰ Phrygia'nın genelinde Hellen-Makedon kökenli isimler, imparatorluk döneminde çoğu zaman yüzde ellinin altına düşmez ve hatta Aizanoi ve Kotiaieion gibi merkezlerde yüzde altmışların üzerinde bir orana sahiptir.⁴⁴¹ Nakoleia ve Kotiaieion'un dağlık bölgelerinde Latin isimlerinin oranı yüzde onlara düşmektedir. Bunlar da bölgedeki imparatorluk mülklerini yöneten kişiler, toprak sahibi Latin aileler ve memurlardır. Bunlar aynı zamanda bölgenin entelektüel kesimini de oluşturmaktadır.⁴⁴² Nakoleia'da tespit edilmiş ve şu an Eskişehir Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Marcia'nın mezar taşı, Latin bir ailenin bireyleri ve günlük yaşamı hakkında bilgi vermektedir. Bu tür toprak sahibi ya da

⁴³⁹ W. M. Ramsay, 1882, s.121; IGR IV, no.550; S. Mitchell, 1995, c.1, s. 79;

⁴⁴⁰ Bkz. Ek1, Grafik 5.

⁴⁴¹ C. Brixhe, 2013, s.63.

⁴⁴² MAMA V, No.197.

memur aileler, ebeveynler, damatlar, gelinler, çocukları ve çalışanlarıyla hane içinde kalabalık bir nüfusa sahiptir. Bu mezar taşında Marcia'nın büyük sofrasının övülmesi, bu ailelerin saygınlık sahibi olduğunu ve bunu korumak için çabaladığını, dolayısıyla toplumsal hayatta önemli bir yerlerinin olduğunu göstermektedir.⁴⁴³

Bir başka ilginç ayrıntı da bölgedeki –*vena* kökünden türemiş olan *Ouevaui*a, *Ouenaouies* gibi isimlerin bazı araştırmacılar tarafından Hititçe –*wena* ya da –*wiya* kökünden geldiğini öne sürmesidir.⁴⁴⁴ Ancak buna karşın bir grup bunun “stel, nişan, blok taş” anlamına gelen Luvice bir kelime olan *wanni*'den türediğini öne sürmüştür. Bu durum bir kimlik muhafazasının da göstergesidir ve bu bölgede, her şeye rağmen toplumsal yapının ne kadar yavaş değiştiğini göstermektedir.

Tüm bu toplumsal ve politik koşullardan kaynaklı olarak, kölelik kurumunun en yoğun görüldüğü yer de Nakoleia'dır. Bunların çoğu imparatorluk mülklerinde bulunan kölelerdir.⁴⁴⁵ Mezar taşlarından bu kölelerin arasında Nakoleia'nın yerlileri de görünmektedir. Hatta Nakoleialı azatlılardan birinin adına yaptırılan onurlandırmada, kendisinin kent için faydalı bir birey olduğundan söz edilmiştir.⁴⁴⁶ Bunlardan biri Latince

⁴⁴³ MAMA V, No.28.

⁴⁴⁴ C. Brixhe, 2013, s.67; bu tür isimlere Nakoleia'dan bkz. MAMA V, No: 243; Phrygia'nın diğer yerlerinden örnekler için bkz. MAMA I, No.234, 393; MAMA VII, No.100.

⁴⁴⁵ MAMA V, No.197, 201.

⁴⁴⁶ MAMA V, No.202, 203.

bir *politographia*'dır⁴⁴⁷ ve imparator Hadrianus'un azatlı kölesidir.⁴⁴⁸ Bu durum, Nakoleia'nın yerlilerinin topraklarla birlikte imparatorun mülkü haline geldiğini ve azatlıların Roma vatandaşı olup Nakoleialı kimliklerini benimsediklerini göstermektedir.

Bu toplumsal ve politik örgütlenmenin temelinde yatan neden coğrafyanın biçimlendirdiği ekonomik yapıdır. Bölgenin temel geçimi Phrygia'nın diğer kentleri gibi tarım ve hayvancılıktır. Verimli vadilerdeki sulak alanlar ve meralar, kabilelerden oluşan köyler arasında bölüşülmüştür. Bunun yanında, imparatorluk da bu topraklardan payını almış ve doğrudan merkeze bağlı çiftlikler kurulmuştur. Bu çiftliklerde Nakoleia'nın yerlileri çalışmayı sürdürmüştür.⁴⁴⁹ Meslek grupları hakkında pek bilgi yoktur. Yalnızca bir fırıncı, mesleğini mezar taşı üzerinde ifade etmiştir.⁴⁵⁰ Bunun yanında dokumacılık, taş ve seramik usulü gibi her kentte bulunan meslek gruplarının Nakoleia'da olduğunu ifade edebiliriz.

Kentin dinsel yapısının bir bölümünden yukarıda bahsetmiştik. Agdistis, Papas ve Herakles, kent ve çevresinde sıkça adı geçen tanrılardır. Bunlar dışında tapınım gören Phrygia'ya özgü başka kutsal varlıklar da bulunmaktadır. Nakoleia'nın özellikle Dorylaion ile olan sınır bölgesinde Zeus Bronton kültü bulunmaktadır. Dorylaion'daki örneklerinde olduğu gibi bu tanrıya sunulan adaklar bereket ve esenlik ile ilişkilidir.⁴⁵¹ Bunun dışında Dorylaion bahsinde geçen adak mezar taşları, Nakoleia sınırları içinde de

⁴⁴⁷ Yurttaş listesi ya da yurttaşlık fermanı.

⁴⁴⁸ MAMA V, No.202.

⁴⁴⁹ Sürüler için yaptırılan adaklar için bkz. MAMA V, No.182, 212, 213; Haspels, 1971, no.99, 135.

⁴⁵⁰ N29

⁴⁵¹ MAMA V, No.218, 231.

tespit edilmiştir.⁴⁵² Bunun dışında, Phrygia’da yaygın bir kült olan ancak Epiktetos’ta yerel bir kimliğe bürünen Ay-Tanrı Men de Nakoleia’da tapınım görmüştür.⁴⁵³ Kentin etnik ve sosyo-politik durumuna uygun olarak Men’in *Italikos* sıfatı aldığı bir adak da bulunmaktadır.⁴⁵⁴

Kotiaion’da örneğini gördüğümüz Theos Hypsistos,⁴⁵⁵ kentin içinden geçen nehrin tanrısı *Parthenios*⁴⁵⁶, yine Phrygia’nın önemli tanrılarında Hosios kai Dikaïos (Kutsal ve Adil Tanrı)⁴⁵⁷ yerel özellikler taşıyan ve Nakoleia’nın dinsel yaşamında yer tutan kültlerdir. Tüm bunlar bir yana, bölgede en baskın unsur Meter tapınıdır. Agdistis kültürünün yanında *Meter Theon*⁴⁵⁸(Tanrıların Anası) tapını da bölgenin Phrygialı kimliğini dışavurur. Kentte az da olsa Hristiyanlara ait yazıtlar da bulunmaktadır, fakat söz konusu din MS 5. yüzyıldan önce bölgede etkili hâle gelememiştir. Bu tarihten itibaren kaya manastır ve şapelleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunun nedeni bölgenin Hellen ve Latin kültürlerine gösterdiği direnci Hristiyanlığa göstermesi de olabilir.⁴⁵⁹

Tüm bu bahsedilenleri göz önünde bulundurduğumuzda, Nakoleia’nın Roma döneminde Hellenistik kurumlaşma ile kent hâline gelmiş bir Phrygia yerleşimi olduğu

⁴⁵² N2 – N3.

⁴⁵³ MAMA V, No.208, 209, R7.

⁴⁵⁴ MAMA V, No.150.

⁴⁵⁵ MAMA V, No.211.

⁴⁵⁶ E. İznik, 2006, s. 156.

⁴⁵⁷ MAMA V, No. KB.9, 183 – 185.

⁴⁵⁸ E. Haspels, 1971, No.52, 58, 98, 99, 102, 110.

⁴⁵⁹ Hristiyanlara ait mezar taşları için bkz. N53, N60

sonucuna ulaşabiliriz. Kentin yükselişi, Nakoleia'nın çevresinde bulunan Dağlık ve izole bölgelerdeki merkezileşmeye karşı direnci, buradaki toprakları imparatorluk mülkü hâline getirerek aşmaya çalışmış ve bunda başarılı olmuştur. Her ne kadar bariz bir nüfus artışının yaşandığı düşünülse de bölge kozmopolit bir yapıdan oldukça uzaktadır. Bu bölgede yaşayan insanların Phrygialı kimliğinin farkında olduğunu ve ona sahip çıktığını söyleyebiliriz.

4.3. Dağlık Bölgede Ölüm Anlayışı ve Ölü Gömme Gelenekleri

Dorylaion'un güneybatı sınırında, Porsuk Vadisi üstüne kalan küçük bir kısmını bir yana koyarsak, Epiktetos'un dağlık bölgesi Nakoleia ve Kotiaecion kentleri sınırları içinde kalmaktadır. Kotiaecion iki farklı kültür bölgesini bünyesinde barındırmaktadır. Bunlardan ilki, kentin güney ve güneybatıda da kalan kısmının yer aldığı Yukarı Porsuk Vadisi'dir. Diğer ise Türkmen Dağı silsilesi boyunca güneydoğuya uzanan Dağlık Phrygia'nın kuzeyinde bulunan bölgedir. Yukarı Porsuk Vadisi'nin, batıya dönük konumu ve Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi'nden itibaren kitlesel iskân görmüş olmasına rağmen, Aslanapa gibi epigrafik araştırmaların yoğun olarak gerçekleştirildiği kısım hariç Kotiaecion'n bu kısmıyla ilgili verilerimiz çok az. Vadinin geriye kalan kısmına bakıldığında okuma yazma oranının düşük olduğu ve nüfus açısından da oldukça tekbiçimli görünmektedir. Bu bölge iki mikro kültür alanının kesişim noktası olduğu için böyle bir manzaranın ortaya çıktığı düşünülebilir. Kentin doğu ve kuzeydoğu kısmı ise Dağlık Phrygia kültürel alanı içinde yer almaktadır. Nakoleia'nın ise batı kısmının tamamı Dağlık Phrygia içindedir. Doğuda hâkimiyet alanı Orkistos'a, yani Galat kültür bölgesine kadar genişlese de kentin bu kısmı Midaion'da olduğu gibi yetersiz veriden dolayı, ne tür bir gelişim gösterdikleri bilinmemektedir.

4.3.1. Nekropolisler ve Ölü Gömme Biçimleri

Söz konusu kentlerin merkezlerinde yeterli arkeolojik çalışmanın gerçekleşmemesinden dolayı, kentlerin merkez nekropollerini gözlemlenememiştir. Ancak merkez çevrede tespit edilen mezar taşları, toplumsal gelişimle paralellik göstermektedir. Kotiaieion'un mezar taşlarının çoğu kapıbiçimli mezar steli ve bomoslardan oluşmaktadır⁴⁶⁰ Nakoleia'da ise mezar taşları bomos ağırlıklıdır, bunun yanında kapı biçimli mezar stelleri ve üçgen alınlıklı birinci tip mezar stelleri de bulunmaktadır.⁴⁶¹

İki kentinde mezar taşları üzerinde kişinin kimliği ve günlük yaşantısı ile ilgili oldukça fazla ayrıntı bulunmaktadır. Ayrıca mezara işlenmiş insan betimlemeleri de buralarda daha fazladır. Bu durum Aizanoi'da bu şekilde değildir, Dorylaion'un ise özellikle güneybatısındaki dağlık bölgede tespit edilen stellerde bu özellikler gözlemlenmektedir.⁴⁶² Aizanoi'da ise, ikinci bölümde bahsettiğimiz üzere farklı bir mezar ikonografisi uygulanmıştır.

Kotiaieion, günümüz Kütahya kentinin merkezi altında kaldığı için henüz sistemli kazılar gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle merkez nekropoller hakkında elimizde herhangi bir veri bulunmamaktadır. Fakat kentin yakın çevresinde ve kırsalında tespit edilen nekropol alanları, bölgede yaşayan insanların kullandığı ölü gömme biçimleri hakkında bazı bilgiler sağlamaktadır. Ancak bunlar arasında da kentin Hellenistik dönemine ışık tutan herhangi bir veri yoktur.

Altıntaş'ın Beşkarış Köyü'nde bulunan bir nekropoliste, 2013 yılında gerçekleştirilen kurtarma kazısında bir tekne mezarın içinde 20 – 25 yaşlarında bir erkek ve bir kadın ile iki yaşlarında bir çocuğun buluntuları tespit edilmiştir. İskeletlerin tümü

⁴⁶⁰ MAMA X, No. 249 – 350.

⁴⁶¹ MAMA V, No. 36 – 62.

⁴⁶² MAMA V, No. 28 – 36.

dorsal pozisyonundadır. İçinde tespit edilen Severus dönemi sikkesine dayanarak, bu aile mezarı, MS 3. yüzyılın ortaların tarihlenmiştir.⁴⁶³ Kentin batı ve güneybatıda hâkim olduğu bölgede başka Hellenistik ya da Roma nekropolü tespit edilmemiştir.

Doğu ve güneydoğudaki dağlık bölgede, kaya mezarları ölü-gömmede kullanılmaya devam etmiştir. Bu mezarlar, *khamosorionlu*, *arcosoliumlu* ya da oda mezar olarak üç ana tipte incelenmektedir. Khamosorionlar dağlık bölgede en yaygın kullanılmış mezar tipidir. Bunlar da kendi içinde “basit” ve “lahit formu” olarak iki temel gruba ayrılmaktadır. Arcosoliumlu mezarlar ise “kemerli nişli” ya da “tekneli mezar” olarak bilinmektedir ve bölgede nispeten daha az görülmektedir. Khamosorionlu mezarlardan sonra en yaygın tip olan oda mezarları ise “tek odalı” ve “iki odalı olarak iki alt tipte incelenmektedir. Tek odalı mezarlar “khamosorionlu”, “yataklı”, “arcosoliumlu ve “karma özellikli” dörde ayrılmaktadır.⁴⁶⁴

Sabuncupınar’ın 11 km güneyinde, İnli Köyü’nde bulunan Hellenistik ve Roma dönemlerinde kullanım görmüş nekropolis basit khamosorionlu otuz iki adet mezar keşfedilmiştir. Daha güneyde, Nakoleia sınırlarına yakın olan Ovacık – İnli Köyü arasında ise dört arcosolium ve iki khamosorionlu, toplam altı mezardan oluşan bir nekropol alanı bulunmaktadır. Bu nekropolisler dışında, Sabuncupınar’ın 2 km güneydoğusunda, Fındık Köyü’nde bir kaya üzerine oyulmuş mezar tespit edilmiştir.

⁴⁶³ M. Türktüzün et. al., “Beşkarış Köyü Kurtarma Kazısı ve Temizlik Çalışması”, **Kütahya Müzesi 2013 Yıllığı**, Kütahya, 2014, s.121 – 129.

⁴⁶⁴ E. Kortanoğlu, **Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Dağlık Phrygia Bölgesi Kaya Mezarları**, Eskişehir, 2008, s.29.

Yine kentin kuzeybatısında kalan Doğuluşah Köyü'nün Dedekayalar Mevkii'nde kayaya oyulmuş mezar imparatorluk dönemine aittir.⁴⁶⁵

Phrygia Epiktetos bölgesindeki kaya mezarlarının büyük çoğunluğu Nakoleia kenti sınırları içinde kalmaktadır. Özellikle Kümbet ve Yazılıkaya Vadilerinde, bu mezar tipi oldukça yoğundur. Midas kentini çevreleyen, Yazılıkaya Anıtı'nın güneyinde ve Kırkgözkaya Kayalığı'ndaki mezarlar Hellenistik ve İmparatorluk dönemlerinde kullanım görmüştür.⁴⁶⁶ Midas Kenti'nin 4 km kuzeyinde bulunan Çukurca Köyü yakınlarındaki Gerdekkaya Mevkii'nde biri iki odalı, ikisi tek odalı, üç arcosoliumlu ve basit khamosorionlu kaya mezarlarının bulunduğu bir nekropolis bulunmaktadır. Bunlardan dor sütunlu anıtsal mezar iki odalıdır ve giriş holü bulunmaktadır. Mezarın girişinde iki arcosoliumlu ve iki basit khamosorion, odalardan birinde üç tekneli arcosolium, iki lahit biçimli khamosorion ve diğerinde ise üç basit khamosorion bulunmaktadır.⁴⁶⁷ Buradaki mezarların mimarisine bakıldığında, ilk kullanımın Epiktetos'un Pergamon hakimiyeti altında bulunduğu dönemde, Attaloslara bağlı olan yerleşimciler, belki de yöneticilere ait olduğu düşünülebilir.

Bu yapı, bölgedeki en anıtsal Hellenistik mezardır ve imparatorluk döneminde kullanım görmeye devam etmiştir. Önce Kybele, ardından Agdistis kültünün önemli merkezleri olan Midas Kenti çevresinde bulunan bu nekropolisler, Nakoleia kontrolündeki diğerlerine göre farklı bir konuma sahiptir. Söz konusu kentin, önce

⁴⁶⁵ Ibid, s.119 vd.

⁴⁶⁶ Texier, Delos'taki Isis tapınağının bu mezar ile benzer özelliklere sahip olduğunu, bu nedenle mezarın en geç Hellenistik dönemde inşa edilmiş olması gerektiğini öne sürmüştür, bkz. Texier, 1893, s.158. E. Haspels, 1971, s.151.

⁴⁶⁷ E. Kortanoğlu, 2008, s.96, lev.204 – 212.

Kybele, ardından Agdistis kültlerinin haç merkezi olması, Aizanoi'daki Meter Steunene ve Pessinus'taki Kybele kutsal alanlarının çevresinde oluşan nekropolislerle kıyaslanabilir.⁴⁶⁸

Midas Kenti'nin 20 km güneyinde, bugünkü Han ilçesine bağlı Akhisar Köyü'nde ise on bir adet tek odalı mezardan oluşan bir nekropolis bulunmaktadır. Seyitgazi'nin 33 km güneyinde yer alan ve Nakoleia'nın kontrol ettiği bölgenin sınırında bulunan Yapıldak'ta üç adet tek odalı, beş adet arcosoliumlu mezardan oluşan bir nekropol tespit edilmiş, bu yerleşimin hemen 4 km kuzeydoğusunda Dübecik Mevkii'nde dört adet tek odalı mezar, iki adet de arcosoliumlu mezar tespit edilmiştir.⁴⁶⁹

Kırka'ya bağlı Güllüören Mevkii'nde altı tek odalı mezar odası, altı arcosoliumlu mezar, on dört basit khamosorion mezar'dan oluşan geniş bir nekropolis bulunmaktadır. Kırka'nın Büyükyayla Köyü'nün 3,5 km güneyinde, 78 adet lahit formu khamosorion ve üç adet arcosoliumlu mezardan oluşan nekropol, dağlık bölgenin büyük ölü gömme alanlarından biridir.⁴⁷⁰ Yine bu çevredeki Şükranlı Köyü'nde sekiz adet oda mezardan oluşan ve MS 4 – 5. yüzyıllara tarihlenen bir nekropol bulunmaktadır.⁴⁷¹

Bu örnekler Hellenistik Dönem'den Geç Antik Dönem'e kadar, dağlık bölgedeki hâkim ölü gömme geleneğini kaya mezarlarının teşkil ettiğini göstermektedir. Nakoleia'nın sosyo-politik gelişiminde, dağlık ve izole bölgelerde bulunan köy ve kabile yerleşimlerinin durumundan bahsetmiştik. Çoğunun yakınlarında yer alan kale

⁴⁶⁸ Aizanoi'daki Meter Steunene kültü ve ölü gömme gelenekleri ile ilişkisi için bkz. syf. 94 -97.

⁴⁶⁹ Ibid, s.98.

⁴⁷⁰ Ibid, s.101.

⁴⁷¹ Ibid, s.95.

yerleşimlerinden köklerinin Phryglere kadar uzandığı anlaşılan bu yerleşimlerde yaşayan yönetici ya da varlıklı kesimlerin bu mezarlara gömüldüğü düşünülebilir. Nekropolislerin boyutları ile yerleşim yerlerinin büyüklüğü doğru orantılı olmalıdır. Nihayetinde, bir katoikia olan Meiros'un bulunduğu Kümbet, bölgenin en büyük nekropolislerinden birini teşkil etmektedir. Yerleşimi çevreleyen Asmacık Tepesi, Azıni, Körestan ve Deliklikaya nekropolislerinde toplamda oda sayıları ve mezar tipi değişen otuz kaya mezarı bulunmaktadır.⁴⁷²

Solon'un mezarı olarak bilinen ve söz konusu nekropoller içindeki en anıtsal mezar olan yapı, bu bölgenin önemli bir yerleşim olduğu fikrini daha da güçlendirmektedir. Art arda iki odadan oluşan söz konusu mezarın arkadaki odasının Phryg döneminde oyulduğunu, ardından Roma döneminde ön oda ve rölyefleirnin işlendiği düşünülmektedir.⁴⁷³ Tüm bunlara karşın Nakoleia'nın merkezi olan Seyitgazi'de yalnızca iki adet kaya mezarı tespit edilmiştir.⁴⁷⁴

Kaya mezarlarında tespit edilen isimler Hellen ve yerel kökenlidir. Bunların arasında Tateis, Bouzes, Papias, Papas, Babis gibi yerli isimler bulunmaktadır. Bunun yanında, Homeros, Gorgos, Aleksandros ve Solon gibi önemli Hellen figürlerden esinlenerek kullanılan isimler de bulunmaktadır.⁴⁷⁵ Bu epigrafik veriler, bölgede yaşayan insanların Hellen kültürüyle tanıştığı, özellikle kırsaldaki yönetici kesmin Hellenleştiğini göstermektedir. Az sayıda olan Hellen ve Latin nüfusun gömü biçimi olarak kaya mezarlarını kullanıp kullanmadığı kesin olarak söylenemez ancak bu kırsal bölgenin

⁴⁷² Ibid, s.99 – 101.

⁴⁷³ Ibid. s. 59.

⁴⁷⁴ Ibid, s. 94.

⁴⁷⁵ E. Haspels, 1971, s. 307 – 312 No. 30 – 37.

büyük ölçüde yerel nüfustan oluştuğu göz önünde bulundurulursa, bu yoğunlukta kullanılan bir mezar türünün daha çok bu yerli nüfus tarafından, özellikle bu nüfusun varlıklılarınca tercih edilmiş görünmektedir. Kotiaion ve Nakoleia'nın demografik verileri ve kentlerin toplumsal dönüşümleri ile, söz konusu bölgedeki ölü gömme gelenekleri ve mezar tiplerinin kullanımı örtüşmektedir.

4.3.2. Ölüm Algısı, Hatıra ve Yas

Phrygler, uygun fiziki koşullar bulduklarında kaya mimarisini kullanmaya çekinmemişlerdir. Bu durum onların dinsel yaşantısına da uygun bir anlama sahiptir. Tanrıça'yla özdeşleştirilen dağ ve mağara epifanileri, kayalara oyulmuş kaleler, mezarlar ve tapınaklarda somutluk bulmuştur. Bu bölgedeki iki büyük kent olan Kotiaion ve Nakoleia'nın merkez ve yakın çevresi dışında, kırsalda, özellikle vadilerde yaşayan büyüklü küçüklü topluluklar, merkezileşmeye karşı direnirken, Zomia Modeli'nde olduğu gibi, yazının kullanılmasına karşı da direnmişlerdir. Her ne kadar Hellenizmin başarısıyla MS 2. yüzyıldan itibaren yazılı belge sayısında hatırısayılır bir artış gerçekleşse de yazının kullanımındaki bu artış, Epiktetos'un sınır bölgelerine göre oldukça geç yaşanmıştır. Yazıtların yoğunluğu da bu nedenle azdır. Dildeki ve politikadaki tutuculuk, dinsel düşüncede de yer bulmuştur. Nakoleia ve Kotiaion'daki kültlerin çoğu Phrygia'nın yerel tanrı ve tanrıçaları etrafında şekillenmiştir. Dinsel düşüncenin doğal kategorilerinden biri olan ölüm düşüncesi de bu dinsel temelde algılanmış olmalıdır. Yazılı metinlerin birkaçında karşılaştığımız manzara, dinsel yapının geri kalanı gibi Hellen ve Anadolu kültürünün etkisi izlenmektedir.

Dorylaion'da olduğu gibi burada da ölüm geleneğinin içinde Moiralar ve Erinneleer önemli yer tutar ve yeraltı "Hades" olarak ifade edilir.⁴⁷⁶ 3.yüzyılın ikinci

⁴⁷⁶ K9.

yarısına ait olan, Kyrilla adında, genç yaşta ölen bir kızın mezar taşında da Moiralardan ve Erynnelerden, Hades'in yardımcıları olarak bahsedilmektedir. Vakitsiz ölüme yöneltilen kötücül özellik burada da görülmektedir. Yazıtın ilginç yanı Hristiyanlara ait olmasıdır.⁴⁷⁷ Burada, tektanrılaşma sürecindeki senkretizm örneği görülmektedir ve diğer dünya inancının değişimindeki direnç de belirgindir.

Bazı istisnalar da bulunmaktadır. Bu yazıtta “*bizim dünyamızda yaşayıp umuda döndü*” cümlesi, dönem insanının ölüm algısını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Ölüme genellikle biçilen kötücül nitelik, burada “umut” kavramıyla özdeşleştirilmiştir. MS 2.yüzyıla ait olan bu mezar taşı, bölgedeki insanların *psykhe*'nin varlığını, bir eskatoloji ile bağdaştırdığını göstermektedir. Ruhun, olması gereken yere dönmesi, ayrıca semitik bir inanç gibi görünmektedir. Bu yüzyılda imparatorluk topraklarında gerçekleşen dinsel dönüşüm, çeşitli gizem dinleri, bölgede etkili olan montanizm gibi darklı dinsel grupların varlığı, bu düşüncenin oluşmasını sağlamış olabilir.⁴⁷⁸ Yine başka bir mezar taşında hatıranın sonsuzluğu vurgulanmıştır.⁴⁷⁹

Ölümün nedeni olarak “kader” kavramı ön plana çıkar ki bu, bazen Moiralar ile ifade edilir.⁴⁸⁰ Bunun yanında, genç yaşta ve ani ölümlere neden olan şey kötücül ruhlardır. Aşağıda bir defa daha üzerinde duracağımız Stratonike'nin mezar taşında, kadının ölümünün nedeni habis bir ruha yüklenmiştir. Dolayısıyla kadının bir

⁴⁷⁷ K45.

⁴⁷⁸ K12

⁴⁷⁹ K66.

⁴⁸⁰ K58.

hastalıktan öldüğü ihtimali oldukça kuvvetlidir.⁴⁸¹ Sıradışı bir ölümün farklı şekilde yorumlanması da dağlık bölgedeki nadir konuşan mezar örneklerinden biridir ve “*selam sana çok kutsal mutluluk!*” şeklinde seslenerek başlamaktadır. Buradaki “*tanrıların ışığını yansıtıyor*” sözü, bir yıldırım ile ölüm örneği olabilir. Yukarıda görüldüğü gibi, bu şekilde ölümlere tanrısallık atfedilmekte ve mezar da bir altar işlevi görmektedir. Ardından gelen bereket temennisi de Zeus Bronton ile bağlantısını kuvvetlendirmektedir.⁴⁸²

Ayrıca, Dorylaion ile Nakoleia arasında kalan bölgede görülen adak mezar taşları, Nakoleia’nın kuzey sınırlarında da bulunmaktadır. Bu, adak mezar taşları, Dorylaion’daki örneklerde olduğu gibi Zeus Bronton içindir.⁴⁸³ Bu tür mezarlarda hem ölünün ruhunu hem de tanrıyı onurlandırma bulunmaktadır. Kotiaieion’da tespit edilen bazı mezar taşlarında Epiktetos’ta fazlaca gördüğümüz yaşarken yaptırılan mezar taşlarına ilave olarak bir istisna bulunmaktadır. Bu yazıtlarda, taşın sağ olan kişilerin anısını yaşatmak için yaptırıldığı belirtildikten sonra, bu taş, ölen bir ya da birden fazla kişinin onuruna adanmıştır. Bir örnekte Paplos ve ailesi, mezar yapılırken yaşıyor olduğu tahmin edilebilir, merhum büyükbaba ise bu vasıta ile onurlandırılmıştır.⁴⁸⁴ Aynı durumla Helene ve Apollas’ın mezar taşında da karşılaşılmaktadır. Mezar yapıldığı sırada Helen hayattadır. Apollas’la olan çocukları da ölmüş olan babalarını onurlandırmışlardır.⁴⁸⁵

⁴⁸¹ N5; ölümün sebebinin kötücül ruhlar olduğunu ifade eden yazıtlar için bkz. D21, D33, ayrıca bkz. syf.178.

⁴⁸² N48; Epiktetos’taki yıldırım ile ölümler için bkz.

⁴⁸³ N2 – N3.

⁴⁸⁴ K19.

⁴⁸⁵ K21.

Kişiler, öldükten sonra da yaşarken sahip olduğu ya da kendisine yüklenen niteliklerle anılmıştır. MS 1.yüzyıla tarihlenen bir mezar taşında Diomedes'in mezarında erdemli yaşamından ötürü karısı tarafından onurlandırıldığı belirtilmektedir.⁴⁸⁶ Varlıklı bir aileye ait olduğu açık olan bir başka mezar taşında Claudia isimli bir kadın için “tanrısal” denilmektedir. N6 numaralı yazıtta ise mezarın sahibi “dürüst ve yürekli” olarak nitelendirilmiştir. Aizanoi’da az gördüğümüz ölen kişiye methiyeler burada daha yaygındır. “Kıymetli” sıfatı buna bir örnektir.⁴⁸⁷ Bir başka örnek ise “onurlu” olarak nitelendirilen Nana’nın, “namusuyla” yaşamasının bir erdem olarak vurgulanmasıdır. Yazıttan anlaşıldığı kadarıyla Nana, kocasının ölümünden bir süre sonra ölmüştür.⁴⁸⁸

Ölen kişinin nasıl ve kaç yaşında öldüğü, yas sürecini doğrudan etkileyen kategorilerdir. Dorylaion’da olduğu gibi dağlık bölgede de bu durum mezar taşlarında ifade edilmiştir. Bu durum, bazen “vakitsiz ölen” şeklinde tek bir tümceyle, bazense yasın ve acıyı dışavuran mezar şiirleriyle dile getirilmiştir.⁴⁸⁹ Bu süreçlerle ilgili önemli ayrıntılar veren mezar taşlarından biri, henüz fetüsken kaybedilen Matrona isimli bir bebeğe aittir. Hellen ve Roma ölü gömme geleneğinde üç yaşından küçük çocuklar için cenaze töreni düzenlenmesi yasaktır. Bu yasağın delindiği çeşitli bölgelerde tespit edilen

⁴⁸⁶ K2.

⁴⁸⁷ K8.

⁴⁸⁸ K73; Buradaki durum, D32’de ardı ardına ölen Cornelius ve Beronike’yi anımsatmaktadır. K55 – Ölen kişinin yaşamıyla olan ilişkisi, Aizanoi ve Dorylaion’da gördüğümüz gibi, askerlik gibi bir meslek olduğunda daha fazla vurgulanmaktadır. Bu mezar taşında imparatorluk muhafızı Phileton’un “koruduğu toprakta” yattığı söylenmiştir, Bkz. K55.

⁴⁸⁹ K7.

mezar taşlarından bilinmektedir. Kütahya Müzesi'nde bulunan K30 numaralı mezar taşının sahibi henüz doğmamış bir çocuktur. Bu dokunaklı yazıt Matrona'nın ağzından yazılmıştır ve ebeveynlr Tryphon ile Eutykhia'nın duygularını ifade eder. Anne üç aylık hamileyken bebeğini kaybetmiştir. Şiirin sonunda Matrona'ya “*vakitsizce ölen iyi evlat, bilmezsün kötünün ya da iyinin yükünü*” şeklinde seslenilmiştir. Bu da bölgede yaşayan insanların, bebeğin günahsız ve kişiliklerden arınmış bir varoluş olarak gördüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, henüz 3 aylıken dahi bir bilince sahiptir, benimsenmiş ve anısı için ağıt yakılmıştır.⁴⁹⁰

Ebeveynlerin ölen çocukları için tuttıkları yasta, akıttıkları gözyaşlarından bahsedilmiştir.⁴⁹¹ Bu tür yasların yazıtlara yansımına bir örnek de Aslanapa'da tespit edilen Kyrilla'nın mezar taşıdır. Burada ölen kişi en küçük çocuktur. Aizanoi ve Dorylaion'daki örneklerde gördüğümüz gibi evlilik çağına gelemeyen ölmüş kız için “evlilik yatağı hazırlayamamak” acıyı ifade etmek için kullanılmıştır. Erynneler'e “kanlı”, Hades'e de “merhametsiz” denilmiştir.⁴⁹² Seyitgazi'nin Söğüren köyünde tespit edilen bir mezar taşında, ölen çocukları için yas tutan ebeveynler görülmektedir. Bu mezar taşı, Aizanoi'da örneğini gördüğümüz konuşan taşlardandır. Mezar taşı kendi dilinden “evlatları için göz yaşları döken anne – babaya acıdım” şeklindeki duygu ifadesi ise nadir görülen bir örnektir.⁴⁹³

⁴⁹⁰ K30; bebek için yaptırılan bir başka mezar taşı için bkz. K36.

⁴⁹¹ K65.

⁴⁹² K45; krş. A414, M3, D21; sonuncusu K45 ile oldukça benzerdir, burada da 12 yaşında ölen bir çocuğun “gelin yatağını kurulmadan” şeklinde ölümünün zamansızlığı vurgulanmıştır ve ayrıca ölümün sorumlusu olarak kötü ruhlar gösterilmiştir.

⁴⁹³ N4.

Yalnızca bebek ya da çocukların değil, evli olsa dahi, genç ölen eşler için de ağıtlar yakılmıştır. Seyitgazi'deki külliyyede tespit edilen bir mezar taşı, Hieros'un genç yaşta ölmüş eşi Stratonike için tuttuğu yası anlatmaktadır. Yazıtta, adamın karısını çok özlediği, çok ağladığını ve yaşamının sonuna kadar ağlamaya devam edeceğini ifade etmektedir. Mezar taşında kadının özelliklerinden bahsettikten sonra ona bir çocuk vermediği için olan veryansını dile getirilir. Bununla birlikte, bu mezar taşı, acının ifadesinde belki de Epiktetos'taki en keskin şiiirdir. Ölümünden sonra, geride kalanların durumu *“kocasına büyük bir hüznün, boş bir ev, ailesine keder ve akan gözyaşları bıraktı”* şeklinde ifade edilmiştir. Metindeki hayret duygusu, ölümün aniliğini vurgular şekilde yoğundur.⁴⁹⁴

Mezar, kişinin anısını yaşattığı kadar, aynı zamanda onun ruhunun yaşayanların dünyasına sızmasını engelleyen, bazen de geçmelerine izin veren bir kapı niteliğindedir. Ölünün ve geride kalanların esenliği için, gerekli ritüeller gerçekleştirilmeli ve uygun bir mezar yapılmalıdır. Dolayısıyla bu mezarın korunması oldukça önemlidir. Mezar soygununun ya da mezara fiziksel zarar verilmesinin yarattığı maddi tahribatın ekonomik yönü de önemli olmalıdır. Bunu engellemek için bazı mezarlarda bedddua formülleri kullanılmıştır. Söz konusu beddualardan bazıları doğrudan tehdittir. Örneğin Kütahya'da tespit edilen bir mezar taşında *“Her kim bu mezara el uzatırsa kendisi felakete uğrasın!”* yazmaktadır.⁴⁹⁵ Bir başka mezar taşında da *“Her kim ki bu mezara zarar verirse, zamansız kötülükler onu sarsın.”* İfadesi yer almaktadır.⁴⁹⁶

⁴⁹⁴ N5.

⁴⁹⁵ K5

⁴⁹⁶ K49, buna benzer bir başka beddua için bkz. K64 ve N69.

Uyarıların yalnızca kişilere değil, kişilerin yakınlarına da yapıldığı görülmektedir. Bir mezar taşında “*Her kim ki bu mezara zarar verecek olursa, kenti evlatlarından bulsun*” şeklinde bir beddua bulunmaktadır.⁴⁹⁷ Nakoleia’da tespit edilen bir mezar taşında da mezar karşılığında verilecek olan tazminatın, mezarı tahrip eden kişinin çocuklarından alınacağı yazmaktadır.⁴⁹⁸

Bir başka yazıtta, mezara zarar veren kişi ““*Her kim ki bu mezara zarar verirse, vücudu su toplansın ve yatağında ağırlaşsın.*” bir hastalıkla tehdit edilmiştir. Bazı beddualarda tanrı ve tanrıçalar doğrudan cezalandırıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nakoleia’nın kuzey sınırı olan Ovacık’ta tespit edilen bir mezar taşında “*Eğer biri bu mezara zarar verirse, tanrının gazabına hazır olsun.*”⁴⁹⁹ Yapıldak’ta bulunan bir yazıtta ise “*Eğer bu mezara saygısızlık eden olursa, Penteus ve Tantalos’un yargısına katlansın*” ifadesi yazılarak mezar soyguncuları diğer dünyadaki kötülüklerle korkutulmaya çalışılmıştır.⁵⁰⁰ Yazılıkaya’da tespit edilen bir bomosta “*Eğer biri buraya zarar verirse, tanrıçanın gazabına uğrasın, çocukları yetim kalsın ve yalnız bir yaşam sürsün*” yazmaktadır.⁵⁰¹ Fakat burada söz edilen tanrıçanın Ana Tanrıça mı yoksa başka bir tanrıça mı olduğu belirsizdir.⁵⁰²

⁴⁹⁷ K52

⁴⁹⁸ N65

⁴⁹⁹ N51; Benzer beddua için Orhaniye’de tespit edilen yazıt, N60

⁵⁰⁰ N57.

⁵⁰¹ N63.

⁵⁰² Aizanitis bölgesinde tespit edilen bir yazıtın bedduasında adı geçen Hekate için bkz. A421; Mezar taşlarında yalnızca beddualar değil, temenniler de bulunmaktadır. Kyrilla’nın mezar taşında, mezarı yaptıranların “*tanrı bizleri doğru yoldan ayırmasın*”

4.3.3. Ölüm ve Toplumsal Kurumlar

Ölümün toplumun kurumlarıyla ile olan ilişkisine dair bazı ipuçlarını mezar taşlarından edinebilmekteyiz. Ölümün din ile ilgili olan yakınlığı, yukarıda gördüğümüz üzere, bazı tanrı ve tanrıçaları, dolayısıyla kültleri ölü gömme geleneğinin içine dahil etmektedir. Burada örneklerini verdiğimiz Erinneler, Moiralar, Hades, Tantanos, Tanrıça ve Zeus Bronton gibi kutsal varlıklar, ölümle doğrudan ilişkilendirilmiştir. Ölümün sebepleri de kötü ruhlar ve kadere dayandırılmıştır.

Seyitgazi’de tespit edilen bir mezar steli bölgede nadir bulunan bir durumu ifade etmektedir. Burada anne babası Syria’da ölmüş olan Zosime’nin, mezarının kendi memleketinde bulunduğu vurgulanmaktadır. Kendi memleketinde ölmenin antik dönem insanı için öneminden önceki bölümlerde bahsedilmiştir.⁵⁰³ Buradaki ilginç bir nokta daha mezarı yaptıranın “*Attobus’un mezarının çevresinde, dinsel gerekliliklere uyarak senin için bir anıt diktim*” demesidir. Attobus’un kim olduğu belli değildir ancak mezarın bu kişinin mezarının çevresinde konumlandırılması, onun aile ya da kabile için önemli biri olduğunu göstermektedir. Üstelik bunu yaparken “dinsel gerekliliklere uygun olarak” demesi, belirli bir grubu ifade ettiği yönünde şüphelenmeye neden olmaktadır.⁵⁰⁴ Dinsel

şeklinde bir temennide bulunmaları ölüm ile kalanlar arasındaki ilişkiyi ve ölüm – yaşam döngüsünde Hristiyanlıkla birlikte gelen dönüşümü göstermesi açısından önemlidir.

⁵⁰³ krş. D39.

⁵⁰⁴ Şarhöyük Arkeolojik Kazıları bilimsel danışmanı Mahmut Bilge Baştürk ile yaptığımız bir söyleşide, Taciser Tüfekçi Sivas’ın kazı başkanlığı döneminde gerçekleştirilen nekropolis çalışmaları sırasında, merkez bir mezarın çevresinde konuşlanmış dairesel bir mezar grubunun tespit edildiğinden bahsedilmiştir. Bu alanda çalışmaların yarım kalması, söz konusu mezar grubunun ne olduğu ve neden bu şekilde

düşünce ve din kurumu ile ölüm arasındaki bir başka ilişki de Kızılsaray’da tespit edilen bir mezar taşında görülmektedir. Birinci ağızdan ikinci tekil kişiye seslenen mezar taşı, “Hoş şeyler söyle! Kutsal yerlerden haber getir!” şeklinde seslenmektedir. Böylece dindarlığın, ölüm ile yaşamın ektileşiminin hatıra yaşadığı sürece sürekli olduğunun bir göstergesini temsil etmektedir.⁵⁰⁵

Ölümün günlük yaşam ve akrabalık ilişkileri ile de yakın bağı bulunmaktadır. Gömü ve ritüel vazifelerini yerine getirmek, aynı zamanda ölen kişinin ya da kişilerin yakınların sorumluluğundadır. Seyitgazi’nin Değişören köyünde tespit edilen bir mezar taşında, annesi için mezar yaptıran çocuk, bunun bir ödev olduğunu “*Çünkü bir çocuk, annesini onurlandırmasıya kadar, ebedi şükranlarını sunmalı*” şeklinde vurgulanmıştır.⁵⁰⁶

Bu yalnızca birinci dereceden akrabalar değil, sütevatlar, köleler ve ikincil akrabalıklar için de geçerlidir. Aslanapa’da tespit edilen mezar taşı Aleksandros’un süt kardeşleri içindir. Kotiaecion’un güneybatı bölgesinde, özellikle Aizanitis bölgesine yakın bir bölge olmasından kaynaklı, sütevat kurumu burada da gelişmiş görünmektedir.⁵⁰⁷ MS 2. yüzyıla ait olan bir mezar taşında, Eutykhios Loukanos’un birden fazla olan sütbabası

konumlandığı konusunda kesin bir şey söylememizi engellemektedir ancak bu yazıtta, Attobus’un mezarının çevresini ifade ederken dairesel bir çevre anlamına gelen “ἀμφί” kelimesinin kullanılması bu anektodu aktarma ihtiyacını doğurmuştur.

⁵⁰⁵ N55; Epiktetos’taki diğer kentlerde tespit edilen ve dindarlığın ve geleneklerin vurgulandığı mezar taşları ile krş. A9, A72 D63, D66.

⁵⁰⁶ N1

⁵⁰⁷ K3.

için mezar taşı yaptırdığı görünmektedir.⁵⁰⁸ Kuyucak'ta tespit edilen bir mezar taşında ise iki kardeş, sütkardeşleri için mezar taşı yaptırmıştır.⁵⁰⁹

Bir aile mezar steli olan K56'da, Aurelius Artemidoros'un karısı, çocukları ve torunları için söz konusu mezar taşını yaptırdığı vurgulandıktan sonra, yine kendi çocukları Dioklea, Eutykhos ve Medios, damadı Trophimos, gelini Ammias'ı saydıktan sonra "tüm yasal çocuklarını onurlandırdı" tabiri geçmektedir. Burada, Aurelius Artemidoros'un saydıkları dışında, evlatlık ya da treptoslarından mı bahsettiği yoksa yazıtta geçen kişileri mi vurguladığı belirgin değildir. Bunun yanında damadın adının *Trophimos* olması, burada bir sütevlalık olgusunun olduğu ve söz konusu sütevladın hanenin kızlarından biriyle evlenebildiğini göstermektedir.⁵¹⁰ Seyitgazi ilçe merkezinde tespit edilen bir mezarda geçen "kendi yasal torunu" ifadesi, evlatlığın ve sütkardeşliğin bölgede bulunduğunu göstermektedir.⁵¹¹

Dağlık bölgedeki akrabalık ilişkileri, Eskişehir ve Örencik Ovalarından daha yoğundur. Bu mezar taşında Menophas, mezar taşını hem kardeşi Mnesas hem de amcası Trophimos için yaptırmıştır.⁵¹² Bir başka yazıtta da Claudia'nın amcası Atticus için mezar taşı yaptırdığı görülmektedir.⁵¹³ Appes isimli bir kadın yaptırdığı bir mezar taşında,

⁵⁰⁸ K29.

⁵⁰⁹ N9

⁵¹⁰ K56.

⁵¹¹ N43.

⁵¹² K7.

⁵¹³ K50.

kadının eşi ve çocuklarının yanında, damadının da ismini anmıştır.⁵¹⁴Bir örnekte mezarda adı geçenler arasında “yenge” ve “kuzen” de bulunmaktadır.⁵¹⁵

⁵¹⁴ K8.

⁵¹⁵ K77.

SONUÇ

Phrygia'nın batı sınırını oluşturan Aizanitis Bölgesi, Epiktetos kentleri arasında Pergamon'un etkisine en açık olanıydı. Burada tapınak çevresinde tespit edilen mezar taşları ve kentin batısında tespit edilen dairesel mezar, Hellen-Makedon yerleşimcilerin MÖ 3. yy'den itibaren bölgede bulunduğunu göstermektedir. MÖ 3. yüzyılın sonları 2. yüzyılın başlarında tapınak topraklarının kleros arazisine dönüştürüldüğü ve bu arazilere pergamonlu kolonicilerin yerleştirildiği hem arkeolojik verilerden hem de klasik kaynaklardan anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bölgeye Roma egemenliği geldiğinde, burada bir gurup Hellen-Makedon yerleşimci bulunmaktaydı. Fakat kentte gerçekleştirilen kazılar sırasında, tapınak çevresinde tespit edilen Hellenistik evlerle aynı zamana tarihlenen, daha kalitesiz basit seramiğin bulunduğu bu mekânlar Penkalas Nehri'nin diğer tarafında Aizanoi'un yerlilerinin yani Phrygialıların bulunduğunu göstermekteydi. Strabon Aizanoi kentinden bahsederken, bölgede göçmenlerle yerlilerin bir arada yaşadığını ifade etmektedir. Hellenistik dönemde bu yerliler henüz okuma-yazma öğrenememiş kent yaşamına uyum sağlayamamıştır. MÖ 1.yüzyıla gelindiğinde ise Aizanoi bir polise dönüşmüş ve Hellen-Makedon nüfus, kentin yönetici sınıfını oluşturmuştur.

Dorylaion'un tarihsel gelişimi de Aizanoi'a oldukça yakındır. Burada bulunan en erken yazıt MÖ 2. yüzyıla tarihlenmiştir ve Makedon bir askere ait olduğu düşünülmektedir. Ancak Pergamon ya da Bithynia hâkimiyetinde, Dorylaion topraklarının kolonileştirildiğine dair başka bir kanıta rastlanmamıştır. Bunun yanında Dorylaion'un batı ve kuzeybatı ile olan ilişkisi Şarhöyük'ün Hellenistik tabakalarından ve çevrede tespit edilen Bithynia sikkelerinden anlaşılmaktadır. MÖ 1. yüzyılın sonlarına doğru Dorylaion'un Cicero'nun *Pro Flaccus* söylevindeki görüntüsü, meclis ve arşiviyle kendi karar mekanizmalarını işletebilen bir kenttir. Fakat bu görüntünün aksine bu döneme ait herhangi bir epigrafik kayıt bulunmamaktadır. Dahası, kentin en erken

kamusal yazıtı MS 65 yılına aittir. Bu noktada, yönetici bir nüfusun varlığı bilinse de halkın Hellenistik eğitimle henüz tanışmadığını, tanışsa dahi kitlelere yayılmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bunun yanında Şarhöyük Nekropolisi'nde yapılan çalışmalar, kremasyon geleneğinin kentte Aizanoi ile aynı zamanlarda kullanılmaya başlamıştır. MS 1.yüzyılda Dorylaion kendi sikkelerini basan bir Phrygia kentine dönüşmüştür. Bu tablo, MÖ 2 – 1.yüzyıllarda bölgede Hellen, Phrygialı ve az sayıda Latin nüfusun bulunduğu söylenebilir.

Dağlık bölgenin Hellenistik dönemleri hakkında ise daha azını bilmekteyiz. Yalnızca Midas kenti çevresinde bulunan bir grup yerleşimcinin ve Agdistis Tapınağı'nın Attalos hanedanlığı döneminde yeniden inşa edildiği bilgisi, Hellen-Makedon yerleşimcilerin vadilerdeki önemli stratejik noktaları tuttuğunu göstermektedir. Buna göre Kotiaieion ve Nakoleia kentlerinin egemenlik alanında, az sayıda Hellen-Makedon yönetici ile bölgenin yerli nüfus bulunmaktaydı. Hatta bu bölge Epiktetos içinde “Hellenistik dönemde Phrygler yaşadı” yorumunu en az kuşkuyla yapabileceğimiz yerdir.

Phrygialıların, Hellen kültürüyle Makedon egemenliği sırasında tanıştığını söylemek bir anakronoloji olur. Uzun süre Lidya ve dolayısıyla Hellen kültürünün etki alanında kalmış olan bu bölgelerde, özellikle görece gelişmiş yerleşimlerde yaşayan insanların, bu kültürden etkilenmemesi mümkün değildir. Fakat Makedon egemenliği ile birlikte Hellenizm sistematik bir şekilde ve tüm kurumlarıyla bölgede etkili olmaya başlamıştır. Hellenleşme Aizanitis bölgesinde Epiktetos'un diğer yerlerine göre daha hızlı gerçekleşmiştir. Aizanoi'dan sonra Dorylaion'da kurumsal yapısını hızla oluşturmuştur. Fakat izole olan dağlık bölgede yaşayan insanlar hem merkezleşmeye hem de eğitime karşı direnç göstermiştir. Öyle ki bu bölgedeki merkezleşme sıkıntısı ancak Roma'nın güçlü müdahalesiyle ve Nakoleia kentinin etki alanının ve gücünün geliştirilmesiyle sağlanmıştır.

MS 1.yy’la birlikte Latin yerleşimciler bölgeye gelmeye başlamıştır. Bu Latin topluluklar, tespit edilebildiği kadarıyla iki katagoride ele alınabilir. Bunlardan ilki İtalya’dan bölgeye gelip toprak sahibi olan Latin kolonicilerdir. Bu aileler daha çok Dorylaion ile Aizanoi topraklarında ve Yukarı Porsuk Vadisi’nde görülmektedir. İkinci grup ise imparatorluk mülkü olan tapınaklara yerleştirilen ve bölgede çeşitli memuriyetler ile buraların işletmesinden sorumlu kişilerdir. Bu durum en fazla Epiktetos’un iç ve dağlık bölgelerinde, özellikle Nakoleia’da görülmektedir. Bunun nedeni, bu bölgenin çok sayıda kabilenin arasında parçalanmış olması ve bu kabilelerin devlet otoritesine karşı direnmesidir. Bu durum bölgesel bir koruma refleksi ya da imparatorluğa bir başkaldırıdan değil, söz konusu kabilelerin içe kapalı muhafazakar ve kendi aralarında mücadele içerisinde olmasıdır.

Çalışmanın başında dağlık bölge, değerlendirilmesi için model olarak sunduğumuz Zomia örneğinin barındırdığı toplumsal şartlar ile örtüşmektedir. Epiktetos içinde bölgeler arası ortaya çıkan bu ayrım kent ve çevrelerinin toplumsal gelişiminde etkili olmuştur. Latin ailelerin girebildiği bölgelerde hemen ardı sıra yaşanan göçlerle birlikte kozmopolit bir yapı ortaya çıkmıştır. Ancak bu durum dağlık bölge için geçerli değildir. MS 1. ve 3. yüzyıllar arasında roma egemenliği altında tüm bölgede bir kalkınma süreci yaşanmıştır. Romanın egemenlik politikasının aracı olarak kullanılan Hellenistik kurumlar ve eğitim, bölgede yayılmaya ve halk da bu değişime yavaş da olsa ayak uydurmuştur.

Batı ile etkileşimie daha açık olan Aizonoi’da MS 1. yüzyıl itibarıyla epigrafik belgelerde ciddi bir artış gerçekleşmiştir. MS 2. yüzyıl ise bu kentin en parlak olduğu dönemdir. Ancak politik açıdan da en karışık olduğu dönem olan bu dönem itibarıyla, daha önceki yönetici sınıf olan aileler kentin tarihinden çekilmeye başlamış ve Latin kökenli kişiler yönetimde söz sahibi olmaya başlamıştır. Dorylaion ve dağlık bölgede epigrafik geleneğin gelişimi biraz daha fazla zaman almış ve MS 2. yy sonlarına doğru

bu bölgede merkezi bir kültür çatısı altında toplanmaya başlanmıştır. Bithynia sınırında bulunan Dorylaion için bu süreç daha az sancılı olmuştur. MÖ 3. yüzyılın ilk yarısı, kentin en güçlü zamanlarıdır. Fakat bu dönemde dahi Dorylaion'daki kabilelerin sayısı on ikidir. Buna karşılık Aizonoi'da tespit edilmiş olan ve bizzat Roma tarafından şekillendirildiğini ya da onun güdümünde olduğunu düşündüğümüz üç kabile bulunmaktadır. Dağlık bölge ve Eskişehir Ovası'ndaki bu kabile fazlalığını göz önünde bulundurursak, Aizonoi kentinin merkezden taşraya doğru geliştiğini Epiktetos'un diğer bölgelerinde ise taşradaki kabilelerin birleşerek merkezleri güçlendirdiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte Dorylaion kabileleri yönetime katılır durumdadır ve birlik içinde görünmektedir. Dağlık bölgede ise kabileler devlete karşı direnç hâlinde ve ancak baskıyla bu tavırları giderilmiştir.

Bu tarihsel süreç içinde en fazla göç alan kentler Aizonoi ve Dorylaion'dur. Phrygia'nın çeşitli yerlerinden gelenler haricinde, Kuzey Suriye ve Levant bölgesinden buralara göçler gerçekleşmiştir. Bu kentlerde göçmenler çeşitli birlikler kurmuş ve kendi avantajlarına örgütlenmişlerdir. Tüm bunlara karşılık Epiktetos, Batı Anadolu genelinde göçmen sayısının oldukça seyrek olduğu bir bölgedir.

Bu koşullar göz önünde bulundurulduğunda, Phrygia Epiktetos'un Phrygialılar, Hellen – Makedon topluluklar, Latinler ve imparatorluğun farklı bölgelerinden gelen bir nüfusa sahip olduğunu söyleyebiliriz. Sınır bölgelerden içlere doğru gidildikçe demografik yapıdaki homojenlik azalmakta ve Phryg kültürü ile Phrygialı nüfus, demografik yapıda baskın hale gelmektedir. Phrygialı topluluklar her ne kadar Hellenizm etkisinde olsalar da kendi kimliklerinin ve kültürlerinin şaşırtıcı derecede farkındadır. Dağlık bölge ve Dorylaion çevresinde tespit edilen ve MS 2. ve 3. yüzyıllara ait olan bazı mezar taşlarında Yeni-Phrygce dua ve beddualar tespit edilmiştir. Bu mezar taşlarının ana metni Hellen dilindedir ve yalnızca beddua kısmı Phrygcedir. Bu durum, baskın kültür dilinin bilinmesi ve bu dilin kamu içinde önemli bir konuma sahip görünmesine rağmen,

özellikle dinsel yaşamda ve çok büyük ihtimalle günlük yaşamda Phrygialılar tarafından kullanılmaya devam etmiştir. Fakat Aizanotis'te tek bir Phrygce metin dahi tespit edilememiştir. Burada Pergamon döneminde başlayan ve çoktan dinsel yaşantıda devam eden sistematik asimilasyon başarılı olmuş görünmektedir. MS 2. yüzyıla gelindiğinde Aizanitis'teki Phrygialı yerlilerin Hellen dilinde konuşmuş olması yüksek bir olasılıktır.

Aizanitis'teki bu asimilasyon, Epiktetos'un diğer bölgelerine bakıldığında daha iyi anlaşılmaktadır. Bölgede yerel tanrı ve tanrıçalar çevresinde gelişen hatırı sayılır sayıda kült bulunmaktadır. Özellikle Dorylaion ve Nakoleia'da bu kültler, tapınım gördükleri yerlere göre şekil ve sıfat değiştirmiş, bölünmüş politik ve etnik yapının izlerini dinsel düşüncede yansıtmıştır. Özellikle Zeus Bronton, Hosios kai Dikaios ve Kotiaieion'da Theos Hypsistos ile Meter kültlerinin ağırlığı, onlardan arda kalan yoğun adaklardan anlaşılmaktadır.

Aizanitis'te de hâkim kültün Hellenistik Dönem öncesinde Meter olduğu düşünülmektedir ancak Pergamon egemenliği altında gelişen sistematik asimilasyon politikası, Meter'e karşı geliştirilen Pergamon Zeus'unun neredeyse bir kopyası, Zeus Aizanitis olarak kentin baş kültü olmuş, tanrıça çevresinde gelişen kült ise önemini korusa da Zeus'un gölgesinde kalmaya başlamıştır. Fakat kentteki yerlilerin Meter Steunene tapınımını bırakmadıkları da MS 2. yüzyılda tanrıça'nın Zeus ile ortak tapınım görmeye başlamasından anlaşılmaktadır. Bunun dışında, Aizanitis'te diğer kültlere ait az sayıda eser, bölgenin gitgide merkezi bir yapıya evrildiğini göstermektedir.

Epiktetos'un genelinde nüfus çeşitliliği ile mesleki çeşitlilik de paralel görünmektedir. Bölgenin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır ancak kentleşmeyle birlikte gelişen ticaret ve zanaat ile ilgili en fazla veri yine Aizanoi'da bulunmaktadır. Dorylaion'da çeşitli meslek gruplarının varlığı bilinse de Aizanoi kadar gelişmiş bir iç ekonomi göze çarpmamaktadır. Dağlık bölgenin ekonomisinin neredeyse

tamamı tarım üzerine kurulmuştur. Burada imparatorluğa ait toprakların işletilmesi üzerine gelişen bir ekonomi bulunmaktadır, dolayısıyla toplumsal yaşam da bu çevrede gelişmiştir. Bölgedeki önemli Latin aileler, yalnızca idarenin ve ekonominin değil, kültürel yaşantının da merkezidirler. Bu durum Dorylaion için farklı gelişmiştir. Kentte merkezi bir eğitimin bulunduğu, hatta kız çocukları için gymnasionların olduğu bilinmektedir. Bu kent, Aizanoi'un Hellenistik tasvirine rağmen, belki de Epiktetos kentleri içinde en az muhafazakâr olanıdır. Bunun nedeni, bölgenin önemli bir kültür sınırında bulunması olabilir.

Epiktetos'ta yaşayan insanların ölüm algıları ve ölüm gelenekleri de bu temel ve yaşantı çevresinde gelişmiştir. Bu hususta bazı ortak yanlar olduğu gibi farklılıklar da bulunmaktadır. Ölüm algısı Epiktetos'un tamamında neredeyse aynıdır. Bu bölgede yaşayan insanlar için ölüm, varlığın kazandığı bir başka formdur ve dolayısıyla bir geçiştir. Hellenleşmenin etkisiyle ya da belki de bize kalan bilginin genellikle eğitilmiş ve varlıklı kişilerce bırakılmasından dolayı, öte dünya daha çok Hellen dinsel düşüncesi ile şekillenmiş görünmektedir. İnsanlar öldükten sonra Hades'e gider ve ruhu buradaki yerini alır. Ölüm ile ilişkilendirilen en önemli figür kader ve onu temsil eden Moirai'dır. Özellikle ani ve genç ölümlerde tutulan yaslarda kader ve ölümün kendisi ya da onunla ilişkilendirilen Erynneler ya da Tantalos gibi kutsal varlıklar kötülenmiş, onlara veryansın edilmiştir. Hastalıktan dolayı gerçekleşen ölümlerin nedeni ise kötü ve kıskanç ruhlarla yüklenmiştir.

Ölünün kendisine yüklenen anlam ise Epiktetos içinde farklılık göstermektedir. Ölümün gerçekleşmesinin ardından ölen kişiye düzenlenen cenaze töreni ve bedenin geleneklere uygun bir biçimde gömülmesi, gömüldükten sonra belirli bir süre daha ölen kişinin ruhunu sakin tutmak için gerçekleştirilen ritüeller neredeyse ortaktır. Bu şekilde hem ölüyü hem de yaşayan kişileri huzurlu tutmak, ölünün ruhunu maddi dünyadan uzak tutmak ve yaşayanları rahatsız etmesini engellemeye çalışmışlardır. Bu bir bakıma ölü

kültü sayılabilir ancak ata kültüründe mevcut olan karşılıklı menfaatten çok bir korunma güdüsünün eksenindedir.

Aizanoi’da gerçekleşen cenaze törenleri bu izleğe uymaktadır. Ancak mezar taşlarında ölüm algısı ve ölüye karşı bakış açısına dair çok az şey bulunmaktadır. Mezar taşlarında ölünün anısı ön plana çıkarılmıştır. Bunun Hellenistik eğitimden mi yoksa tapınak merkezli bir kutsal kent olmanın verdiği rahatlıktan mı kaynaklandığını bilmek şimdilik mümkün değildir. Fakat Dorylaion ve dağlık bölgeye bakıldığında, insanlarla ölümler ve dolayısıyla ölüm arasında farklı bir ilişkinin varlığı izlenmektedir. Bazı mezar taşları yaşayan kişilerin anısına yaptırılırken, ölen kişi ayrıca onurlandırılmıştır. Bazılarında ise ölen kişinin mezar taşı “anıt” olarak adlandırılmıştır.

En ilginç olgulardan biri ise Dorylaion ile Nakoleia sınırında ve dağlık bölgenin vadilerinde tespit edilen çift amaçlı mezar taşlarıdır. Bu taşlar, bölgenin önemli bereket tanrısı Zeus Bronton ve ölen kişiye adanmıştır. Bunlardan bazılarında ölen kişinin anısı ön plana çıkarılmış ve taş tanrıya adanmıştır. Bazılarında ise taş hem tanrıya hem de ölen kişiye adak olarak sunulmuştur. Söz konusu dönemde bu tür bir ölüm geleneğinin böylesine kitlesel bir şekilde görüldüğü tek yer Epiktetos’un işte bu küçük, kırsal bölgesidir ve Phrygia’nın yerlilerinin ölüm algısıyla ilgili ipuçları sağlamaktadır. Burada ölü kültürü tam olarak işlerliğine kavuşmuştur. Diğer kültürlerde olduğu gibi ölen kişiden bir beklenti söz konusudur. Bu durum Phrygia’da ölü kültürle birlikte ata kültürünün varlığını da ima etmektedir. Bu adakların bu şekilde sunulmasının bir başka nedeni de Phryglerin öte dünya algısının farklılığı olabilir.

Ölünün çevresinde gelişen bir başka kültür faaliyeti ise yıldırım çarpmasıyla ölüm vakalarında karşımıza çıkmaktadır. Bu olguyla kesin olarak ilgili diyebileceğimiz iki veri de Dorylaion ve Nakoleia arasındaki söz konusu bölgede tespit edilmiştir. Bu şekilde ölen kişilerin mezarları birer altara dönüştürülmüş ve kişiler tanrısallaştırılmıştır. Hatta bunlardan bir tanesinin, Zeus’un yanında, göklerde olduğundan bahsedilmiştir. Söz

konusu bölgede ölünün tanrıyla olan birlikteliğinin hem çift amaçlı mezarlar hem de yıldırım ile ölümlerde vurgulanması, farklı bir dinsel düşüncenin de göstergesi olmalıdır.

Yas, bölgenin tamamında benzer şekillerde ifade edilse de Dorylaion ve dağlık bölgelerde bu süreç daha toplumsal olmuştur. Yazıtlarda komşuların, akrabaların, kardeşlerin acısı vurgulanmıştır. Bu toplumsallığın iki açıklaması olabilir. Bunlardan ilki bölgelerin daha kapalı ve kabilesel yapılarıdır, diğeri ise bu yas sürecini yansıtabilen kişilerin iyi eğitilmiş olmasıdır. Bu durum, özellikle Dorylaion'da olan mezar şiirinin yoğunluğundan da hissedilmektedir. Bunların çoğu genç, beklenmedik ve hastalık sonucu gerçekleşen ölümlerdir. Bu yazıtların bazılarında şiir ölen kişinin ağzından yazılmıştır, bazılarında ise mezar taşı konuşmaktadır.

Bu noktada akla gelen soru Aizanitis'te böyle örneklerin neden çok nadir olduğudur ki varolanların da başka kentlerden gelmiş insanlara ait olduğu neredeyse kesindir. En görkemli mezarların, lahitlerin ya da kapı biçimli stellerin yazıtlarında dahi ölen kişi hakkında çok az bilgi vardır. Neredeyse tamamı basit bir şablon şeklindedir. Bunun nedenlerinden biri Aizanoi'un muhafazakâr bir kent olması ve bu nedenle bu konuda da bazı kısıtlamaların bulunması olabilir. Aizanoi'da yaşayan toplulukların okuma-yazma ile arasındaki mesafe, Epiktetos'un diğer bölgelerindekilerden daha fazla değildir. Hatta elimizdeki yazılı malzemeye baktığımızda tam tersi bir durum saptanır. Bunların yanında, kentteki mezar taşı geleneğinde, özellikle MS 2.yüzyıldaki üslup gelişimi, bu toplumun kendini ifade etmesinde yeterli de olabilir. Bu durum ancak ilerideki arkeolojik araştırmalarla aydınlatılacak bir gizemdir.

Ölümün toplumsal kurumlarla olan ilişkisi Epiktetos genelinde küçük farklılıklar göstermektedir. Ölü gömme geleneği aynı zamanda yaşayan kişinin statüsünü de vurgulamıştır. Soylu sınıfa ait olan aileler anıtsal mezarlara, orta gelirli olanlar ise daha mütevazı cenaze törenleriyle aynı mütevazılıktaki mezarlarına gömülmüştür. Ölüm ile politika ve dolayısıyla propaganda arasındaki bağ da kent için önemli olan ve önemli

ailelere tabii kişiler için yaptırılan mezar ve mezar taşlarında kendini göstermiştir. Yazının geç ve az kullanıldığı dağlık bölgedeki nekropollerin çoğu kayalara oyulmuş mezarlardır ve Phryg geleneğini yansıtmaktadır. Bu durum Phryglerin Meter inancı ile örtüşmekte, dağın, kayanın ve mağaraların kutsallığı, bunların birer ölüm mekânı olmasını sağlamaktadır. Eğer mümkünse nekropollerin kutsal alanlar çevresinde gelişmesi de bir kurum olarak din ile ölüm geleneği arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Sonuç olarak, çalışmanın giriş kısmında öne sürdüğümüz kültürel coğrafya ayrımının, elimizdeki belgeler ile örtüştüğünü söyleyebiliriz. Örencik Ovası, Dağlık Bölge ve Eskişehir Ovası, birbirleri ile organik ilişki içinde olan farklı kültür alanlarıdır. Bu bölgelerdeki toplumsal ve demografik gelişim de söz konusu coğrafi özelliklere göre şekillenmiştir. Böylece çalışmanın temel amaçları kapsamında, ölüm, demografi ve toplumsal kimlik arasındaki ilişkinin yapısını ortaya koyulmaya çalışılmış ve bu yapının söz konusu bölgeler arasında karşılaştırması gerçekleştirilmiştir. Epiktetos içindeki üç kültür coğrafyası, kendine özgü bir toplumsal kimlik inşa etmiş, gelenekleri de bu kimliğin yaratılış sürecinin içinde yer almış ve buna göre şekillenmiştir. Özellikle Dağlık Phrygia, Midaion ve Nakoleia – Dorylaion arasında kalan kırsal ve kapalı bölgede gerçekleştirilecek epigrafik araştırmalar, bu bölgeler arasındaki bağ ve farklılıkları daha belirgin şekilde ortaya çıkaracak, ayrıntıları ve küçük boşlukları tamamlayacaktır. Bu araştırmaların Akdeniz Havzası'nda buna benzer coğrafyalarla karşılaştırılması ise Dağlık Phrygia örneğinde olduğu üzere tarihsel modellemeler oluşturmamıza imkan sağlayacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

Ahrens, S.,(2005), “‘Whether by Decay or Fire consumed...’ Cremation in Hellenistic and Roman Asia Minor”, **Death and Changing Rituals: Function and Meaning in Ancient Funerary Practices**, ed. J. Rasmus Brandt et al., Oxbow, Oxford, 2015, s. 185 – 223.

Age, D.W.G.,(1983), “Lighetning in the Floklife and Religion of the Central Andes”, **Anthropos**, Sayı: 78.5/6, 1983, s.770 – 788.

Akalın, A. (2005), “Antik Grek Yerleşim Tipleri, Kavramlar ve Tartışmalar”, **OLBA**, Sayı:12, Mersin, s. 17 – 49.

Akalın, A. (2017), “Hellenleştirmede Bir Yerleşim Ögesi: Katoikia”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Sayı:34, Ankara, s. 65 – 74.

Akyürek Şahin, N. E. (2001), “Büyük Çiftçi Tanrısı Zeus Bronton: Arkeolojik ve Epigrafik Belgelerle Phrygia’da Bir Zeus Kültü”, **Olba**, Sayı:4, s.163 – 183.

Akyürek-Şahin, E, (2006), “Phrygia’dan Yeni Zeus Bronton Adakları”, **Arkeoloji ve Sanat**, Sayı: 122, İstanbul, s.89 – 124.

Alanyalı, H. S., (2005), “Die Herakles-Telephos Gruppe von Nakoleia in Phrygien”, **Ramazan Özgan’a Armağan**, ed. H. S. Alanyalı, İzmir, 2005. s. 1 – 7.

Athanassiadi, P., M. Frede (ed.), (2002), **Pagan Monotheism in Late Antiquity**, Oxford University Press, Oxford.

Ateş, G., (2017), “Aizanoi Hellenistik Ev Seramik Buluntuları”, **SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 41, s.91 – 111.

Atik, N., K. Rheidt, (2004), “Pergamenisches in Anatolien. Aizanoi und seine Beziehungen zur Hauptstadt der Attaliden”, **IstMitt**, Sayı:54, Tübingen, 2004, s.375 –

Barnett, R.D., (2008) “Phrygia and The Peoples of Anatolia in the Iron Age”, **CAH**, c.2, no.2, Cambridge University Press, Cambridge, s.417 – 443.

Baştürk, M. B., et al, (2015), “Dünden Bugüne Şarhöyük (Dorylaion): 2015 Sezonu”, **KST**, Sayı:8, No.3, Ankara, 2016, s.263 – 274.

Baştürk, M. B., Y. Kaya, (2018), “Şarhöyük’ten Bir Erken Tunç Çağı Mührü”, **SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Isparta, s.1 – 10.

Baştürk, M. B., M. Doğan-Alparslan, (2018) “A New Hieroglyphic Seal from Şarhöyük”, **OLBA**, Sayı: 26, Mersin, s.125 – 136.

Bay, A., “Osmanlı Toplumunda Koruyucu Aile Uygulaması: Beslemelik Kurumu (Samsun Çevresinden Örnek Bir Vak’a”, **Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik**, c.1., ed. Osman Köse, Samsun, 2013, s.313 – 319.

Belke, K., N. Mersich, (1990), **Phrygien und Pisidien**, Verlag der ÖAW, Wien, s.146-147.

Bellen, H., (1967), “Epimeletai”, **Der Kleine Pauly**, c.2, Zurich, 1967.

Bendann, E. (1930), **Death Customs – An Analytical Study of Burial Rites**, New York, 1930.

Berndt-Ersöz, S., (2012), “Frig Krallığı: Kökenleri, Tarihi ve Politik Gelişimi”, **Frigler**, ed. Taciser Tüfekçi Sivas, Hakan Sivas, YKY, İstanbul, s.16 – 44.

Bilgen, N. et al., (2015), “Erken Tunç Çağı Yerleşimi (V. Tabaka)”, **Seyitömer I**, ed. N. Bilgen, İstanbul, 2015, s.119 – 187.

Billows, R., (2005), “Cities”, **A Companion to the Hellenistic World**, ed. A. Erskine, Blackwell, Oxford, s. 196 – 216.

Boyana, H., (2019) “Phrygia Epiktetos’taki Men Kültü Üzerine Notlar”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:10, Ankara,, s.66 – 80.

Boyana, H., (2016), “Nikaia Kenti ve Dionysos Kültü”, **Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu**, c.II, e. H. Selvi vd., Kocaeli, s.43 – 59.

Brixhe, C. (2013), “The Personal Onomastics of Roman Phrygia”, **Roman Phrygia**, ed.P. Thonemann, Cambridge, s. 55 – 70.

Buckler, W. H. et al.(1925), “Asia Minor, 1924. II. Monuments from Cotiaecum” , **JRS**, Sayı: 15, s.141 – 175.

Burrell, B. (2004), **Neokoroi. Greek Cities and Roman Emperors**, Brill, Leiden, 2004.

Burkert, W., (1985), **The Greek Religion**, Oxford University Press, Oxford.

Calder, W.M. (1913), “Corpus Inscriptionum Neo-Phrygiarum II”, **JHS**, Sayı:33, s.97 – 104.

Calder, W.M.(1926), “Corpus Inscriptionum Neo-Phrygiarum III”, **JHS**, Sayı:46, No.1, s.22 – 28

Cameron, A., (1939), “ΘΡΕΙΤΟΣ and Related Terms in the Inscriptions of Asia Minor”, **Anatolian Studies presented to William Hepburn Buckler**, ed. W. M. Calder, J. Keil, Manchester, s.27 – 62.

Charlesworth, P., (1939), **Documents Illustrating the Reigns of Claudius and Nero**, Cambridge University Press, Cambridge.

Collar, A. (2013), **Religious Networks in the Roman Empire: The Spread of New Ideas**, Cambridge University Press, Cambridge.

Darga, M., (1993), “Şarhöyük-Dorylaion Kazıları (1892-1991)”, **KST**, no.15, Ankara, s.481 – 501.

Darga, A. M. et al., (2001), “2000 Yılı Şarhöyük – Dorylaion Kazıları”, **KSTI II**, Ankara, s. 207 – 218.

Darga, M., et al., (2002), “2001 Yılı Şarhöyük/Dorylaion Kazısı ve Karatuzla Nekropolü Temizlik Çalışması”, **KST**, Sayı: 24, No.2, Ankara, s.47 – 58.

Deininger, J., (1964), **Die Provinziallandtage der Römischen Kaiserzeit von Augustus bis zum Ende des dritten Jahrhunderts n. Chr.**, c.6, C.H. Beck, Munich.

Dimitriev, S. (2005), **City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor**, Oxford University Press, Oxford.

Dittenberger, W., (1903), **Orientis graeci inscriptiones selectae. Supplementum Sylloges Inscriptionum Graecarum**, Apud S. Hirzel Verlag, Lipsiae.

Dixon-Kennedy, M., (1998), **Encyclopedia of Greco-Roman Mythology**, Harvard University Press, New York.

Dönmez-Öztürk, F., (2009), “Likya Örneğinde Romalılaştırma ve Romalılaşma”, **Doğu Batı**, Sayı: 49, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 2009, s. 286 – 296.

Drew-Bear, T., (1978), **Nouvelles Inscriptions de Phrygie**, Paris, 1978.

Drew-Bear, T., (1984), “Frigya’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları”, **AST II**, Ankara, 1984, s.109 – 113.

Drew-Bear, T., (1987), “A Metrical Epitaph from Phrygia”, **Hellenic Studies presented to B.M.W. Knox**, ed. G. Bowersock, W. Burkert, M. C. Putnam, 1987, s. 308 – 315;

Efe, T., (1989), “1988 Yılında Küahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, **AST**, c.7, Ankara, s.405 – 422

Efe, T., (1995), “1994 yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir illerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları”, **AST**, Sayı:13, c.1, Ankara, 1996, s.131 – 152.

Efe, T., (1997), “Seyitgazi/Küllüoba 1996 Yılı Kazısı”, **KST**, c. 19.1, Ankara, s.151 – 171.

Elmar, S., **Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung**, c.2, Habelt Verlag, Bonn, 1980

- Erhat, A., (2006), **Mitoloji Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Evans-Pritchard, E.E., (1956), **Nuer Religion**, Oxford University Press, Oxford.
- Fontrier, A., (1902), “Inscriptions de la plaine du Caystre. Recueillies par M. Eustratios”, **Revue des Etudes Anciennes**. Sayı: 4, No.4, 1902, s. 258 – 266.
- Frei, P, (1983), “Epigrafische-Topografische Forschungen im Raum von Eskişehir”, **AST**, c.1, İstanbul, s.53 – 62.
- French, D., (1981), **Roman Roads and Milestones in Asia Minor**, c.1. Oxford University Press, Oxford.
- Günther, W.(1975), “Ein Ehrendekret post mortem aus Aizanoi”, **IstMitt**, Sayı: 25, Tübingen, s.351 – 356.
- Gibson, E., (1978), **The “Christians for Christians” Inscriptions of Phrygia**, Harvard University Press, New York.
- Gibson, E. (1980), “Gravestones in Kütahya Museum”, **TAD**, Sayı:25, No:1, Ankara, 1980, s.61 – 65
- Gregoire, H., (1924), “Epigraphie Chretienne”, **Byzantion**, Sayı: 1, 1924.
- Hall, E., (1988), “When Did the Trojans Turn into Phrygians? Alcaeus 42.15”, ”, **Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik**, Sayı: 73, 1988, s.15 – 18.
- Haspels, E.(1971), **The Highlands of Phrygia**, c.I – II, Princeton University Press, Princeton.
- Hatto, W. (1975), “Trauerkleidung”, **Der Kleine Pauly**, c.5, Stuttgart, 1975,s.929.
- Head, B.V., (1906), **A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum: Catalogue of the Greek Coins of Phrygia**, London, 1906.

Himmelfarb, M., (1985) “Judaism and Hellenism in 2 Maccabees”, **Poetics Today**, Sayı: 19, No.1, s.19 – 40

Huri, A., (2006), **Batı Anadolu Erken Tunç Çağı Ölü Gömme Gelenekleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Hüryılmaz, H. (1990), **Troya VIIb2 Tabakalarından Ele Geçen Buckelkeramik ve Güneydoğu Avrupa ile Olan İlişkisi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

İl, Ö., (2009), **Tumuli Asiae Minoris: Untersuchung zu den phrygischen und lydischen Tumulusgrabern der Eisenzeit im zentralen und westlichen Kleinasien**, Ruprecht-Karls Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Heidelberg.

İznik, E. (2006), “**Roma İmparatorluğu Döneminde Frigya Epiktetos Merkezlerinde Sosyopolitik, Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Yapı**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Jones, A.H.M. (1971), **Cities of the Eastern Roman Provinces**, Oxford University Press, Oxford.

Kelp, Ute, (2015), **Grabdenkmal und lokale Identität. Ein Bild der Landschaft Phrygien in der römischen Kaiserzeit**, DAI, Bonn.

Khurt, A. (2010), **Eskiçağda Yakınoğu**, c.II, Çev: Dilek Şendil, İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Kortanoğlu, E., (2018), **Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Dağlık Phrygia Bölgesi Kaya Mezarları**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Köker, H. (2016), “Aizanoi Kazısı 2013-2014 Yılları Sikke Buluntuları”, **Aizanoi I**, ed.E. Özer, Ankara, 2013, s.197 – 249.

- Laneri, N., (2008), “An Archaeology of Funeral Rituals”, **Performing Death**, ed.N. Laneri, Chicagos, s. 1 – 32.
- Le Bas, M.P., (1888), **Voyage Archeologique en Grece et en Asie Mineure**, Paris, 1888.
- Lehmler, C., M., Wörrle, (2002), “Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi III. Aizanitica Minora I”, **Chiron**, Sayı: 32, München, s.191 – 237.
- Lochner, I. D.Ş.M.Ay, (2002), “Die Frühbronzezeitlichen Siedlungsbefunde in Aizanoi: Vorbericht über die Kampagnen 1997 bis 1999”, **AA 2001**, Berlin, 2002, s.269 – 287.
- Lochman, T., (2003) **Studien zu kaiserzeitlichen Grab- und Votivereliefs aus Phrygien**, Basel Skulpturenhalle, Basel, 2003.
- Lubotsky, A., (1997), “New Phrygian Inscription No.48: palaeographic and linguistic comments”, **Frige e Frigio. Atti del 1st Simposio Internazionale Roma**, 16-17 Octobre 1995, Roma, s.115 – 130
- Ma, J., (2013) “The Attalids: A Military History”, **Attalid Asia Minor**, P. Thonemann, “Attalid State, 188 – 133 BC”, **Attalid Asia Minor**, ed. P.Thonemann, Oxford University Press, Oxford, s. 49 – 83.
- MacPhearson, I.W. (1965), “Inscriptions from Eskişehir and District”, **Annual of the British School at Athens**, Sayı: 59, 1965.
- Magie, D. (2017), **Roman Rule in Asia Minor**, c.I – II, Princeton University Press, Princeton.
- Meiggs, R., D.M. Lewis, (1988), **A Selection of Greek Historical Inscriptions to the End of the Fifth Century BC**, Oxford University Press, Oxford.
- Merkelbach, R.,(1997), “Ganymeds Verstirnung von Sebaste in Phrygien”, **EA**, Sayı: 28, 1997, s.140 – 144.
- Millar, F., (1993), **The Roman Near East**, Cambridge University Press, Cambridge.

Mitchell, S., (1991), “The Hellenization of Pisidia”, **Mediterranean Archaeology**, Sayı:4, Sydney, 1991, s.1 – 44.

Mitchell, S., (2001), **Anatolia**, c.1, Oxford University Press, Oxford.

Mitchell, S., P. Van Nuffelen, (ed.), (2010), **One God: Pagan Monotheism in the Roman Empire**, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.

Mitchell, S. (2010), “Further Thoughts on the Cult of Theos Hypsistos”, **One God: Pagan Monotheism in the Roman Empire**, ed. S. Mitchell, P. Van Nuffelen, Cambridge 2010, s.167 - 208

Münsterberg, R., **Die Beamtennamen auf den griechischen Münzen**, Ginn & Company Publishers, Zurich, 1914

Nani, T.G., (1943) “ΘΡΕΠΤΟΙ”, **Epigraphica**, c. V-VI, Bologna, 1943, s.60 – 84.

Naumann, F., (1983), **Die Ikonographie der Kybele in der phrygischen und der griechischen Kunst**, Wasmuth & Zohlen, Tübingen.

Naumann, R., (1979), **Der Zeustempel zu Aizanoi. Nach den Ausgrabungen von Daniel Krencker und Martin Schede bearbeitet und herausgegeben**, Walter der Gluyter, Berlin, 1979

Naumann, R., (1983), “Das Heiligtum der Meter Steunene bei Aizanoi”, **IstMitt** Sayı:17, Tübingen, s.218 – 247.

Nutton, V., (1977), “Archiatry and Medical Profession in Antiquity”, **Papers of the British School at Rome**, Sayı: 45, s.191 – 226

Özer, E., “Aizanoi Kuzey Nekropolis 2012 Sezonu”, **Aizanoi I**, ed.E.Özer, Ankara, 2013, s.45 - 78 vd.

Özer, E., (2014), “Aizanoi 2013 Yılı Çalışmaları”, **KST**, c.36, no.3, Çorum, s.163 – 164

Özer, E., “Aizanoi 2014 – 2015 Sezonu Kazı ve Araştırmaları”, **KST 38**, c. 3, Ankara, 2016, s.275 – 297.

Özer, E., (2016), Aizanoi’dan Horozlu Mezar”, **Art-Sanat**, Sayı:5, İstanbul, s.1 – 24.

Özer, E., (2017), “Aizanoi Kuzey Nekropolis’te Bulunan Bir Mezarı Anlamak Okumak ve Yorumlamak: Heraklesli Mezar”, **Cedrus**, Sayı:5, s.287 – 300.

Özgen İ., J. Öztürk, (1996), **Lydian Treasure: Heritage Recovered**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Özsait, M., (1982), “Anadolu’da Hellenistik Dönem”, **Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi**, c.2, Görsel Yayınları, İstanbul, s.280 – 361.

Özlem-Aytaçlar, P., (2006), **Batı Anadolu’da Entelektüeller**, Ege Yayınları, İzmir.

Özlem Aytaçlar, P. (2009), “Küçük Asya’nın Romanizasyonu”, **Doğu Batı**, Sayı: 49, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 2009, 286 – 296.

Petzl, G, **Die Inschriften von Smyrna**, c.I, ÖAI, Wien, 1986.

Pollini, J. (2007), “Ritualizing Death in Republican Rome: Memory, Religion, Class Struggle, and the Wax Ancestral Mask Tradition’s Origin and Influence on veristic Portraiture”, **Performing Death**, ed. N. Laneri, The Oriental Institute of the University of Chicago, Chicago, 2007, s.237 – 285.

Picard, C., (1961) “Sabazios, Dieu Thraco-Phrygien: Expansion et Aspects Nouveaux de Son Culte”, **Revue Archeologique**, Sayı: 2, Paris, s. 129 – 176.

Pisani, M. (2012) “Terrecote Figurate della Necropoli Orientale di Tebe”, *L’enfant et la Mort dans l’Antiquite III, Le Materiel Associe aux Tombes d’Enfants*, **Bibliothèque d’Archeologie Mediterraneenne et Africaine**, Sayı, 12, Paris, s.367 – 385.

Radet, G. (1895), **En Phrygie. Nouvelles Archives des missions scientifiques et litteraires**, Paris.

- Ramsay, W. M., (1882), “Inscriptions from Nacoleia”, **JHS**, Sayı: 3, No:1, s.119 – 127.
- Ramsay, W. M.(1887), “The Cities and Bishoprics of Phrygia – Continued”, **JHS**, Sayı:8, London, 1887, s.461 – 519.
- Ramsay, W., (1987), **Cities and Bishoprics of Phrygia**, c.1, Clarendon Press, Oxford.
- Ramsay, W.M., (1889), “Artemis-Leto and Apollo-Lairbenos, **JHS**, Sayı:10, s.216 – 230.
- Ramsay, M. W. (1931), “Phrygian Orthodox and Heretics”, **Byzantion**, Sayı: 4, Bruxelles, , s.1 – 35.
- Ramsay, W.M., (1961), **Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası**, çev.M.Pektaş, Arkeoloji ve Sanat, İstanbul.
- Rheidt, K., “Die Ausgrabungen in Aizanoi 1994”, **KST**, c.17, no.2, Ankara, s.293 – 309.
- Rheidt, K. (2001), “Die Ausgrabungen in Aizanoi 2000”, **KST**, c.23, No.2, Ankara, s.197 – 206.
- Robert, L., (1978), “Maledictions Funeraires Grecques, **CRAI**, Sayı: 122, No:2, Paris, s.241 – 289.
- Rohde, E.(1925), **Psyche**, çev.W. B. Hillis, Kegan Paul, Trench, Trubner, London.
- Ricl, M. (2005), “Legal and Social Status of Threptoi and Related Categories in the Greek World: The Case of Phrygia in the Roman Period”, **Neohellenika Kleronomia Stous Serbousa**, ed. M. Giobanobites, c.1., Belgrad, s. 145 – 166.
- Robert, L. (1982), “Documents D’Asia Mineure, **Bulletin de Correspondance Hellenique**, Sayı: 106, No.1, Paris, s.309 – 378.
- Roller, L., (2012), “Frig Dini ve Kült Ugulamaları”, **Frigler**, ed. T. Tüfekçi Sivas – Hakan Sivas, YKY, İstanbul, s.202 – 234.

Rostovtzeff, M., (1957), **Social and Economic History of Roman Empire**, Oxford University Press, Oxford.

Ruge, W., (1894), “Midæum”, **RE**, c.25, J.B. Metzlerscher Verlag, Stuttgart, s.1254 – 1256.

Samellas, A., **Death in the Eastern Mediterranean (50 – 600 A.D.)**, More Siebeg, Tübingen.

Sams, G.K., (1988), “The Early Phrygian Period at Gordion”, **Source: Notes in the History of Art**, Sayı:7, No.3/4, 1988, s.9-15.

Seeher, J., (1991), “Demircihöyük Nekropol Kazısı 1990 Yılı Sonuçları”, **KST**, 13.1, Çanakkale.

Schneider, H. (2004), “Death Cult”, **Brill’s New Pauly**, ed.H. Cancik, H. Schneider, c.4, Leiden, s.110 – 118.

Schlumberger, M., (1880), “Terres Cuites de Coloé”, **Gazette Archeologique**, Sayı:6, Paris, s.191 – 196

Sevin, V., (2003) **Anadolu Arkeolojisi**, Der Yayınları, İstanbul.

Sivas, H., (2012) “Frig Kaya Mezarları”, **Frigler**, ed.T. Tüfekçi Sivas – H. Sivas, İstanbul, s.260 – 288.

Stefani, E., (2019), “Underneath the Veil: Terracotta Figurines from the Amathous Eastern Necropolis”, **Hellenistic and Roman Terracottas**, Ed. G. Papantoniou et al., s.112 - 130.

Sümerer, A., L. Von Kienlin (ed.), (2010), **Tatarlı: Renklerin Dönüşü / The Return of Colors / Rückkehr der Farben**, YKY, İstanbul.

Şahin, S. (1986), “Phrygia Epiktetos”, **AST**, c.4, Ankara, S.265 – 269.

Tabernee, W.,(1997), **Montanist Inscriptions and Testimonia: Epiraphic Sources Illustrating the History of Montanism**, Merce Univ. Press, Georgia.

Taşkıran, M., (2016), “Aizanoi Güney Nekropolis’ten Medusa Kabartmalı Akroter”, ed.E. Özer, Ankara, 2016, s.17 – 37.

Tekin, O. (2018), **Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Texier, C. (1839), **Description de l’Asie Mineure: faite par ordre du gouvernement français en 1833 – 1837; beaux-arts, monuments historiques, plans et topographie des cites antiques**, c.1, Paris.

Texier, C., (1862), **Principal Ruins of Asia Minor**, London.

Thomas, C.M. et al, (1999), **Phrygian Votive Steles**, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara, 1999.

Thonemann, P., (2013), “Attalid State, 188 – 133 BC”, **Attalid Asia Minor**, ed. P.Thonemann, Oxford University Press, Oxford, s. 1 – 48.

Thonemann, P., (2013), “Phrygia: An Anarchist History, 950 BC – AD 100”, **Roman Phrygia**, ed. P. Thonemann, Cambridge, s.1 – 40.

Thonemann,(2013) “Households and Families in Roman Phrygia”, **Roman Phrygia: Culture and Society**, ed. P. Thonemann, Cambridge University Press, Cambridge, s.124 – 143.

Tuite, K, (2004), “Lightning, Sacrifice, and Possession in the Traditional Religions of Caucasus, **Anthropos**, Sayı: 99, No.1, s.143 – 159.

Tüfekçi-Sivas, T., (1999), “Phrygler ve Eskişehir Çevresindeki Phryg Vadileri’ne Genel Bir Bakış” ,**Tarihte Eskişehir Sempozyumu I**, Eskişehir, s.93 – 113.

Tüfekçi-Sivas, T., H. Sivas, (2003), “Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması Arkeolojik Envanter Raporu”, **Tüba-Ked**, c.1, Ankara, s.1 – 22.

Tülay, A.S. (1988), “Kütahya Bölgesi Şehir Sikkeleri”, **TAD**, Sayı: 27, Ankara, s.125 – 133.

Türktüzün, M., (1993), “Çavdarhisar (Aizanoi) Nekropolü Kurtarma Kazısı”, **III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara, s.151 – 167.

Türktüzün, M., et al, (2014), “Beşkarış Köyü Kurtarma Kazısı ve Temizlik Çalışması”, **Kütahya Müzesi 2013 Yıllığı**, Kütahya, s.121 – 129.

Tüfekçi-Sivas, T., (2004), “Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Arkeolojik Envanteri 2003”, **TÜBA Kültür Envanteri Dergisi**, 2004-2, İstanbul, s.101 – 119.

Türkan, A., (2014), “Grek Büyü Papirüslerine Göre Roma İmparatorluğu Ortadoğusu’ndaki Yeni Din Anlayışı ve Kozmik Sistem Üzerine Bazı Gözlemler”, **Olba**, c.22, s.307 – 337.

Von Aulock, V., (1980), **Münzen und Stadte Phrygiens**, c.1, Wasmuth & Zohlen Verlag, Tübingen, 1980.

Walbank, F.W., **Hellenistic World**, Cambridge University Press, Cambridge.

Waelkens, M.,(1996), **Die Kleinasiatischen Türsteine: Typologische und epigraphische Untersuchungen der kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür**, Michigan.

Weiss, J, “Zur Gründungssage von Dorylaion, **Jahreshefte**, Sayı: 16, Viyana, 1913, Beibl. s.71 – 76.

Wilhelm, A.,(1911), **Neue Beitrage zur griechischen Inschriftenkunde I**, Hölder-Pichler-Tempsky A.G., Vienna.

Wilhelm, A., (1916), **Neue Beitrage zur grieschischen Inschriftenkunde VI**, Hölder-Pichler-Tempsky A.G., Vienna.

Wörrle, M. (1992), “Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi I”, **Chiron**, Sayı: 22, München.
s.337 – 376.

Yedidağ, T.Y., (2015), “Dorylaion Kalıp Yapımı Kaseleri”, **Olba**, Sayı:13, Mersin, 2015,
s.235 – 273.

**PHRYGIA EPIKTETOS BÖLGESİ MEZAR
YAZIT KATALOĞU**

**AIZANOI ANTİK KENTİ VE AIZANITIS BÖLGESİ MEZAR YAZITI
KATALOĞU**

MÖ 2 – 1. yüzyıllar

No	A1
Transkripsiyon	Λυσίας Περδίκκου ἐτείμησεν Π[ο]λεμαῖον Περδίκ[κ]ου τὸν ἀδελφὸν φιλοστοργίας ἔνεκεν
Tercüme	<i>Perdikkas oğlu Lysias, kardeşi Perdikkas oğlu Polemaios'u kardeşliğin sevgisi hatırına onurlandırdı.</i>
Eser Türü	Mezar Steli
Tarih	MÖ 2 – 1.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG 45, No.1721; Wörle 1995, s.75-76.

No	A2
Transkripsiyon	Μηνᾶς Μητροδώρου ἥρως
Tercüme	<i>Metrodoros oğlu kahraman Menas</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MÖ 2 – 1. yy

Buluntu Yeri	Yağdıgın
Kaynaklar	MAMA IX, No.82

No	A3
Transkripsiyon	-----ατφ Τρύ- [φωνο]ς Εἰδοδος Ἐπινίκου ἔτους ἡ.
Tercüme	<i>Epinikos oğlu Tryphonos Euodos 8 yılında -----</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	M.Ö. 76/75
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No. 111

No	A4
Transkripsiyon	Ἔτους ζλ'. Ἔδοξεν τοῖς ὑπογεγραμμένοις Βουλευταῖς · ἐπειδὴ Μενογένης Με- νίσκου τῶν πολιτῶν ἀπὸ τῆς πρ[ώ]- της ἡλικίας εὐτάκτως καὶ ἐπει- κῶς τὸν ἅπαντα τοῦ ζῆν κρόνο[v] Βεβιωκῶς καὶ διενηνοχ υ. ὥς τ[ῶν] ἄλλων ἐν πίστει χρήσι υ. μ υ. ο[v] ἑαυτὸν παρέσχετο τοῖς πολλο[ῖς]

	ἐν τε ταῖς πιστευθείσαις ἀρχαῖς ὕπὸ τοῦ δήμου καθαρ(ε)ίως καὶ φι- λοδόξως ἀξιοζήλωτος ἐφαι- [v]ετο, τὰ δὲ νῦν ἐν ἐβδομήξοντα [γ]εγονῶς ἔτεσιν μετήλλαξεν, κ[α]- [λ]ῶς ἔχον ἐστὶν στεφανωθῆναι [αὐ]τὸν χρυσῶι στεφάνωι καὶ τοῦ σ[ώ]- [μα]τος ἐνεχθέντος εἰς τὴν ἀγορὰν [αὐτὸν] ταινιωθέντος καὶ προπεμπθῆ- [ναι ὑ]πὸ τε τῶν ἐφήβων καὶ νέων καὶ [τῶν] ἄλλων μέχρι τοῦ μνήματος. [M]ηνογένη Μενίσκου χαῖρε.
Tercüme	37 yılı <i>Aşağıda isimleri belirtilen meclis üyelerinin kararı:</i> <i>Kentimizin yurttaşı olan Meniskos oğlu Menogenes, ilk gençliğinden itibaren tüm ömrünü erdemli ve bilge bir şekilde geçirdi; ve tüm diğer insanlardan üstün çıkarak kendini topluma yararlı kıldı ve halk tarafından ona emanet edilen memuriyetteki dürüstlüğü ve görkem aşkıyla imrenilecek biri olduğunu gösterdi; işte şimdi, yetmiş yaşında (bu dünyadan) göçüp gitti ve kendisine altın bir taç giydirilmesi, bedeninin agoraya getirilerek başının kurdelelerle donatılması ve mezarına kadar epheboi, neoi ve halkın geri kalanı tarafından eşlik edilmesi uygun görüldü.</i> <i>Meniskos oğlu Menogenes, elveda!</i>

Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MÖ 49/8
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	W. Günther, 1975; P. Thonemann, 2013, s.25-26.

No	A5
Transkripsiyon	ξ [.]' Ἔρως Ποσιδῶ[νίου Ποσι] δωνί Ποσ[ιδωνίου τοῦ] Ποσιδ[ωνίου-----] -----
Tercüme	<i>Poseidonios oğlu Eros, Poseidonios ğlu Poseidonios,</i> <i>Poseidonios'un amcası için -----</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MÖ 1.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No. 112

MÖ 1. – MS 1.yüzyıllar

No	A6
Transkripsiyon	Ἰουλιανὸς Κεράσῳ υἱῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Iulianos, oğlu Kerasos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MÖ 1 – MS 1.yy’lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No. 117

No	A7
Transkripsiyon	----- κ(αι) Ἀσκληπ[ιάδη ἀν]- υψιφ μνή[μης] χάριν.
Tercüme	----- ve yeğeni Asklepiades'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MÖ 1. yy – MS 1.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No. 119

No	A8
Transkripsiyon	Αὐρ. Ἑρμῆς Νε[ί]- κη συνβίω. Τροφιμᾶς κ(αι) --ίλα θυγατρὶ μνήμ- ης χάριν.
Tercüme	<i>Aurelius Hermes, karısı Nike'nin,</i>

	<i>Trophimas ve kızları --ila'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MÖ 1. yy – MS 1.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No. 119

No	A9
Transkripsiyon	? - ανις Ἰουλιανῶ Παρδαλᾶ εἰδίῳ πατρὶ θεοσεβῇ μνήμης χάριν.
Tercüme	----- [ve] -----anis, babası dindar Iulianos Pardalas'ın anısı <i>hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MÖ 1. yy – MS 1.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No. 128

No	A10
Transkripsiyon	(Ἡαϣ) Αὐρ. φίλιππος σὺν τῇ

	συνβίῳ αὐτοῦ ἑαυτοῦ ᾿ς ὑπόμνημα.
Tercüme	<i>Aurelius Philippos, karısı ve kendisi için anıt olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MÖ 1. yy – MS 1.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No. 129

No	A11
Transkripsiyon	ΩΜΙΑΜΑΡΣΥΑΜΝΗΜΣΧΑΡΙΝ
Tercüme	<i>Omia, Marsyas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MÖ 1 – MS 1.yüzyıllar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	CIG 3846

No	A12
Transkripsiyon	ΟΥΝΟΜΑΟΙΜ.. Σ ΝΕ.. ΑΟΣΤΑΡΑ..Μ ΕΝΘΑΔΕΚΕΙΤΑΙΨΥΧΗ ΔΑΟΑΝΑΤΩΝΑΙΘΕΡΑ.. ..ΝΕΙΑΣΙ....

Tercüme	<i>Adım Menelaos! Bedenim burada eriyip gitse de ruhum gökyüzünde ikamet etmekte.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MÖ 1 – MS 1.yüzyıllar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	CIG 3847

No	A13
Transkripsiyon	Παρ]θεμις Ἡφαιστίωνι [μνη]ς χάριν
Tercüme	<i>Parthemis, Hephastios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MÖ 1 – MS 1.yüzyıl
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	CIG 3848

No	A14
Transkripsiyon	-----ατφ Τρύ- [φωνο]ς Εἰδοδος Ἐπινίκου ἔτους ἡ.
Tercüme	----- <i>Epinikos oğlu Tryphonos Euodos. MÖ 76/5 yılı.</i>
Eser Türü	Mezar steli

Tarih	MÖ 76/5
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.111

No	A15
Transkripsiyon	Κλαυδία Θεράπνη τὰ τέκνα ζώση
Tercüme	<i>Çocukları, anneleri Claudia Theropne için hayattayken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1.yüzyılın 2.çeyreği
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.198

No	A16
Transkripsiyon	a) ἔτους δὴ Μητρόδωρος [Μενο[ι]τι[ου] τοῦ Μενάνδρου ἥρως χαῖρε b) [-----] [---]ΟΙ[---] ;[-----] ΙΟΣ χαῖρε c) [Ἀ]πολλώνιος Μητρ[οδώρου] [τοῦ Μεν]οιτίου
Tercüme	a) 94 yılı. Menandros oğlu Menoitios oğlu kahraman Metrodoros... elveda b) elveda c) Menoitios oğlu Metrodoros oğlu Apollonios

Eser Türü	Mermer blok.
Tarih	MS 63 - 64
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.84

No	A17
Transkripsiyon	Ὀνήσιμος Κλονία γυναικί μνήμης χάριν έτους ρνε μηνός Ξανδικού ς
Tercüme	<i>Osesimos, eşi Klonia'nın anısı hoş olsun diye 165 yılının Ksandikos ayının 6. gününde (yaptırdı).</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS. 80
Buluntu Yeri	Barağı Köyü
Kaynaklar	Bozoğlu 2010, no.17

No	A18
Transkripsiyon	[Δ]ιομήδης και Μύκολλος οί Διομήδους Ἡλίῳ τῷ ἀδελφῷ μνήμης ἔνεκεν
Tercüme	<i>Diomedes oğlu Diomedes ve Mykollos, kardeşleri Helios'un anısı için yaptırdı</i>
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MS 75-80
Buluntu Yeri	Çavdarhisar

Kaynaklar	SEG 53, No.1453
------------------	-----------------

No	A19
Transkripsiyon	Θαμός Ἀταλάντα τη εἰδία γ- υνεκεί μ[η]νημης χά- ρι[v]
Tercüme	<i>Thamos, eşi Atalanta'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 1. yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Tepecik
Kaynaklar	Wörle 2002, no. 35

No	A20
Transkripsiyon	Λούκιος Σκούτ/ιος Μεσσαλίας Αλφία Ἑρενία τή εαυ/τού γυναικί μνήμης χαριν.
Tercüme	<i>Lucius Scutus Messalinus, eşi Alpha Herenia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 1. yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Hacıkebir
Kaynaklar	Wörle 2002, no.36,

No	A21
Transkripsiyon	Πολέιτικης ἰδία θρεψάσῃ Σαρτουρνίνη μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Poleitikes, sūtannesi Saturina'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 1. yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Bozoğlu 2010, no.3

No	A22
Transkripsiyon	Διομήδης Διομήδους Δημητρία τη μητρί μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Diomedes oğlu Diomedes, annesi Demetria'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 1. yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Örencik
Kaynaklar	Bozoğlu 2010, no.15

No	A23
Transkripsiyon	ένεκεν. Σκιπίων Ἄππῃ τῇ ἰδία γυναικί μνημης
Tercüme	<i>Scipio, eşi Appe'nin anısı için yaptırdı</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 1. yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Örencik
Kaynaklar	Bozoğlu 2010, no.16

No	
Transkripsiyon	Τατιον Απολλοωνίου Κοννάρω τῷ μνημης χάριν
Tercüme	<i>Apollonios'un kızı Tation, eşi Konnaros anısına (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 1.yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Örencik Köyü
Kaynaklar	

No	A24
Transkripsiyon	Ῥοδινῆς Βολᾶ ἀνδρὶ μνήμης χάριν{ι} καὶ ἑαυτ[ῇ] ζῶσα
Tercüme	<i>Rhodines, hayatta iken kocası Bolas'ın anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1.yy sonu
Buluntu Yeri	Söpu Köyü

Kaynaklar	MAMA IX, No.147
------------------	-----------------

No	A25
Transkripsiyon	Δημητρεῖος Παπία πατρί μνήμης χ[άρι]ν καί Τρόφιμος.
Tercüme	Demetrios, babası Papias'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı) ve Trophimos.
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1.yüzyıl
Buluntu Yeri	Ağarı Köyü
Kaynaklar	Wörle 2002, no.43

No	A26
Transkripsiyon	Ἔτους .. νη, μηνὸς Γορπιαίου η̅κ, Ἀκύνδυνος καὶ Ἐφεσία [Ἀ]κιν[δύ]ν[ω] τέ[κνω
Tercüme	--- yılının Gorpaios ayının 28. gününde, Akindynos ve Ephesia, oğulları Akindynos için (yaptırdı)
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MÖ 1.yüzyıl
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	CIG 3850

No	A27
Transkripsiyon	...Μηνο[φί]λου μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Menophilos, oğlu ... anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1.yüzyıl
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	CIG 3855

No	A28
Transkripsiyon	NANASANTEΩANΔPI MNHMHΣXAPIN NANASH.. AYΤΣΩΣΑ KAIΦPONOYΣA ΘEATAΣ THΣKAI THΣΘΓATPOΣ
Tercüme	<i>Nanas, kocası Anteos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i> <i>Nanas kendisi için henüz yaşarken, Tatas ve Thgatros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	CIG 3856

No	A29
Transkripsiyon	Ἀντίοχος Γαίω ὑᾶ μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Antiokhos, oğlu Gaius'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1.yy'ın sonu 2.yy'ın başı
Buluntu Yeri	Yağdıgın Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.206

No	A30
Transkripsiyon	Φλαυία Στ/ρατονείκη Ιταλία τή ίδια αραπαίνη μνήμης χαριν
Tercüme	<i>Phlavia Stratonike, kölesi Italia anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1.yy'ın sonu 2.yy'ın başı
Buluntu Yeri	Pazarcık Köyü
Kaynaklar	Wörle 2002, no. 38

No	A31
Transkripsiyon	Ἔτους η--' Ἀπφία Μανικ[ῶντος ---]
Tercüme	---- yılında Apphia Manikontos ----
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar

Kaynaklar	Wörrle 2006, No. 114
------------------	----------------------

MS 1. – 2.yüzyıllar

No	A32
Transkripsiyon	Πραξιμένης Πασιω {1} - νός Ἄπφορ τῇ ἀδελ- φῇ παρθένωι μνήας ἔνεκεν καὶ Ἀμμίωι τῇ ἀδελφῇ
Tercüme	Pasion oğlu Praksimenes, genç kız kardeşi Apphe ve Ammion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Ağarı Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.90

No	A33
Transkripsiyon	Κλα. Ἰου- λία . Ἰου- λίῳ Θε- οδώρῳ βενεφικι- αρίῳ γλυ- κυτάτῳ τέκνῳ μν- ήμης χά- ριν

Tercüme	<i>Claudia Iulia, pek şeker çocuğu Beneficiarios görevindeki Iulius Theodoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Virancık
Kaynaklar	MAMA IX, No.152

No	A34
Transkripsiyon	[B]ωλαν- [ò]ς καὶ Κλαυδ- ιανῆ Βω- λανῶ τ- ῶ καλῶ τέκνῳ μνεῖας χάριν
Tercüme	<i>Bolanos ve Claudiane güzel oğulları Bolanos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Stel parçası
Tarih	MS 1. – 2. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.96

No	A35
-----------	-----

Transkripsiyon	[M]ητρόδωρος Τατίω μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Metrodoros, Tation'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 1. – 2. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Bozoğlu 2010, no.1

No	A36
Transkripsiyon	[— — —] [— — —] O[.]BENEΔΙ[.] [\ P[.]HTΩ ἀν- δρὶ εἰκονοφόπῳ γλυκυτάτῳ μνήμῃ χάριν
Tercüme	<i>...Bened... pek şeker ikonophoros kocası ...'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1 – 2.yy
Buluntu Yeri	Efeler Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.131

No	A37
-----------	-----

Transkripsiyon	Μειθοδάτης Ἀφφίο καί Ἀπολλοδότῳ μνίας χάριν.
Tercüme	<i>Mithrodates, Aphdhion ve Apollodoros 'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 1-2. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, no.82

No	A38
Transkripsiyon	Θάλλος ἐα[υ-] τῷ ζῶ[v]
Tercüme	<i>Thallos henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.100

No	A39
Transkripsiyon	Εὐτυχος Θάλλῳ συν[τρόφῳ ? καὶ?] υ. Χαρίδημος ΟΥCC[ω--- μνήμης] χά- ριν
Tercüme	<i>Eutykhos, sütevladı Thallos ve Karidemos ... 'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1-2.yy?
Buluntu Yeri	Gökağaç
Kaynaklar	MAMA IX, No.107

No	A40
Transkripsiyon	Δημήτριος πατρὶ Δη- μητρίῳ μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Demetrios, babası Demetrios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1-2. yy
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.104

No	A41
Transkripsiyon	Ἀφφίῳ Διομήδῃς καὶ Οὐαλεριανὸς μετρι νν μνείας ν χάριν
Tercüme	<i>Diomedes ve Valerianos, anneleri Aphphia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG 50, No.1235

No	A42
Transkripsiyon	Ἀλέξανδρος Ἀπ(?)[...]α πα- τρὶ
Tercüme	<i>Aleksandros, babası Appa(?)'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 1-2 yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.197

No	A43
Transkripsiyon	Ἀπολλώνιο[ς] ἑαυτῷ ζῶν χάριν καὶ τῷ τεθρεμένῳ μν[--]
Tercüme	<i>Apollonios henüz yaşarken kendisi ve sütevladının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1-2 yy
Buluntu Yeri	Işıklar
Kaynaklar	MAMA IX, No.142

MS 2.yüzyıl

No	A44
Transkripsiyon	ἔτους ζμρ' μη(νός) Ἀρτεμισίου γι' Ἀαδη[ς]

	Ετεφανᾶς Δαδῆ τῷ πα- τρὶ μνήμης ἔν- εκέν
Tercüme	<i>147 yılının Aremision ayının 13. gününde, Dades Stephanos yılında babası Dades'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 5 Nisan 117
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.224

No	A45
Transkripsiyon	ἔτους ενρ' μ(ηνός) Λώου Ἀμμίω Μηνοφίλ- [ου? ---]
Tercüme	<i>155 yılının Laos ayı. Menophilos, oğlu Ammion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 23 Haziran - 23 Temmuz 125
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.87

No	A46
Transkripsiyon	νεκέν

	[--?]ο[θε]μης Ἀρειδαί[φ τῷ π]ατρὶ μνής ἔ-
Tercüme	<i>(Men)othemis, babası Areidaios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	yak. MS 130
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.248

No	A47
Transkripsiyon	ἔτους ρξα ' Μένανδρος Μενάνδρ[φ?-c.4-5-]
Tercüme	<i>161 yılında, Menandros, babası Menandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli parçası
Tarih	MS 130 - 131
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.232

No	A48
Transkripsiyon	ἔτους αξρ' Πασίωνι Πασίωνος ὁ ἀδελφὸς μνήμης ἕνεκεν
Tercüme	<i>161 yılı. Erkek kardeşi Pasion oğlu Pasion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 130-1

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.250

No	A49
Transkripsiyon	ἔτους βξρ [...κ?]λης Κιανὸς Ῥοδίνῃ τῇ μητρὶ μνήμ[η]ς [χά]ριν
Tercüme	<i>131-2 yılı. Kioslu ---kles, annesi Rhodine'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 131-132
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.233

No	A50
Transkripsiyon	Ἀπολλᾶ Εὐδόξου οἱ ἐταῖροι μνήμες χάριν
Tercüme	<i>Yoldaşları, Eudoksos oğlu Apollas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 130 - 135
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.86

No	A51
-----------	-----

Transkripsiyon	Φοῖνιξ Ἀππῆ γυναικὶ μνή[μης] χάριν
Tercüme	<i>Phoiniks, karısı Appe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 130'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.269

No	A52
Transkripsiyon	Στράτων Ἀφίω τῇ μητρὶ καὶ [ἐ]αυτῷ ζῶντι
Tercüme	Straton, hayattayken kendisi için ve annesi için (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 130'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.271

No	A53
Transkripsiyon	Σωσᾶς καὶ Ἀφίας Ἀμια ἐαυτῶν θυγατρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Sosas ve Aphias, kendi kız kardeşleri Amia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 130'lar

Buluntu Yeri	Göynükgöre ve Susuzkaya köylerinin arasında
Kaynaklar	MAMA IX, No.315

No	A54
Transkripsiyon	ΠΖ Ἐπιτόνχανος Εὐτυχίδι μητρὶ μνήμ[ης χάριν]
Tercüme	ΠΖ (pneuma Zoes? Yaşamın ruhu?) Epitynkhano annesi Eutykhis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 130'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.319

No	A55
Transkripsiyon	Ἀσκληπιάδης Ἀσι[κληπιάδου βλαστό[ς]. Ἔτους ρξε'.] Ἀσκληπιάδῃ Ἀσι[κληπιάδου τοῦ Ἀρτέμωνος] Χαραὶ τῷ θρέψι[αντι καὶ ἐμαυτῷ ζῶν. Χαῖρε]
Tercüme	Asklepiades oğlu Asklepiades Blastos. 164 yılı. Artemon'un oğlu Asklepiades Kharaks'ın sütbabası Asklepiades ve kendisi için yaşarken (yaptırdı). Elveda.
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 134-5
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG 45, No.1709; MAMA IX, No.270.

No	A56
Transkripsiyon	Ἀσκληᾶς Κησσίδῃ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ μνήμης χάριν ἔτους — ου βι' εξρ· μην[ὸς--]
Tercüme	<i>Asklas, eşi Kessidis'in anısı hoş olsun diye 165 yılının ----- ayında (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 135/136
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.279

No	A57
Transkripsiyon	Παπίας Ζεύξιδῃ τῷ υἱῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Papias, oğlu Zeuxsis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 135-140
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.281

No	A58
Transkripsiyon	Πρεπέλαος Πρεπελάου θρεπτὸς Ἑλένη τῇ γυνεκεὶ μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Prepalaos'un sütkardeşi Prepalaos, karısı Helene'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 135-140
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.272

No	A59
Transkripsiyon	[Δημή]τριος ἡαυτῷ ζῶ <v> Δημήτριος καὶ Δ[---]
Tercüme	<i>Demetrios, hayatta iken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli parçası
Tarih	MS 135-140
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.339

No	A60
Transkripsiyon	Ἀπολλώνιος καὶ Ἀλέξανδρος καὶ Ὀνήσιμος Ἀπολλ[---]
Tercüme	<i>Apollonios, Aleksandros ve Pnesimos Apoll---</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli parçası
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Virancık Köy

Kaynaklar	MAMA IX, No.348
------------------	-----------------

No	A61
Transkripsiyon	[Δ]ιομήδης · Ὅρφνῃ γυναικὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Diomedes karısı Horphne'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Küçükkilet (Tunçbile)
Kaynaklar	MAMA IX, No.349

No	A62
Transkripsiyon	Ἱεραξᾶς καὶ Ἀφφ[---] καὶ [---]
Tercüme	<i>Hieraksas ve Apph[ion] ve [---]</i>
Eser Türü	Mezar stel parçası
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Efeler
Kaynaklar	MAMA IX, No.350

No	A63
Transkripsiyon	[---] καὶ Κέρτη γυναικὶ μνήμη[ς χάριν]
Tercüme	<i>[---] ve karısı Kerte'nin anısına (bunu yaptırdı)</i>

Eser Türü	Mezar steli parçası
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.352

No	A64
Transkripsiyon	Δαμᾶς Ἀνδρομάχῳ υἱῷ μνή[μης χάριν]
Tercüme	<i>Damas, oğlu Andromaklos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.355

No	A65
Transkripsiyon	Μένανδρ[ος.....]Ι σ[υ]μβίῳ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Menandros, eşinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın üçüncü çeyreği
Buluntu Yeri	Ağarı Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.356

No	A66
Transkripsiyon	[---] Ι Σωτηρίχῳ ἀνδρὶ μνή-

	[μης] χάριν καὶ Ἀπολλωνίδης ἀδελφός
Tercüme	[---] erkek kardeşi Apollonides ile kocası Soterikos 'un hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 138 - 150 arası
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.196

No	A67
Transkripsiyon	ἔτους αὐρ Πλόκαμος Τροφίμῳ ἀδελφῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Plokamos, 171 yılında erkek kardeşi Trophimos anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 141
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.285

No	A68
Transkripsiyon	?[- Ἀσκλη]πίῳ [τῷ] υἱῷ.
Tercüme	<i>...oğlu Asklepios'un anısı için</i>
Eser Türü	Mezar steli parçası

Tarih	Yak.MS 150
Buluntu Yeri	Çavdarhisar;
Kaynaklar	MAMA IX, No. 194

No	A69
Transkripsiyon	Μενογένης ὄνομ' ἐ[στί,] τέχνην δ' ἵπποι[σιν] ὀχεῖσται εὖ εἰδ[ώς,] ἔθανον λοιμοῦ ν[έ-] φει ἐνκαταληφτεῖς
Tercüme	<i>Adım Menogenes. Atlara binme sanatını iyi bilirdim. Veba bulutunun üstüne alınıp, öldüm.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	yak.MS 165
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.79

No	A70
Transkripsiyon	Δεμήτριος Ἀσκληπ[ιάδου] Ἑλικᾶς ἐτίμησεν Ἄπ[φεν] Μενογένους τὴν αὐ[τοῦ] γυναῖκα καὶ Ἄπφην Δη[μη-] τρίου τὴν πενθερὰν ζ[ῶ-] [σα]ν ΛΙΟΥΣ [..] ΚΑΙΡΝ
Tercüme	<i>Asklepiades'in oğlu Demetrius, Helikas, Menogenes'in karısı Apphe 'yi ve Demetrius 'un kayınvalidesi Apphe 'yi onurlandırdı</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 71 - 171
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.83

No	A71
Transkripsiyon	Τειμόθεος Ἀσκληπι [άδ]ου Γαῖος νεωκό[ρ]- [οσ] Διὸς διὰ Βίο[υ---]
Tercüme	<i>Yaşam boyu bir Zeus Neokoros'u olan Asklepiades oğlu Teimotheos</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın 2. çeyreği
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.88

No	A72
Transkripsiyon	κεῖμ' ὑπὸ τὴν ταφίην νέος Εὐτυχος Ωρίμου [υἱός], ὄν προπετὴς δαίμω- ν ἥρπασε πρὶν θαλάμ[ου] Μοῖρα δέ μοι κατέκλ- ωσε καὶ ὤμοσε πότμ- ον ἄωρον καὶ προπε- τὴς δαίμου, ὅς με κατεσκότισε, κτεῖν',

	ἡδ' ἐστήλην οἱ φράθ ρες ὧδ' ἀνέθεκαν εἰκόνα καὶ μνήμης δεῖγμα καὶ εὐσεβίες
Tercüme	<i>Ben Horimos'un oğlu genç Eutykhos, bu mezarın altında yatıyorum. Aceleci tanrı beni mezar odasına alıp götürmeden önce, Moiralar zamansız kaderimi ördü ve ant içti. Karanlık içine gömen aceleci tanrı, al beni! Bu nedenle fratrai üyeleri, dinsel anlayışa hürmeten daha şimdiden mezarın içine ikona ve resim sundular.</i>
Eser Türü	Mezar taşı
Tarih	MS. 2.yy. 2. Yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.89

No	A73
Transkripsiyon	[Αυρ.] Πάπο[ς μετρι] [Ἀνεμ]νάτη [καὶ ἑαυ-] [τοῦ] ἀδελ[φη Λικι-] [νν]ία γλυ[κυτάτη] [μνή]μης χ[άριν]
Tercüme	<i>Aurelios Papos, annesi Anemnate ve sevgili karısı tatlı Likinnia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli parçası
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.97

No	A74
Transkripsiyon	[--]Κλαυδιανῇ Διδῶ κὲ Μαρκι- [α]νῶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Claudiane, Didos ve Markianos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2. yy
Buluntu Yeri	Sopu Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.106

No	A75
Transkripsiyon	[X]αῖρε ἀναγινώσκων. Αἷ[λιοι] Μάρκος καὶ Ἀπολλεινάριος Ἀγαθόποδι πατρὶ ἀρχια{ια}τρῶ μνήμης χάρ- ιν καὶ Ἀμμία μητρὶ {μνη} ζῶση
Tercüme	<i>Elveda okuyan! Ailios Markos ve Apollonarios babaları başhekim Agathopodos'un ve sağ olan anneleri Ammia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.115

No	A76
Transkripsiyon	[ὁ δεῖνα τῇ δεῖνι γυναικ]ὶ αὐτ[ο]ῦ [ἐκ τῶ]ν ἰδιῶν αὐτοῦ [μνή]μης χάριν
Tercüme	<i>Kendi karısının anısı hoş olsun diye kendi cebinden (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.117

No	A77
Transkripsiyon	Π. Αἰλ. Μητρόδωρος Μεναν- δρᾶ Τατίῳ γυναικὶ γλυκυτά- τῇ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Menandras'ın oğlu Publius Ailius Metrodoros pek tatlı karısı Tation'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.118

No	A78
Transkripsiyon	Δημητρίῳ καὶ μη-

	τῶν Στρατονίκη μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Demetrios, annesi Stratonike'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.119

No	A79
Transkripsiyon	[ʼE]πιπτάς
Tercüme	[E]piptas
Eser Türü	Üzerinde gladyatör kabartması olan bomos.
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.120

No	A80
Transkripsiyon	Ἀχιλλεύς
Tercüme	<i>Akhileus</i>
Eser Türü	Üzerinde gladyatör kabartması bulunan bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.120a

No	A81
Transkripsiyon	Τειμας ΤαΤιανῆ γυ- ναικὶ μνήμης χάρ- ιν
Tercüme	<i>Teimas, karısı Tatiana'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.121

No	A82
Transkripsiyon	Μηνόφιλος Ἀ- ριστέου Νει- [-5-]ΠΥ[...]
Tercüme	<i>Aristeas oğlu Menophilos</i>
Eser Türü	Bomos parçası
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.122

No	A83
Transkripsiyon	[---]ιος Πόθω καὶ Πό]θω πατρί.
Tercüme	<i>[---]ios Pathos ve babası Pathos'un anısına (bunu yaptırdı)</i>

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.125

No	A84
Transkripsiyon	Ζηνωμᾶς Ἀφίῳ γυναι- κὶ μνήμης χάριν καὶ ἑαυτ[ῶ] ζῶν
Tercüme	<i>Zenonas, karısı Aphion'un anısı hoş olsun diye ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çerte Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.130

No	A85
Transkripsiyon	[Λ]ούκιος [τοῦ δεῖνος γλυκυτάτη] [γ]υναικὶ Ἰλ[άρῳ μνήμης χά-] ριν καὶ ἑαυτῷ ζ[ῶν]
Tercüme	<i>Loukios, pek şeker bir kadın olan karısı Hilaros'an anısı hoş olsun diye ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Sandıklar Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.132

No	A86
Transkripsiyon	ΛΙ[-----]ΛΛΩΝΙ Τ[.]ΙΔΙΛΙ[---]Ι[---]Υ ΑΡΙΑ[Κ[-----]ΛΥ[.]Τ ΤΙ[--]ιας χαριν Δ ὅς ἂν δὲ σκύλη τὸν βω- μὸν ἀποδώσει τῷ φίσ- κῳ δη[ν]άρια χεῖλια μόνονν [ΟΙ δὲ τοῦ βώ- μου Ἀπολλώνιος Δ Δ χαῖρε Δ παροδεῖτα Δ
Tercüme	<i>[Apo]lloni[os] [kendi karısının anısı hoş olsun diye (yaptırdı) Her kim ki bu mezara zarar verirse, başından bela eksik olmasın, kendi cebinden çıksın. Burada yatıyor Apollonios. Elveda, esenlikle!]</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Gökağaç Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.134

No	A87
Transkripsiyon	Ἑρμογᾶς Παπαρίων[1]

	τεκνῶ γλυκυτ[άτω] [μ]νή[μης χάριν
Tercüme	Hermogas, pek tatlı oğlu Papparion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Hacı Kebir Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.135

No	A88
Transkripsiyon	Σατούριος {N} Ἀνθί- α γυναικὶ μνήμης [χ]άριν καὶ ἑαυτῷ ζῶ- ν
Tercüme	<i>Satyrios, karısı Anthia'nın anısına ve kendisi için henüz yaşarken anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Hacı Kebir Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.136

No	A89
Transkripsiyon	Ἄππης Μηνοφίλω ὕῳ μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Appes, oğlu Menophilos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Işıklar Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.140

No	A90
Transkripsiyon	Διονύσιος Λολία γυναικὶ γλυκυτάτῃ καὶ ἑαυτῷ ζῶν μνήσ χάριν
Tercüme	<i>Dionysos, pek şeker karısı Lolia'nın anısı hoş olsun diye ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Sopu Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.145

No	A91
Transkripsiyon	AK[.]Ἀλάς καὶ Ἄμμια Τροφίμῳ υἱῷ μνήμης χάριν καὶ ἑαυτοῖς ζῶντες

Tercüme	<i>Akyllas ve Ammia, oğulları Trophimos'un anısı hoş olsun diye ve kendileri için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Işıklar Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.141

No	A92
Transkripsiyon	Μ[άρ]κος Αὐρή- [λι]ος 'Ασκληπι- άδης Κλαυδια- νὸς Αἰλία Δόμν- η μάμμη γ[λ]υκυ- τάτη καὶ 'Ανει- κήτω μητρωνι μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Marcus Aurelius Asklepiades Klaudianos, pek tatlı büyükannesi Ailia Domne ve dayısı Aneiketos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy'ın sonu
Buluntu Yeri	Sopu Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.158

No	A93
Transkripsiyon	
Tercüme	
Eser Türü	Üstünde çekiç ve keski kabartması bulunan bomos

Tarih	MS 2.yüzyılın sonları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.164

No	A94
Transkripsiyon	[---]O[.]M[.]IA[---] [.]Y[.]ΠΙΟΣ'Ιούλιος ΤΟΓ [.]ΩΜηνοφίλω ἀ[δ-] ελφῶ γλυκυτάτω
Tercüme	<i>Iulios, pek şeker kardeşi 'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Karaköy
Kaynaklar	MAMA IX, No.165

No	A95
Transkripsiyon	[.....]C 'Αλεξ[αν?] δρία 'Αθηνί[ωνι] τέκω μ[νή-] μης χάρ[ιτ]
Tercüme	<i>... çocuğu Aleksandria Athenion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Tavşanlı

Kaynaklar	MAMA IX, No.172
------------------	-----------------

No	A96
Transkripsiyon	Ἔτους [--] Γιγαντὶς Μαξ- ίμαδι καὶ Εὐν- ερίῳ ἁώροις τέκ[ν-] οῖς μνήμης χά- ριν Ἐπιμεληθέν[τος] Φιλίππου Δημητρ- [ί]ου τοῦ ἱερέως
Tercüme	“... yılında Gigantis, zamansız ölen çocukları Maksimas ve Eugenios’un anısı hoş olsun diye, Demetrios oğlu rahip Philippos’un önderliğinde (yaptırdı)
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Ayvalı Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, no. 179

No	A97
Transkripsiyon	Μηνᾶς κὲ Ἀντίπατρος Μηνᾶ πατρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	Menas ve Antipatros, babaları Menas’in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	İğde Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.180

No	A98
Transkripsiyon	Δημήτριος Δαμα- λᾱ Παπαρίωνι υἱ- ῶ μνήμη[ς χάρι]ν
Tercüme	<i>Damalas oğlu Demetrios, oğlu Paparion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kırgıl
Kaynaklar	MAMA IX, No.182

No	A99
Transkripsiyon	Θεόφιλος κᾶ Ἑρμογ- ᾱς κᾶ Ἀρρας Ἑρμογᾶ [-----] [---]
Tercüme	<i>Theophilos, Hermogas ve Appas, [babaları] Hermogas'ın [anısına]</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy

Buluntu Yeri	Kırgıl
Kaynaklar	MAMA IX, No.184

No	A100
Transkripsiyon	[Δ]ιογένης κὲ Δ[--] τῷ πατρὶ Διογένει μνήμης χάριν
Tercüme	Diogenes ve Damas, babaları Diogenes'in <i>anısı hoş olsun diye</i> (yaptırdı)
Eser Türü	Bomos
Tarih	Kırgıl
Buluntu Yeri	MS 2.yy
Kaynaklar	MAMA IX, No.184

No	A101		
Transkripsiyon	(α) [Ἐπι]κτητῷ [--]η κἔ Μαρκία [Παρ]θενίῳ υ. [γονε]ῦ · σι γλυκυ [τάτ]οις μνήμης χά · ριν	(b) κἔ Τατια- νῆ ἑνα- τρὶ μνή- μης χάριν	(c) Μ. Οὐ. Ἀχιλλῆ σπον- δαύλη κἔ Μαρκία Οὐ. Ἰουλιανῆ ἀδελφοῖς γλυκυ- τάτοις μνήμης χά· ριν
Tercüme	a) Pek şeker anne babaları Epiktetos ve Marcia Parthenion'un <i>anısı hoş olsun diye</i> b) ve yengesi Tatiane'nin <i>anısı hoş olsun diye</i> c) kardeşleri kaval çalıcısı Marcus Ulpius Achilles ve		

	Marcia Ulpia Iuliane'nin <i>anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.188

No	A102		
Transkripsiyon	(α)	(b)	(c)
	Ἀκύλας	καὶ Οὐα-	καὶ Τρο-
	καὶ Δω-	λερία	φίμω
	ρίς Περι-	θυγα-	θρεπτῶ
	κλη ὑῶ	τρί	μνήμης
		χάριν	
Tercüme	Akylas ve Doris, oğulları Perikles ve kız kardeşi Valeria ve sütkardeşi Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)		
Eser Türü	Mezar steli		
Tarih	MS 2.yy		
Buluntu Yeri	Çavdarhisar		
Kaynaklar	MAMA IX, No.190		

No	A103
Transkripsiyon	πάτρι Μοσχιανὸς Μηνοφίλω ΓΑΙΝ [-2-]HN

Tercüme	<i>Moskhianos, babası Menophilos için</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.199

No	
Transkripsiyon	Δό[μνος? Π]ανταινέτ[η -.6—7-] [τῇ ἐ]αυτοῦ μητρὶ μνήμης χά- ριν
Tercüme	<i>Domnos, annesi Pantainete'nin anısı ve henüz yaşarken kendisi için yaptırdı</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ortaları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.202

No	A104
Transkripsiyon	ριν [c.5-]δης Ὑλᾱ πατρὶ μνήμης χά-
Tercüme	<i>...des, babası Hylas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ortaları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.203

No	A105
Transkripsiyon	Ἀντίοχος Γαίω υἱὸ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Antiokhos, oğlu Gaius'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ortaları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.206

No	A106
Transkripsiyon	Γ[ά]ιος Στεφάνω ἀδελφῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Gaius, kardeşi Stephanos'un anısına (bunu yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ortaları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.209

No	A107
Transkripsiyon	μνήμης χάριν Μενελαος Μενελάω [τρό]φιμος θρέψαντι
Tercüme	<i>Menealos, süt evladı Menealos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.223

No	A108
Transkripsiyon	[?Γ αῖ]ος Διοκλῆ πατ[ρ-] [ἰ μ]νήμης χάρι[v]
Tercüme	<i>Gaius, babası Diokles'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Sopu Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.146

No	A109
Transkripsiyon	Τροφιμᾶς Ἡρακλᾶ καὶ Χρυσοτυχῆς Ἡρακλᾶ καὶ Εὐφράτη τέκνοις μνήμης χαριν

Tercüme	<i>Herakles'in oğlu Trophimos Khrysothykhes, çocukları Herakles ve Euphrates'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Sopu Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.148

No	A110
Transkripsiyon	ἔτους ζμρ' μη(νὸς) Ἀρτεμισίου γι' Δαδη[ς] Ετεφανᾶς Δαδη τῷ πα- τρὶ μνήμης ἔν- κεν
Tercüme	<i>147 yılının Artemision ayının 13. günü. Etephanas, babası Dades'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	5 Nisan 117
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.224

No	A111
Transkripsiyon	Ποτεῖτος Ἰ[ω]νία μνήμης ἔνεκεν
Tercüme	<i>Poteitos, Ionia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 128 - 118
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.225

No	A112
Transkripsiyon	Δημήτριος Ἀντιγένη πατρὶ καὶ Ἀφία μητρὶ καὶ Ἀριστάρχῳ ἀδελφῷ εὐσεβίας ἕνεκεν καὶ ἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>Demetreios, babası Antigones, annesi Aphia ve kardeşi Aristarkhos ve kendisi için henüz yaşarken, kutsal değerlere hürmeten (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Susuzkaya
Kaynaklar	MAMA IX, No.149

No	A113
Transkripsiyon	μη(νός) Γορπιαίου αἰ' ηνρ' Πατίας Θεοτείμῳ ὑῷ μνήμης χάριν ἔτους
Tercüme	<i>158 yılının Gorpaios ayının 11. gününde, Papias, oğlu Theoteimos 'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	3 Ağustos 128
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.226

No	A114
Transkripsiyon	ἔτους ἄξρ' Ζώιλος Ἀντιόχῳ τῷ πατρὶ πνήμης χάριν
Tercüme	<i>Zoilos, 161 yılında babası Antiokhos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 130/131
Buluntu Yeri	Yağdıgın Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.227

No	A115
Transkripsiyon	[---]ος Ἀντιπάτρῳ ὑῶ μνήμης χάριν ἐτ[---]
Tercüme	<i>----os, oğlu Antipatros'un anısı hoş olsun diye --- yılında (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	M.S. 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.228

No	A116
Transkripsiyon	ἔτους γξρ' Καίσαρος

Tercüme	<i>163 yılının Kisaros ayında kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 23 Eylül- 23 Ocak 132
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.234

No	A117
Transkripsiyon	[-6-]Ιειος Αφίω γυναικὶ μνήμη[ς χάριν]
Tercüme	-----eios karısı Aphia'nın anısı için (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.235

No	A118
Transkripsiyon	ΞΝΕΚΕΝ [-]ΟΡΟΣ[.]Α[.]ΑΝΔΡΩ Δημητρίω Ο[--- μνήμης]
Tercüme	<i>---- ve Demetrios'un anısı için yaptırdı</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.236

No	A119
Transkripsiyon	Σώλων Αἰμύλη μετρὶ Ι[-16-]
Tercüme	<i>Solon, annesi Aimyle'nin anısı ve ---</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.237

No	A120
Transkripsiyon	μνήν ης χάριν Ἀρτεμίδωρος Ἀσκληπιδῆς Ναν[-5-]
Tercüme	<i>Artemidoros, Asklepiades Nan[-5-]'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.238

No	A121
Transkripsiyon	Μηνογένης Διαφάνη τῷ πατρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Menogenes, babası Diaphanes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.239

No	A122
Transkripsiyon	μνήμης χάριν Τατιον Μηνοδότω υἱῷ καὶ Μένανδροσι καὶ Παπίας — ἀδελ[φῶ]
Tercüme	<i>Tation, oğlu Menodotos ile kardeşleri Menandros ve Papias'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy başları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.240

No	A123
Transkripsiyon	χάριν φλαβία Τατεις Ὑγήα τῇ θρεψάσει μνήμης
Tercüme	<i>Flavia Tateis, sütannesi Hygea'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Yenicearmutçuk

Kaynaklar	MAMA IX, No.241
------------------	-----------------

No	A124
Transkripsiyon	Παπας Ματει τῇ αὐτοῦ γυναικὶ μνήμης [χάριν]
Tercüme	<i>Papas, kendi karısı Mateis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Yağdıgın
Kaynaklar	MAMA IX, No.243

No	A125
Transkripsiyon	Ἀρτεμίδ[ωρος] Ἀπφία τῇ γυν[αικὶ] μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Artemidoros, karısı Apphia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Yağdıgın
Kaynaklar	MAMA IX, No.243

No	A126
Transkripsiyon	Ἀντίοχος Μηνοθεμίδι ὑῶ μνήμης χάριν

	ἔτους θνρ'
Tercüme	<i>Antiokhos, oğlu Menothemis'in anısı hoş olsun diye 159 yılında (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 128 – 9
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.246, Waelkens 1986, No.42

No	A127
Transkripsiyon	ἔτους θνρ' μηνὸς Δύστρου γ' Παπίας Παπύ- λοι τῷ υἱῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>159 yılının Dystros ayının 3.gününde Papias, oğlu Papylos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 128 – 9
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.247, Waelkens 1986, No.43

No	A128
Transkripsiyon	[ἔτο]υς ἀξρ' μῃ(νος) Δαισίου Σεβαστῇ Ἀπολλώνιος Ἄνθος Ἀμμία γυναικὶ μνήμης ἐν[εκ]εν
Tercüme	<i>161 yılının Daisios ayının ilk gününde Apollonios Antos, karısı Ammion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS Nisan 131
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.251

No	A129
Transkripsiyon	Ἀσκληπιάδης Φιλήτω τῷ θρε- πτῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Asklapiades, sütkardeşi Philetos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı).</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.252

No	A130
Transkripsiyon	ἔτους βξρ' μηνὸς Περειτίου λ' Ἀθήναιος καὶ Νεικόμαχος καὶ Φίλιππος COΠATEΠ[...] Σ ἔνεκεν
Tercüme	<i>162 yılının Peretios ayının 30. Gününde, Athenaios, Neikomakhos ve Philippos'un anısı için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 22 Ocak 132

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.254

No	A131
Transkripsiyon	ἔτους βξρ' μηνὸς Ὑπερβερταίου ἡὶ Δαδῆς Βωλανῶ τῷ υἱῷ μνήμης χάριν
Tercüme	162 yılının Hyperbertaios ayının 18.günü, Dades, oğlu Bolanos'un <i>anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 4 Eylül 132
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.255

No	A132
Transkripsiyon	ἔτους (ε)ξρ' μηνὸς Περειτίου β' Δαδῆς Ἀπφίῳ τῇ γυναικὶ μνήμ<η>ς χάριν
Tercüme	165 yılının Pereitioss ayının 2.gününde, Dades, karısı Apphion'un <i>anısına (bunu yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 25 Aralık 134
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.256

No	A133
-----------	------

Transkripsiyon	[ὁ δεῖνα ἐ]αυτῷ ζῶν καὶ Δόμ[νη γυναικί] [καὶ; Μηνόφ]ιλος πάτηρ θ[υγατρὶ] [Δόμ]νη μνήμη[ς χάριν]
Tercüme	--- bu mezarı henüz yaşarken kendisi, karısı Domne, babası Menophilos ve kızı Domne'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.257

No	A134
Transkripsiyon	Σωσθένης καὶ Ροῦφος Τατᾶ πατρὶ μνήμης χάριν [Σ]ωσθένης καὶ Ροῦφος Χρυσίῳ μητρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	Sostemes ve Rufus, babaları Tatas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No258

No	A135
Transkripsiyon	χά ριν

	Ῥόδιος Ἀρτεμιδώρῳ συτρόφῳ μνήμη(ς)
Tercüme	<i>Rhodos, sütkardeşi Artemidoros'un anısı için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.259

No	A136
Transkripsiyon	Ἀφίων Θεογένῃ τῷ υἱῷ
Tercüme	Aphion, oğlu Theogenes için (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.260

No	A137
Transkripsiyon	[---] Ματίον Τειμο[--] [-- μνήμη]ς χάριν ἔτους ξρ̄ ΥΠ
Tercüme	<i>... Mation Teimo[thes]'un anısı hoş olsun diye 160 yılının Hyperberetaeus ayında (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 23 – 22 Aralık Ağustos 130

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.262

No	A138
Transkripsiyon	ἔτους δξρ' [μη(νός)] ᾠλλία Μαρσυᾶ μνήμης χάριν Ξ[α(νδίκου)]
Tercüme	<i>164 yılının Ksandikos ayında Ollia, Marsyas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 21 Şubat – 23 Mart, 134
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.264

No	A139
Transkripsiyon	Ἀλέξανδρος Ἀμμίων γυνικὴ ἰδίᾳ καὶ Θρασέας καὶ Ὑψαὸς οἱ υἱοὶ μητρὶ ἰδ[ίᾳ]
Tercüme	<i>Aleksandros, kendi karısı Ammion, oğulları Thraseas ve Hypsaos ise kendi anneleri için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.267

No	A140
-----------	------

Transkripsiyon	Ἀρούντιος καὶ Ἀπολλᾶς Ἀππῆ μητρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Arruntius ve Apollas, anneleri Appe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.268

No	A141
Transkripsiyon	Φοῖνιξ Ἀππῆ γυναικὶ μνή[μης] χάριν
Tercüme	<i>Phoiniks, karısı Appe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.269

No	A142
Transkripsiyon	Κόιντος Σηστύλλιος Γαργωνιανός Γαργωνία Τι. Ῥωδία τῇ μητρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Quintus Sestullius Gargonianus, annesi Gargonia Tirolia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Sopu Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.274

No	A143
Transkripsiyon	-----νων καὶ Θ · Ο · Α[Τροφίμω τῷ ἀδελφῷ μνήμης χάρις]
Tercüme	<i>[Auksan]on ve [Tyonas] kardeşleri Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.275

No	A144
Transkripsiyon	Αἰνίγας μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῆς συνβίου καὶ τοῦ πατρὸς] Ἀντιόχου Στρατονίκη τῇ μητρὶ μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Aeneas, çocukları, esi ve babası Antiokhos ile birlikte annesi Stratonike'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli

Tarih	MS 2.yy başları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.276

No	A145
Transkripsiyon	Ἀσκληῶς Κησσίδιδι τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ μνήμης χάριν ἔτους — ου βι' ἐξρ· μην[ὸς--]
Tercüme	<i>Asklas, eşi Kessidis'in anısı hoş olsun diye 165 yılının ----- ayında (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 135/6
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.279

No	A146
Transkripsiyon	[-c.3?]- [-c.7?]- [-c.9-] α θυγατρὶ [...] Γαίος Οὐισέδιος Βά[σ-] σος γυναικὶ μνήμης χ[άριν] ἔτους . σμβ' . μηνὸς Ξα[νδίκου..]
Tercüme	<i>... kızı için ... Gaios Visedius Bassus, karısının anısına 242 yılının Krandikos ayında (bunu yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS, 21 Subat-23 Mart (158?)
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.283

No	A147
Transkripsiyon	ἔτους αὐρ Πλόκαμος Τροφίμω ἀδελφῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Plokamos, 171 yılında erkek kardeşi Trophimos anısına (bunu yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140-141
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.285

No	A148
Transkripsiyon	Ἡρᾶς Μηνοθεμίδος Βερονείκη γυναικὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Menothemis oglu Heras, karısı Beronike'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.286

No	A149
Transkripsiyon	[τ]ὰ τέκνα μνήμης χάριν Αὔξιμος καὶ Μένανδρος [κα]ὶ Δμ[μ]οσ[θέ]νης [καὶ] — Ἀμμιον Α[-3—4-]Ια τῇ μητρὶ A150
Tercüme	<i>Auksimos, Menandros, Demosthenes ve Ammion Α[----]annelerinin anısı anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.287

No	A151
Transkripsiyon	[-8-]ς Ἀγαθῶ υἱῶ μνήμης χ[ἀ]ριν
Tercüme	<i>[-8-]s oğlu Agathos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.288

No	A152
Transkripsiyon	Μηνόθεμις ἐαυτῷ ζῶν καὶ τῇ γυναικὶ ζώσῃ♡

Tercüme	<i>Menothemis henüz yaşarken kendisi ve sağ olan karısı için (yaptırdı))</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	Sopu Köy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.144

No	A153
Transkripsiyon	Ἴωνικὸς Σαλία γυναικὶ μνήμης [χάριν]
Tercüme	<i>Ionikos, karısı Salia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.290

No	A154
Transkripsiyon	[-ὀδ]ωρος Μηνο[δῶρ?]φ [ἀ]δελφῶ ζήσαν[τι ἔτη-] ἔτους βξρ' μη(νὸς) Σεβαστοῦφ
Tercüme	<i>[Apollod]oros erkek kardeşi Menodoros'un anısına 161 yılının Sebastos ayınının 3'ünde (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 26 Ekim, 131
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.293

No	A155
Transkripsiyon	(a) ἔτου[ς] γξρ' μη(νός) Ξανδίκου[υ] (b) [μης χάριν] Πόπλειος Ἰστεμένιος Θαλο[ύ]σα τεῖ γυναικ[ὶ] μνή-
Tercüme	<i>162 yılının Ksandikos ayında Popleios Istemenios, karısı Thalusa'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 21 Şubat – 23 Mart, 133
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.294

No	A156
Transkripsiyon	Διοκλῆς Α[---]
Tercüme	<i>Diokles ---</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.300

No	A157
Transkripsiyon	Μάγνος καὶ Βαβεις Τειμοθέω υἱῷ μνήμ- ης χάριν
Tercüme	<i>Magnos ve Babeis, oğulları Timotheos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.302

No	A158
Transkripsiyon	[Ἀπ]ολλᾶς καὶ Μόσκος Τατί[α μ]ητρὶ μ[νή-] μης χάριν
Tercüme	<i>Apollas ve Moskos, annesi Tatia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.304

No	A159
Transkripsiyon	[---]ς Ἀπφίῳ γυναικί
Tercüme	<i>[---]s, eşi Apphia'nın (anısı hoş olsun diye)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.305

No	A160
Transkripsiyon	[---]λος Ναννα πατρι
Tercüme	----los, babası Nannas için
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.306

No	A161
Transkripsiyon	[Στρα]τονίκη Τροφίμω πρ<α>γματ[εύτη (?)--]
Tercüme	<i>Stratonike, kâhyası Trophimos'un [anısı hoş olsun diye] (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 130'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.310

No	A162
Transkripsiyon	Ἀφφια Θεοφάνει τῷ υἱῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Apphia, oğlu Theophanes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy

Buluntu Yeri	Yağdıgın Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.317

No	A163
Transkripsiyon	Κλαυδία Ψαμάθη καὶ Φιλ[-15-] σει καὶ Νεῖλω τέκνοις μνήμ[ης χάριν
Tercüme	<i>Claudia Psamathe, çocukları Phil-... ve Neilos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Yağdıgın Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.312

No	A164
Transkripsiyon	Ἀπολλώνιος Μηνοθεμίδος νεώτερος ἡεαυτοῦ γυναικὶ Μανία Ἀσκληᾶ θυγατρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Menothemis oglu genç Apollonios, kendi karısı Mania ve kız kardeşi Asklas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Nuhviran Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.313

No	A165
-----------	------

Transkripsiyon	Λεύκιος Ἀντώνιος <Σ> τρατο- νειακὸς Ρούφω πατρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Lucius Antonius Stratonicus, babası Rufus'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.318

No	A166
Transkripsiyon	Μητρόδω[ρος τῷ ----] μνήμης ἔν[εκεν (-έκα?)]
Tercüme	<i>Metrodoros... anısı için bunu yaptırdı.</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.320

No	A167
Transkripsiyon	Χάριν [Τ]ροφίμας Ἀφίω γυνεκὶ μνήμης
Tercüme	<i>Trophimas, karısı Aphion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.322

No	A168
Transkripsiyon	Ἀνδρῶν Ἀππῆ γυναικὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Andros, karısı Appe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	140'lar
Buluntu Yeri	Tavşanlı
Kaynaklar	MAMA IX, No.323

No	A169
Transkripsiyon	Μηνογένης Δημη[τ]ρίῳ ἀδε[λ]φῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Menogenes, erkek kardeşi Demetrios anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.324

No	A170
Transkripsiyon	Διονύσιος Διονυσίῳ ὦΝ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Dionysos, oğlu Dionysos anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.327

No	A171
Transkripsiyon	[---]ς Πατρία πατρι μνήμης χάριν ^δ • και Ἀμμία μητρι ζώση
Tercüme	<i>... babası Papias ve annesi Ammias'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	140'lar
Buluntu Yeri	Tavşanlı
Kaynaklar	MAMA IX, No.329

No	A172
Transkripsiyon	Τι. Κλ. Τρόφιμος ἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>Titus Klaudius Trophimos hayatta iken kendisi için (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	140'lar
Buluntu Yeri	Tavşanlı
Kaynaklar	MAMA IX, No.330

No	A173
Transkripsiyon	Μήνιος Τατιω τῇ γυναικὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Menios, karısı Tation'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.331

No	A174
Transkripsiyon	Πώσιος Πωσίω πατ- ρι
Tercüme	<i>Posios, babası Posios için</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.333

No	A175
Transkripsiyon	Διοκλῆς Ἀμμιῶ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ μνήμης ἕνεκ[α]
Tercüme	<i>Diokles, karısı Ammia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Moymul Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.335

No	A176
Transkripsiyon	Ἀπολλώνιος Τιμοθεῶ υἱῷ καὶ Μένανδ- ρος ἀδελφῷ μνήμης ἕνεκα
Tercüme	<i>Apollonios, oğlu Timotheos ve erkek kardeşi Menandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy başları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.337

No	A177
Transkripsiyon	Ναυας Ἀντ[.]ο[.]ἄνδ]ρι μνήμη[ς χ]άριν Ναυας ἡαυτῇ ζῶσα καὶ φρονούσα

Tercüme	<i>Nanas, kocası Ant-... 'nın anısına ve kendisi için henüz yaşarken ve akli başındayken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.338

No	A178
Transkripsiyon	[ó δεῖνα -] Ἀμῖα γυ[ναῖκί(?) καὶ ἐαυ[τῷ(?) ζῶν]
Tercüme	--- karısı Ammia ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy başları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.337

No	A179
Transkripsiyon	ρην Ἀνδρέας Ἀππὴ θυγατρὶ μνή[μης χά-]
Tercüme	<i>Andreas, kız kardeşi Appe 'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar

Kaynaklar	MAMA IX, No.200
------------------	-----------------

No	A180
Transkripsiyon	Νανας Πασίωνι πατρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Nanas, babası Pasion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Ağarı Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.343

No	A181
Transkripsiyon	Μηνόδωρος καὶ Μηνόφιλος καὶ Διογένης Διογένη πατρὶ μνείας χάριν
Tercüme	<i>Menodoros, Menophilos ve Diogenes, babaları Diogenes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.344

No	A182
Transkripsiyon	Διοτρεφῆς καὶ Διον..OKPON [-9 ya da 10-] μνήμης χά- ριν

	BI..OK[-5-θ[---]τ[--] μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Diotrephes ve Dion[ysios Kron]os ----- 'nın anısına (bunu) yaptırdı</i> <i>----- [sütkızı] ----- anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.345

No	A183
Transkripsiyon	Τατιον Ἑρωτι ἀνδρὶ μνήμης χάριν καὶ ἑαυτῇ ζῶσα
Tercüme	<i>Tation, kocası Eros anısı hoş olsun diye ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Çerte Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.347

No	A184
Transkripsiyon	Ἀρτεμᾶς Ἀσκληπιάδῃ πατρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Artemas, babası Asklepiades'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli

Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.351

No	A185
Transkripsiyon	? - ανις Ἰουλιανῶ Παρδαλᾶ εἰδίῳ πατρὶ θεοσεβῇ μνήμης χάριν.
Tercüme	----- [ve] -----anis, babası dindar Iulianos Pardalas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.128

No	A186
Transkripsiyon	[---] καὶ Κέρτη γυναικὶ μνήμη[ς χάριν]
Tercüme	... ve karısı Kerte'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar

Kaynaklar	MAMA IX, No.352
------------------	-----------------

No	A187
Transkripsiyon	Λονγεῖνος Εὐνόμῳ πατρὶ ζῶντι Λονγεῖνος Κατμα — μητρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Longinus, hayatta olan babası Eunomos ve annesi Katma'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Hacı Kebir Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.353

No	A188
Transkripsiyon	Ἀσκληῶς Ἐπινείκῳ [---]
Tercüme	<i>Asklas [-----] Epineikos için -----</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Hacı Kebir Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.354

No	A189
Transkripsiyon	Μένανδρ[ος.....]Ι σ[υ]μβίῳ μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Menandros, eşinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın üçüncü çeyreği
Buluntu Yeri	Ağar
Kaynaklar	MAMA IX, No.356

No	A190
Transkripsiyon	Ἀρχερατικός Ἀππῆ γυναῖκ[ι ---]
Tercüme	<i>Arkheratikos, karısı Appe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın son çeyreği
Buluntu Yeri	Virancık
Kaynaklar	MAMA IX, No.358

No	A191
Transkripsiyon	Ἀπολλών[ιος ---?]
Tercüme	<i>Apollon[ios---]</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın son çeyreği
Buluntu Yeri	Virancık
Kaynaklar	MAMA IX, No.359

No	A192
Transkripsiyon	Ἀσκληᾶς Οὐαλερίᾱ γυναικὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Asklas, karısı Valeria'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy sonları
Buluntu Yeri	Çardaklı
Kaynaklar	MAMA IX, No.360

No	A193
Transkripsiyon	Τροφιμᾶς κὲ Σύμμαχος [πα]τρὶ γλυκυτάτῳ κ(ἐ)Ἀφφίῳ [...] μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Trophimas ve Symmakhos, pek şeker babaları ve anneleri Aphphion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.362

No	A194
Transkripsiyon	πατρὶ Παπύλῳ κὲ μη[τρὶ -c.4- μνήμης χ]άριν Διονύσιος [κὲ?] Ἀσ <κ> ληπιάδης καὶ Παπύλος
Tercüme	<i>Dionysos, Asklepiades ve Papylos, babaları Papylos ve anneleri ...'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Yenicearmutçuk Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.363

No	A195
Transkripsiyon	Ἀντέρως Φιλ[---]
Tercüme	<i>Anteros Phil[.....]</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.364

No	A196
Transkripsiyon	Τειμογένης ἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>Teimogenes, hayatta iken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.365

No	A197
-----------	------

Transkripsiyon	Ἑρμᾶς Νείκη γυναικὶ μνήμης χάρι[ν]
Tercüme	<i>Hermas, karısı Neike'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.366

No	A198
Transkripsiyon	[---]ΛΟΟΠΙΟΥ [?Διον]υσίῳ [μνήμης χ]άριν
Tercüme	<i>[---]LOPOS (oğlu/kızı) ----- [Dion]ysios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.368

No	A199
Transkripsiyon	[-6-Φ]αῦστος ⚔ Διοδώρου Ἀνδρομένει τέκνῳ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Diodoros oğlu Phaustus, çocuğu Andromenes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli

Tarih	MS 2.yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Sekiviren
Kaynaklar	MAMA IX, No.369

No	A200
Transkripsiyon	[---] Μηνογένης[-c.8-] ^ IVI \ IAAHMI [--]
Tercüme	Menogenes -----
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.371

No	A201
Transkripsiyon	BO[--]Ος Γαίω πατρι μνή[μ]ης χάρι[ιν]
Tercüme	<i>Bo(u)bos, babası Gaius'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.372

No	A202
Transkripsiyon	Ἀπολλᾶς κὲ Τροφίμᾶς πατρι Ἐπ[ιτυγ]χάνω κὲ μητρι Τύχη μνήμης χάριν μνήμης χάρι

Tercüme	<i>Apollas ve Trophimas, babaları Epitynkhanos ve anneleri Tykhe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ikinci yarısı veya ortası
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.373

No	A203
Transkripsiyon	[Α]σκ(λ)ηπιός και Ἀβάσκαντος[---]
Tercüme	<i>Asklepios ve Abaskantos ---</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.374

No	A204
Transkripsiyon	Μηνόφιλος Μηοφίλω πατρι ζῶντι καὶ Ἀφφία μητρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Menophilos hayatta iken, babası Menophilos ve annesi Aphphion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ikinci yarısı veya ortası

Buluntu Yeri	Yenice Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.376

No	A205
Transkripsiyon	[-1 ya da 2-]AITAPPIΩN Ἀσκληπιάδῃ ἀδελῷ μνήμης [χ]άριν
Tercüme	- -aitarion, erkek kardeşi Askapiades'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar;
Kaynaklar	MAMA IX, No.378

No	A206
Transkripsiyon	[ὁ δεῖνα] Εὐάνθῃ ὡς μνήμης χάριν
Tercüme	... oğlu Evanthes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar;
Kaynaklar	MAMA IX, No.379

No	
Transkripsiyon	[----]χος Τάτει γυ[ναϊκὶ ---]

Tercüme	<i>...khos, karısı Tateis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar;
Kaynaklar	MAMA IX, No.380

No	A207
Transkripsiyon	[---]Λίας Σμαράγδω ἀνδρὶ μνήμη[ς χάριν]
Tercüme	<i>...ias, kocası Smaragdōs'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar;
Kaynaklar	MAMA IX, No.380a

No	A208
Transkripsiyon	[---]ος καὶ Ἀρτεμίδωρος Ἀπφία μητρὶ [μνήμης] χάριν
Tercüme	<i>...os, ve Artemidoros, anneleri Apphia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy

Buluntu Yeri	Çavdarhisar;
Kaynaklar	MAMA IX, No.381

No	A209
Transkripsiyon	[--- Γλ]ύκωνι δαίερι μνήμης χάριν
Tercüme	“... , kayın pederi Glykon’un <i>anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar;
Kaynaklar	MAMA IX, No.381

No	A210
Transkripsiyon	Ἀμμιανὸς · Γλῦ- κωνος · ἑαυτῷ ζῶν · καὶ Στρα- τονείκη · γυ- ναικὶ · ζώσῃ
Tercüme	<i>Glykon oğlu Ammianos hayatta iken kendisi ve karısı Stratoneike’nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar;
Kaynaklar	MAMA IX, No.189

No	A211
Transkripsiyon	Μενανδρος Κυρ[ύλλω? -]
Tercüme	<i>Menandros --- Kyrillos için</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ortaları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar.
Kaynaklar	MAMA IX, No.386

No	A212
Transkripsiyon	[---]ος καὶ Μένανδρος Ο[---] [--πα?]τρί μνήμης χάρι[ν]
Tercüme	<i>...os ve Menandros, babaları ...'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ortaları
Buluntu Yeri	Çavdarhisar.
Kaynaklar	MAMA IX, No.383

No	A213
Transkripsiyon	ΕΡΟΑΙΕCCCKΑΙΣΦ[.]ρας καὶ Ἀδεξίων Τροφίμω μνήμη[ς] χάρι- ν
Tercüme	<i>----- ve Adeksion, Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.391

No	A214
Transkripsiyon	Μηνογένης Ἀμμιῶ γυνεκὶ μνήμης χάριν καὶ ἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>Menogenes, karısı Ammion'un anısı hoş olsun diye ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.396

No	A215
Transkripsiyon	[---]ρὶ Ἀσκληπιάδης καὶ Μ[---]
Tercüme	<i>--- Asklepiades ve M[---]</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.401

No	A216
Transkripsiyon	Ἀμμιον < [---] μνήμης χάριν
Tercüme	Ammion ve [---] <i>anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kırğıl
Kaynaklar	MAMA IX, No.402

No	A217
Transkripsiyon	[-6—7-]ανος κἔ Δημο[--- μητ?]ρὶ μνήμης χά[ρι]ν ̐
Tercüme	[-----]anos ve anneleri Dem--- 'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kırğıl
Kaynaklar	MAMA IX, No.403

No	A218
Transkripsiyon	[?Zεῦ]ξίς Αφίω γυναικὶ γλυκυτάτη [μνήμ]ης — χάριν υ.[Z]εῦ[ξίς] καὶ Αὐ[---]

Tercüme	<i>Zeuksis, pek şeker karısı Aphion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i> <i>Zeuksis ve Au---</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.406

No	A220
Transkripsiyon	Τάτακος Γράπτω τροφεῖ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Tatakos, sütbabası Graptos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.407

No	A221
Transkripsiyon	Ἀντίπας καὶ Μηνόφιλος Μητροφάνη ἀδελφῶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Antipas, ve Menophilos, erkek kardeşleri Metrophanes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy

Buluntu Yeri	Ilicikviran Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.409; Wörrle 2002, no.54

No	A222
Transkripsiyon	Δάδης Ἀσκληπιάδῃ ἀδελφῷ μνήμ[ης χ]ά- ριν
Tercüme	Dades, erkek kardeşi Asklepiades'in <i>anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy ortası
Buluntu Yeri	Sopu Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.413

No	A223
Transkripsiyon	Λέσβιος Θαλλούσῃ συνβίῳ ζώσῃ καὶ ἑαυτῷ ζῶν υ.
Tercüme	<i>Lesbios, henüz yaşarken karısı Thalluse ve kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Yenicearmutcuk
Kaynaklar	MAMA IX, No.414

No	A224
Transkripsiyon	Διοπείθης[- - -]

Tercüme	<i>Diopeithes</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.415

No	A225
Transkripsiyon	[ὁ δεῖνα νεωκό]ρος ι' τοῦ Διὸς ἑαυτῷ ζῶν καὶ Ἑλένη θυγατρὶ ζώσῃ
Tercüme	<i>Zeus neokoros'u, henüz yaşarken kendisi ve kızı Helene için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın üçüncü çeyreği
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.416

No	A226
Transkripsiyon	Μηνογένης Ἀμμίῳ γυνεὶ μνήμης χάριν ἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>Menogenes karısı Ammia'nın anısı ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar

Kaynaklar	MAMA IX, No.417
------------------	-----------------

No	A227
Transkripsiyon	Ἀπ<ο>λλώνι[ος ya da -δης]
Tercüme	<i>Apolloni[os ya da des]</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Yağdıgın
Kaynaklar	MAMA IX, No.419

No	A228
Transkripsiyon	[-]Πολυχάρης ζῶντες καὶ Μαθίας ἡαυτοῖς μνείμης χά[ριν]
Tercüme	<i>Polykhares ve Mathias, henüz yaşarken kendileri için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Pazarcık
Kaynaklar	MAMA IX, No.420

No	A229
Transkripsiyon	Ὀνήσιμος θυγατρὶ Χελειδόνι μνήμης χάριν καὶ γυναικὶ Ζωτικῇ υ. καὶ ἑαυτῷ ζῶντι υ.

Tercüme	<i>Onesimos, kızı Kheleidon'un anısı hoş olsun diye ve karısı Kheleidon ile kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın son çeyreği
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.421

No	A230
Transkripsiyon	Διονύσιος καὶ Οὐρανιάς Θεοφᾶ υἱῶ Ἀππης καὶ Ὀνήσιμο- ς καὶ Γραπτὸς ἀδελφῶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Dionysos ve Uranias oğulları Theophas için; Appes, Onesimos ve Graptos da erkek kardeşleri Theophas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın son çeyreği
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.422

No	A231
Transkripsiyon	Φίλισκος ἐαυ[τ]ῷ ζῶν Ἀμιον Δαμά[λιδι?] καὶ κε[] Ἀμιφ <μνήμης> χάριν
Tercüme	<i>Philiskos henüz yaşarken kendisi için ve Amion Dama[lides] ve Amion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın son çeyreği
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.423

No	A232
Transkripsiyon	Φίλισκος ἐαυ[τ]ῷ ζῶν Ἀμιον Δαμά[λιδι?] ὤ κε [..]Ἀμιω <μνήμης> χάριν
Tercüme	<i>Philiskos hayatta iken, Amion Dama... ve ... Amion'un ve kendisi anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın son çeyreği
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.423

No	A233
Transkripsiyon	Τύραννος Επ[---]
Tercüme	<i>Tyrannos Ep----</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın son çeyreği
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.426

No	A234
Transkripsiyon	Τύραννος Επ[---]
Tercüme	<i>Tyrannos Ep----</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy.
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.426

No	A235
Transkripsiyon	Κλαυδιανὸς φαείνω καὶ Εἰθάρῳ μνείας χάριν
Tercüme	<i>Klaudianos, Phaeinos ve Eitharos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy.
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.427

No	A236
Transkripsiyon	Εὐρτᾶς ἡαυτῷ ζῶν καὶ Τατί συνβίῳ μνήμης χάριν Τύραννος καὶ Τρόφιμος οἱ υἱοὶ γ[ο]νεῦσι
Tercüme	<i>Heurtas hayatta iken, kendisi ve eşi Tati'nin anısına ve oğulları Tyrannos ve Trophimos, anne-babalarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy.
Buluntu Yeri	Arslanapa
Kaynaklar	MAMA IX, No.428

No	A237
Transkripsiyon	Τύραννος Τερτυλλ- εἰνω θρεπτῶ καὶ Λουκιανῇ μνήμης Δ χάριν
Tercüme	Tyrannos, sütoğlu Tertylleinos'un ve Loukiane'nin <i>anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy?
Buluntu Yeri	Gökağaç
Kaynaklar	MAMA IX, No.133

No	A238
Transkripsiyon	Ἀσκληπιάδης καὶ Ἐπίκτητος οἱ υἱοὶ Μενεκλῆ πατρὶ μνήμης χάριν καὶ Ἀππῇ μητρὶ[ζ]ώ[σῃ]
Tercüme	<i>Asklepiades ve Epiktetos, babaları Menekles'in ve henüz yaşarken anneleri Appe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy.
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.429

No	A239
Transkripsiyon	Μηνοφᾶς καὶ Τρόιμος καὶ Μαθίας καὶ Νανας Τατ[ει μητρὶ καὶ?] πατρὶ Μη[ν]ᾶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Menophas, Trophimos, Mathias ve Nanas, anneleri Tateis ve babaları Menas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy.
Buluntu Yeri	Yalnızsaray
Kaynaklar	MAMA IX, No.430

No	A240
Transkripsiyon	Ἀντικλῆς Ἀρ- τεμιδώρῳ ἁ- δελφῷ μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Antikles, erkek kardeşi Artemidoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy.
Buluntu Yeri	Tavşanlı
Kaynaklar	MAMA IX, No.433

No	A241
Transkripsiyon	[-7-]φ πατρὶ Κλα(δ)αίφ καὶ ἰδίᾳ μητρὶ Τροφίμῃ — μνήμης χάριν
Tercüme	...kendi (öz) babası Kladaios ve annesi Trophime'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Yenicearmutçuk
Kaynaklar	MAMA IX, No.434

No	A242
Transkripsiyon	ΑΜΛΛΥΡΤΙΩ μητρὶ μνή]μη[ς] χάριν καὶ πατρὶ ζῶντι
Tercüme	Annesi Amalyrion ve hayatta olan babasının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy.
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.435

No	A243
Transkripsiyon	Ἡρᾱς Ἡρᾱ τρόφιμος ὁ καὶ νεωκόρος Ψιττα[κ]ῶ ἰδίῳ ὄ θρεπτῶ μνήμης χάριν
Tercüme	Heras'ın süt babası ve neokoros Heras, kendi süt evlatlığı Psittakos'un anısına <i>anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy.
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.438

No	A244
Transkripsiyon	Τατίον Μητροδώρῳ ἀνδρὶ καὶ Μητρόδωρος καὶ ὁ Διονύσιος καὶ Ἰκέσιος οἱ υἱοὶ πατρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Tation, kocası Metrodoros, oğulları Metrodoros, Dionysos ve Hikesios da babalarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Tavşanlı
Kaynaklar	MAMA IX, No.440

No	A245
Transkripsiyon	Ἰσόχρυσος Ἰσοχρύσω [ι] καὶ Δ [ΙΑ τέκνοις καὶ Εὐδορία γυναικὶ μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Isokhrysos, çocukları Isokhrysos ve Dia ve karısı Euodia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy.
Buluntu Yeri	Ağarı
Kaynaklar	MAMA IX, No.442

No	A246
Transkripsiyon	Ἀτταλος Ἀππῆ γυναικὶ ζώσῃ καὶ [---]
Tercüme	<i>Attalos, hayatta olan karısı Appe ve ... anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın üçüncü çeyreği
Buluntu Yeri	Ağarı
Kaynaklar	MAMA IX, No.443

No	A247
Transkripsiyon	Ἑρμοκράτης Ἀγαθοπόδι παιδευτῆ
Tercüme	<i>Hermokrates, öğretmen Agathopus'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Tepecik
Kaynaklar	MAMA IX, No.445

No	A248
Transkripsiyon	Π. Λικίννιος Ροῦφος Οὐλπία Ἀμμία τῇ ἑαυτοῦ μητροιᾷ μν[ήμης χάριν]
Tercüme	<i>Publius Likinnius Rufus Ulpius annesi Ammia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.446

No	A249
Transkripsiyon	Ἀλέξανδρ[ος ---]
Tercüme	<i>Aleksandros</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.447

No	A250
Transkripsiyon	[? Ἑρ]μογένης λατύπος ἑαυτῷ ζῶν ὧ καὶ ὧΑ[---]
Tercüme	<i>Taş ustası Hermogenes henüz yaşarken kendisi ve A---</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.451

No	A251
Transkripsiyon	[--- Α]σκληπιάδῃ ἀδελφῷ καὶ Μί[---]
Tercüme	<i>...erkek kardeşi Asklepiades 'in ve ... anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın 3. çeyreği
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.452

No	A252
Transkripsiyon	[---]ἰὼν Εὐπορίᾳ γυναικὶ μνήμ[ης χάριν] καὶ ἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>...karısı Euporia 'nın anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No. 458

No	A253
-----------	------

Transkripsiyon	Φιλίππας Μητροδώρω πατρὶ μνήμης χάρι[ιν]
Tercüme	<i>Philipas, babası Metrodoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No. 460

No	A254
Transkripsiyon	Τρ[όφιμος? ---]
Tercüme	<i>Trophimos ---</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No. 462

No	A255
Transkripsiyon	[---] καὶ μητρὶ ζῶση υ. Εὐήμερος καὶ Εἰέραξ Εὐκτήμονι ὤ πατρὶ μνήμ[ης χάριν]
Tercüme	<i>Euemros ve Hieraks, henüz hayatta olan anneleri ve babaları Euktemon'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli

Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No. 464

No	A256
Transkripsiyon	Δημοσθέν[ης --- μν]ήμης χάριν
Tercüme	<i>Demostenes anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kırgıl
Kaynaklar	MAMA IX, No. 467

No	A257
Transkripsiyon	Ἀπολλᾶς Εὐβουλίδι μνή[μης] χάριν
Tercüme	<i>Apollas, Eubulis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No. 472

No	A258
Transkripsiyon	Παπίας ἑαυτῷ ζῶν Εὐδο[---]

Tercüme	<i>Papias, henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çerte
Kaynaklar	MAMA IX, No. 473

No	A259
Transkripsiyon	[Tu]χικής μετὰ τῶν τέκνων Μοσχίω- νι ἀν[δρὶ] μνήμης χάριν Μουσικὸς Εἶδη ἀδελφῇ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>a) Tukhikes, çocukları ile birlikte kocası Moskhion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i> <i>b) Masikos, kız kardeşi Eide'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Yağdıgın
Kaynaklar	MAMA IX, No. 474

No	A260
Transkripsiyon	Ὑψεος καὶ Αἰφίων Καλλιτύχη τεθρεμένη μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Hypseos ve Aphion, kız kardeşleri Kallitykhes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No. 475

No	A261
Transkripsiyon	Ἀπολλώνιος ἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>Apollonios, henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No. 476

No	A262
Transkripsiyon	Δαμόξενος παιδευτῆς ἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>Öğretmen Damoksenos, henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Tavşanlı
Kaynaklar	MAMA IX, No. 477

No	A263
Transkripsiyon	Δόμνα Θαλλούση θρεπτῇ μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Domna, sütevladı Thallosa'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No. 478

No	A264
Transkripsiyon	Εὐβουλος Εὐτυχία συμβίῳ γλυκυτάτῃ καὶ Τρωίλῃ – καὶ Τροφίμῳ τέκνοις γλυκυτάτῃ μνήμῃ[ς χάριν]
Tercüme	<i>Eubulos hayatta iken pek tatlı ve hayat dolu çocukları Troilon ve Trophime'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No. 479

No	A265
Transkripsiyon	Πάνφιλος καὶ Ἀμμία Πανφίλῳ υἱῷ καὶ Τερτία τῇ νύμφῃ μνήμῃς χάριν
Tercüme	<i>Panphilos ve Ammia, oğlu Panphilos ve gelini Tertia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ikinci yarısı

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.480

No	A266
Transkripsiyon	Δημήτριος Ἀπολλωνίου ἀδελφοῦ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Demetrios, oğlu Apollonios 'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.482

No	A267
Transkripsiyon	[---] καὶ Μάρκου πατρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>... ve babası Markos 'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın üçüncü çeyreği
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut
Kaynaklar	MAMA IX, No.486

No	A268
Transkripsiyon	Πρεῖμος καὶ Τατειον μητρὲ <ι> μ<ν>ήμης [χά]ριν

Tercüme	<i>Preimos ve Tateion, annelerinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Tavşanlı
Kaynaklar	MAMA IX, No. 491

No	A269
Transkripsiyon	Ἀλέξαν[δρ]ος κὲ Τατιανὸς Ἀλεξάνδρω πατρὶ μνήμης χάριν]
Tercüme	<i>Aleksandros ve Tatianos, babaları Aleksandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut
Kaynaklar	MAMA IX, No.492

No	A270
Transkripsiyon	Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδρω πατρὶ καὶ μητρὶ Τάτει ζῶσιν
Tercüme	<i>Aleksandros, babası Aleksandros ve annesi Tateis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.496

No	A271
Transkripsiyon	[---] καὶ Ἀμια μητρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	... ve annesi Amia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ikinci yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.497

No	A272
Transkripsiyon	[--- μ]ητρὶ Ρουφίλλη ζώση (υ.?) Μενανδρίων Φ[.]Ι[---]
Tercüme	sağ olan annesi Rouphilla'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.498

No	A273
Transkripsiyon	Πρωτέας πατρὶ καὶ ἀδελφῷ μνήμης χάριν
Tercüme	... babası Proteas ve erkek kardeşinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli

Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.498

No	A274
Transkripsiyon	Ἄτταλος καὶ Ἀππης ἑαυτοῖς
Tercüme	<i>Attalos ve Appes kendileri için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çerte
Kaynaklar	MAMA IX, No.500

No	A275
Transkripsiyon	[Στ]άφυλος Στολίδι γυναικὶ μν-] ἡμης χάριν
Tercüme	<i>Staphylos, karısı Stolide'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çerte
Kaynaklar	MAMA IX, No.500

No	A276
Transkripsiyon	ΤΙ. ΚΛ. Λολλ[ιανός? ---]

Tercüme	<i>Tiberius Cladius Lollianos ---</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın ikinci çeyreği
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.514

No	A277
Transkripsiyon	Μ. ϙ Πλώτιος Χαρεῖνος ἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>Marcus Plotius Khareinus, hayatta iken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Tavşanlı
Kaynaklar	MAMA IX, No. 534

No	A278
Transkripsiyon	[---]ΙΙΙ καὶ Πείσωνι ἀδ[ελφοῖς] μνήμης χάριν
Tercüme	<i>kardeşleri... Peison'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar

Kaynaklar	MAMA IX, No.538
------------------	-----------------

No	A279
Transkripsiyon	[-----] Ἀσ[κλᾱ κ]αὶ ἑαυτῇ ζ[ῶσ]α
Tercüme	... sağ iken Asklas ve kendisi için (yaptırdı)
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.539

No	A280
Transkripsiyon	[--- Ἀλεζ- or Μεν]άνδρου τ[---]
Tercüme	Aleksandros (ya da Menandros) 'un ----
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.540

No	A281
Transkripsiyon	[---]ἰφ Μηνοφύλῳ Φρουγιανῶ τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ μνήμης ὡς χάριν καὶ ἑαυτῇ ζῶσα

Tercüme	<i>... kendi kocası Menophilos, Phrygianos 'un anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.541

No	A282
Transkripsiyon	Βείδους Ἀμμία γυναικί μν[ημήμης χάσιν]
Tercüme	<i>Bithus, eşi Ammia 'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı).</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Bozoğlu 2010, no.8

No	A283
Transkripsiyon	Μηνᾶς Ἰππ- ονείκῳ πατ- ρὶ καὶ Μοσ- χίωνι καὶ Ἴππο- υείκῳ ἀδελ- φοῖς θάνου- σιν ἐν Σμύρ- νῃ μνήμ- ης χάριν

Tercüme	<i>Menas, Symrna’da ölen kardeşleri Moshkion ve Hipponeikos ile babası Hipponeikos’un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kırgıl
Kaynaklar	MAMA IX, No.546

No	A284
Transkripsiyon	Χαῖρε παροδε- ἴτα. [ἔ]νθαδ- ε κεῖται Πειθέρω- ς Ὅρκω τροδοθ- εἰ[ς] ἀνηλε- ήτω. μηκέ- τι πῖ {πευ}- στεύ- σης, ἄνθρωπε, τὸν θα- νάτου πάρεδ- πον

Tercüme	<i>Elveda ey yoldan geçen! Ey insan! Ölümün yoldaşlığına kanma sakın! Acımasız Orcus'a teslim edilen Peitheros burada yatıyor.</i>
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.547

No	A285
Transkripsiyon	Εἰρηνῆς Τροφίμου ἀνδρὶ γλυκυτάτῳ μνήμης χάριν ---
Tercüme	<i>Eirene, pek tatlı kocası Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG XXIX, 1381

No	A286
Transkripsiyon	Κ. Σεστύλλιος Σευῆρος Ἀμμία γυναῖκι μν[ήμης χάριν]
Tercüme	<i>K. Sestullius Severus, pek tatlı karısı Ammia'nın anısı anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy'ın üçüncü çeyreği

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG XXIX, 1381

No	A287
Transkripsiyon	Μητροδώρῳ τέκνῳ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Oğlu Metrodoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG XXXIV, 1287; F. Naumann, AA 499.

No	A288
Transkripsiyon	Φαυστος Ἀπ[πολ]λωνίῳ ἀδελφῷ Φιλόμουσος καὶ Μητροδωρίῳ Αἰμίλῃ μη[τρί] [μνημ]ῆς χάριν.
Tercüme	<i>Phaustus, kardeşi Apollonios; Philomousos ve Metrodoron, anneleri Aemula'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 2.yy'ın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çam Köy
Kaynaklar	Wörle 2002, no.44,

No	A289
Transkripsiyon	Φιλόμηλος Αφφία γυναικί μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Philomelos, eşi Aphphia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	2.yy ortası
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.45

No	A290
Transkripsiyon	Ἀφί/ον'Ἡλίου πατρί Μηνόγας γάνβρος καί τὰ τέκ'να αὐτῶν παπῶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Aphion, babası Helios; damadı Menongas ve çocukları büyük babalarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 2.yy
Buluntu Yeri	Pazarcık
Kaynaklar	Bozoğlu 2010, no.24

No	A291
Transkripsiyon	Γ. Κλαύδιος Νείλος τή ἰδίᾳ γ[υναικ]ί Κνδία σωφροنی [μνήμης χαρίν]. Γ Κλαύδιο Νείλος ἐαυτῷ ζών.
Tercüme	<i>C. Claudius Nelios, bilge karısı Kedia'nın anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 2.yy
Buluntu Yeri	Doğancılar
Kaynaklar	Wörrle 2002, no.47

No	A292
Transkripsiyon	[...o]υς Τατία μητρί ζωσα. ...MO.....
Tercüme	<i>...us henüz yaşarken annesi Tatia için</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 2.yy
Buluntu Yeri	Çat Köyü
Kaynaklar	Bozoğlu 2010, no.26

No	A293
Transkripsiyon	Ζήνων και Ν...ΝΙΟ...
Tercüme	<i>Zenon ve ---</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 2.yy
Buluntu Yeri	Gökler
Kaynaklar	Wörrle 2002, no.58

No	A294
-----------	------

Transkripsiyon	Λεσβίος Θαλλουοη συνβίω ζωση και εαυτω ζών
Tercüme	<i>Lesbios, karısı Thallouoes ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 2.yy
Buluntu Yeri	Yeniarmutcuk
Kaynaklar	Bozoğlu 2010, no. 29

No	A295
Transkripsiyon	Αλεξανδρος Αλεξανδρω πατρί καί μητρί τατει ζώοιν
Tercüme	<i>Aleksandros babası henüz sağ olan babası Aleksandros ile annesi Tatas için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 2.yy
Buluntu Yeri	Hacıkebir
Kaynaklar	Bozoğlu 2010, no. 30

No	A296
Transkripsiyon	
Tercüme	<i>Asklepiades ve Aphion, ebeveynleri Menandros ile Apphia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 2.yy

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	CIG 3849

No	A297
Transkripsiyon	Ἀντίοχος Ἀνβροσίῳ ἀδελφῷ ἡ- ρωι καὶ αὐ- τῷ ζῶν
Tercüme	<i>Antiochos, merhum abisi ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS. 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.1

No	A298
Transkripsiyon	D(is)< M(anibus)< [L(uci)].< Mami< [F]abi< Largi< equit(is)< Rom(ai)< equo< pub(lico)< trib(u)< Palatina< militi[is]< equestribus< or[na]to< scribae< q(aestorio)< et< munere< functo <uxor< m(emoriae)< c(ausa)<. Θεοῖς< καταχθονίοις< Λ(ουκίῳ)< Μαμίῳ< Ὀαβίῳ< Λάργῳ ἱππικῷ.< Ῥωμαίῳ< [Ἰππ]ῳ< δημοσίῳ< φυλῆς< Παλατεί-

	νης< στρατεί αι ς< ἱππικαῖς< κεκοσμημένω< σκρεῖβα< κουεστωρίω.< ἀλιτουρ- γήτω< ἡ γυνή< μνήμης< χάριν
Tercüme	<i>Ölümün tanrılarına.</i> <i>Karısı, saray muhafızı (Palatina) olarak hizmet etmiş ve scriba quaestorius memuriyeti ile ayrıcalıklı kılınmış olan, atlı sınıfa mensup kocası Lucius Manius Fabius Largus'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.2,

No	A299
Transkripsiyon	Εὐτόχης καὶ φίλητο[ς] πατρὶ γλυκυτάτῳ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Eutykhes ve Philetos, pek tatlı babalarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.3

No	A300
Transkripsiyon	Πάτρῳ ἰδίῳ ----φάντῳ, μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Amcası ----phantos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.4

No	A301
Transkripsiyon	Τατιανῆς Σεου- ήρῳ {M} τῷ ἐξα- δε[λ]φῷ μνήμης χάριν καὶ Πο- λειτικῇ ἐαυτῇ ζῶσα
Tercüme	<i>Tatianes, yeğeni Severos'un anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken Poleitike ve kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy?
Buluntu Yeri	Sopu Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.143

No	A302
Transkripsiyon	Ἄγλαος ιεδὸς Ἀφ- φίῳ μητρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Rahip Algaos annesi Apphion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.5

No	A303
Transkripsiyon	Μενάνδρῳ πατρὶ Ἀμία μητρὶ καὶ ἀδελφῷ Ἀσκληπι- αδῇ μνήμ- ῃς χάριν ☩ Εἰ δὲ μὴ προ- σανασχὴ προ- σανασχῆσου- ν τοῖς προγ- εγδαμμένοις

	τὰ ἐχίνων εἰς τὸ ταμῖων
Tercüme	<i>Amia, babası Menandros ve kardeşi Asklepiades'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i> <i>Her kim ki bu mezara zarar verirse kendi kesesinden ödesin.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.6

No	A304
Transkripsiyon	ωτικὸς κ(αἰ) [E]ὐπορία Εὐανπελίδι θυγα[τ]- ρὶ μνήμης χάριν κ(αἰ) ἑαυτοῖς ζῶντες
Tercüme	<i>Zotikos ve Euporia, kızları Euampelis'in anısı hoş olsun diye ve kendileri için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.7

No	A305
Transkripsiyon	

	Ἀπολλων[ίω] ὕψ μνήμ[ης] χάριν κ[αί] ἑαυτ[ῷ ζῶ]ν
Tercüme	 oğlu Apollonios'un anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.9

No	A306
Transkripsiyon	Αὐρήλ[ιος (*)] Ἀπόλλων (*) τῇ ἰδία [γυναικὶ Αὐρη]λία () Ἀριάδνη κ[αί] παισὶν αὐ- τῆς μνείας ᾗ χάριν ᾗ Ὅς ἄ δὲ σκυλῇ τὸν Βω- μόν, ἀποδώσει τῷ φίσ- κῳ δηνάρια χεῖλια ᾗ Προοήσει Δὲ τοῦ Βω- μοῦ Ἀπολλώνιος [[καί]] [[-----]] ᾗ Χαῖδε ᾗ παροδεῖτα ᾗ
Tercüme	Aurelius Apollon, karısı Aurelia Ariadne ve evlatlarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı). Her kim ki bu mezara zarar verir, kendi

	<i>kesesinden 1.000 Dinar ödesin. Elveda geçip giden! Apollonios'un mezarına bakıyorsun.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.10

No	A307
Transkripsiyon	Μηνᾱς Τατιονῶ ἀδελ- φῶ μνείας χάριν ☩
Tercüme	<i>Menas, kız kardeşi Tatianos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.11

No	A308
Transkripsiyon	Τατιανὸς ὑειῶ Ἀλε ξάνδρω μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Tatianos, oğlu Aleksandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy?
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut
Kaynaklar	MAMA IX, No.126

No	A309
Transkripsiyon	Σωζόμενος Οὐλπίω Σω- ζομένω πάππῳ μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Sozomenos, büyükbabası Ulpius Sozomenos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörre 2002, No.12

No	A310
Transkripsiyon	
Tercüme	<i>Onesimas, babası Onesimas ve amcasının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörre 2002, No.13

No	A311
Transkripsiyon	
Tercüme	<i>Dionysios oğlu Dionysios, kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.14

No	A312
Transkripsiyon	Τῷ Ἰούλιος Ποτάμων καὶ Ἀμιάς Εὐμήτορι τέκνῳ μνήμης χάριν ἔτους σοα'
Tercüme	<i>Tiberius Iulius Potamon ve Amias çocukları Eumetor'un anısı hoş olsun diye 271 yılında (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.15

No	A313
Transkripsiyon	[Τρο]φιμῆς Ἐπικτήτῳ ἀνδρὶ καὶ Ἐλεύθερος ἀδελφῷ μνήμης

	χάριν
Tercüme	<i>Trophimes kocası Epiktetos ve erkek kardeşi Eleutheros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.16

No	A314
Transkripsiyon	Μήτηρ κ{αι} ἀδελφοὶ Τροφιμᾶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Anne ve kardeşleri Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.17

No	A315
Transkripsiyon	Κυρίλα Ἀτάλῳ ἀνδρὶ Κλαυδιανὸς Ἀταλιαν[ὸς] Ἀσκληπιάδης [Ἀτ]αλιανὸς ζωντες μνήης χάριν

Tercüme	<i>Kyrilla, kocası Attalos ve çocukları Klaudianos Atalianos ve Asklepiades Atalianos'un anısı için henüz yaşarlerken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.18

No	A316
Transkripsiyon	Ἀμιάς Μηνοφίλω υἱῷ γλυ- κυτάτῳ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Amias, pek tatlı oğlu Menophilos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.19

No	A317
Transkripsiyon	--- Τατίῳ καὶ ἑαυτῷ ☹ ζῶν. Τῇ {δ} δε καλὴν ἐσορᾶς Τάτιόν με νεκυν, παροδῖτα, / τὴν [ζή]- [σ]ασαν ἔτη ὥς {Λ} τριάκοντα. / Π[αῖ]- δας δὲ ἀρφανίη ἐγκατέλι-

	πον οὖς τέκον αὐτή, /μ <v>ημ[ο]- [δ]όχους (*) πιφανίη ἐνκατέλι- πον οὖς τέκον αὖς ἐκ - [γρ(0)άψα 1 το πρόνοια. /Σώζε- [οθ]έ μου τέκνα πατρί ἀπὸ μ[η]- [τ]ρὸς ὄρφανα. Σ<ώ> ζου πα- [ρ]οδίτα παρὰΡΑ καλῆς ☞ Τατίου. ☞
Tercüme	--- Tation ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı). Ve işte 30 yaşında ölümün alıp götürdüğü güzel Tation'a bakıyorsun. Kaderin yazdığı gibi, kendi doğurduğum çocukları öksüz bırakıp gittim, onlar ki güvenilir mezar koruyucuları. Annelerinin öksüz çocukları babalarıyla kaldı. Göçüp giden güzel Tation'dan, elveda!
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.20

No	A318
Transkripsiyon	Ἀσκληπιάδης Ἐλευθιέρου Ἀπολλωνίῳ ἀδελφῷ μνήμης χάριν.
Tercüme	Eleutheros'un oğlu Asklepiades, erkek kardeşi Apollonios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Bomos

Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.21

No	A319
Transkripsiyon	Παπύλος Τροφί- μη γυναικὶ μνήν- ης χάριν. Κ(αὶ) Παπύλος [ἔτ] οὐς αὐδ' ζῆ.
Tercüme	<i>MS 274 yılında Papylos, karısı Trophime'nin anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.22

No	A320
Transkripsiyon	Αὐξάνων ΖΩΜΑ Δ ΟΣΤΕΚΤΕΚ μνή(μης) χάρι(ν) Αὐξάνων ΖΩΜΑ τοῖς τέκνοις ἰδίοις ζῶν μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Auksanon, oğullarının anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.23

No	A321
Transkripsiyon	μνήμης χάριν Ἀλεξανδρε Δαμᾶ (?) Μνς Πολυχρονίω
Tercüme	<i>Aleksander, oğlu Damas ve kızı Polykhronios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.24

No	A322
Transkripsiyon	--- Τρο- [φίμω ? ἀ]νδρὶ καὶ Νηδείδι θυγα- τρὶ μνήμης χάριν καὶ Τροφ[ίμω υἱῷ] μνήμη[ς] χάριν

Tercüme	--- kocası Trophimos ve kızı Nereis'in; ve oğlu Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.26

No	A323
Transkripsiyon	ΤΙ. ΦΛ· Σειλανός κ(αί) Μαρνανός ΤΙ. ΦΛ. Ἀτειμήτω κ(αί) Καλλιτύχη γονεῦσι
Tercüme	<i>Titus Flavius Silanus ve Marianus anne ve babaları Titus Flavius Atimetos ve Kallytykhe için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.28

No	A324
Transkripsiyon	Αὐρήλιοι Μνησίμα- χος καὶ Βωλᾶς καὶ Σωκ- πάτης κ(αί) Τρόφιμος πα- τρὶ Μνησιμάχῳ καὶ μητρὶ Τατίῳ μνήνης χάριν

Tercüme	<i>Aurelius Mnesimakhos, Bolas, Sokrates ve Trophimos, babaları Mnesimakhos ve anneleri Tation'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.29

No	A325
Transkripsiyon	Ἀρίστων Δι- ογένη ἀδελφῶ [μ]νήμης χάριν
Tercüme	<i>Ariston, kardeşi Diogenes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.31

No	A326
Transkripsiyon	μης χάριν. [Παπ]ίας Ἄππῃ τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ μνή-
Tercüme	<i>Papias, karısı Appe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.32

No	A327
Transkripsiyon	Πατίας Τροφίμω μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Papias, Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.33

No	A328
Transkripsiyon	νεκεν. δους Ἡλίου τῶ ἀδελφῶ μνήμης ἔ- Διομήδης καὶ Λ εύκολλος οἱ Διομή-
Tercüme	<i>Diomedes'in oğulları Diomedes ve Lucullus, kardeşleri Helios'un anısı için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar

Kaynaklar	Wörrle 2002, No.34
------------------	--------------------

No	A329
Transkripsiyon	χάριν. Εὐτύχιον Σέμνω Τῷ ἀνδρὶ μνήμης
Tercüme	<i>Eutykhion, kocası Semnos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.37

No	A330
Transkripsiyon	χάριν. Πονπᾶς καὶ Ἑρμίας Πονπᾶ τῷ πατρί μνήμης
Tercüme	<i>Pompas ve Hermias amcaları Pompas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.39

No	A331
Transkripsiyon	μνήμης χάριν.

	Βερενίκη Δημητρίῳ τῷ ἑαυτῆς ἀνδρί
Tercüme	<i>Berenike, kocası Demetrios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.40

No	A332
Transkripsiyon	Λουκάς ἑἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>Lukas kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.41

No	A333
Transkripsiyon	Μένανδρος Εὐπραξία γυναῖκί καὶ Διόλνῃ τέκνῳ μνήμης χάριεν
Tercüme	<i>Menandros karısı Eupraksia ve kızı Dione'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli

Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.42

No	A334
Transkripsiyon	Διονύσιος καὶ Ἄτταλος Τατα ἀδελφῶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Dionysios ve Attalos, erkek kardeşleri Tatas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Susuzskaya
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.46

No	A335
Transkripsiyon	[---- ο]ῦς Τατία μητρὶ ζῶσα. ----MO -----
Tercüme	<i>... Annesi Tatia için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.48

No	A336
-----------	------

Transkripsiyon	Ἀφίον Ἡλίω πατρὶ Μνογάς γανβρός καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν πάππῳ μνήμης χάριν. A337
Tercüme	<i>Aphion babası Helios, damadı Menogas, oğlu ve büyükbabasının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.49

No	A338
Transkripsiyon	Διόδωρος Ἄππῃ μητρὶ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Diodoros annesi Appe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.50

No	A339
Transkripsiyon	[Τρ]όφιμος καὶ Τατιανὶς Λεων - - - - - αὶς μητρὶ - - - - -
Tercüme	<i>Trophimos ve Tatianis Leon için...</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.51

No	A340
Transkripsiyon	Φαῦτος Ἀπό {λλ}ωνι υείῳ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Faustus, oğlu Apollon'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.52

No	A341
Transkripsiyon	Τροφίμας καὶ Βωλανὸς Τροφίμῳ πατρὶ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Trophimas ve Bolanos, babaları Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.53

No	A342
-----------	------

Transkripsiyon	Εὐδοδος πατρὶ ζῶντι. καὶ μητρὶ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Euodos, henüz yaşarken babası ve annesinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.55

No	A343
Transkripsiyon	Τῷ Ἰούλῳ Τρόφιμος καὶ Ἀφροδίσιος Ἰουλία Ἄππη ἀδελφῇ..
Tercüme	<i>Tiberius Iulius Trophimos ve Aphrodisios kız kardeşleri Appe için</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.56

No	A344
Transkripsiyon	Μένανδρος Μενάνδρῳ πατρὶ μνήμης [χάριν]
Tercüme	<i>Menandros babası Menandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.57

No	A345
Transkripsiyon	a) Τειμόθεος · ἐαυτῷ · ζῶν, · b) Τειμόθεος · Ἀφίω · γυναικὶ ζώσῃ.
Tercüme	a) <i>Timotheos kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i> b) <i>Timotheos karısı Aphion için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.59

No	A346
Transkripsiyon	[E]ϋανδρος(?) Κλαιδία . ΑΟΕΑ - 3 - μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Euandros Klaudia Thearis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.60

No	A347
Transkripsiyon	Ἀσκληᾶς καὶ Ἄππῃ ἑαυτοῖς, ὑῶν + ὑοῖ[ς] μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Askas ve Appe kendileri ve çocuklarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.61

No	A348
Transkripsiyon	a)[M]νησίθεος Ἀμμίῳ γυναικὶ μνήμης χάριν. ☩ b) Ὅς ἂν ποσάξει χεῖρα τὴν δυσδαίμονα, οὕτως ἀλώροις περ[ι]τέσοιτο συνφοραῖς.
Tercüme	a) <i>Mnesitheos karısı Ammion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i> b) <i>Lakin her kim ki bu mezara el sürerse, vakitsiz bela onu bulsun</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.63

No	A349
Transkripsiyon	Τάτιον ἑαυτῇ ζῶσα. ☩
Tercüme	<i>Tation henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörre 2002, No.64

No	A350
Transkripsiyon	Ἀμμία μήτηρ καὶ Δημήτριος ἀδελφὸς Μηνίῳ γλυκυτάτῳ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Annesi Ammia ve erkek kardeşi Demetrios pek tatlı Menios'un anısı hoş olsun diye yaptırdı</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörre 2002, No.65 Abb.65

No	A351
Transkripsiyon	Ἥλιος καὶ Ἀσκλη[ητιά]δης τῷ πατρὶ ζῶντι, Ἥλιος καὶ Ἀσκληπιάδης Στρατοείκη τῇ μητρὶ μνή- μης χάριν.
Tercüme	<i>Helios ve Asklepiades babaları için henüz yaşarken (yaptırdı)</i> <i>Helios ve Asklepiades, anneleri Stratonike'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli

Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.68

No	A352
Transkripsiyon	Ῥόδινοσ καὶ Εὐδημοσ Εὐδήμω πατρὶ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Rhodinos ve Eudemos, babaları Eudemos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.69

No	A353
Transkripsiyon	--- κυρία Δήμητρι [χάριν]
Tercüme	<i>--- efendisi Demeter'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.70 Abb.70

No	A354
-----------	------

Transkripsiyon	Απ ---- Ἑρμα[ἴω ἀνδρῖ] μν[ήμης χάριν].
Tercüme	<i>Ap-- kocası Hermaios'un anısı için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.71

No	A355
Transkripsiyon	--- Μητροδῶ[ρ....]
Tercüme	--- Metrodo(ros)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2002, No.72

No	A356
Transkripsiyon	ς Ἀπόλλωνι θε[ῶ] [καὶ - ? - Αὐρη]λ[ί]ω Λίβωνι πατρί.
Tercüme	<i>..... tanrı Apollon ve babası Aurelius Libo için (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.77

No	A357
Transkripsiyon	Εὐχαριστος [K]υριλλᾶ [Eὐχ]αρίστῳ [υἱ]ῷ μνή- [μη]ς χάριν
Tercüme	<i>Kyrillas'ın oğlu Eukharistos, oğlu Eukharistos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.78

No	A358
Transkripsiyon	Ζωσιμῆς..... μνής χ[άριν καὶ ἑαυ]- .τῇ ζώ [ση].
Tercüme	<i>Zosimes anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.79

No	A359
Transkripsiyon	Ἀπολλωνία Λάκωνι ἀνδρὶ καὶ Προσόδῳ τέ- κνῳ μνήμῃ[ς] χάρι[ν]
Tercüme	<i>Apollonia kocası Lakon ve oğlu Prosodos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.80

No	A360
Transkripsiyon	Μ. Οὐλ(πιος)· Ἐπαφρόδειτος [κ]αὶ Φλ(άβιος)[.]
Tercüme	<i>M. Ulpius, Epaphrodeitos ve Phlabios ...</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.81

No	A361
Transkripsiyon	Μητρόδωρος Νεκῇ γυναικὶ μνήης χάριν.
Tercüme	<i>Metrodoros karısı Nike'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.84

No	A362
Transkripsiyon	Διομήδης Ἀμμίᾳ μητρὶ μνήμης χάριν καὶ πατρὶ ζῶν.
Tercüme	<i>Diomedes, annesi Ammia'nın anısı hoş olsun diye ve babası için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.85

No	A363
Transkripsiyon	Μένανδρος Μενανδρῷ πατρὶ μνήμης χάριν.

Tercüme	<i>Menandros, babası Menandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.86

No	A364
Transkripsiyon	ζνρ´ Φωσφόρο[ς] Επο-4- [Ο] -4 - μνήμης χάριν [ἔτους]
Tercüme	<i>Epo--- oğlu Phosphoros Anısı için 157 yılında yaptırdı</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 126-127
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.88,

No	A365
Transkripsiyon	ζνρ Φωσφόρο[ς] Επο- ca. 4B- μνήμης χάριν [ἔτους]
Tercüme	<i>166 yılının Peritios ayının 11. gününde ... oğlu Metrodoros, annesi İçin henüz yaşarken bunu yaptırdı</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 20 Aralık 81 – 20 Ocak 135-136

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.89

No	A366
Transkripsiyon	Ἀντίμαχος καὶ Ἀππη 'ς' Παπία υεῖω μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Antimakhos ve Appes, oğulları Papias'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.90

No	A367
Transkripsiyon	χάριν. [Φίλι]ππος καὶ Ἡρώδης καὶ Ἀσκληᾶς Μηνοφίλω τῷ πατρὶ μνήμης
Tercüme	<i>Philippos, Herodes ve Asklas, babaları Menophilos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.91

No	A368
Transkripsiyon	ΚΕΥ.

	Ποτάμων Παπασίω συνθρόφω μνήμης ἔνε-
Tercüme	<i>Philippos, Herodes ve Asklas, babaları Menophilos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.92

No	A369
Transkripsiyon	Ἔτους. -- [Πρ]επέλαος ἐα[υτῷ - - -]
Tercüme	--- Yılında, Prepelaos ---- için
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.93

No	A370
Transkripsiyon	μνήμης χάριν. Ἐπικράτης Ὀνησίμω ἀδελφῷ
Tercüme	<i>Epikrates, kardeşi Onesimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.95

No	A371
Transkripsiyon	Ἔτους .]ορ' μηνὸς Λῶο [-----μν]ήμ[ης] χά[ριν].
Tercüme	17- yılın'ın Loos ayında, anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.96

No	A372
Transkripsiyon	Ἔτους [[...]] μηνὸς Ἀρτεμεισίου εκ ' Πόπλιος Δέκ<μ>ιος Διόφαντος ζῶν ἑαυτῷ καὶ Δεκμία Τάτει τῇ ἑαυτοῦ γυναικί μνήμης χάριν.
Tercüme	162(?) yılı, Artemisios ayının 25. gününde, Publius Decmius Diophanton henüz yaşarken kendisi ve karısı Decmia Tateis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 131 – 132?

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.97

No	A373
Transkripsiyon	Ἀντίοχος καὶ Ἀμῖα Ἀντιόχῳ πα[τρί].
Tercüme	<i>Antiokhos ve Amia, babaları Antiokhos için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.99

No	A374
Transkripsiyon	[Ἀρ]τεμε[ίδω]ρος Ἀρτ[εμ---] -----ΤΑ-----...-----
Tercüme	<i>Artemidoros, Artem....</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 130'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.100

No	A375
Transkripsiyon	Ὀνήσιμος Κλονία γυναικὶ μνήμης χάρ- ιν ἔτους ρξε' μηνὸς Ξανδικοῦ ς'.

Tercüme	<i>Onesimos, karısı Klonia'nın anısı hoş olsun diye 165 yılının Ksandikos ayının 6.gününde (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 134 - 135
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.101

No	A376
Transkripsiyon	Τερτία Κοίντω υἱὸ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Tertia, oğlu Quintus'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.102

No	A377
Transkripsiyon	Διομήδης Διομήδους Δημητρία τῇ μητρὶ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Diomedes oğlu Diomedes, annesi Demetria'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.103

No	A378
Transkripsiyon	Ἔτους ζξρ Λάμος Εὐτυχίδι τῇ έαυ- τοῦ γυναικὶ μνήμης ένεκε.
Tercüme	<i>166 yılında, Lamos, karısı Eutykhis'in anısı hoş olsun diye yaptırdı</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 135-136
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.104

No	A379
Transkripsiyon	[Ῥη]τορικῇ τὰ έδια τέκνα μνή[μης] χάριν.
Tercüme	<i>Rhetorike, çocuğunun anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.106

No	A380
-----------	------

Transkripsiyon	μης χάριν. [T]ατιον κ[α]ὶ Πτ - - ων οἱ ἀδελφοὶ Δημοσθένη μνή-
Tercüme	<i>Kız ve erkek kardeşler Tation ve Demosthenes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörre 2006, No. 107

No	A381
Transkripsiyon	----- α Καπίτωνι υἱῷ [μνήμης χάριν].
Tercüme	<i>----- oğlu Kapito'nun anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörre 2006, No. 109

No	A382
Transkripsiyon	<i>Γάιος καὶ Τατιανὸς Δημοστένη πατρὶ ἀρισ[τω] - yak. 8-</i>
Tercüme	<i>Gaius ve Tatianos, en Babaları Demosthenes'in [anısı hoş olsun diye] (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli

Tarih	MS 2.yüzyılın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No. 110

No	A383
Transkripsiyon	Σατουρνῖνος Αππηῖ γυναικὶ γλυκυτάτῃ μνήμης χάριν καὶ [[ἐαυτ]ῷ ζῶν.
Tercüme	<i>Saturninus, pek tatlı karısı Appe'nin anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MS 2 yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.124

No	A384
Transkripsiyon	AI - - - - - AN - - - - - ἀδε[λφφ ἥ]- ρωι κ(αι) [ἐαυ]- τῷ ζ[ῶν].
Tercüme	<i>---- merhum kardeşi ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar anıtı parçası

Tarih	MS 2 yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.125

No	A385
Transkripsiyon	[Τρο]φιμᾶς Δη[μ- - -]
Tercüme	<i>Trophimas --- Dem----</i>
Eser Türü	Mezar anıtı parçası
Tarih	MS 2 yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.126

No	A386
Transkripsiyon	Ἀγάθων Ἀπολλω- {ο}νίῳ ὁ θρεπτὸς μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Sütevlât Agathon, Apollonios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 yy
Buluntu Yeri	Kuruçay
Kaynaklar	MAMA IX, No.108

No	A387
Transkripsiyon	Παπας σὺν τοῖς ἀδελφοῖς Φιλίππῳ

	τῷ πατρὶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Papas, erkek kardeşleriyle birlikte, babası Philippos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 yy
Buluntu Yeri	Kuruçay
Kaynaklar	MAMA IX, No.249

No	A388
Transkripsiyon	Ἀμάραντος Τατίῳ γυναικὶ μνήμης χάριν κ(αί) ἑαυτῷ ζῶντι.
Tercüme	<i>Amarantos, karısı Tation'un anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.116, Abb.38

No	A389
Transkripsiyon	Κλ. Σεβηρίνου κ(αί) Βερενίκης
Tercüme	<i>Claudius Severinus ve Berenike'nin [lahdi]</i>
Eser Türü	Lahit

Tarih	MS 2 yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	M. Türktüzün, 1992, s.85.

MS 2. ve 3. yüzyıllar

No	A390
Transkripsiyon	Ἀμάραντος Τατίω γυναεκι μνήμης χάριν κ(αι) ἑαυτῷ ζῶντι.
Tercüme	<i>Amarantos, karısı Tation'un anısı hoş olsun diye ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No. 116

No	A391
Transkripsiyon	Τιτ[ι]ανὸς Τα- [τιανῆ] μητρὶ υ. [κὲ Αν]ν[ί]α ἀδε- [λφῆ μν]ήμης χά- Piv
Tercüme	<i>Titianos, annesi Tatiane ve kız kardeşi Annia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3.yy'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.101

No	A392
Transkripsiyon	ΤΙ. ΚΛ. Ἀσκλη[πι]- ἀδης καὶ ΤΙ. Κ[λ.] Μενεκλῆς ΤΙ. [] Κλς [Δ]ιοδότῳ πατ[ρι] μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Tiberius Claudius Asklepiades ve Tiberius Claudius Menekles, babaları Tiberius Claudius Diodotos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Lahit
Tarih	MS 2-3.yy'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörrle 2006, No.121

No	A393
Transkripsiyon	Αὐρς Εὐτυχιανὸς δ' σὺν τῇ συνβίῳ Ζωτικῇ ἑαυτο[ῖς] ζῶτες μνή- μης χάριν.

Tercüme	<i>IV. Aurelius Eutykhianos, karısı Zotike ve kendi anısı için yaptırdı</i>
Eser Türü	Lahit
Tarih	MS 2-3.yy'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No.122

No	A394
Transkripsiyon	Μουσάων, θεράποντ<α> λιγύν νούσων τ' επαρωγόν τῶιδ' Ἀσκληπιάδην σήματι λαινηῶι τιμηέντα κασίγνητος φθιμηνῶν .ΕΘΑΕΙ καὶ ζῶων Μενεκλῆς θῆκεν ἐπεσσομένοις
Tercüme	<i>Menekles, Dokuzluk Musalar'ın hizmetkârı, hastalıkların şifası Asklepiades'in yüce onuruna ve henüz yaşarken kendisi için kendisi adına bu mezar taşını yaptırdı</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3. yy
Buluntu Yeri	Gökağaç
Kaynaklar	MAMA IX, No.74

No	A395
Transkripsiyon	Ὀνήσιμος ἐνθάδε κεῖτ[αι] οἰκοδομ<οὐμ>ενον ἔχων μνη- μιν σὺν τῇδε τεκούσῃ, ἥν μακαρίτιν ἐγὼ κρίνω. ἐπενψα γὰρ αὐτὴν πλ[ήσας]

	ἀριθμον ιβ· εἶτα ποτ' αὐτὴν ἦλθον ἐγὼ ἥρως ἐζηκὼς ἔτος ἑλ· Ὀνήσιμος ἐαυ- τῷ ζῶν καὶ Ἀπολλωνία μητρὶ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Ben Onesimos, kutsandığını düşündüğüm annemle, inşa edilen bu mezarda bulunuyoruz. Çünkü on iki yaşımı doldurduktan sonra annemi gömdüm. Daha sonra otuz bir yaşında bir ölü olarak onun yanına geldim. Onesimos yaşarken kendisi için ve annesi Apollonia anısına (bunu yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3. yy
Buluntu Yeri	Sopuköy
Kaynaklar	MAMA IX, No.75

No	A396
Transkripsiyon	.ΤΗΣΕΜΕΡΣ..ΜΦΙΟΣ ΔΟΙΔ....ΚΑ.ΤΕ.ΜΑΙ .ζῶον ἐλευθερίη [καὶ] νέκυν εὐταφίη
Tercüme	 <i>Nymphios</i> <i>onuruna.</i> <i>Yaşarken iki kez özgürdü</i> <i>[ve] nezaketle gömüldü</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3. yy
Buluntu Yeri	Sopuköy
Kaynaklar	MAMA IX, No.76

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Sülle Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.177

No	A399
Transkripsiyon	τὰ τέκνα Ἀντιόχ- ω μνείας χάριν
Tercüme	<i>Oğlu, babası Antiokhos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Sülle Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.178

No	A400
Transkripsiyon	Ἀγαθοφόρος πα[τρὶ] Στεφάνω μνείας [χά-] Piv
Tercüme	<i>Agotaphoros, babası Stephanos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Kırgıl
Kaynaklar	MAMA IX, No.178

No	A401
-----------	------

Transkripsiyon	[...]ιανὸς Διογ[ενι-] ανῆ γυναικὶ γλυκυτ- [ά]τη καὶ Ἀκύλας υἱοῦ μνήμης χάρι- τι
Tercüme	<i>...-anos pek şeker karısı Diogeniane ve oğlu Akylas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Çerte
Kaynaklar	MAMA IX, No.129

No	A402
Transkripsiyon	Ἐ(λ)πιδίων καὶ Τάτιον Μητρο- δώρα τέκνω μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Elpidion ve Tation, çocukları Metrodoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.128

No	A403
Transkripsiyon	Κλάδω · καὶ · Δό- μνω · καὶ · Ἀρχε-

	στράτῳ Δόμνα μήτηρ · καὶ · Εὐτυ- χιανὸς · ἀδελ- φὸς · μνήμης χάριν ·
Tercüme	<i>Anneleri Domna ve kardeşleri Eutykhianos, Klados ve Domna ve Arkhestratos anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.116

No	A404
Transkripsiyon	Τύχη Συν- φύρῳ τέκνῳ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Tykhe, çocuğu Symphoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.124

No	A405
Transkripsiyon	Τροφ[ιμ]ᾶς ἀδε[λ-]

	φῶ Ἀπολλω- νᾶ κέ Γαίος πατρί Ἀπολ- λωνᾶ μνίας χάριν κὲ Τρο- φίμῳ θρεπτ ᾧ μνίας χάριν
Tercüme	<i>Apollonas'ın kardeşi Trophimas ve oğlu Gaius, babası Apollonas ve sütkardeşi Trophimas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Kırğıl
Kaynaklar	MAMA IX, No.178

No	A406
Transkripsiyon	Μηνόφιλος καὶ Κύριλλος Ἀπολλᾶ πατρί μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Menophilos ve Kyrillos, babaları Apollas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Yağdıgın

Kaynaklar	MAMA IX, No.317
------------------	-----------------

No	A407
Transkripsiyon	Ἀτείμητος Τρο[φί]μω τῷ ἀδε<λ>φῷ μνήμης ἔνεκ[εν]
Tercüme	<i>Ateimetos, kardeşi Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.230

No	A408
Transkripsiyon	Τύχη Συν- φόρῳ τέκνῳ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Tykhe, çocuğu Symphoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.124

No	A409
Transkripsiyon	χάριν [Α]πολλώνιος Ὠνησίμη γυνεκὶ μνήμης

Tercüme	<i>Apollonios, karısı Onesime'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Yağdıgın
Kaynaklar	MAMA IX, No.325

No	A410
Transkripsiyon	Θάλαμος Μυρσίνη συντρόφῳ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Thalamos, besleme Myrsine'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.455

No	A411
Transkripsiyon	Δ[- c.6-]ΙΓ[.]ΑΡΙΩ Φιλίππου ἥρωι
Tercüme	Philippos'un kahraman oğlu ---
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut
Kaynaklar	MAMA IX, No.495

No	A412
Transkripsiyon	[..Τερ]εντιανός Μελίνν[η -κ.6-] καὶ [---]
Tercüme	<i>Terentianos Melinna ----- ve ---</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2-3. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.522

No	A413
Transkripsiyon	Αὐρ. Ἀλέξανδρος Ἰούστου Αὐρς Ἀρχεστράτ[η] οὐνβίῳ γλυ- κυτ[άτη] καὶ Αὐρ. Γενάλῳ ὑῶ I προσφιλεστάτῳ μνήμης χαίριν καὶ ἑαυτῷ ζῶν.
Tercüme	<i>Aurelius Aleksandros pek tatlı karısı Aurelia Arkhestrate ve sevgili oğlu Aurelius Genalos'un anısı hoş olsun diye ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya – Ermeni Mezarlığı
Kaynaklar	SEG VI. 134, W.M. Calder, C.W.M. Cox, JRS XV, 1925, 144-5, no.126; CIG 3846d; Phil.Syll. XV, 1880-1, s.71, n.35

No	A414
Transkripsiyon	Γονεῖς μὲν θάλαμον

	διετάσето, Μοῖρα δὲ τύνβους· ὠκύτερον δὲ ῥόδου μεμαραμένη ἐνθάδε κεῖμαι. Αὐρ. Ἰουλιανὸς καὶ Χευσίππη Ἰολία θυγατρὶ ἁώρῳ, Θρέψας ματαίῳσ Ἀπολαυτὸς αἰνὸ τὸ σῆ- μα τετευχῶσ
Tercüme	<i>Daha gelin odasını bile kurmadan, aldılar aceleci Moiralar bu solan gülü buraya. Aurelius Iulianos ve Krysippe, zamansız ölen kızları Iulia için, sütbaba Apolautos ile birlikte, bunu bunu yaptırdı</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3. yy
Buluntu Yeri	Gölcük Köy
Kaynaklar	MAMA IX, No.81

No	A415
Transkripsiyon	[?-- χ]άρ[iv] Οὐλπίος Ἐπίκτητος ἑαυτῷ ζῶν καὶ — Οὐλπία Λανπούση γλυκυτ[άτη---]
Tercüme	<i>Ulpus Epiktetos hayatta iken, pek şeker karısı Ulpia Lanpuse'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.ve 3.yy'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar

Kaynaklar	MAMA IX, No.361
------------------	-----------------

No	A416
Transkripsiyon	μνήμης χάριν [---] Μηνογένει τῷ [---]
Tercüme	--- <i>Menogenes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.ve 3.yy'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.231

No	A417
Transkripsiyon	'Αφφίον 'Ασκ(λ)ητίδῃ ἀνδ- ρὶ μνήμης χάριν καὶ ἐαυτῇ ζῶσα
Tercüme	<i>Aphphion, kocası Asklepiades'in anısı hoş olsun diye ve kendisi için hayatta iken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.ve 3.yy'lar
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.150

No	A418
-----------	------

Transkripsiyon	Μάτρων κὲ Κυρίλα Συνεγδήμω τέ- κνω γλυκυτάτ[ω] μνήμης χάρι
Tercüme	<i>Matron ve Kyrila pek tatlı çocukları Synegdemos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.ve 3.yy'lar
Buluntu Yeri	Tepecik
Kaynaklar	MAMA IX, No.151

MS 3.yüzyıl

No	A419
Transkripsiyon	[-----] ΑΙ Κυρίλλη θυγα[τ] ρὶ μνήμης χάρι[ν] ἔτους σπδ' μη(νὸς) · Δύσ(τρου) · κ' ·
Tercüme	<i>“... kız kardeşi Aillia Kyrilla'nın anısı hoş olsun diye 284 yılının Dystros ayının 20. gününde (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	12 Subat 200 ya da 284
Buluntu Yeri	Tepecik
Kaynaklar	MAMA IX, No.162

No	A420
-----------	------

Transkripsiyon	Π. Αἴλ(ιος) Βολανός καὶ Μηνό θεμις καὶ Σωσάνδρ α Νεϊκομ άχφ άδε λφῷ νο μικῶι έτ(ῶν) κα΄
Tercüme	<i>P. Ailios Bolanos, Menothemis ve Sosandra, kardeşleri avukat Neikomakos için 321 yılında yaptırdı.</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 236 – 237 ya da MS 290 - 291
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG XXXIV, 1288

No	A421
Transkripsiyon	Αὐρ. Ἑρ- μῆς π - ατρὶ Φ- ωφόρ- φ κ(αὶ) Ἀμμ- ία μητ - ρί Τὶς ᾗ- ν προσ- ᾗξι χῖρ- αν τὴν β αρύχθο- νον Ἑκά- της μελ- αίν<η>ς πε- ριπέ- κ(αὶ) τέκ νω Δ- ιοδ[ώ]- ρα μν- ήμης χά- ριν. σοι- το σ- υν- φο- ρᾷ.
Tercüme	<i>Aurelius Hermes, babası Phosphoros ve annesi Ammia ve çocuğu Diodora'nın anısı hoş olsun ndiye yaptırdı. Her kim ki bu mezara el sürerse Kara Hekate'nin belasına uğrasın</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yüzyıl

Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2006, No. 118

No	A422
Transkripsiyon	[Εύφ]ροσνη Πέλοπ[ι] άνδρι καὶ πέλοψ πατρ[ι] μνήμης χαριν
Tercüme	<i>Euphrosyne kocası Pelopes ve babası Pelops'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 3.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG XXX, 1466; W.M. Hamilton, Travels and Researches in Asia Minor II (1842) no.13; CIG 3846; E. Gibson, Türk Arkeoloji Dergisi 25 (1980), 61, no.1..

No	A423
Transkripsiyon	[- -] ος καὶ Δημητριάς τροφί μω μνήμης χ[άριν]
Tercüme	<i>..os ve Demetrias Trophimos'un anısı anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 3.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG XXX, 1467; E. Gibson, Türk Arkeoloji Dergisi 25, 1980, 61-62.

No	A424
-----------	------

Transkripsiyon	Τρόφιμος [καὶ Αφί ?] ας Μηνᾶ τέ[κνω] μνήμης [χάριν] καὶ ἐαυτο[ῖς]
Tercüme	<i>b) Trophimos ve Amias, oğulları Menas'ın anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarlarken kendileri için yaptırdı.</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 3.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG XXX, 1468; E. Gibson, Türk Arkeoloji Dergisi, 25, 1980, 62, no.3.

No	A425
Transkripsiyon	[----]φό- ρω ἰδίῳ τέ- κνω μνᾶ- μης χάριν
Tercüme	<i>[Nike]phoros oğlunun anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	3. yüzyıl?
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.127

No	A426
Transkripsiyon	[Δ] ἰονύσι[ος] τρ[οφ]ί μω φιλτάτω ἐκ τῶν ἰδίων μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Dionysios pek sevgili Trophimos ve onun tatlı anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS. 3.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	SEG XXX, 1470; E. Gibson, Türk Arkeoloji Dergisi, 25, 1980, 64, no.6.

No	A427
Transkripsiyon	[ἔτ]ους τέ / [-c.4-] [ὁ δεῖνα μετὰ τέ-] κνων 'Ασκλη- πιάδη πατρὶ μνήμης χά- ριν
Tercüme	<i>325 yılının ... ayında ... çocuklarıyla birlikte babaları Asklepiades'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 240 - 241 ya da 294-95
Buluntu Yeri	Kuruçay
Kaynaklar	MAMA IX, No.175

No	A428
Transkripsiyon	Ἔτους τμα' Αὐρ. Ἀλεξανδρέα μετὰ τοῦ τέκνου Κυρίης τῷ γλυκυτάτῳ συνβίῳ

	Ἀλεξάνδρω αἰ συζήσασα καλῶς μ(ε)τὰ σοῦ φ[ι]λίας τό- δε σῆμα τέθεικα
Tercüme	41 yılında ben Aurelia Aleksandrea, kızım Kyrie ile beraber güzel bir birliktelik geçirdikten sonra pek sevgili esim Aleksandros için (bunu) yaptırdım (ve) senin sevginle birlikte bu mezara gömdüm
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 256 - 7 ya da 310 - 1
Buluntu Yeri	Tepecik
Kaynaklar	MAMA IX, No.176

No	A429
Transkripsiyon	Παύλος Τροφί- μη γυναικὶ μνήν- ης χάριν. Κ(αὶ) Παύλος [ἔτ] οὖς ασδ' ζñ.
Tercüme	Papylos, karısı Trophime'nin anısı hoş olsun diye ve kendisi için 274 yılında henüz yaşarken yaptırdı.
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	Wörle 2002, No.22

No	A430
-----------	------

Transkripsiyon	Ἰωνικὸς Σαλία γυναικὶ μνήμης [χάριν]
Tercüme	<i>Ionikos, karısı Salia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.361

No	A431
Transkripsiyon	Αὐρ. "Ερμιππος πατρὶ καὶ μη- τρὶ μνίας χά- ριν
Tercüme	<i>Aurelius Hermippos, babası ve annesinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3. yy
Buluntu Yeri	Avşar Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.81

No	A432
Transkripsiyon	Αὐρ. Ἐπιφάνιος Ἑρμ- ανοῦ σὺν τῇ συνβίῳ ζῶντες χάριν

Tercüme	<i>Hermanos oğlu Aurelius Epiphanios, sağ olan karısının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3. yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.160

No	A433
Transkripsiyon	Αὐρηλία Κυρίλλα Μηνο- φίλῳ Τέκν[ῳ] καὶ Δό- [μ]νος καὶ Ἀμάχισ [ἀ]δελφῷ μνήμης [χ]άριν
Tercüme	<i>Aurelia Kyrilla, çocukları Menophilos, kardeşleri Domnos ve Amakhis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3. yy
Buluntu Yeri	Efeler Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.161

No	A434
Transkripsiyon	Αὐρ Κράτε[ρ]ος Νει...PO [[γυν-] αὐκὶ γλυκυτάτη [-c.6-]M[....] [-2-]ΠΙ[-2-] \ Π [-2-]

Tercüme	<i>Aurelius Krateros, pek tatlı karısı Nei.... anısı [ve kendisi için yaşarken] (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3. yy
Buluntu Yeri	Efeler Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.167

No	A435
Transkripsiyon	Αὐρ. Πάνφιλος πα- τρὶ καὶ μητρὶ μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Aurelios Panphilos, babası ve annesinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Yukarı Akçaşehir,
Kaynaklar	MAMA IX, No.168

No	A436
Transkripsiyon	Αὐρ. ὁ Κυριακὸς σὺν Τι[--] τοῦ τέκνου ἡμῶν [--]
Tercüme	<i>Aurelius Kyriakos, henüz yaşarken kendi ve oğlu Ti-- anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos

Tarih	3.yy
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.390

No	A437
Transkripsiyon	[?Aù]ρ. Μαλίων [NIN]NI [-- ?καὶ A]ιμύλη μητρὶ ~ ~μνήμη[ς χάριν]
Tercüme	<i>Aurelius Malion ----- ve annesi Amylas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	3.yy
Buluntu Yeri	Ağarı Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.408

No	A438
Transkripsiyon	Aùρ. Τειμόφθε ος καὶ Aùρ. Τειμοθέ φ πατρ[ι] μνήμς χάριν καὶ ἐ[αυτῷ]
Tercüme	<i>Aurelios Timotheos, babası Aurelios Timotheos'un anısı hoş olsun diye ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	3.yy
Buluntu Yeri	Ağarı Köyü
Kaynaklar	SEG XXIX, 1382; S. Mitchell, AS 29-21

No	A439
Transkripsiyon	Αὐρ. Ἀμμιανὸς Καλιόπη συμβίῳ σέμνῃ μνήμῃς καὶ σεαυτοῦ ζῶν
Tercüme	<i>Aurelius Ammianus, saygıdeğer esi Kaliope ve henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	3.yy
Buluntu Yeri	Hacı Kebir
Kaynaklar	MAMA IX, No.437

No	A440
Transkripsiyon	Πρικίσιλλα ἀ(ν)δ- ρὶ Διογένη καὶ τῷ(ν) πεδίων καὶ ἐα(ν)τῆς
Tercüme	<i>Pricisilla, kocası Diogenes, çocukları ve kendisi için.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	3.yy
Buluntu Yeri	Çavdsarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.92

No	A441
Transkripsiyon	Παρθενόπη

	μετὰ τῶν τέκω[ν] Χρυσόπαις καὶ [---] Εὐρυκλῆ(ς) τῷ γλ[υ-] κυτάτῳ συνβίῳ Χρυσόπαιδι μνήμης χάριν ἔτους τμ'
Tercüme	<i>Parthenope, çocukları Khrysopias, Eurykles ve çok şeker eşi Khrysopias'ın anısı hoş olsun diye 340 yılında (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 255 – 256
Buluntu Yeri	Tepecik
Kaynaklar	MAMA IX, No.109

No	A442
Transkripsiyon	Δουδους Περσίω- νι συνβί- ῳ μνηαίη- ς χάρις
Tercüme	Dodos, karısı Persion'un anısı için yaptırdı
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Tepecik
Kaynaklar	MAMA IX, No.181

No	A443
Transkripsiyon	Ἀφίας καὶ Τατάς καὶ Κυρίλλα μητρὶ Ἀππῇ καὶ πατρὶ Τατὰ ζῶτι μνίας χάριν ἔτους σξ'
Tercüme	<i>Aphias, Iates, ve Kyrilla, anneleri Appe ve babaları Tatas sağ iken, onların anısı için 260 yılında (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Yalnızsaray Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.411

No	A444
Transkripsiyon	Ἀτείμητος Σωζομένω τέκνω γλυκυτάτῳ μνήμης Χάριν
Tercüme	<i>Ateimetos, pek şeker çocuğu Sozomenos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Ağarı Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.411

No	A445
Transkripsiyon	[---]ς Ἀππᾶ ἀδελφῷ καὶ υ. Ἀππᾶ πατρὶ καὶ Ἀνθοῦσα ἐκυρῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>...s ve karısı Anthasa, ve erkek kardeşi Appas, babası Appas'ın ve kayınpederinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut
Kaynaklar	MAMA IX, No.425

No	A446
Transkripsiyon	[Εὐ]τυχίδης Εὐτυ- χίδη καὶ Κορίν- θῳ ὑειοῖς μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Eutykhides, evlatları Eutykhides ve Korinthos'un anıları hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2. – 3.yy?
Buluntu Yeri	Virancık
Kaynaklar	MAMA IX, No.153

No	A447
Transkripsiyon	Μηνογένης καὶ Μένανδρος καὶ Ἀπολ[λ]ώ[ν]ι- ος Μενάνδ- ρω πατρὶ ἱερεῖ μνείας χάριν

Tercüme	<i>Menogenes, Menandros ve Apollonios, rahip babaları Menandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2. – 3.yy?
Buluntu Yeri	Virancık
Kaynaklar	MAMA IX, No.154

No	A448
Transkripsiyon	Διονύσιος ἑαυτῷ ζῶν
Tercüme	<i>Dionysos, henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2. – 3.yy?
Buluntu Yeri	Yenicearmutçuk Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.155

No	A449
Transkripsiyon	Ἀπολλώνιος ῥάπτης ἑαυτῷ
Tercüme	<i>Terzi Apollonios, kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos

Tarih	MS 2. – 3.yy?
Buluntu Yeri	Çavdarhisar
Kaynaklar	MAMA IX, No.157

MS 3 – 4.yüzyıllar

No	A450
Transkripsiyon	
Tercüme	<i>Auksanon babası Trophon ve annesi Auksanouse ve yaşarken kendi anısı için yaptırdı. Hristiyanlar</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3-4 yy
Buluntu Yeri	Marmara Bölgesi - Bostancık
Kaynaklar	SEG VI. 135; W.M. Calder, Bulletin of the John Rylands Library, XIII, 1929i 267, fig. B, s. 259.

No	A451
Transkripsiyon	[ὅς ἂν προσοίσει χεῖρα] [τὸν βαρύφθο]νον τοῖς [αὐταῖς?]Ν περιπέσοι- [το συνφ]οραῖς ΙΕ Ἰουλίῳ υἱῷ μνή- [μ]ης χάριν
Tercüme	<i>Şayet biri bu anıta kötü bir şekilde davranacak olursa, kendi yakınlarından mahrum kalsın. [.....IE] oğlu Iulius'un anısı için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos

Tarih	MS 3-4 yy
Buluntu Yeri	Abaş Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.109

No	A452
Transkripsiyon	[παῖς ἦν ε]ὕγενέταο Οἰα [--] τοῦνομα δ' ἦν μοι Ἄρμ- [όνιος, α]ὐλῶν ἁρμονίης ἔταρο(ς) [κεῖ]μαι δ' ἐν ξείνῃ πάτρης [ἄπο], εἴκοσι πέντε [πληρώ]σας ἐτέων θεσμών [--] [--σ]ῆμα δε μοι Βῆλος καὶ [-] -νις ἐνθάδ' ἔτευξαν δύο κασίγνητοι καὶ Γάισ σύντροφος ἐσθλόσ
Tercüme	<i>Soylu Uranios'un oğluydum. Adım flütlerin (aulos) uyumunun adaşı Harmonia. Yurdun yabancı toprağında bulunuyorum. Yirmi beş yıl yaşadıktan sonra burada iki kardeş Belos ve ...nis ve iyi bir sütevlât olan Gais benim için bir mezar yaptılar</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3. yy
Buluntu Yeri	Gökağaç
Kaynaklar	MAMA IX, No.73; Wörrle 2002, no.30

MS 4.yüzyıl ve sonrası

No	A453
Transkripsiyon	Ἀσκληπιάδης ἡ[αυτῷ] ζῶν καὶ Ἀμμία [γυναι-] κὶ μνήμης χά[ριν]

Tercüme	<i>Asklepiades henüz yaşarken kendisi ve pek tatlı karısı Ammia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 4-6.yy
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut
Kaynaklar	MAMA IX, No.102

No	A454
Transkripsiyon	Τρόφιμος κα[ι] Εὐτυχιανὸς Μίθρη πατρ- ὶ καὶ Ὀνησιφό- ρω συντρό- φῳ μνήμη[ς] χάριν
Tercüme	<i>Trophimos ve Eutykhianos, babası Mithras ve sütevlât Onesiphoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 4 yy
Buluntu Yeri	Avşar Köyü
Kaynaklar	MAMA IX, No.112

No	A455
Transkripsiyon	τις ἄν τῷ μνημείῳ [κ]ακῶς ποσρποτήσῃ,

	στερηθῆ τῶν ιδίων αὐτῶν
Tercüme	<i>Şayet biri bu anıta kötü bir şekilde davranacak olursa, kendi yakınlarından mahrum kalsın</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 4-6.yy
Buluntu Yeri	Hacı Mahmut
Kaynaklar	MAMA IX, No.103

No	A456
Transkripsiyon	Αὐρ. Ἀλέξανδρος Ἰούστου Αὐρς Ἀρχεστράτ[η] οὐνβίῳ γλυ- κυτ[άτῃ] κέ Αὐρ. Γενάλῳ ὑῶ προσφιλεστάτῳ μνήμης χάριν κέ ἑαυτῷ ζῶν.
Tercüme	<i>Aurelius Aleksandros pek tatlı karısı Aurelia Arkhestrate ve sevgili oğlu Aurelius Genalos'un anısı hoş olsun diye ve kendi için yaşarken yaptırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya – Ermeni Mezarlığı
Kaynaklar	SEG VI. 134, W.M. Calder, C.W.M. Cox, JRS XV, 1925, 144-5, no.126; CIG 3846d; Phil.Syll. XV, 1880-1, s.71, n.35

DORYLAION ANTİK KENTİ MEZAR YAZIT KATALOĞU

MÖ 3.yüzyıl

No	D1
-----------	----

Transkripsiyon	Φίλιππος Μακεδών Ἐνθα με γαῖα ἐκάλυψε Φίλιπον Σωρία υἱόν μητρὸς δὲ Ἀντιγόνης κρύπτομ' ὑποχθόνιος · ἄλλοτρίας δὲ ἔλαχον χώ ρας καὶ οὐκ αὐτός ἐμαυτοῦ · εἰμὶ δὲ Ἑλημιώτης ἐκ πόλεως ΔΕΤΕΛΑ
Tercüme	<i>Makedonyalı Philippos</i> <i>İşte burada yatıyor Soria ve kutsal Antigones'in oğlu Philippos.</i> <i>Tela kentinin Elymais bölgesinden geldi buralara ve kader aldı onu toprağın altına.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MÖ 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
syKaynaklar	SEG XLIII, No.937

MS 1 – 2.vüzyıllar

No	D2
Transkripsiyon	[Ἀλ]έξανδρος Π - [α]πα (πα)τρὶ καὶ Νανα μ- ἀμη αὐτῆς Λαλα μν- ήμης χάριν
Tercüme	Babası Aleksandros ile anneannesi Nana ve kendi annesi Lala'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Eser Türü	Mezar stel
Tarih	MS 1.yy?
Buluntu Yeri	Odunpazarı
Kaynaklar	MAMA V, no.33

No	D3
Transkripsiyon	Λούκ[ι]ς [Ο]ύαλέ[ρ]ιος Π[ο]ύλ- χερ ἄμα συνβίω γλυκυ[τά]τ[η] μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Loukis Oulerios Poulkher, pek tatlı eşi Ammia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli. Üstünde menteşe ve uzun dişli pense bulunmaktadır.
Tarih	MS 50 - 150
Buluntu Yeri	Eskişehir - Odunpazarı
Kaynaklar	MAMA V, No.40

No	D4
Transkripsiyon	[---]ΔΑΣ εἰμ[ε]ρτόν [---]Υ καὶ οἶκον ἐγεί[ρ]ων εἰς κλέος ἐψεύσθην πάντων ΑΜΑΚΑΙΡ[---] . Ο . συληθεὶς κονίη κεῖμαι {μο} μόνον ὁ Στρατόνεικος Ἀπφίας τηλύγετος κοῦ ρος πατρός τε Μενάνδρ ου
Tercüme	<i>.....özlenen..... görkeme sahip bir ev inşa ettim, her şeyi atlattım ve yine zamansız ayrıldım. Şimdi toprağın altında yatıyorum, ben Stratonikos, Apphia'nın ve Menandros'un kıymetli evladı.</i>

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1 - 2.yy
Buluntu Yeri	Kıravdan
Kaynaklar	SEG 51, No.1770; SGO III, 321

No	D5
Transkripsiyon	ἔτευξεν Βουλε υής περ ἐών εἰδὼς θνητογόνων τέρ ματα τοῦ Βιότου. εὐπατρί>Ιδης γεγαῶς οὔτος, φίλε, καὶ σθε[νό]γαυρος πολλοὺς ἀθλη τὰς ἥνυσε πανκρατίῳ. ἀλ λὰ πόνου τόδε κυδος· ὁ ζῶν δὲ τρυφῆς ἀπόλαυσον, πρὶν σε λιπῖν τὸ φάος· τὰ γὰρ ὦ δε κάτω μ' ἐπερώτα.
Tercüme	<i>O bir meclis üyesiydi ve bu mezarı yaptırdı; ölümlülerin akıbetini iyi bilirdi. En iyisi de soyluydu ve gücüyle gurur duyardı, Pankration'da pek çok şampiyonu yendi. Yani bu, beladan gelen zaferdi. Ancak yaşadığın sürece, ışığı terk etmeden önce, hayatın tadını çıkar; üstelik hal böyleyken, gel de bunu aşağıdaki bana sor.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1 - 2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	Radet 1895, s.565/6, no.9; SGO III, s.323

No	D6
-----------	----

Transkripsiyon	[----- ---]ΙΩΝ κεδνή[ν --] ἄκοιτιν EYTY [----]E[----]ΤΑΣ γηραλέους ἔθανες M[---]ΓΗΝΑΝΑ ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΕΝΙΟ[----]ΗΣ χρηστὸς ἀδελφειὸς σῆς ἀγαθοφροσ[ύνη]σ· τεῦξε δὲ σῆμα πατὴρ δακρύων ἐνταῦθα Μέ νανδρος σοὶ καὶ ζῶν ὁ γέρων αὐτῷ ἕκατι πό θου· τέκνα δέ τοι κατέλιπε Σεβῆρον τ' ἠδὲ Μενανδρον ζήσας πεντήκονθ' ὥς ἔλε γόν που ἔτη
Tercüme	(İlk 5 satır okunamıyor) <i>Ancak baban Menandros, hatıraların acısıyla gözyaşı döküyor şimdi çünkü hâlâ yaşıyor bu yaşlı adam, senin sevginden yoksun. İki çocuk bıraktı arkasında Severos ve Menandros, elli yaşında göçüp gitti dünyadan.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1 - 2.yy
Buluntu Yeri	Kıravdan
Kaynaklar	SEG 51, o.1771, SGO III, 319

No	D7
Transkripsiyon	[Κάθερ]μα πατρίδος κὲ ξένων εὐεργέτην, [πολλ]ῶν καταφυγὴν, <ῆ>μερώτατον, σοφόν, [τάφ]ος καλύπτει πᾶσι τίμιον Βροτοῖς, [οὐδ]ὲν κακὸν δράσαντα, ζήσαντ' εὐκλεῶς, [---]ρα μαθόντα τῆς τύχης μεταλλαγάς, [ἔ]χοντα γαμετὴν οἴαν οὐδεὶς πώ[ποτε] [σώ]φρονα φίλανδρον εὐπρεπῇ τε καὶ [--]

Tercüme	<i>İşte burada yatıyor o cömert ve erdemli adam, anavatanın direği ve pek çok göçmenin destekçisi, insanlar için sığınak ve yüce gönüllü, bilge kişi o ki, tüm insanlar arasında saygın, kötüyü bilmeden, dürüstlüğü ve şanıyla yaşamış kaderin türlü cilvelerini tanımış ve, pekçoğunun sahip olamadığı bir eşe sahip olmuş kocasını seven, sağduyulu, erdemli - - -</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1 - 2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	SEG 52, No. 1338, SGO IV, 471

No	D8
Transkripsiyon	Ἐπιγονος Φησ- σιανοῦ σὺν γυναικὶ Βαβει υἱῷ Εὐτύχῳ καὶ Διὶ Βροντῶ- ντι εὐχήν
Tercüme	<i>Phessianos oğlu Epigonos, eşi Babeis'le birlikte, oğulları Euthykes'in anısına ve Zeus Bronton'a bunu sundu.</i>
Eser Türü	Bomos

Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Avdan
Kaynaklar	SEG 62, No.1156; Akyürek Şahin 2006, No.5

No	D9
Transkripsiyon	----- [----μετὰ] τῆς συν- βίου ζῶντες ἐατοῖς κατε- σκεύασαν κὲ Διὶ Βροντῶν- τι εὐχὴν
Tercüme	eşi..... (ile) henüz hayattalarken kendileri için bu steli hazırladılar ve adak olarak Zeus Bronton'a sundular.
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	İmişehir
Kaynaklar	SEG 62, No.1159; Akyürek Şahin 2006, No.8

No	D10
Transkripsiyon	Φλάβιος κὲ Δαμᾶς πατρὶ Ἑρ- μῆδι κὲ Διὶ Βροντῶν-

	τι εὐχὴν
Tercüme	<i>Flavius ve Damas, babaları Hermes'e ve Zeus Bronton'a adadı</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Aşağı Çağlan
Kaynaklar	SEG 62, No.1160; Akyürek Şahin 2006, No.9

No	D11
Transkripsiyon	Μένανδρος Δαδεως σὺν τέκνοις Ἰουλί- ω κὲ Μενάνδ- ρω Διὶ Βροντω- ντι κὲ Παπια- νῷ τέκνω φιλ- τάτῳ ἀνέστησ- αν
Tercüme	<i>Dades oğlu Menandros, çocukları Iulius ve Menandros ile birlikte Zeus Bronton'a ve sevgili çocuğu Papianos'a bu adağı sundu</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Karabayır
Kaynaklar	SEG 62, No.1163; Akyürek Şahin 2006, No.12

No	D12
Transkripsiyon	Κάλλιστο- ς Θεοδώρω πατρὶ κὲ μη- τρὶ Δαδᾶ [γ]- λυκυτάτο- ις κὲ Διὶ Βρον- τῶντι εὐ- νχήν
Tercüme	<i>Kallistos, biricik babası Theodoros'a ve biricik annesi Dada'ya ve Zeus Bronton'a bu adağı (sundu)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	SEG 62, No.1174; Akyürek Şahin 2006, No.23

No	D13
Transkripsiyon	Τατας Τειμοθέ- ου μετὰ τῶν ιδί- ων πάντων μηθ ρὶ κὲ διὶ Βροντῶ- ντι εὐχήν
Tercüme	Teimotheos oğlu Tatas, tüm aile üyeleriyle birlikte annesine ve Zeus Bronton'a bu adağı (sundu)

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Karapaza
Kaynaklar	SEG 62, No.1178; Akyürek Şahin 2006, No.27

No	D14
Transkripsiyon	Αἰ(λιος) Φῖληστος σὺν Γαῖανῃ υἱῷ γλυκυτάτῳ μνήμης χάριν [ἐν]θάδε παῖς ἀταλὸς κε[ῖ]ται Γαῖανός, ὁδεῖτα, [ὠκ]ύμορος, τρί ' ἔτη καὶ [δέ]κα μὴ τελέσας· [ὅς π]ρὶν τοῦ θανέειν [θάν]ατον μαντεύσατο γράψας [κηρ]οδόχοις δέλτοις τοῖα παῖς μέλεος [...]ε ν με λυπεῖ, καὶ θα νεῖν ἐπέρχεται [καὶ τὸ]ν μάτην λυποῦν τα κεπδαίνω κρόνον. [χαῖρε] παροδεῖτα
Tercüme	<i>Ailius Philetus, çok tatlı çocukları Gaianos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i> (büst) <i>Ey yolcu!</i> <i>Burada yatıyor en tatlı evlat Gaianos, daha 13'ünü doldurmadan göçüp gitmiş.</i> <i>O, incelikle karşıladı ölümü ve son nefesini vermeden önce şu sözleri yazdı kilden tablete:</i> <i>“Ölüm gelir ve hiçbir şey incitemez beni, canımı acıtacak olan o beyhude zamanı kazanıyorum şimdi”</i>

	<i>Elveda yolcu.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	SGO III, s.314theot; . Pargoire, Echos d'Orient I, 1897/98, 82/3 Nr. II, R. Oberhummer – H. Zimmerer, Durch Syrien und Kleinasien , Berlin, 1899, s.381, no.3.

No	D15
Transkripsiyon	λαΐνεον τόδε σῆμα προτυμβίδιον στήσαντο μετρί φίλῃ Δάφνῃ σφῆς ἔνε- κ' εὐσεβίης Μάγνος ἀγα- κλειτὸς καὶ Μάξιμος, οὗς τέκεν αὐτή, ἡδ' Ἀσκληπιά- δης σωφροσύνης ἔνεκεν.
Tercüme	<i>Bu taş, ünlü Magnus, Maximus ile Asklepiades tarafından onları doğuran anneleri ünlü Daphne'nin mezarının önüne, sağduyusu ve iffeti için bir şükran olarak dikildi.</i>
Eser Türü	Üzerinde üzüm salkımı ve madalyon kabartması olan mezar steli
Tarih	MS 1 – 2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	SGO, s.313

No	D16
-----------	-----

Transkripsiyon	 α Γᾱίου [θυγά]τηρ Παῦλα σ[ὺ]ν [τ]οις τέκνοις [Λ]ευκίῳ Λαιλίῳ Ἑλι- [ά]δῃ ἰδίῳ ἀνδρὶ μνήμης καὶ εὐνοί- [α]ς χάριν
Tercüme	<i>Gaius kızı Paula, oğulları Levkios, Lailios ile birlikte, kendi kocası Heliades'in anısı için ve minnettarlık ifadesi olarak (yaptırdı).</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir – Mamure Mahallesi
Kaynaklar	MAMA V, no.25

No	D17
Transkripsiyon	ΤΗΙΟ ΓΑΝΘΗ ΠΑΝΤΗ.....[π]ατρί τ' ἐμῶ μέ- [λ]εος ὅστέα ΝΑΙΤΗ.....κατὰ δῶμα Ἀτ- [δ]αο εἰκοσικαιτριέτ[ης γ]ενετῆς γὰρ οὐ- [τ]ῷ ἐπέκλωσαν Μοῖραι ἄφευκτα(ι) [δύσ]τηνός μοι στήλην πάτρως Δημήτριος ὦδε ἔστησεν Μηνᾶς θ' εἵνεκ' ἀδελφο- σύνης
Tercüme	----- Yirmi üç yasında Hades'e (gömdüler), Moiralar kader ipini kaçınılmaz olarak böyle ördüler. Amcam Demetrios ve Menas, kardeşlik hatırına zavallı ben için (bu) steli diktiler

Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1 – 2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir – İlkburun
Kaynaklar	MAMA V, No.91; SGO III, s.326

No	D18
Transkripsiyon	----- γ]άρ ὅμως λιθί[ν]η περ εὔσα μυρομένους ἐλεῶσα γονεῖς τοιῷδ' ἐπὶ παιδί
Tercüme	<i>Taştan yapılmış bu mezar, böyle güzel bir çocuğun ölümünün yasını tutan aile için üzgün.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1 – 2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Süpüren Köyü
Kaynaklar	MAMA V, No.158; SGO III, s.326

No	D19
Transkripsiyon	Αὐτοκρά[τορι] Κομόδω Καίσαρι Σ[εβ]αστῶ ΤΟ Δ ἀγαθη τύχη ἱερεῖς κὲ ἱε- ρειαι Ὅροχωρείτου Ἀφι- α Μηνοφίλου κὲ Ἀπολώ- νιος Νίγερος κὲ Μητρ[...]

Tercüme	<i>Uğurlar olsun! Yüce imparator Commodus zamanında, (Zeus) Orokoreitos'un rahip ve rahibeleri (bunu) Menophilos'un kızı Aphia, Apollon Nigeros ve Meter için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 180 - 192
Buluntu Yeri	Eskişehir, Kızılcaören
Kaynaklar	Frei 1981, s.77, No.4

No	D20
Transkripsiyon	Ὁ βροτὸ[ν] ἐκ φθι μένων καλέσας μακάρων ὕπατος Ζεὺς, Πλουτίωνος δέ τὸ σῆμα κελήσα το μηκέτι τύνβον θηρσκεύειν αὐτῷ δὲ τόπῳ Διὸς εἴλοα πονπὴν
Tercüme	<i>Kutsanmışların başı Zeus, ölümü fısıldadı. İşte Plution için yapılmış bu anıt artık bir "mezar" olarak anılmayacak ve kendisi göklerde tanrının yanında yer alacak.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Kıravdan
Kaynaklar	SEG 51, No.1769; SGO III, 321

No	D21
Transkripsiyon	[- -]Σ φθόνος ἐν νεότη [η]τι κατέσχυσε κὲ πρ [ιν] ἔδωκεν ἀκμήν [ῆ]λικίης οὐπω ΤΕΛΦ[--]Α γάμον εἶσω ἢ δυοκέ δεχ' ἔτη ζήσασα γον εὺς μετ' ἐοῖσιν

Tercüme	--- Haset ruhlar esir aldı onu henüz çok gençken, yaşamın doruğuna ulaşmadan, henüz evlilik yatağı bile kurmadan. 12 yıl yaşadı anne babasıyla.
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir - Kuyucak
Kaynaklar	SEG 51, No.1772; SGO III, 324

No	D22
Transkripsiyon	οὐ τὸ θανεῖν λύπη σε[ν], ἐπεὶ τό γε Μοῖρ ' ἐπέ [κ]λωσε, ἀλλὰ πρὶν ἢ λι [κί]ης καὶ ἥβης μέτρον ἰκέσ [θαι]. ὠκύτατος θάνατος Τατᾶν [ἀ] νήρπασε παῖδα· τῷ δὲ πατήρ ἀγαθὸς Ζωτικὸς [κ]αὶ Δόμνα τεκοῦσα υἱῷ ἀποφθιμένῳ μνήμην ἔστησαν αἰώνιον κεῖν' ἀγαθ[ῶ]
Tercüme	Ölüm değil üzüldüğümüz çünkü örmüş ağlarını kaderin tanrıçaları, fakat henüz gençliğine bile ermemişti gittiğinde. Hızlı bir ölüm aldı oğlumuz Tatas'ı, ve iyi ebeveynler Zotikos ve Domna bu ölümsüz mezarı yaptırdı bu merhum çocuğa. Uğurlar olsun!
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Şarhöyük
Kaynaklar	SGO III, s.322

No	D23
-----------	-----

Transkripsiyon	τὴν πάσαις δείξασαν ἐνὶ ζωῇσι γυναιξί σωφροσύνην κατέχει γαί- ης τραφερῆς χυτὸν οὖδας τῇσδε Ἀλεξάνδραν γλυκε- ρὸν φάος ὦκα λιποῦσαν, ἣν δὴ Ζώσιμος υἱὸς ἄγαν νέος ἐνκαταλειφθεὶς τείμησεν κὲ Ἑρμογένης πόσις ἐσθλός στήλλῃ, ὄφρα κὲ αὐτὸν ὁμὸς τάφος ἀμφικαλύπτοι
Tercüme	<i>Bu tatlı aydınlığı vakitsiz terk eden Aleksandra, diğer kadınlar arasında en sağduyulu olanı ve şimdi bedeni, bu şefkatli yerin tertemiz toprağıyla örtüldü.</i> <i>Genç yaşında öksüz bıraktığı oğlu Zosimos ve soylu kocası Hermogenes, daha sonra kendilerinin de aynı mezara gömüleceği umuduyla bu steli yaptırdı aynı mezara gömülmesi umuduyla bu steli yaptırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, İnönü
Kaynaklar	SGO III, s.306

MS 2. - 3. yüzyıllar

No	D24
Transkripsiyon	ξυνὸν τάφον γυναι[ικί]

	[Δόμνη πα]ιδί τε Ἀπολλίνα- [ρίω τεῦξέν με δυσ]κλώστω [μίτω δαμεῖσι Μοιρῶν παι-] [δι ὁμόνομος πατήρ ξυ-] [νοισι θάλαμον δάκρυσι] [λούσας καὶ λέχος]
Tercüme	<i>Ben, kutsal Moiraların kötü dokunmuş ağlarıyla zapt edilen Domna ve onun oğlu Apollinarios'un ortak mezarıyım. Oğluyla aynı adı taşıyan babası, karısı ve oğlu için yaptırdığı bu mezarın başında ve oğlunun yatağında gözyaşları döküyor.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Odunpazarı
Kaynaklar	MAMA V, no.30; Körte, G.G.A. 1897, s.410, no.58.

No	D25
Transkripsiyon	Προκου[λ]ει- ανὸς Ἀσκλη- πιάδης Ἀγαθ[ό-] ποδι τ[ῶ] θρέ- ψαντι κ πάν- τα ἀρί(σ)τω
Tercüme	<i>Prokouleianos Asklepiades her konuda çok iyi yetiştirdiği sütevladı Agothopas için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli

Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Şarhöyük Mahallesi
Kaynaklar	MAMA V, no.31

No	D26
Transkripsiyon	Μάξιμος Ζοίλου Ζ- ωτικῷ ἀδ- ελφῷ μνή [μ]ης χάριν
Tercüme	<i>Zoilas oğlu Maksimus, erkek kardeşi Zotikos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yüzyıllar
Buluntu Yeri	Hamamyolu Caddesi
Kaynaklar	MAMA V, no.31

No	D27
Transkripsiyon	Ἐρως σὸν γυ- ναικὶ Τρυφέ- ρα Μενάνδρ- φ [μν-] [ή]μης χάριν

Tercüme	Eros karısı Tryphera ile birlikte ---- Menandros'un ve ---- anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Sütun parçası
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir - Karapınar
Kaynaklar	MAMA V, no.34

No	D28
Transkripsiyon	Χρυσίον Ἀσκληπιοῦ Ἑρμαγόρα ἀνδρὶ γλυκυ- [τάτω μνήμης] [χάριν]
Tercüme	<i>Altın kalpli Asklepiades'in karısı Hermagora, pek tatlı kocasının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir - Mamure Mahallesi
Kaynaklar	MAMA V, no.34

No	D29
Transkripsiyon	Νοῦν[ος] ου ἔαν[τῷ μετ -] ἀ συνβ[ίου κ τέ-] [κ]νων κ [. . . . Ἀ]

	σκληπι[αδης]
Tercüme	--- 'nın oğlu Nounos kendisi, eşi ve çocukları --- ve Asklepiades için (yaptırdı)
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir - Mamure Mahallesi
Kaynaklar	MAMA V, no.36

No	D30
Transkripsiyon	- - - Ασ]κληπιოდότω πατρι γλυκ[υτάτω - - -
Tercüme	- - - pek tatlı babası Asklepiodotos için - - -
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir – Odunpazarı
Kaynaklar	MAMA V, no.37

No	D31
Transkripsiyon	[Ἀλέκσα]νδρος καὶ O- [ὑαλέρ]ιος Βε[ρ]ονει- [κη] ἀ[δε]λφῇ γλυκυτά- [τη μ]νήμης χάριν
Tercüme	Alexandros ve Valerios, kız kardeşleri Beroneike'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Mezar steli

Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Muttalip Köyü
Kaynaklar	MAMA V, no.62

No	D32
Transkripsiyon	ἐνθάδε δεῖνα τέθαιπται ἀγακλι- τῇ Βερονείκῃ· κουπιδίοις θαλά- μοις Κορνήλιον ἄνδρα λαχοῦσα ὄν ῥ' ὅτε δὴ νοῦσσοις πυμάτη κρατερῶς ἐπέδησεν ἔφθασε Μοιράων μίτον ἄφθιτον ἥμασι πέντε· ὅπως κὲν πόσιος θάνατον θανάτῳ ἀκέσαιτο
Tercüme	<i>Burada yatıyor kutsal ve ünlü Beronike, gelin odasına eş olarak almıştı Cornelius'u. Beş gün önce kaderin ve ölümün tanrıçaları örmeden ağlarını, amansız bir hastalık aldı kocasını. Karısı ölümü ölümle nasıl sağaltsın!</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Muttalip Köyü
Kaynaklar	MAMA V, no.63; E. İznik 2006, s.241

No	D33
Transkripsiyon	τύνβοις καὶ στάλα μ ηνύσει τοῖς μετέ πειτα Ἀσκληπιάδῃ κεῖσθαι ἐνθάδε τ ὸν μέλεον. ὄν με [κα] κακὸς δαίμων ἀπενόσ φισε πατὴρ[σ] Ὀρόν[το]υ

	Ἀσκληπιοδώρου, ὅς ἐ ν ἐμοὶ ἐλπίδας ἔσχε κ ενάς, ἡδ' ἀλό χου κεδ νή[ς Ἴ]ερωνίδος, ἣν κατ έλειπον πάν[τοθεν] ὀφφανικὴν ἐν ὁδύρμα σι πλησιοχώρων
Tercüme	<i>Bu mezar ve stel, benden sonra yaşayanlara burada olduğumu bildirecek! Ben, zavallı Asklepiades, lanetli bir ruh beni, bana karşı boş umutlar besleyen babam Asklepiodoros oğlu Orontes ve dul bıraktığım sevgili karım Hieronis'ten ayırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Muttalip Köyü
Kaynaklar	MAMA V, no.64; SGO III, s.310

No	D34
Transkripsiyon	[Ἐλπίς] Ἀσκληπιάδο- [υ σὸν τ]έκνοις Ἀττι- [κῶ κα]ὶ Τειμαίω Με- [νεμ]άχῳ Τειμαίο- [υ μνή]μης χάριν
Tercüme	<i>Asklepiades kızı Elpis, çocukları Attikos ve Teimaïos oğlu Menemakhos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Muttalip Köyü
Kaynaklar	MAMA V, no.66

No	D35
Transkripsiyon	Τείμαιος Μεν[ε-] μά[χ]ου καὶ Ἀσκλη- πι[άδ]ης Διοδώρο- υ [κα]ὶ Ἀντιοχίς [κα]ὶ Σηστυλιαν- [ῆ θυγ]ατριδῆς [Ἑ]λ- [πίδ]ι Ἀσκληπι- [άδο]υ μητρὶ δὲ ἱ- [δία] μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Menemakhos oğlu Teimaïos ile Diodoros oğlu Asklepiades ve Antiokhis ile kızı torunu Sestuliane kendi anneleri Asklepiades kızı Elpis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Muttalip Köyü
Kaynaklar	MAMA V, no.67

No	D36
Transkripsiyon	[Ἀ]ρισταινέτη Ἄρισ- [τ]ίδον Ἑρμολάω [Πο-] [λ]έμωνος θειω κ - πατρὶ μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Aristides kızı Aristainete Polemon, amcası Hermalaos ile babasının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Muttalip Köyü
Kaynaklar	MAMA V, no.68

No	D37
Transkripsiyon	Φίλιππος Περγάμου Δόμνη γυναικὶ [κ] ἐ- αυτῷ κ Πέργαμος κ Φίλιππος κ Ἀσκ[λ]ηπι- άδης Δόμνη μητρι περί τε φιλαν[δρίασ] κ σωφροσύν[ης κ εὐ-] τεκνίας κ πα[τρὶ] ζῶντι
Tercüme	<i>Pergamos oğlu Phillipos, oğulları; Pergamos, Phillippos ve Asklepiades ile birlikte, hayatta iken, hem kendisi hem de karısı Domne için dikti. (Bunu) karısının kendisine bağlılığı, alçakgönüllülüğünden ve çocuklarını iyi yetiştirdiğinden (yaptı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskieşhir - Kavacık
Kaynaklar	MAMA V, no.81

No	D38
Transkripsiyon	Ἀπφη Τεμο- θέου μητρὶ φιλοτέκνω Σεραπιόδω- ρος υἱός
Tercüme	<i>Evladını çok seven annesi Apphe için, oğlu Serapiodoros (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, İlkburun
Kaynaklar	MAMA V, no.92

No	D39
Transkripsiyon	πατρὸς Ἀλεξάνδροιο νικος ἔπιτα δ' ἔδεκτ[ο] καὶ υἱέος ὁστέα κεύθει τοκῆα γαίῃ ἐπὶ ξείνῃ ἥδε λίθος πρότερον οὐχ ὁσίως φθίμε- δ' εἰς Ἀἶδην ἔμολεν νον ὠκύμορος Στρατ[ό-]
Tercüme	Bu taş, Aleksandros'un babasının ve oğlunun kemiklerini gizler. Önce genç yaşta ölen Stratonikos gitti Hades'e ve ardından taş, kutsal olmayan bir şekilde yabancı topraklarda ölen babasını buraya aldı.
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Emircioğlu
Kaynaklar	MAMA V, no.108

No	D40
Transkripsiyon	[Αὐ]ρ. Ἀσκλη[ητιά-] [δης] Με[νάνδ-] [ρου] Ἀπφ[η . . .] - - - -
Tercüme	Menandros oğlu Aurelius Asklepiades, - - - Apphe'nin [anısı hoş olsun diye] (yaptırdı)
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Avdan
Kaynaklar	MAMA V, no.139

No	D41
Transkripsiyon	Ἀριστείδης Μηνίου Τάτα στέφανον εἰς τὴν ἀποθέω- σιν
Tercüme	<i>Menios oğlu Aristeides Tata'nın anısını taçlandırmak için bu mezarı yaptırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Avdan
Kaynaklar	MAMA V, no.140

No	D42
Transkripsiyon	Ναννας κ' Ἀπό- λλων κ' μήτηρ αὐτῶν Γῇ ἔστησεν αἰαυτῇ ζῶσα κ' φρο- νοῦσα καὶ ἀνδρὶ φι- λάτω
Tercüme	<i>Nannas, Apollon ve anneleri Ge, kendisi ve pek sevdiği kocası için hayatta ve aklı başında iken yaptırdı</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Avdan
Kaynaklar	MAMA V, no.141

No	D43
Transkripsiyon	[-----] κούφην · αὐτος δέ τε χαίροις * τίς δ[ὲ ἄν Βαρύφθονον] χεῖρα προσοίσει πολλαῖς κακαῖς περιπές[οιτο συνφοραῖς] [A]πολλόδοτο(ς) καὶ Αφίας ἑαυτοῖς καὶ τέκνο[ις κατεσκεύασαν]
Tercüme	<i>Eğer biri mezara elini sürerse, kötü felaketlere uğrasın! Apollodotos ve Aphia kendileri ve çocukları için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Avdan
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.94

No	D44
-----------	-----

Transkripsiyon	Κλωδία Σοφοκλέ- ως θυγά- τηρ καὶ Τερ- τίας παρ- θένε, χαίρε· ΔΑΚΑΡΑΕΝΠΙΑ ΤΕΡΗΣΕΥΚΙΝ ΑΡΓΟΥ
Tercüme	<i>Sophokles'in kızı Claudia ve bakire Tertias elveda</i> <i>(Yeni-Phrygce Metin)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	MacPhearson 1954, no.5

No	D45
Transkripsiyon	
Tercüme	<i>Aurelia Mania, kocasına, çocuklarına ve zamansız ölen Karikos'a</i> <i>hatırlansınlar diye (bunu dikti)</i>
Eser Türü	
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir – Çifteler
Kaynaklar	E.İznik 2006, s.132; Eskişehir Eti Arkeoloji Müzesi Env. No. A92.80

No	D46
-----------	-----

Transkripsiyon	
Tercüme	<i>Aleksandros oğlu Aurelios Manis, karısı Appia ile birlikte yasarken hatırlanmak için (bunu) yaptırdılar</i>
Eser Türü	
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir - Çifteler
Kaynaklar	E.İznik 2006, s.132; Eskişehir Eti Arkeoloji Müzesi Env. No. A92.80

No	D47
Transkripsiyon	Αφια Σοκράτους Ἡροδιανῶ τέκνῳ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Sokrateslerden Apphia, oğlu Herodianus'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapıbiçimli mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	Waelkens 1986, no.334

No	D48
Transkripsiyon	Διὶ Βρ[ο]ντῶντι Θεό- ξενος Μαξίμου ψυχᾷς πατρός σὺν τοῖς ἰδίοις εὐξά- μενοι ἀνέθηκαν

	εὐχὴν
Tercüme	<i>Maksimus oğlu Theoksenos, tanrı Zeus Bronton ve babasının ruhu için bu adağı yaptırdı</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	SEG XXXII, No.1275; Frei 1981, s.80-81, no.7

No	D49
Transkripsiyon	Dis mani[bus] Q. Cassius Q. F. Romil(ia) Saturninus Zmyrn(a) (centurio) leg. V Mac. (centurio) leg. IIII Scyth. mil(itavit) annis XXXII, vix(it) annis L, h(ic) s(itus) e(st), liberti merenti patrono posuer(unt) Κ. Κάσσιος Σατορ. Π μνήμης χάριν
Tercüme	(a) Q.F. Romilia Saturninus Zmyrna oğlu 5. Makedonya Lejyonu ve 4. Skythia Lejyonları centurionu olarak 32 yıl hizmet etmiş ve 50 yıl yaşamış olan Manibus Quintus Cassius burada yatıyor. Sahibi tarafından özgürlükle onurlandırıldı.

	(b) Cladius Cassius Sator P.'nin anısı hoş olsun diye
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Eskişehir Müzesi
Kaynaklar	SEG XXXII, No.1276; Frei 1981, s.78-79, no.5.

No	D50
Transkripsiyon	Αλέξανδρος κε Νεικόλαος κέ Ποσπόριχος γονεῦσιν ἰδίοις
Tercüme	<i>Aleksandros, Neikolaos ve Posporikhos ebeveynleri için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Bilecik, Zemzemiye
Kaynaklar	SEG XXXII, No.1277; Frei 1981, s.81-82, no.8.

No	D51
Transkripsiyon	Εὐφημος γλώσση πα- ραμείβεο, μὴ τάφον εἵπης· αἰθερίας Βροντῆς καὶ πυρός εἰ- μι σέβας· Νηδύμου ἐνθα δέμας σελαεῖς

	ἡγνίσσατο πυρσὸς ἄθνατον μνήμην λειψάμενος Βίότου· Ἰόλη με μήτηρ ἡδὲ Ἀβάσ- καντος πατήρ· Ἰλαρός τε ἀδελφὸς Νηδύμφ στήλῃν θέσαν ταῦα
Tercüme	<i>Saygılı bir dille geçip git ve beni bir mezar sanma sakın. İnsanların göksel yıldırıma ve ateşe taptıkları yer burası; ıstık taşıyan meşaleyle kutsandı Nedymos'un bedeni tam burada ve kaldı geride ölümsüz hatırası yaşayanlar arasında. Nedymos'un annesi Julia, babası Abaskantos ve kardeşi Hilaros, bu altarı yaptırdı.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 - 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	SEG 51, No.1764; A.Chanitos, EBGR 2001 (2004), s.227-230; SGO III, s.320, No. 16/134/32.

No	D52
Transkripsiyon	Ἀντιόχῳ γενέ- τη στήλῃν θέσαν υἱὲς ᾗ- ριστοὶ Τελέσ- φορος Δημήτριός τε μνήμης ἐρίτει-

	μον ἀγαλμα
Tercüme	<i>İyi evlatlar Telesphoros ve Demetrios babaları Antiokhos için bu değerli anıtı yaparak onun anısını onurlandirdılar</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Kayapınar
Kaynaklar	SEG 51, No.1766; SGO III, s. 308.

No	D53
Transkripsiyon	Κυρίλλας τόδε σῆμα ἐπιχθονίῳσι τέτυκτο(†)
Tercüme	Bir zamanlar bu dünyada yaşamış olanlar için yapılan Kyrilla'nın mezarı (Haç)
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir – Süpren
Kaynaklar	SEG 51, No.1773, SGO III, 315

No	D54
Transkripsiyon	τὴν σορόν, ἣν ἐσοῤῃς, ζῶν Μάξιμος αὐτὸς ἑαυτῷ θῆκεν, ὅπως ναίῃ παυσάμενος Βιότου· σύν τε γυναικὶ Καληποδίῃ τεῦξεν τόδε σῆμα, ὥς ἵνα τὴν στοργὴν κτὴν φθιμένοισιν ἔχοι
Tercüme	<i>Baktığın bu lahit, Maximus tarafından henüz hayattayken yaptırıldı ki yaşamın sonunda ona refakat edebilsin. O, bu mezarı</i>

	<i>karısı Kalepodia ile birlikte dikti, böylece ölümdе dahi onun aşkını hissedebilecekti.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	SGO III, s.318

No	D55
Transkripsiyon	† ἡλίβατον φίλιον τεῦξαν τάφον, ὃ Τροφίμου κῆρ, Μαξίμα εἰμερτῇ σύνγαμος ἡδὲ πάϊς νηπίαχος στενάχων σὸς ὁμώνυμος· ἀλλὰ δέδεξο τυθθῆν ἐκ τῶν σῶν ύστατίνην χάριτα [ἔγραψ]ε λεόντις.
Tercüme	† <i>Bu görkemli mezar, sevgili eşi Maxima ve babasıyla aynı ismi taşıyan, hâlâ yas tutup feryat eden oğlu tarafından Trophimos için sevgiyle yapılmıştır. Sevdiklerinin sunduğu bu son ve küçük iyiliği kabul et.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir

Kaynaklar	SGO III, s.323
------------------	----------------

MS 3.yüzyıl

No	D56
Transkripsiyon	Οὐοκώνιος Γά- μος Ἀμαράντω ἀδελφῶ μνήμ- ης χάριν
Tercüme	<i>Voconius Gamos, kardeşi Amartanos'ım anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Muttalip Köyü
Kaynaklar	MAMA V, no.61

No	D57
Transkripsiyon	Αὐρ(ήλιος) Μηνίᾱς Ἀτ τάου Ἀλεξάνδρω τέ(κνω) τέτρα ἐτῶν γευσάμ[ε] νον Βίοντον μ(υ)ν(ή) μης χάρ[ι]ν
Tercüme	<i>Atalos oğlu Aurelios Menas, henüz 4 yaşında yaşamını yitiren oğlu Aleksandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Kayapınar

Kaynaklar	SEG 51, No.1767; SGO III, 307; Eskişehir Müzesi, Env. No. A-199-90
------------------	--

No	D58
Transkripsiyon	Αὐρηλῖος Νέστωρ τήνδε σορόν, παῖς Νέστορος ἀντιθέοιο, ζῶοντες τεῦξαν σὺν Κλαυδίᾳ ἀλόχῳ ἐξ ἰδίων καμάτων κήρυκα μακροῦ Βιότοιο· εἴ τις δ[έ] φθονέων ἔργων τόδε δηλήσεται ----- ὁ τοῦ βείου θησαυρὸς οὗτος ἦν ζῶν τρύφησον, ἅ γάρ ἔχῃς, ὧδ' οὐ φέρις
Tercüme	(a) İşte burada yatıyor Aurelius Nestor, tanrıya benzer Nestor'un oğlu, yaşamı boyunca birlikte olduğu karısı Caludia ile birlikte, uzun bir hayatın yüksek çabalarıyla yaptırdı bunu. (b) ----- uzun bir hayatı müjdeleyen. Ancak her kim ki fesatlık yapıp bu mezara zarar verirse, türlü cezalara çarptırılsın. (c) İşte budur hayatın hazinesi. (d) Tadını çıkar yaşamın çünkü servetin geçmez burada.
Eser Türü	Lahit
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Kayapınar
Kaynaklar	SEG 51, No. 1768; SGO III, 307, no.16/34/1

No	D59
Transkripsiyon	Αὐρ(ήλιος) - [τ]όν μέγαν ἐν πορίαις κὲ ἐν ἄνδρεσι δόξαν ἔχοντα, πά[ν]των ἀνθρώπων φίλον ἀνέ [ρα] ἔν τε πόλεσσι

	Διονυσί[-----]
Tercüme	<i>Aurelius, tüm halklar ve şehirlerde, insanlar arasında ticarete ve şöhrette pek parlak olan Dionysios için---</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir - Kuyucak
Kaynaklar	SEG 52, No. 1337, SGO IV, 471

No	D60
Transkripsiyon	Ἐτείμη[σα]ν Κλεοπ - άτραν γονεῖς θρ[έ]πθ ος κὲ Ἀπολωνία κε ἑαυτοὺς [ζ]ῶντες μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Babası Treptos ile eşi Apollonia, kızları Kleopatra'nın anısını onurlandırmak için dikti</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir - Bahçecik Köyü
Kaynaklar	SEG 53, No.1293; Akyürek Şahin 2004, no.6

No	D61
Transkripsiyon	Αὐρ(ήλιοι) Ἀμίαντος καὶ Μένανδρος καὶ Βερνείκη

	καὶ Ἀγριππεῖνα Πατροκλέους [Αὐ]ρ(ηλία) Ἀκυλείνη [?μητρ]ῖ γλυκυτάτῃ [;μνήμ]ης χάριν
Tercüme	<i>Aurelioslar Amiantos, Menandros, Beroike, Agripina, Patroklos, çok tatlı anneleri Aurelia Akyleine'ni anısı hoş olsun diye yaptırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir - Karacaşehir civarı
Kaynaklar	SEG 53, No.1294

No	D62
Transkripsiyon	Ἐτείμησαν υἱ[οῖ] Ἡσαῖ[ο]ς κ[αῖ] Α[ὐ]ρ. Εὐω]γύμιος Ἰγ[ν]άτιον τοῦ ἐαυτῶν πατέρα κ(αῖ) Δάδαν τὴν ἐαυτῶν μητέρα μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Çocukları Esauos, Menothemis ve Aponymios, babaları Ignatios ve anneleri Dada'ın anısı hoş olsun diye onu onurlandırdı</i>
Eser Türü	Üzerinde menorah bulunan mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir
Kaynaklar	SEG 53, No.1295; CIG 4129; IJO II, No.185

No	D63
-----------	-----

Transkripsiyon	χαῖρ ' ἀναγεινώσκ - ων, ὑγίαινε πορευό- μενος· Δ ημοσθένης Ἀντιόχου υειὸς καὶ Τρ- οφί[μ]η Ἀντιόχου ἀπελ- ευθέρα τὴν ὑστήλλην καὶ τὸν κίονα ἀνέστησ- αν μνήμης χαριν γηρεὸς τε θανὼν εὐσεβίης ἔνεκεν
Tercüme	<i>Elveda sana okuyan! Geçerken güçlü ol!</i> <i>Antiokhos'un oğlu Demosthenes ve Antiokhos'un azatlısı</i> <i>Trophime, (bu) steli ve mezar taşını bir ihtiyarın ve ölenlerin</i> <i>anısına hürmeten diktiler.</i> <i>Dindarlığın sayesinde yaşlanarak ölebilirsin.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3. Yüzyıl?
Buluntu Yeri	Eskişehir, İlkburun
Kaynaklar	MAMA V, no.89

No	D64
Transkripsiyon	τέκνον Ἀμνάνδρο(ι)ο ὁμών[υ-] μον ὠκύμορόν [τ]ε κλαίουσίν σε ὄμαιμοι ὅτ' ἄν μνησθώσιν ὑπέρ σοῦ σωφροσύνης [πι]νυ- τῆς τε ἣν ἔχες ἐν μελάθρῳ καὶ γονέες θρήνων οὔπο-

	τε πληθόμενοι Ἀμύνανδρος κὲ Ἰα Ἀμυνάν- δρῶ τέκνω μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Amyinandros 'un aynı adı taşıyan vakitsiz yitirilen oğlu! Annen baban ağlamazken, kardeşlerin seni, evdeki bilgeliğin ve ağırbaşlılığını her hatırlayışlarında gözyaşları döküyor. Amyinandros ve Ia, on bir yaşındaki oğullarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yy?
Buluntu Yeri	İlkburun
Kaynaklar	MAMA V, no.90

MS 4 – 5. yüzyıllar

No	D65
Transkripsiyon	με- (†) μό- [ριον Φ]λαβ- [ίου] λωρε- [ν]τίου Γεν- τιλίου ἔν- θα κατάχ ιτε ἡ ἐλε- υθέρα α- ὕτοῦ θεχ (†)λα(†)

Tercüme	<i>Gentilios oğlu Lorentios oğlu Phlabios'un anıtı.</i> <i>Burada yatıyor, karısı Thekla.</i>
Eser Türü	Kapıbiçimli mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Muttalip Köyü
Kaynaklar	MAMA V, no.70

No	D66
Transkripsiyon	Λὺρῆλιος Φίλιππος Ἑρμο- λάου σημάντο- ρα τόνδε τε βω- μὸν στῆσεν Μαρ- κιανῇ τε χάριν μνή- μης συνομεύνω Μητροφάνους κού- ρη ἥτις στέφος ἦε γυ- ναικῶν τοῖς παῖ- δες καμάτων ὁσίην ἀπέτεισαν ἄμοιβήν
Tercüme	<i>Hermolaos'un oğlu Aurelius Philippos, mezarı işaret eden bu altarı, kadınların tacı, Metrophanes kızı Markiane'nin anısı için yaptırdı. Her ikisi de çabaları için çocuklarına bu dindarca teşekkürü sundu.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 5.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Alınca
Kaynaklar	MAMA V, no.106

MIDAION KENTİ MEZAR YAZIT KATALOĞU

No	M1
Transkripsiyon	τύμβον πα[ιδ--] - πατήρ Ἀσκλας - κατέβην δόμον Ἄ[ιλδος] εἰσω ἀχνύμενος - [έν]εκεν μνήμεσ κὲ Βροντιῶντι Διὶ εὐχὴν
Tercüme	<i>Asklas oğlu için bu mezarı yaptırdı ve bunu koruması için Zeus Bronton'a adadı.</i>

Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Eskişehir, Sepetçi Köyü
Kaynaklar	SEG 51, No.1796

No	M2
Transkripsiyon	[Αὐ]ρ(ηλία) --Προῦφα Χρή[στ]ου κὲ Δημ(η)τριανὸς κὲ Εἰουλιανὸς Πασικράτη ἀουώρω μήτηρ κὲ ἀδελφοὶ ἀνέστησαν τὸ σῆμα ἐν νεκύεσσι χάριν, τοῦτο γάρ ἐστι γέρας τὸ Θανόντων
Tercüme	<i>Khrestos kızı Aurelia Rupha, Demetrianos ve Julianos, erken yaşta ölen Pasikrates için anne ve kardeşleri olarak bu mezarı yaptırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yüzyıl
Buluntu Yeri	Eskişehir, Bahçecik Köyü
Kaynaklar	SEG 51, No.1797, SGO III, 331

No	M3
Transkripsiyon	† Δόμνα ἀπ' Ἀρκατίων νεόνυμφος ἐνθάδε κῆτη, ἥν γονῖς ἰστεφάνωσαν κ' ἀπόγαμον ἐνθαδ' ἔπεψαν κὲ κυροῦσθαι [- - - - -]
Tercüme	† Burada yatıyor Arkat(eon)'dan gelen genç gelin Domna, o, ailesini taçlandırdı ve onlar da düğününden önce buraya gönderdi onu --- nihayete erdirmek için
Eser Türü	Mezar steli

Tarih	MS 3.yüzyıl
Buluntu Yeri	Eskişehir, Bahçecik Köyü
Kaynaklar	SEG 51, No.1798, SGO III, 330

KOTIAEION MEZAR YAZIT KATALOĞU

MS 1 – 2. yüzyıllar

No	K1
Transkripsiyon	[Σ]έ[ξ]τος [Ο]ὐαλέριος Ζώσιμος πρωτόγον[ος] τ[ῶν] τέ- κν[ω]ν, ἀπ' Ἰταλίας ἐλθὼν, [κ]α[ὶ] Π[α]πᾶς; [ὶ]ερα- τευτάμενος, καὶ Ἄρειος τὰ τέκνα [τῶ] πατρὶ κα[ὶ] τ[ῇ]

	[μ]ε[τ]ρὶ ἀ[νέττησαν]. μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Sekstos Valerios Zosimos, uzak İtalya'dan gelen İtalyanlar'ın oğullarının biricisi ve rahip olarak hizmet vermiş Papas ve kızı Ageios, anne ve babalarının anısı için bunu dikti.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1 – 2.yüzyıllar
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	CIG 3823

No	K2
Transkripsiyon	Διομήδης Μανικῶνος ἐτ[είμη-] σεν Μηνογένηαν τὴν ἑαυτοῦ γ[υνα-] ίκα πάσης ἀρετῆς ἔνεκεν σὺ δὲ ξένε χαῖρε.
Tercüme	<i>Manikos oğlu Diomedes, her türlü erdeminden ötürü karısı Menogenea'yi onurlandırdı. Sen ey yabancı, elveda!</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Ada Köy
Kaynaklar	MAMA X, No.250

No	K3
Transkripsiyon	Ἀλέξανδρος \ Π. . . . ΥΗΛΜΙ. . . . συντρόφοις μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Aleksandros sūt kardeşlerinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 1 – 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Aslanapa
Kaynaklar	MAMA X. 267

No	K4
Transkripsiyon	Μεικιάς Μνησᾶ τῷ ἑαυτῆς ἀνδρὶ καὶ ἑαυτῇ ζῶσα καὶ Μόσχυλος καὶ Ἀπλλώνιος καὶ Τατια Μνησᾶ πατρὶ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Meikias, kocası Mnesas ve kendisi için, hayatta iken çocukları Moskhylos, Apollonios ve Tatia babaları Mnesas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 1 – 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Aslanapa
Kaynaklar	MAMA X. 269

No	K5
Transkripsiyon	Αὐρζ. Αμι- ὰς ἀν- δρὶ Ἑρμογ[ένῃ ορ ᾧ]

	τ(ῖς ᾧ προσ-] ἀξ[εῖ χεῖρα] τὴν [βαρύ-] χθ(ο)ν[ον] αὐτ[ὸς πε-] ριπέσ[οιτο] συνφ[οραῖς.]
Tercüme	<i>Aurelia Amias, kocası Hermogenes için (bunu dikti) Her kim bu mezara el uzatırsa kendisi felakete uğrasın!</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 1 – 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Aslanapa
Kaynaklar	MAMA X. 271

No	K6
Transkripsiyon	Ἀπολλοώνιος Τιμοθέω υἱῷ καὶ Μένανδ- ρος ἀδελφῷ μνήμης ἕνεκα.
Tercüme	<i>Apollonios, oğlu Timotheos ve erkek kardeşi Menandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 140'lar
Buluntu Yeri	Kütahya, Aslanapa
Kaynaklar	MAMA X. 274

No	K7
-----------	----

Transkripsiyon	[Μη]νοφᾶς ἀδελφῶ Μνα(σέ)α καὶ Τρόφι- μος πατρὶ[ς ἀν]υψιῶ ἁωροθανῇ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Menophas, kardeşi Mnaseas ve vakitsiz ölen amcası Trophimos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2. yy'ın ilk çeyreği
Buluntu Yeri	Kütahya, Ortaca
Kaynaklar	MAMA X.no.308

No	K8
Transkripsiyon	[ἡ δεῖνα τῷ δεῖνι τ]ῷ προσφιλ]εστά- τω ἀ[νδρὶ μν]ήμ- ης [χάρ]ιν.
Tercüme	<i>Pek kıymetli kocasının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy'ın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Kütahya; Altıntaş
Kaynaklar	MAMA X, no.315

No	K9
Transkripsiyon	[ἀλγη]ρόν, Μοῦρ' ἐπέκλωσεν], οὐ τὸ θανῆν ἐπὶ τό[γε [λυπη]ρόν, πᾶσι πέπρωται], [ἀλλὰ πρὶν ἡλικίας καὶ ὧ]τοῦ π[ρότερον]

Tercüme	<i>Moiralar acı ağlarını ördü. Henüz yaşam süresi dolmadan aldı Erinne'ler onu ölümün örtüsü altına</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy'ın sonları
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG XXIX, No.1406

No	K10
Transkripsiyon	Μητρόδωρος κὲ Μα[. .]ανή Μητρδῶρϙ πατρί μνήμη[ς] χάριν
Tercüme	<i>Metrodoros ve Ma(rki)ane, babası Metrodoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy'ın 2.yarısı
Buluntu Yeri	Kütahya, Ortaca
Kaynaklar	MAMA X.no.308

MS 2.yüzyıl

No	K11
Transkripsiyon	A(ὐ)ρή. Κάνδης? α(ὐ)τῷ μνήμης χάριν. Μερὸν ζώση μ<ή>τηρ ζώση.
Tercüme	<i>Aurelius Kandes, kendi anısı için dikti. Annesi henüz hayattayken Meroe için (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 99; JRS XV. No.124

No	K12
Transkripsiyon	..λα[.....ᾶ]ώροις . . κὲ Κυρί. ἀστρεψον ἰς ἐλπίδας, αἱ μ' ἐπλάνησ[αν]. Ἰ Ἐαυτῷ ζ[ῶ]ν κὲ Κύριλλα κὲ ἀδελφοῖς μνήμη<ς> χάριν.
Tercüme	 ve bizim dünyamızda dolaşıp umuda döndü. <i>Kyrilla ve Trophimos Kekhelos ve gelinleri Tation, henüz yaşarken kendileri, ebeveynleri ve evlatlarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 100

No	K13
Transkripsiyon	Ἐπίκτητος ἰ καὶ Καλλικόρας ἰ Ἀρτεμιδώρῳ ἰ υἱῷ μνήμης ἸΙ χάριν.
Tercüme	<i>Epiktetes ve Kallikoras çocukları Artemidoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy

Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 105

No	K14
Transkripsiyon	Γάϊος Γαβείνιο(ς) Του[δ]ε[ιτ]άνι[ος]? .κ - - I ----- ἐτεί[μ]ησ[εν..]α..νι..ν Βαρ I - ? - I μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Gaius Gabenios Toudetinoios ----- ve ----- 'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 107; JHS XV No.145

No	K15
Transkripsiyon	Αὐρ. Ἐπι[τόνχ]ανος καὶ τὰς καὶ Κύριλ.....ος Κ[υρί]λη συνβίω. Τὸν Θεὸν Ἰ σοὶ μὴ ἀδική Ἰ σις.
Tercüme	<i>Aurelius Epitynkhanes ve çocukları Proklas ile Kyrillos ve Markos, eşi Kyrilla için (yaptırdı). Tanrı bizleri doğru yoldan ayırmasın.</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	W.Tabernee, 1977, no.65.; SEG VI. 111

No	K16
Transkripsiyon	Νικομήδης καὶ οὐαλερία ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἑρμογέ[ν]Ιη γλυκυτάτῳ Π μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Nikomedes ve Valeria, pek tatlı çocukları Hermogene'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 110; JHS XV, No.152

No	K17
Transkripsiyon	[-----M]άρκου Ούλπί- [ου-----]
Tercüme	Marcus Ulpius oğlu -----
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG XXIX, No.1410

No	K18
Transkripsiyon	[Λυ]κοῦργος καὶ Δρ[υ]άδες. Σάτυρος. Δρυάς. [άν]έκ[τι]σαν ? d): - - ε -- ων. -- ε --
Tercüme	<i>Lykurgos ve Dyades Satyros ve Dryas (burada) gömülüdür</i> ---
Eser Türü	Mezar steli

Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 112

No	K19
Transkripsiyon	[Π]όπλιος Τό[μ]νω πατρι [κὲ. θ]υγατρι κὲ ἐα[υτῷ κὲΙ.]ῃ συνβίῳ κὲ τὰ τέκνα αὐτῶν μνήμης χάριν καὶ [.... καὶ Πό]πλιος ἐτείμησαν τὸ[ν] πάππον.
Tercüme	<i>Paplos, babası Tomnos ve ----- kendi ----- ve kendi çocuklarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı) ve ----- ve Paplos, büyükbabalarını onurlandırdılar</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI.113

No	K20
Transkripsiyon	----- Ἰ μετὰ τῶν τέκνων Ἀμῖλλᾱ συνΙβίῳ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>----- çocukları ile birlikte karısı Amia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI.114

No	K21
Transkripsiyon	Ἑλένη Ἀπολλᾶ θ(ανόντι) συνβίῳ καὶ ἑαυτῇ· Ἱεροκλῆς καὶ Τρό φῖμος καὶ Παντ[άγαθο]ς τοὺς ἑαυτῶν γο[νεῖς] ἐ[τείμη]σαν.
Tercüme	<i>Helene, merhum eşi Apollas ve kendisi için (yaptırdı). Hierokles ve Trophimes ve Pantagatos, kendi babalarını onurlandırdılar.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 115; JRS XV, No. 157

No	K22
Transkripsiyon	Ἀμιάς ἀνδρὶ Τρ οφίμῳ Σωτηρίχου ἢ καὶ Τρο φιμόα ἐγγόνῳ καὶ αὐτῇ ζῶσα καὶ Ὀνήσιμος καὶ Τροφι μάς καὶ Ζωτικός καὶ Ἑρμῆς μνήμης χάριν τὰ τέκνα
Tercüme	<i>Amias, kocası Soterikhos oğlu Trophimos ve torunu Trophimoas ve kendi için henüz yaşarken ve Onesimos, Trophimos ve Zotikos ve Hermes evlatlarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 116.

No	K23
Transkripsiyon	Στρατον ικῆς ἀν δρὶ Ἀλε ξάνδρῳ καὶ ἑαυ τῇ ζῶσ α καὶ νοῖς

	Ἀ λεξάν δρω κὲ Τροφί μω κὲ Ζωτι κῶ κὲ Μακ[ε]δόν <ι> κὲ τὰ τέκν α αὐτ ὦν Τα ράζις κὲ Δόμ ν<α> πατρὶ κὲ μητρὶ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Stratonikes kocası Aleksandros, çocukları Aleksandros, Trophimos, Zotikos ve Makedonas ile kendi çocuğu ve babası Tarazis ve Annesi Domna'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 117; JHS XV, No.164

No	K24
Transkripsiyon	Νάνας Ἀυστειδῆ ἐαυτῆς συν[βί]ω ζοσα ἐποί[ησ]ε Ἀπολλώ- νιος καὶ Τатеῖς Ἀριστε[ίδ]ῃ καὶ Τатеῖ τέκνοις μνήμης χάριν Τροφιμος καὶ Ἄττας καὶ Μάρκος [ἐ]τείμησαν τὸν ἀδελφόν.
Tercüme	<i>Nanas, karısı Aristide için yaşarken yaptırdı. Apollonios ve Tateis çocukları Aristides ve Tateis anısı hoş olsun diye (yaptırdı). Trophimos ve Attas ve Markhos, erkek kardeşlerini onurlandırdı.</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 118; JHS XV, No.166

No	K25
Transkripsiyon	Ἀγαθῇ τύχῃ, Εὐτίχῃ[ς] Ε[ὐ]τ[υχ]ίου; κα[ὶ] Αἰ[λ. Δ]όμνῃ [ῆ] σύνβ[ιος] α

	ὕτοῦ] ἐπέστησ[α]ν ζ[ῶ]ντες ἑαυτο[ῖ]ς μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Yolun açık olsun! Eutykhes oğlu Eutykhes ve karısı Aileus Domna henüz yaşarken kendi anıları hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	CIG 3824

No	K26
Transkripsiyon	Μελέαγρος καὶ Ἀρχέστρατος ἰ[δ]ία μητρὶ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Meleagros ve Arksestratos kendi annelerinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	CIG 3825

No	K27
Transkripsiyon	Πρωτόμαχος Ἀφ[φ]ία γυναικὶ καὶ μν[έ]ϊας χάριν.

Tercüme	<i>Protomakhos karısı Aphphia ve kendi anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	CIG 3826; JRS XV 131

No	K28
Transkripsiyon	-----Ἀσκληιάς καὶ [Θε]όδ[ωρος; μνήμ]ης χάριν
Tercüme	<i>Asklepias ve Theodoros ----- anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	CIG 3827

No	K29
Transkripsiyon	---Ε[ὺ]τύ[χ]ιο[ς]; Λουκανὸ[ς Σ]τεφάνω κ(αὶ) Πούφη τοῖ[ς] γλυκυτάτ[οις] τροφεῦ[σ]ι καὶ Σ[τε]φ[αν]ώ σ]υ[ν]- τρόφω τῷ τρο[ς]φιλε[ς]τάτῳ.
Tercüme	<i>Eutykhios Loukanos, pek tatlı sütbabaları Stephanos ve Pappas ve kendi çok sevgili süt babası Stephanos için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2.yy
Buluntu Yeri	Kütahya

Kaynaklar	CIG 3829
------------------	----------

No	K30
Transkripsiyon	Üst: Ἀρτ[1] με μειμένην ζωῆς Βρέφος ἤρπασε Δαίμων, οὕτω τριέτιν, ἔτρεΙφεν ἔνθα Τρύφω<v> με --- [Μα]τρῶνα δὲ ὄνΙ[ομ]α ἦν --- καὶ Εὐτυχ[ία τεκόν]τες] [ἀμφ' ἐμ' ὀδυρό]μενοί μ' ἐ[τύ]πωσαν(*) [τῷδ' ἐπὶ τύμβῳ].Ι Alt: καλὸν τέΠκνον, ἄω Ι ροθανέν, Ι οὐκ οἶδα, εἰτε κακῶν Ι α᾽Ιτε ΙΙ ἀγατων.
Tercüme	<i>Henüz ana rahmindeyken çekip aldı ölüm beni/ üç ay büyümüştüm Tryphonlar'ın hanesinde/ ben, Matrona, mutluluk diliyordum kendime / ancak acımasız Moiralar ördü kaderin ipini ve aldılar ruhumu / büyük bir yas koydular hatıramın üstüne/ iyi kalpli Tryphon ve Eutykhia bekliyordu dünyaya gelmemi / Bu yüzden yazıldı ağıt şarkım diğer mezar taşlarının arasına Vakitsizce ölen iyi evlat / Bilmezsın kötünün ya da iyinin yükünü</i>
Eser Türü	Üzerinde elini göğsüne yaslamış kadın kabartması olan stel
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI 125; JHS XV, No.158

No	K31
Transkripsiyon	Ἀππης Μεννα ἀνδρὶ καὶ ἑαυτῇ ἔτι ζῶσα καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν Ἐπιτύγχανος καὶ Ἀλέξανδρος καὶ Ἐπικάρπεα ἐτίμησαν κ(αὶ) Ἀλέξανδρος γανβρῶ μνήμης χάριν

Tercüme	<i>Appes, kocası Menas ve kendi için henüz yaşarken ve çocukları Epitynkhanos ve Aleksandros ve Epikarpea ve damadı Aleksandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Alınlığında kadın ve erkek büstü kabartması bulunan kapıbiçimli mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 129; Phil.Syll. 71, n.39; JRS XV, No.162

No	K32
Transkripsiyon	Μηνᾱς, [καὶ Χρ]ήσ[ι]μ[ος] το[ῦ] ἐαυ[τοῦ] Ιτῶν [πάππου] I μνήμης II [χά]ριν.
Tercüme	<i>Menas ve Khresimos kendi babalarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 128; CIG 3827aa

No	K33
Transkripsiyon	[Ζ]ήλας.
Tercüme	<i>Zelas</i>
Eser Türü	Bomos

Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 129; Phil.Syll. 71, n.43; IGR IV538

No	K34
Transkripsiyon	[- - Ἀλέ]Ἰξαδρος καὶ Τρόφιμος τὰ τέκνα αὐτῶν Ἰ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς [μνήμης] χά[ριν]
Tercüme	<i>[--Ale]ksandros ve Trophimos kız çocukları ve ebeveynleri anısına bunu dikti</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 130

No	K35
Transkripsiyon	[Ἡ]ράκλειος πατὴρ [Μ]α[ξ]ίμου τέκνω αὐωροῖθανά[τω] (τ)ύμ[βον].
Tercüme	<i>Baba Heraklios oğlu Maksimus'un ardından tuttuğu yas için bu mezarı yaptırdı</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG VI. 131

No	K36
Transkripsiyon	οὗτος ὁ τύν- Βος ἔχι νήπι- ον [Ἀππ]ης τ[έ]κνῳ [. . . .]ῃ μνή μης χάριν
Tercüme	Bu mezar bir bebeğe aittir. Appes, oğlu -----'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	MAMA X, no.316

No	K37
Transkripsiyon	Μνασέας καὶ Μη- νοφᾶς καὶ Διομ[ᾶς] καὶ Ἀρχᾶς Μνα[σέ-] ας καὶ Τατί μν[ήή-] μης χάριν.
Tercüme	<i>Mnaseas, Menophas, Diomas,</i> <i>Arkhas, Mnaseas ve Tatia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	M.S. 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	MAMA X.no.302

No	K38
Transkripsiyon	[?Eρ]μᾶς καὶ Δόμνα ἡ μήτηρ Ἀπελλεναρ[ί]ω [τ] ᾧ τέκω γλυκυτάτῳ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Hermas ve annesi Domna, çok sevgili çocuğunun anısına bunu dikti</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	M.S. 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Ortaca
Kaynaklar	MAMA X.no.309

No	K39
Transkripsiyon	[- - -] [E]ὕτυχιδ[η καὶ] Ἀλκ[ι]ν[ό]ω υ[ιοῖς] μνήμης χάρι[ιν].
Tercüme	<i>...oğulları Eutykhides ve Alkinoos'un oğullarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	M.S. 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Ortaca
Kaynaklar	MAMA X.no.310

No	K40
Transkripsiyon	πατρὶ Διονυσίων παρ ας Διο
Tercüme	<i>Dionysios, babası için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Aslanapa
Kaynaklar	MAMA X. 266

No	K41
Transkripsiyon	Αὐρ. Ζωτικὸς Β' πατρὶ Ζωτικῷ καὶ ἀδελ- φοῖς Ἀλεξάν- δρῳ καὶ Εὐτυ- χιανῷ φιλτά- τοις μνήμης χά- ριν. Αὐρ. Τευθραντίς [Ἥ-] Λιοδώρου Ζωτικ[ῷ] ἀνδρὶ μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Aurelios Zotikos, babası Zotikos ve annesi Elpidia ile çok sevdiği kardeşleri Eutykhianos ve Aleksandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı). Heliodoros kızı Aurelia Teuthrantis, kocası Zotikos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy

Buluntu Yeri	Kütahya, Ortaca
Kaynaklar	MAMA X, no.311

No	K42
Transkripsiyon	Αὐρ. Κύριλα Θάλλω τέκνω [μν]ημης χα- [ρην]
Tercüme	<i>Aurelia Kyrila, çocuğu Thallos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Yoncalı
Kaynaklar	MAMA X, no.318

No	K43
Transkripsiyon	'Αυρ. Φιλίππιδης 'Αρχεστρ[ά-] του 'Αυρ. 'Αλεξάν- 8 ρω $\frac{p}{\kappa}$ βου- [λ]εύτη ANΔΙ[----- ----- -----
Tercüme	Arkhestratos oğlu Aurelius Philippos, meclis üyesi Aurelius Aleksandros'un -----
Eser Türü	Mexar steli
Tarih	MS 3.yy'ın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG XXIX, No.1410; G. Perrot, RA 31 (1876), s.282, no.12; P.Frei, TAD 25, 2 (1981) s.79-80, no.6.

No	K44
Transkripsiyon	Κύριλα Ἀσκληπᾶ ἀνδρὶ κὲ Α[. . .] μνήμης χάριν Ἀσκληπ[ΤΕ[- --- -- -]
Tercüme	<i>Kyrilla, kocası A[sklepos]'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 3.yy'ın ilk yarısı
Buluntu Yeri	Kütahya, Aslanapa
Kaynaklar	MAMA X. 273

No	K45
Transkripsiyon	[αἰ]ψα πανύστατε παρθένε κείσαι [δεσποίν]ης δεινῆς οἴστρον ἔχουσα μόρω [- -] αἰ ἐνυνφεύθης οὐδ' ἰς λέχος ἥρμισε πατήρ [ἀλ]λ' ὀλοαὶ κόκυσαν Ἑρηνύες ἰς Ἀχέροντα Κύριλλα γονεῦσι Κατυλλα Μένανδρος κὲ Ὀνήσιμος κὲ Ἀλεξανδρί νύμφη ἀνφότεροι Πλούωνος ἀνηλέος ἦσαν ὑπουργοὶ ἦν γὰρ ἔδι κόμοισι βρέμειν ταύτην τάφοις ἐστεφάνωσεν Χρηστianoὶ Χρηστianoῖς
Tercüme	<i>Bir hanımın en küçük kızı olarak acı çekip, alınyazınla yatıyorsun.</i> <i>Ne nişanlanabildin ne de baban bir evlilik yatağı hazırlayabildi sana.</i> <i>Ancak kanlı Erynne'ler, anne ve baban Katulla ile Menandros'un ve de gelinleri Aleksandria ve damatları Onesimos'un sana seslendiği adla, Kyrilla diye bağırıyorlar</i>

	<i>Akheron'a karşı acı acı. Onlar ki merhametsiz Pluton'un yardımcılarıydı. Gelinin kahkahaları süsledi mezarı şimdi. Hıristiyanlardan Hıristiyanlara.</i>
Eser Türü	Lahit
Tarih	MS 3.yy'ın 2.yarısı
Buluntu Yeri	Kütahya, Aslanapa
Kaynaklar	MAMA X. 275; W.M. Calder, Bull. J. Raylands Library, xvi, 1929, 18, no. 4.

No	K46
Transkripsiyon	<i>Ἀ[μμιαί]ς κὲ Τатаκος κὲ Αὐξίλ- (α)ος Λαυδίη μητρὶ μνήμης χάριν ἔτους Cqγ',</i>
Tercüme	<i>Ammia ile Tatakos ve Auksillos, anneleri Laudike'nin anısına 496 yılında bunu yaptılar</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 208 – 209 (Sulla takvimine göre)
Buluntu Yeri	Kütahya, Çalköy
Kaynaklar	MAMA X. 275; W.M. Calder, Bull. J. Raylands Library, xvi, 1929, 18, no. 4.

No	K47
Transkripsiyon	<i>Ἀρτε- μίδω- ρος καὶ Μ- άρκος</i>

	μητρὶ μνή- μη χάριν
Tercüme	<i>Artemidoros ve Markos, annelerinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Yoncalı
Kaynaklar	MAMA X, no. 319.

No	K48
Transkripsiyon	Ἔτους τζθ Αὐρ. Μένανδρος Τροφιμάδος κὲ Σευήρα τέκνοις Ἀστείῳ κὲ Διομήδῃ κὲ Απφ[ι]ῳ κὲ Αππῆς ἐγγόνοις γλυκυτάτοις μνήμῃς χάριν
Tercüme	399 yılı <i>Tromphimas oğlu Aurelios Menandros ile Severa, evlatları Asteios, Diomedes ve pek tatlı torunları Apphion ve Appes'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli.
Tarih	MS 284 (Sulla takvimine göre)
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	E. Gibson 1980, no.7.

No	K49
Transkripsiyon	Μάρκος καὶ Αμίας Αφια θυγατρὶ μνήμης χάριν

	τίς [ἄ]ν ποσοῖσι χῖρα τὴν κακὴν [οὕτως ἄ]ώροις περὶπέσοιτο] συν- [φοραῖς]
Tercüme	<i>Markos ve Amias, kızları Aphia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i> <i>Her kim ki bu mezara zarar verirse, zamansız kötülükler onu sarsın.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	E. Gibson 1980, no.9

No	K50
Transkripsiyon	Φ(λιππος Βολᾶ κ<α>ὶ Κλωδία {δία} [ο]ῦ[σ] γυνῆ Ποπλίου Κλωδίου ἄττικῃ μνή- μης χάριν- ν Κλωδία Δικαιοσύνη μετὰ τέκνων Ποπλίου Κλωδίου ἄττικῃ πατέρωνι ἰδίῃ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Philippos Bolas ve tanrısal eşi Claudia, Publius Claudius Atticus'un anısı için, Claudia Dikaio syne, çocukları ile birlikte amcası Publius Cladius Atticus'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG XXIX, No.1407

No	K51
Transkripsiyon	Αρχέδημος

	φιλίπου Αφιαδι μνίας χάριν. οἱ υἱοὶ πατρὶ Ἀρχεδεήμῳ μνήμην
Tercüme	<i>Philipos oğlu Arkhedemos, Aphias'a adadı.</i> <i>Oğulları, babaları Arkhedemos'un anısına (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	E. Gibson 1980, no.11

No	K52
Transkripsiyon	Αφια Ἀλεξάνδρου ἀδελ- φῷ Ἀλεξάνδρῳ μνήμης χάριν εἰ τις ποσοῖσει χεῖρα τὴν Βαρύ- φθονον τέχ[ν]αις ἄωροις περιπέσοι το συμφοραῖς
Tercüme	<i>Aleksandros kızı Aphia, erkek kardeşi Aleksandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i> <i>Her kim ki bu mezara zarar verecek olursa, kenti evlatlarından bulsun</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yy

Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	E. Gibson 1980, no.12

No	K53
Transkripsiyon	Αὐρ. Τατεις Τυχικοῦ ἔτι ζῶσα ἐποίησεν ἐαυτῇ κὲ Τηλεμάχῳ ἀνδρὶ κὲ υἱῷ Τηλεμάχῳ ἄώρῳ κὲ Εὐτυ- χειανὸς κὲ Τρόφιμος πα- τρὶ κὲ ἀδελφῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Tykhikos kızı Aurelia Tateis, hayatta iken kocası Telemakhos ve vakitsiz ölen oğlu Telemakhos için; Euthkeianos ile Trophimos da babaları ve erkek kardeşlerinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	E. Gibson 1980, no.14

No	K54
Transkripsiyon	Αὐρ. Ἀλέξανδρος Ἰούστου Αὐρ. Ἀρχεστράτ[η] συνβίῳ γλυκυτ[άτη] κ- Αὐρ. Γεναλῳ ὡς προσφιλεστάτῳ μνήμης χά ριν κ- ἐαυτῷ ζῶν.

Tercüme	<i>Iustos oğlu Aurelius Aleksandros, karısı pek tatlı Aurelia Arkestrate ve çok sevgili oğlu Aurelius Genalos'un anısı hoş olsun diye ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya,
Kaynaklar	JRS XV, no.126; SEG VI.120

No	K55
Transkripsiyon	πραιτωρε- ή δέ Ἀλκί- ανόν με στ - μιλλα μελ- πατιώτην μόνυμ- ἐνθα Φίλη- φος δυσ- τον Ι σωθέ- τυχής. ντα ἐκ κα- μάτων ἥ- δε κόνις κατέχε[1.
Tercüme	<i>İmparatorluk muhafızı ve asker olarak hizmet ettiği ve koruduğu toprakta yatıyor Phileton ve burada yatıyor talihsiz Alkimilla</i>
Eser Türü	Mezar Steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.127

No	K56
-----------	-----

Transkripsiyon	Αὐρή. Ἀρτεμίδωρος Γαίου Ἀμμίω συνβίω κ- Ἀβασκάντω κ- Ζωτικῷ υἱοῖς κ- Ἀβασκάντω ἐγγόνω κ- ἑαυτῷ ἔτι ζῶς ἐποίησεν, κ- τὰ τέκνα αὐτῶν Διόκλεα κ- Ἐὐτυχος κ- Μήδιος κ- Τρόφιμος γαμβρὸς κ- Ἀμμίας νύμφη ἐτίμησαν τοὺς ἑαυτῶν γονῖς μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Gaius oğlu Aurelius Artemidoros, karısı Ammion, oğulları Abaskantos ve Zotikos, torunu Abaskantos ve kendisi için henüz yaşarken (yaptırdı)</i> <i>ve kendi çocukları Dioklea, Eutykhos ve Medios, damadı Trophimos, gelini Ammias, tüm yasal çocuklarının anısını onurlandırdı</i>
Eser Türü	Mezar Steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.128

No	K57
Transkripsiyon	ΛΑ[. . . (yak. 25harf) 1. ἄ]ώροις . . κ- Κυρί. στρεψον ἰς ἑλπίδας αἱ μ' ἐπλάδνης Ι αν ἑαυτῷ ζῶν κ- Κύριλλα κ- Τόφιμος Κεκκελος κ- Τα[τ - 1]ον νύμφη γονεῦσι κ- ἀδελφοῖς μνήμης χάριν.

Tercüme	--- Kaderin ağlarını örüp sonsuza yelken açan ---- için henüz yaşarken ve Kyrilla, Trophimos Kekelos, gelini Tation, babaları ve kardeşlerinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Mezar Steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.129

No	K58
Transkripsiyon	Alınlık: Πρόκλος ὁ κ- Ἰταλικὸς Μα[μ]εῖν αὐτο] κ- ἐαυτὸν ἔτι ζῶς ἐ] τείμησεν κ- Ἀππη [θ]υγατέραν κ- Δόμναν νύμφην Panel: κ-] τὰ τέκνα αὐτῶν Νικομᾶς κ- Ἀδέξανδρος τήν ἐαυτῶν ἰ]ον νύμφη γονεῦσι κ- ἀδελφοῖς μνήμης χάριν
Tercüme	Alınlık: Proklos ve İtalikos Mamein, henüz yaşarken kendileri için (yaptırdı) Panel: kızı Appe, gelini Domna, kendi çocukları Nikomas ve Aleksandros, kendi anne ve babalarını henüz yaşarlarken onurlandırdı.
Eser Türü	Mezar Steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.130

No	K59
Transkripsiyon	Ἀμίας Ὀνησίμ[ω- 1 πατρί καὶ Δινταρίωνι

	γλυκυτάτω τέκνω μνήσῃς χάρι[ν]
Tercüme	<i>Amias babası Onesimos ve pek tatlı oğlu Dintarion'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Kapı biçimli mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.132

No	K60
Transkripsiyon	Ζωτικ[ὸς κ- Τατιον] Α[ὐ]ρηλίου Ἀπολ[λι]ναρίο[υ] Σαβ[ει]ν[ιανοῦ Ζω]τιῶκῶ ἀνδρὶ κ- ἐατ[ῇ] ζῶσα, κ- τὰ τέκνα αὐτοῖς Τατιαν[ῇ] κ- Νυμφόδοτος κ- Στρατηγικὸς
Tercüme	<i>Aurelius Apollinarios Sabeinaionos'un kızı Tation, kocası Zotikos ve kendi ve çocukları Tatiana, Nymphodotos ve Strategikos için; ve Eutoksos, Ammia ve Epiktetos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar Steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.133

No	K61
Transkripsiyon	Μέανδρος Διοφάντου.

	Χαῖρε
Tercüme	<i>Menandros Diophantos. Elveda!</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.136

No	K62
Transkripsiyon	Χαρίτων κ- Ἀπολλώιος τούς γονεῖς ἐτείμησαν.
Tercüme	<i>Kariton ve Apollonios ebeveynlerini onurlandırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no. 139

No	K63
Transkripsiyon	Αὐρ. Βαλ- ρινας Ἄρχεσ- τράτου μητρὶ Κυρίλλῃ κ- τέκν- οις Μεν- άνδρῳ κ- Τροφίμ- ω ἀωροθα- νῇ κ- Τατι- ανῆς ἐκύ- ρα κ- τέκ- νοις γλυ- κυτάτο- [ι]ς μνή- μης χά- ριν.

Tercüme	<i>Arkestratos oğlu Aurelius Baloinas, annesi Kyrilla, çocukları Menandros, vakitsizce ölen Trophimos, güçlü Tatianas ve pek tatlı çocuklarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.137

No	K64
Transkripsiyon	Τα]τας Ταταν καὶ Βαβουν γονεῖς ἔτι ζῶντας. ὅς ἄν ποσοί- Τατας καὶ σει χεῖρα τ - Τατιον Τατ - νον οὕτως νημόσυνο- ἄωροις περι- ν δακρύων φοράῃς.
Tercüme	<i>Tatas, Tatan ve Babon henüz yaşarken babalarını onurlandırdı. Her kim ki bu mezara el sürerse zamansız felaketlere uğrasın. Tatas ve Tation çocukları Tata'nın anısı için gözyaşı döküyor</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.141

No	K65
Transkripsiyon	Ἐπίκτητος καὶ Καλλικορας Ἀρτεμιδώρῳ υἱῷ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Epiktetos ve Kallikoras, oğulları Artemidoros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.142

No	K66
Transkripsiyon	Ἰούλ]ιοι Ποντικὸς καὶ Στρατό[ν]εικος ἐκήδευσαν τὸν [ἐαυτῶν πατέ]ρα Ἰούλιον Σεκοῦνδον πρὸς τὸν ἐαυτῶν πάππον Ἰούλιο[ν Ποντι- κόν καὶ πρὸς τοὺς λοι[π]ος συγγενεῖς.
Tercüme	<i>Iulius Paontikos ve Stratoneikos babaları Iulius Sekondos, büyük babaları Iulius Pontikos ve aile üyelerinin anısı baki kalsın diye yaptırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.143

No	K67
Transkripsiyon	Ζήλας Λατύπος. Πρωτέας χ Τατίας έαν- τοις έτι Ζώντες κ Δόμνα θ[υ- γάτηρ αὐτῶν έτείμησαν τοὺς έαυτῆς a) τὸν Θε- b) γονεῖς ὄν σοὶ μνήμης μή ἀδι- χάριν. κήσεις c) Πρωτέας Ὀκτατω ἀδελφῷ.
Tercüme	<i>Taş ustası Zelas.</i> <i>Proteas ve Tatias kendileri için henüz yaşarken, kızları Domna'nın onuruna ve babalarının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i> <i>Tanrı hata yapmaz</i> <i>Proteas erkek kardeşi Oktavius için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.144

No	K68
Transkripsiyon	Ἀνδρομαχος κ- Ματαις Ἀλεξανδρον έαυτων υἱόν κ- έυτούς έτι ζῶντες έτείμησαν κ- Ἐπίνειος τοὺς γονεῖς.

Tercüme	<i>Andromakhos ve Mateis Aleksandron, oğullarını ve henüz yaşarken kendilerini ve babaları Epineios'u onurlandırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.146

No	K69
Transkripsiyon	Νανας Απολλώνιον τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα κ- ἑαυτὴν ἑτείμησεν κ- τὰ τέκνα αὐτῶν πολλώνιος κ- Λασαμος τοὺς ἑα υτῶν γονεῖς ἱετείμησ[αν. Ἀνδρόμαχος Λατύπος τίς ἂν ποσάξει χεῖρα περιπέ- σιοτο συνφοραῖς
Tercüme	<i>Nanas, kocası Apollonion'u, oğlu Apollonios'u, babası Lasamos' u ve kendisini henüz yaşarken onurlandırdı</i> <i>Taş ustası Andromakhos</i> <i>Her kim ki bu mezara el sürerse vakitsiz felaketlere uğrasın</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.147

No	K70
Transkripsiyon	Ἀμμία Εὐτύχο[υ τὸν ἑαυτῆς σύνβιον [κ- ἑαυ]τὴν [ἔτι ζῶ- σα κ- τὰ τέκν αὐτῶν χαρίτων [κ-

	τούς ἐ- αυτῶν γονεῖς ἐτείμ- ησαν.
Tercüme	<i>Eutokhos kızı Ammia -----ve kendisi için henüz yaşarken ve oğlu Kariton ve ----- aile üyelerinin anısını onurlandırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.148

No	K71
Transkripsiyon	ἀγαθῇ τύ- χη · Εὐτύχη- ς Δείου καὶ Δ- όμνη συνβίω ἐπέστησαν ζῶντες ἑαυ- το(ῖ)ς μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Yolun açık olsun! Deos oğlu Eutykhes ve karısı Domne'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.151

No	K72
Transkripsiyon	Üst: Αὐρ. Ἐπι[τόνχ]ανος κ- [yak.10-12 harf]ς κ- Κυρίλ [yak.8 harf] Κυρίλλη συνβίω Alt: τὸν Θεὸν σοὶ μὴ ἀδική- σις. κ- τὰ [τέκνα]ς κ- Κύριλ[λος κ-]ος
Tercüme	Aurelius Epiktynakhos ve [yak.10-12 harf] –s ve [yak.8 harf] ----- Kyril-- ve karısı Kyrillas için (yaptırdı) Tanrı hata yapmaz. ve çocuklarıs ve Kyrilos veos
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.153

No	K73
Transkripsiyon	Τὴν τειμητὴν ἀνθρώποις Ναναν ταχέως ἥρπασε μοῖρα Ἰ σωφρο- σύνη ζήσασα ἐν χηροσύνη κατέ- λειψε Ἰ σύνευνον χαλεπῶ πένθει τει[ρόμενον]
Tercüme	<i>Kader tanrıçaları çekip aldı insanlar arasında onurlu Nana'yı! Namusuyla yaşadı duluşunu gözyaşları akıtarak, büyük acının karanlığında, yas tutmaktan yorgun düştü</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya

Kaynaklar	JRS XV, no.160
------------------	----------------

No	K74
Transkripsiyon	Ἀσκληπᾶς Τατίο μητρὶ καὶ ἀδελφῷ Ἀππα. καὶ Ἀρχέβουλος συ]νβίω καὶ Τατεῖς ἀνδρὶ καὶ Τατίας δαέρι καὶ Ἀσκληπᾶς πατρὶ καὶ Ἀθή]ναιος πάτρω μνή[μης χάριν.]
Tercüme	<i>Asklepas, annesi Tatia, Kız kardeşi Appa ve kocası Arkeboulos ile karısı Tateis ve kardeşi Tatias ve Babası Asklepas ve amcası Athenaios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.161

No	K75
Transkripsiyon	Πό]πλιος Τό[μ]νω πατρὶ [κ- θ]υγατρὶ κ- ἐα[υτῷ κ-]η συνβίω κ- τὰ τέκνα αὐτῶν μνήμης χάριν καὶ [.....καὶ Πό]πλιος ἐτείμησαν τὸ[ν] πάππον.
Tercüme	<i>Poplios, babası Tomnos ve büyükbabası ve kendisi için henüz yaşarken ve karısıe,anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	JRS XV, no.155

No	K76
Transkripsiyon	κὲ τὰ τεκνα αὐτῶν Τα- τιον κὲ Ἀ- νδρέα- <ς> κὲ χρυ- σίον κὲ Δόμνα κὲ Εὐαν- δράς ὕ]ιός κὲ Τρόφιμος [κὲ τὰ τέκνα] αὐτῶν Ἀφιον κε Εἰστρατόνικος [γονεῦς]ιν γλυκυτάτιος μνήμης χάριν.
Tercüme	<i>Ve onların çocukları Tation, Andreas, KhrySION, Domna ve Evandras ... oğlu ve damadı Trophimos ile onların (çocukları) Aphion ile Istratonikos, çok tatlı ebeveynlerinin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Çalköy
Kaynaklar	MAMA X. 278

No	K77
Transkripsiyon	Ἀλέξαν- δρος κὲ Ζω- τικὸς πα- τρὶ Ἀλεξά- νδρῳ κὲ μη- τρὶ Ζωτικῇ, κὲ Ζωτικὸς

	Γαειανῇ συνβίῳ κὲ ἐαυτῷ ζῶν, κὲ Ἀλέξανδρος ἀδελφῷ κὲ ἀνάτρῃ, φι- λοκύριος κὲ Ζωτική πατρὶ κὲ μη- τρὶ, Ἐπικτ[η-]
Tercüme	<i>Aleksandros ve Zotikos, babaları Aleksandros ve anneleri Zotike için; Zotike eşi Gaiane ve hayatta iken kendisi için, Aleksandros erkek kardeşi ve onun karısı için, Philokyrios ve Zotike babaları ve anneleri için, Epiktetus kuzeni Gaiane'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	MAMA X.no:287

No	K78
Transkripsiyon	Εὐτόνιος Εὐπαλίου πολιτευο- Ἀντωνίνης υἱὸ σὺν Δαιμετρια- νῷ θρεπτῷ πολλῶν φί- λος ἐνθα- δε κεῖται

Tercüme	<i>Curia üyesi Eupalios oğlu Eutonios ile oğlu Antonines, herkesin dostu süt kardeşi Daimetrianos ile birlikte burada yatıyor</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 3.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Dere Köy
Kaynaklar	MAMA X, no.313

MS 4.yy

No	K80
Transkripsiyon	Αυρ. Άππη Άσ- κληπιά- δου θυα- τρι υίοι Τρόφιμος κέ Δάϊππος κέ Κύριλλος οί Δαίππου πατρι κέ μη- τρι μνήμης χάριν· τίς ἄν προσάξι χίρα τήν βαρύφθονον, ὕδρωπικός γένοιτο κέ κλίνης βάρος

Tercüme	<i>Evlatları Trophimos, Daippos ve Kyrillos, Asklepiados'un kızı Aurelia Appe ve babaları Daippos'un anısı hoş olsun diye yaptırdı. Her kim ki bu mezara zarar verirse, vücudu su toplasın ve yatağında ağırlaşsın.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 4.yy'ın başları
Buluntu Yeri	Kütahya
Kaynaklar	SEG 47, No.1737

No	K81
Transkripsiyon	⛥ Πα]τρικίου
Tercüme	⛥ Patrikios
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 4.yy?
Buluntu Yeri	Kütahya, Şihali
Kaynaklar	MAMA X, No.253

No	K82
Transkripsiyon	[καὶ τῶν τέκ]νων αὐτοῦ Ἀσκληπίου [καὶ Ἀλεξά]δρου καὶ ὑπὲρ μνή- [μης κα]ὶ ἀναοάσεος Σωφρονίας [καὶ τοῦ]τέκνου αὐτῆς Εὐδοκίας [καὶ π]αντὸς τοῦ οἴκου αὐτῶ.

Tercüme	<i>ve Asklepios'un çocuklarının, Aleksandros'un, Sophronias'ın ve Eudekias'ın çocuğunun ve bütün ev halkının anısı ve istirahatgahı (olsun diye)</i>
Eser Türü	Mermer blok
Tarih	MS 4.yy
Buluntu Yeri	Kütahya, Terziler
Kaynaklar	MAMA X.no.292

NAKOLEIA ANTİK KENTİ MEZAR YAZIT KATALOĞU

MS 1 – 2. yüzyıllar

No	N1
Transkripsiyon	αὐτὸν μὲν γενετῆρα ποθεῖ τάφος, ὃν τε θανόντα τηλοῦ ἀπ' οἰκείης δέξατο γῆ Συρίη. Ζωσίμη, ἀλλά σε, μητὲρ, ἔχει κόνις, ἥ σ' ἀνέθρεψεν. Αττουβου τύμβω δ' ἀμφὶ τοὶ ἀγλαΐην τεῦξα, φίλος τοὶ παῖς Ἰα νουάριος, εὐσεβέος μὲν πολλῆς δ' ἀντ' ὀλίγην εὐποιήην τελέσας. τίς γάρ ἐπάξια μητρὶ χαρεῖσια παῖς ἐτέλεσεν μακροῦ ἅπ' αἰῶνος μέχρις ἐξῆν Εἰ τεθῆν;
Tercüme	<i>Ebebeynlerin memleketten uzakta ödüklerinde Syria toprağı onları kabul etti. Ancak sen, annem Zosime, büyüdüğün topraklarda yatıyorsun. Ben, sevgili oğlun Iaunarios, Attoubus'un mezarının çevresinde, dinsel gerekliliklere uyarak senin için bir anıt diktim, büyük harcamalar yerine, küçükleriyle yetinerek. Çünkü bir çocuk, annesini onurlandırması kadar, ebedi şükranlarını sunmalı.</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Değışören
Kaynaklar	SEG 51, No.1802; SGO III, 329

No	N2
Transkripsiyon	Φίλιππος Ἀλε- ξάνδρου πατ -

	ρικὲ μητρὶ θεο- φιλήτοις κὲ Ἄλ- ἐξανδρος κὲ Διο- νύσιος κὲ φιλιππ - ος οἱ Ἀππα κλη- ρονόμοι πάπ[ω] κὲ μάμη (κὲ) διὺ Βρον- τῶντι εὐχή- ν
Tercüme	<i>Aleksandros oğlu Philippos, Tanrının sevgili kulları olan babası ve annesi için, Appas'ın mirasçıları Aleksandros ve Dionysios ve Philippos büyükbabaları ve büyükanneleri için Zeus Bronton'a bu adağı sundu.</i>
Eser Türü	Altar
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Ayvacık
Kaynaklar	SEG 62, No.1155; Akyılmaz Şahin 2006, No.4

No	N3
Transkripsiyon	
Tercüme	Aurelius Theudas ve Aurelius Hermes ve Aurelius Tatas, babaları Apollas'ın ve anneleri Apollonia'ın hatırasına ve Zeus Bronton'a bu adağı sundular
Eser Türü	Altar
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Ayvacık

Kaynaklar	SEG 62, No.1153; Akyılmaz Şahin 2006, No.2
------------------	--

No	N4
Transkripsiyon	----- OC άω[ρ. . τεγγ-] ομένη [Δ]α[κρύοις γ-] άρ ὅμως Λιθί[v-] η περ έοῦσα μυρομ- ένους έλέωσα γονεῖ- ς τοιῶδ' έπι παιδί
Tercüme	--- bu taşı gözyaşlarıyla ıslatıyor evlatları için göz yaşları döken anne babaya acıdım
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 1-2.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Söğren
Kaynaklar	MAMA V. No.158

No	N5
Transkripsiyon	[κουριδίην ἄλοχον Στρατονείκην τήδε θανοῦσαν Εἵρεος ἐκθύμως κλαῦσε φίλος γαμέτης, τῷ θαλερὸν διὰ τῆσδε ΠΟΘΥΣ δάλρι, κοῦκ ἐπιλείψει οὔποτε μιν () μέχρι καὶ εἰς Αἶδην· οὐδὲ γὰρ [ο]ὔδέ οἱ ὄμματ' ἐφήρμοσεν, ἀλλὰ γονῆεσ· πολλάκι γὰρ ξείνων ..δε.ε γαῖα πρόσω· καὶ νιν καὶ ...1 περιώσον ἀμφαγάπαζ.ν, εἰσιδέειν ἐθ' ἐοὺς εἴλετο καὶ θανέειν·

	τούνεκά μινμᾶλλον γᾶλλον γαμέτης στένεν, ὄφρα ποτ' ἄστοις οὐ λῖπετ' ἀνθ' αὐτῆς εἰκόνα μυρομένῳ, φεῦ παθέων, δαῖμον κακὲ βάσκανε, πολλὰ οὐ τῆδε θᾶῃκες σὺν Κούρη πῆματ' ἀποφθιμένη, ἀνδρὸς κουπιδίου πένθος κολῦ, καὶ κενὸν οἶκον, καὶ γονέων θρῆνον, δάκρυα πολλὰ γένει πολλάκι γὰρ τάδε Βάσκανε, κάλλος ἅπαν οἶχετε ἐς φθιμένους Εἵeros Ζτρατονείκη συνβίῳ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Hieros, genç yaşta ölmüş karısı Stratonike'nin yasını tutuyor; onun hasretinden dolayı kendisi de Hades'e gidene kadar durmayacak gözyaşları döküyor. Ebeveynlerinin yaptığı gibi onun gözlerini dahi kapatamadı çünkü o yabancı yerlere yolculuk yaptı; en çok da bizimkini sevdi ve onu tekrar görmek için can attı. Kocasını, bir kopyasını (çocuk?) bırakmadığı için onu suçladı ve yakındı.</i> <i>Ah ne acı!</i> <i>Kısaç Persephone ile dikilen kısaç Ruh, ölen kişi dahasını getirdi, kocasına büyük bir hüznün, boş bir ev, ailesine keder ve ---- akan gözyaşları. Fesat ruh! Tüm bu güzellik yeraltına göçüp gitti.</i> <i>Hieros, karısı Stratonike'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1 – 2.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	SGO III, s.328; MAMA V, no..R28.

No	N6
Transkripsiyon	τῆδε γραφῇ σημαίνω βαρὺ στενάχουσ' ἐπὶ γαίς

	ἄνδρϊ Πολυχορίῳ σεμνήν φρένα κοσμήσαντι ὅς λίπεν ἔνθα - - -
Tercüme	<i>Bu işaretle gösteriyorum; yaşarken dürüst ve yürekli olan kocası Poliokhronois için hiçkır a hiçkır a ağlıyor. O burada ---- burada bıraktı</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 1 – 2.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.R29; SGO III, s.327

MS 2 – 3.yüzyıllar

No	N7
Transkripsiyon	Τείμαιος ἑαυτῷ καὶ συνβίῳ Ἀππῇ ζῶνθες ἀνέστη- σαν μνήης χά- ριν
Tercüme	<i>Teimaios, kendisi ve eşi Appe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Erten
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.48

No	N8
-----------	----

Transkripsiyon	[.] Τειμα- [ίω υἱῷ (*) κ] ζῶσα [ἐαυτῇ ᾧ]νέσ[θ] [ησ]εν
Tercüme	--- oğlu Teimaios ve kendisi için henüz yaşarken dikti
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Söğüt
Kaynaklar	MAMA V. No.160

No	N9
Transkripsiyon	Ἀφφῆ Ἀλλέανδρος καὶ Χρυσίων ἰδί θρψάση μνήμης χάριν.
Tercüme	Aleksandros ve KhrySION'un bizzat sütkardeşleri Apphe'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Kuyucak
Kaynaklar	MAMA V.No.187

No	N10
Transkripsiyon	Ἀ[ΠΦΙ]Α (*) ΚΑὶ Τὰς Θαμύρω μν- τέκνα αὐτῇ-ήμης χάριν

Tercüme	<i>Apphia ve çocukları, Thamyros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Kuyucak
Kaynaklar	MAMA V.No.188

No	N11
Transkripsiyon	<i>ἐαυ[τοῖς (?)]</i> <i>ἀνέσ[τησαν (?)]</i> <i>Παπ[ας (?)] . . .</i> <i>— — — —</i>
Tercüme	<i>Papias, - - - - ve kendi anılarını onurlandırdı</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2-3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Ayvalı
Kaynaklar	MAMA V.No.196

No	N12
Transkripsiyon	<i>- - - -]. XH.</i> <i>- - - σὺν Ἀρχεστρ[ο]ῦ ἁτῇ συνβίῳ αὐτοῦ</i> <i>- - - εὐξά]μενοι ἐκτίσαμεν</i>
Tercüme	<i>...XH...esi Arkhestrate ile birlikte yalvararak yaptırdı</i>

Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V, no.214

No	N13
Transkripsiyon	 [v]τοῦ κ [τ -] ..ΟΓΑ. . . [ō]v ιδίω[v π -] [ε]ὕξάμε[vo-] [ά]ντων. . . [ς] ὑπὲρ [έα-] .NHN. . .
Tercüme	<i>...yalvararak kendisi ve tüm yakınları için</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V, no.215

No	N14
Transkripsiyon	C]alidia Feli[ci]a Calidiae [P]rimillae f[i]li]ae memoria[e] c[au]sa
Tercüme	<i>Calidia Felicia kızı Calidia Primilla'nın anısı için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V, no.233

No	N15
Transkripsiyon	Ἀνικα Μάξιμα Ζῶσα ἐαυ- τῇ ζ[ῆ] (?)
Tercüme	<i>Anikia Maxima, henüz yaşarken kendisi için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V, no.234

No	N16
Transkripsiyon	Ἀππε Οὐπτίμου ἡ κα Δόμνα σὺν τέκνοις Γατω Καλ- πουρνίῳ Ποπλᾶ ἀν- δρὶ γλυκυτάτῳ μνή- μης χάριν
Tercüme	<i>Optimus ve Domna'nın kızı Appe, evlatları Gaius, Calpurnius ve Poplas ile birlikte pek tatlı kocasının anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V, no.235

No	N17
Transkripsiyon	Πρίνκιψ κ' Ροῦ- πι κ' Ἀντωνίλλη γο- φος κ' Ρουφῖνα σὺ[ν] νεῦσι γλυκυτάτοις Ἰουλιανῶ ἀνδρὶ Μ. μνήμης χάριν. Ἀντωνίῳ Πρίνκι-
Tercüme	<i>Principis, Rufus ve Rufeina kocası Iulianus ile birlikte, çok tatlı ebeveynleri Antonille ve M. Antonius Principis'in anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Stel
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.236

No	N18
Transkripsiyon	Οὐαλέρι- ος Σωκρ- άτης κ' Ἀ- [μ]ια σύνβ[ι]- ος αὐτο[ῦ] ἐαυτοῖς ἀνέ[στ]η- [σ]αν
Tercüme	<i>Valerius Sokrates ve eşi Ammia, kendiler için diktiler</i>
Eser Türü	Bomos

Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.239

No	N21
Transkripsiyon	 Καὶ Ο[ὐαλέριος (?)] Ῥωμαῖο [ς.] Λουκειλίαν [τὴν] γυναῖκα κ[αὶ τὸν] [αὐ] τοῦ πατρ[ω]ν[α]
Tercüme	...ve Romalı Valerius, karısı Lukeilia'yi ve efendisi...
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.240

No	N22
Transkripsiyon	Φρὺξ κε Ἀπία [κε] Κλαιδία Ἐγλο- γῆ τῇ ἐαυτῶν μητρὶ μνήας χάριν.
Tercüme	Phryks ve Appia, anneleri Klaudia Eglage'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.243

No	N23
Transkripsiyon	Ἀλέξανδρος Ἀπο- λλωνίου κε Οὐεν- αυία σύνβιος αὐτ[ο-] ῦ ζῶνθ ες ἐ[πο-] ήσα- μ[εν] σὺν [τοῖς(?)] [τέκν- οῖς] -----
Tercüme	<i>Apollon'un oğlu Aleksandros ve onun eşi Vania, henüz yaşarken çocuklarının anısı hoş olsun diye ve kendileri için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.244

No	N24
Transkripsiyon	[.....Λ]ούκιλλα [.....] Σευήρο [ἀνδρὶ γλυ]κυτάτω [μνήμης χά]ριν [.....]σα ζῆ

Tercüme	<i>Lukilla, son derece tatlı kocası Severus'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.248

No	N25
Transkripsiyon	[o]ύαρελί [ἔ]ζησεν [α] λαδίκη [ἔ]τη εἴκο- [A]ύσκληπιῶ [σ]ι τέσσα- [Α]σκληπιῶ [ρ]αν θυγα- [τ]ρι Ἀ[σ]κλη- άνδρι [π]ία ἔζη- μν[ή]μ<iv>η(ς) [σ]εν ἔτη ις' χ[άρι]v
Tercüme	<i>Valeria Ladike otuz dört yıl yaşamış olan kocası Aurelios Asklepios ve on altı yıl yaşamış olan kızı Asklepia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.249

No	N26
-----------	-----

Transkripsiyon	Aûp. ἐκνω Κυ[ρί-] Ἑλικ - λᾶώρω ὦν κε ἀνέσ[τησα-] Ἀμμία ν μνήμ[ης] γοῖς [θ] χά[ρι]ν
Tercüme	<i>Ebeveynleri Aurelius Helikon ile Ammia, zamansız ölen çocukları Kyrila'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.251

No	N27
Transkripsiyon	Aûp. Ἀσ- κλ[η]πᾶ Μηνᾶ με[τ]ᾶ ἐγγόνων Χαρίτων[1] τέκ[νω] γλυ- κυτάτω μνήμης χάρι- v.
Tercüme	<i>Aurelios Asklepas, torunlarıyla birlikte çok tatlı çocuğu Menas'ın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.252

No	N28
-----------	-----

Transkripsiyon	Αὐρηλί Βαβου ζῶ- [σ]α ἀνέστησεν ἰὼ ἀνδὶ Ὀν- ησίμω γλυκυτ - άτω σὺν τοῖς ιδίοις τέκνοις.
Tercüme	<i>Babas'ın kızı Aurelia, hayatta ve akli başında iken çocuklarıyla birlikte pek tatlı kocası Onesimos için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.253

No	N29
Transkripsiyon	[Aὐ]ρ. Ὀν[ή-] κε φρονῶν [σι]μος καν- [ἐ]αυτῷ μνή διδαρὶς ἀνέ- [μη]ς χάριν [σ]τησα ζῶν
Tercüme	<i>Fırıncı Aurelios Onesimos, hayatta ve akli basında iken kendi anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.254

No	N30
Transkripsiyon	[Εὐτ]υχος καὶ Ἀγέλη [ἐαυτοῖς ζῶντες ζῶσιν Εὐτύχω πατρὶ Ἀπαφια μητρὶ γλυκυτάτοις μνή- μης χάριν.
Tercüme	<i>Euthykos ve Agele, kendileri için henüz yaşarken ve hayatta olan çok tatlı babaları Euthykos ve anneleri Apphia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.256

No	N31
Transkripsiyon	Διόδωρος Ἀλεξάν- δρω πατρὶ γλυκυτάτῳ [μ]νήμ[ης] χάριν
Tercüme	<i>Diodoros, çok tatlı babası Aleksandros'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.257

No	N32
Transkripsiyon	Αὐξάνων Αὐξανούση Αγαθονίκη Ἐπιμόνη μνή- τάτη καὶ τέκω μης χάριν
Tercüme	<i>Auksanon, pek tatlı karısı Agathonike ve çocukları Aukzanoze ve Hermione'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.258

No	N33
Transkripsiyon	Ἄνθος Ἀπολλ- ωνίω ἀδελφ- ῶ μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Publios Anthos, erkek kardeşi Apollonios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.260

No	N34
-----------	-----

Transkripsiyon	Ἀλεκκᾶς κε Γά- ῖος κε Καρικὸς Ἀφροδεισί μητρὶ ζώση κε φρονούση ἀνέσ[τησαν]
Tercüme	<i>Alekkas, Gaios ve Karikos, hayatta ve akli başındayken anneleri Aphrodiisia için dikti</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.261

No	N35
Transkripsiyon	Διονύσιος καὶ Κλεοπάτρα Ἀπολ- λωνίῳ τέκνω γλυ- κυτάτῳ μνήμης χά- [ρι]ν
Tercüme	<i>Dionysios ve Kleopatra pek tatlı evlatları Apollonios'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Üzerinde yukarı doğru açılmış eller bulunan Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.262

No	N36
Transkripsiyon	Μα- (eller) σγα- ρις θυ- γατρι Ἀππι[α] μνήμ[ης χά-] ρ[ιν]
Tercüme	<i>Masgaris kızı Ammia'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Üzerinde yukarı doğru açılmış eller bulunan Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.263

No	N37
Transkripsiyon	Εὐ- ἀ[ρ]εσ- τος Ἑρμο- γᾶ ἀ[δ]ελφῶ μνήμης ἕνεκ - εν
Tercüme	Euarestos, kardeşi Hermogas'ın anısı için dikti
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.264

No	N38
Transkripsiyon	Ἑλενος Καλίστη θυ- γατρὶ χαῖρε
Tercüme	<i>Helenos kızı Kaliste için (yaptırdı)</i> <i>Elveda!</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.265

No	N39
Transkripsiyon	Μανία Ἐπιγένου χαῖ[ρε]
Tercüme	<i>Epigenes kızı Mania, elveda!</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Yukarı Köy
Kaynaklar	MAMA V.no.266

No	N40
Transkripsiyon	Εὐκαρπεία μετὰ Εὐνο[μίου] - - - Ἀνθούση θυ[γ]ατ[ρί] - - -

Tercüme	<i>Eukarpia, Eunomios ile birlikte kızı Anthuse için - - -</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.270

No	N41
Transkripsiyon	Ἥλιος Θάλλου Χε- λειδόνι συνβίω μνήμης χάριν
Tercüme	<i>Thallos oglu Helios, eşi Kheleidon'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.267

No	N42
Transkripsiyon	[.] Κυρίλ- [κε Ἑρμιό]νη τέκνοις [λη γλ]υκυτάτη [κε Κυρί]λλη νύμ- [συνβί]ω κε Ἀσκα- [φη μ]νήμης [νίω κε Γ]αλλικῶ [χ]άριν
Tercüme	<i>---çok tatlı eşi Kyrille, çocukları Askanios, Gallikos ve Hermione ve gelini Kyrille'nin anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Mezar steli

Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.271

No	N43
Transkripsiyon	Ἐπαφρᾶι ἀνεψιῶι ζτορ ιδίωι γνησίωι ἐτ ιβ
Tercüme	<i>On iki yaşında ölen kendi yasal torunu Epaphras için</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.276

No	N44
Transkripsiyon	 [.....δι-] ἀ τὴν πρὸς αὐ- τὸν ἔ[ν]ο[ι]αν μνήμ[ης χ]άριν
Tercüme	----- kendisinden bir minnettarlık ifadesi olarak----- anısına
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi

Kaynaklar	MAMA V.no.279
------------------	---------------

No	N45
Transkripsiyon	[τ]ὸν πλὺ κάλλιστον ἄνδρα EN
Tercüme	--- çok güzel kocası ---
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.280

No	N46
Transkripsiyon	ἐνθα Δόμν- κατά- α Γερο- κιτε ντίο[υ]
Tercüme	<i>Geronthios'un karısı burada yatıyor</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.308

No	N47
Transkripsiyon	Ὀνήσιμος ΠΙΠΙΝ καὶ [Z]ωσ[ίμ]ης Ι ἔτευξε ΙΑΜΙΜΙ φιλάνδ- σῆ[μ]α (Ο)νή[σ]ι[μ]ος

	μεμνημηένος I δεῖν τ - μνήμης έκνων τ[ε] Ὀνσίμου TOAΓΕΜNONΩ πασι-
Tercüme	<i>Philandros oğlu Aurelius Onesimos Priniamimias, çocuklarının hatırası için Onesimos ve Zosime'nin mezarını yaptı. Onesimos hayatta iken kendisi ve tüm ...anısı için (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	MAMA V.no.R27

No	N48
Transkripsiyon	χαῖρε μάκαρ ἱπολ[ύ] συ ολβε θεῶν Ὑπερείονε λάνπων· πάντων γὰρ φίλος ἐσθλὸς πάτρης πρόμος ἐνθαδε νήει· πατρὶς ἐμὴ Βεννευεκῆ λάνβα- νε πλησία καρπούς
Tercüme	<i>Selam sana çok kutsal mutluluk! Çünkü soylu dostum tüm tanrıların ışığını yansıtıyor ve yurdun en önemli adamı burada yatıyor.</i> <i>Benneuke, benim komşu toprağım, senin verimini (dölünü) alsın!</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Yazılıkaya
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, EK-III, no.18; MAMA I, 390.

No	N49
Transkripsiyon	τῆς Θεοδόθης τὸ μνημα †††
Tercüme	<i>Thodotes'in anısına</i> †††
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Yapıldak
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, EK-III, no.43

No	N50
Transkripsiyon	[---] NK[.] Ἀσ- κληπι- οῦ πρω- τανα- γνώσ- του †
Tercüme	<i>Asklepios'un ilk kölesi... 'nin †</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Orhaniye
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.54

No	N51
Transkripsiyon	Ἀμήντορος Ἀλεξάνδρου μνήμες Κυ-ριακῆδος· εἰ δέ τις ἀνύ- [ξι Θεέ]ω λόγον δώσει
Tercüme	<i>Aleksandros oğlu Amentoros, Kuriakedos anısı için (yaptırdı).</i> <i>Eğer biri bu mezara zarar verirse, tanrının gazabına hazır olsun.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Ovacık
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.91

No	N52
Transkripsiyon	τεσσαρακοσ- τὸν ἔτος κεῖται Α[.] ατέχων [..]CANO[.] ἀνὴρ μέγα [.]ου μνήμ[ης] ς ἐνθάδε [χά]ριν
Tercüme	<i>Kırk yaşını doldurmuş büyük bir adam burada yatıyor.----- anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos

Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Güllüdere Köyü
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.117

No	N53
Transkripsiyon	A † W μνήμη Ἑρμίων- [οσ]
Tercüme	<i>Hermionos'un anısına</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Kızılsaray
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.125

No	N54
Transkripsiyon	Ὀνήσιμος τε καὶ [E]ϋ- δοξος, - φίλα τέκν - α γο- νεϋ - σιν, ζῶν - τοσ πατρό - ς γε- νέτη - ς τό - δε σῆ - μά τ' ἔτε – υχαν
Tercüme	<i>Çocuklar, babaları Onesimos ve dedeleri Eudoksos'un anısı hoş olsun diye henüz yaşarlarken (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Kızılsaray
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, EK-III, no.46

No	N55
Transkripsiyon	κρήγυα φθενγόμεν[ε] χρησμηγόρου ἐξ ἀδύτοιο, ἐνθάδ' ἐμοὶ νήουσι γονεῖς ὑψώρο- φον ἐνδον κείονά τ' ἀητόν τε μνήμης χά- ριν οἷσιν ἔτευξα
Tercüme	<i>Hoş şeyler söyle! Kutsal yerden haber getir! Annem ve babam bu çatı altında ikamet ediyor. (Bunu) onların anısı hoş olsun diye yaptım.</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Kızılsaray
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, EK-III, no.19; MAMA I, 389.

No	N56
Transkripsiyon	Ἀλεξάνδρου Εὐτυχειανῆ[ς] τῶν Βούζηδος
Tercüme	<i>Bouzes'in çocukları Aleksandros ve</i>

	<i>Eutykheiane</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Kümbet
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, EK-III, no.34

No	N57
Transkripsiyon	(a) ἔνθα γεωργὸς ἀνὴρ καὶ γνήσιος οὔνομα δ' αὐτοῦ υ Ζωτικὸς ENKO- ΛΙΑ Τερτίου γόνος ἡ ἐ πρόοικος πατρίδα τὴν ἰδίαν γλυκίοις ἐπέεσσι προτειμῶν υ ἔσχεν [--]γαμετὴν Αφίαν γ[λ]υκύτ[ε-] [κνον----] -ΤΙ [--] [-----] (b) ἔνθ' αὖ Κύπριλλα θυγάτηρ τοῦου κατακεῖτη (c) τίς τοῦτο σῆμα δυσκόλως ἀτι- [μ]άσει υ κρίσιν πάθοιτο Πενθέος καὶ Ταντάλου
Tercüme	(a); “Burada yaşadı Tertios oğlu çiftçi Zotikos, burada yatmakta. Kendi vatanını --- tatlı --- tercih ederek --- sahip oldu;” (b) ayrıca onun kızı Kyrilla burada yatmakta. (c) Eğer bu mezara saygısızlık eden olursa, Pentheus ve Tantalos'un yargısına katlansın
Eser Türü	Bomos

Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Yapıldak
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, EK-III, no.41

No	N58
Transkripsiyon	Αββικα[σ] συνβίω Μανι- α καὶ υἱοῦ αὐτῆς Κα- ρικὸς καὶ Διοφάνης καὶ Αφρου καὶ Παπι- α μνήμης χάριν, συνεπιμέλοντος Λο- υκίου
Tercüme	<i>Abbikas, çocukları Karikos, Diophanes, Appes ve Papia ile birlikte ve Lucius'un ilgisiyle karısı Mania'nın anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Erten
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.47

No	N59
Transkripsiyon	a)Νανα ζῶσα καὶ φρονοῦ- σα ἀνδρὶ Ἀλεξάνδρῳ καὶ θ- υγατρὶ Τατια μνήμα ἀνέσ- τησεν σὺν Ἀλεξάνδρῳ καὶ φιλ- ωτᾷ ὃν ἀνεθρέψαντο ἀνθ' υἱόν [ι]ος νι σεμον κνουμανε κακον αδακ -

	ετ αινη ατελμας με δεως τι επιτετικμενος ειτου (b) Αντίοχε χαῖρε
Tercüme	(a) Nana, sağ ve akli başında iken, kocası Aleksandros ve kızı Tatia için, sütevlaları Aleksandros ve Philotas ile beraber dikti. Her kim ki bu mezara zarar verirse, tanrıların gazabı üzerinde olsun. (b) Elveda Antiokhe!
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Orhaniye
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.56

No	N60
Transkripsiyon	†Αὐλ- ος Ἀ- βολος συ(νΒίω) θε(ο-) δόρα †
Tercüme	<i>Aulos Abokos, eşi Theodora'nın anısı için</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Ovacık
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.92

No	N61
Transkripsiyon	[..]MN[..] ὑπόμνη(μα) Τροφιμο- υ νιπίου· τέκνον ἈμIANOῦ Πονταν- Ηνόν
Tercüme	<i>Trophimos ve Amianos'un çocukları Pontanenos'un mezarı</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Ovacık
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.105

No	N62
Transkripsiyon	Ἀγάθωνι Πανφίλου υἱῷ Πανφίλῳ νέῳ μετασταθέντι ἐ- τῶν κδ μηνῆς χ- ἄριν ἔνθα τέθη- κα
Tercüme	<i>Panphylos'un yirmi dört yaşında göçen oğlu Agoton Panphylos'un anısı hoş olsun diye (yaptırdı)</i>

Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, no.106

No	N63
Transkripsiyon	[.]ΛΛΕΝΤΕΡΧΘ [---] [.]ΗΔΙΝΟΣ ἐτέρου α[...] πειν διὰ κτήσιν ΔΑΘΕΣ[...] [εἰ] δέ τις βα[ίν]η ταῦτα ε[ĩ-] [βα]ι τῆς θιᾶ(ς) ἐχθρούς· ὁ[ρφα-] [ν]ὰ τέκνα λίποιτο κὲ βίον [ἔ-] [χ]ει ἐρῆμον
Tercüme	---- <i>Eğer biri buraya zarar verirse, tanrıçanın gazabına uğrasın, çocukları yetim kalsın ve yalnız bir yaşam sürsün</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Yazılıkaya
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, EK-III, no.20

No	N64
Transkripsiyon	[- - Ἀρι] στοκράτη υἱῷ γλ[υ] κυτάτω, ζήσαντ[ι] ἔτη δέκα ὀκτώ, μνήμης χάριν.
Tercüme	--- Aristokrates henüz on sekiz yaşındayken ölen pek tatlı oğlunun anısını yaşatmak için (yaptırdı)

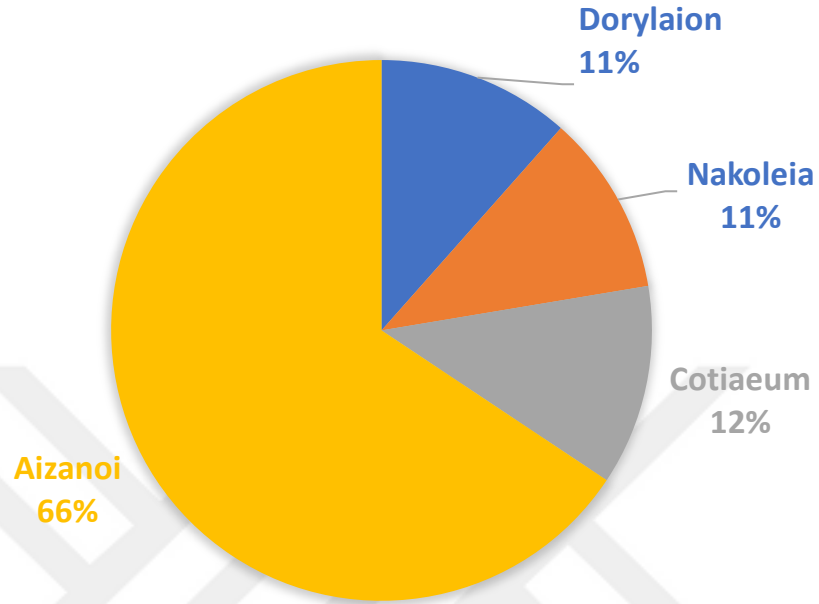
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 2 – 3.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi
Kaynaklar	W.M.Ramsay, JHS III, 1882, SEG VI. 93.

MS 4 – 5.yüzyıllar

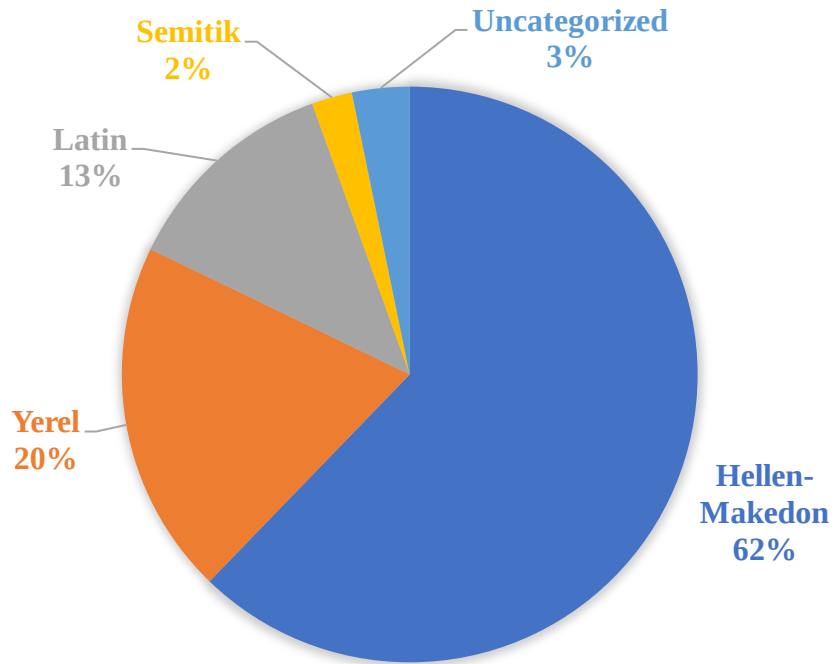
No	N65
Transkripsiyon	εἴ τις κακῶς ποιήσει τούθ φ μνήματι, ἄωρα τέκνα [ἔσ] τάφον καταρτίσει
Tercüme	<i>Eğer herhangi biri bu anıta kötülük yaparsa, mezarı çocukları düzenleyecek</i>
Eser Türü	Bomos
Tarih	MS 4.yy
Buluntu Yeri	Seyitgazi, Yazılıkaya
Kaynaklar	Haspels 1971, c.1, EK-III, no.49

EK 1: PHRYGIA EPIKTETOS KENTLERİNİN ONOMASTİK GRAFİĞİ

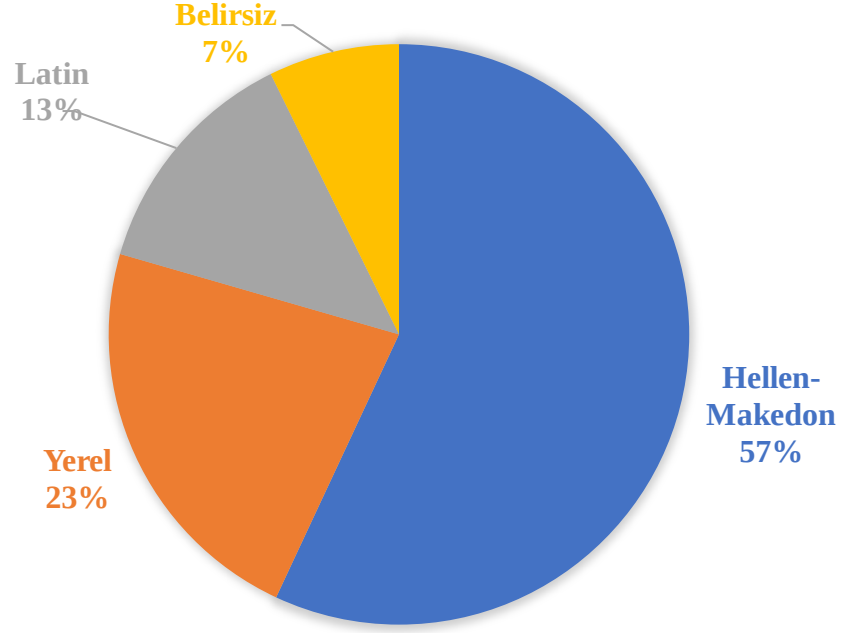
Grafik 1: Mezar Yazıtlarının Phrygia Epiktetos Yerleşimlerine Göre Dağılımı

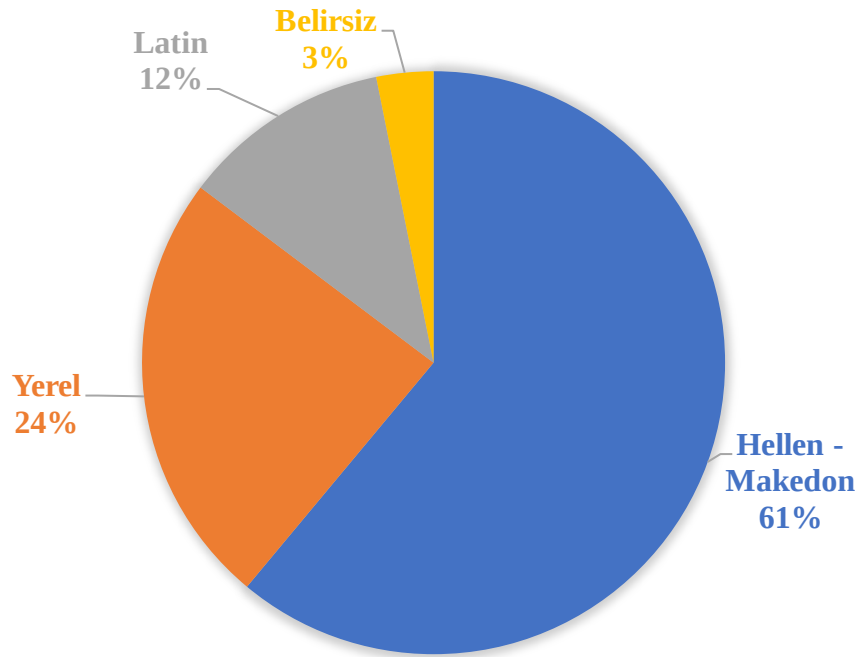
Grafik 2: Aizanitis Bölgesi Mezar Taşlarında Tespit Edilen İsimlerin Etnik Dağılımı

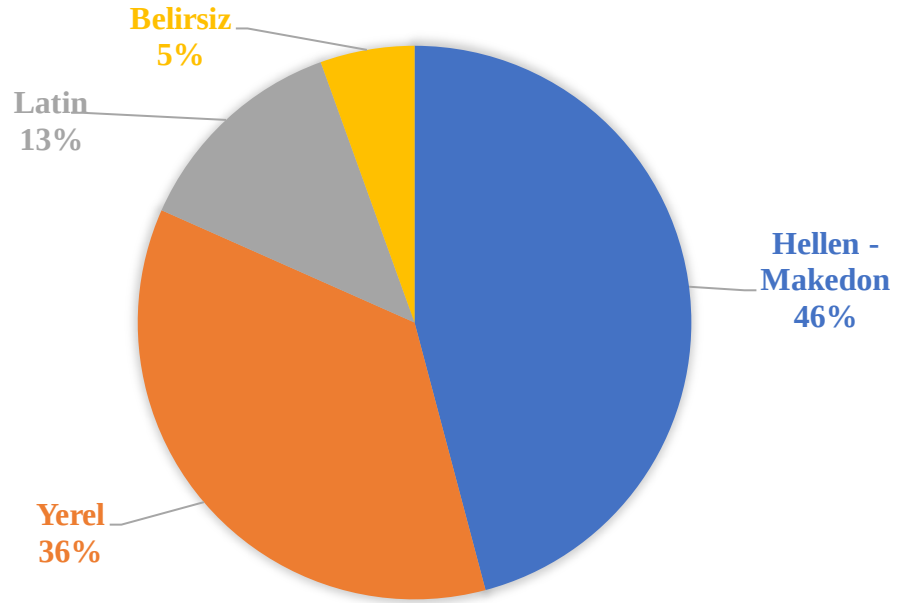
Grafik 3: Dorylaion Mezar Taşlarında Tespit Edilen İsimlerin Etnik Dağılımı

Grafik 4: Kotiaieion Kenti Mezar Taşlarında Tespit Edilen İsimlerin Etnik Dağılımı

Grafik 5: Nakoleia Kenti Mezar Taşlarında Tespit Edilen İsimlerin Etnik Dağılımı

ÖZ

PHRYGIA EPIKTETOS BÖLGESİ'NDE ÖLÜM TOPLUM VE KİMLİK

Bugünkü Eskişehir ve Kütahya illeri sınırları içinde yer alan ve antik dönemde “Küçük Phrygia” olarak da bilinen Phrygia Epiktetos, taşıdığı etnik çeşitlilik ve bu çerçevede gelişmiş olan toplumsal yapısıyla eskiçağ tarihinin önemli coğrafyalarından biridir. Bölge, beş büyük kent Aizanoi, Dorylaion, Midaion, Kotiaion ve Nakoleia hakimiyet alanında kalan üç farklı kültür bölgesinden oluşmuştur. Bu kültür bölgeleri Eskişehir ve Alpu Ovaları, Örencik Ovası ve bu iki düzlüğü birbirinden ayıran Türkmen Dağı silsilesinin oluşturduğu dağlık alandır. Phryg kültürünün en uzun ve yoğun şekilde izlenebildiği bölgede, Hellenistik Dönem ile birlikte mevcut yerleşimler Akdeniz tipi kentlere dönüşüp birer polis hâline gelmiş ve Hellen kültürü tüm kurumlarıyla toplumu etkisi altına almıştır. Roma egemenliği ile birlikte, özellikle dağlık ve kırsal bölgelerde Latin kültürü de kendini göstermeye başlamıştır. MÖ 3.yüzyıldan MS 3.yüzyıla kadar süren ve kendi içinde de coğrafi farklılıklar gösteren bu dönüşüm süresince Phryg, Hellen ve Latin kültürleri birbirilerini etkilemiştir. Ölüm düşüncesi, ona karşı geliştirilen tavır ve bu tavrın sonucu ortaya çıkan geleneklerde de bu sürecin etkisi hissedilmiş ve bu noktada tüm bu kategoriler, toplumsal kimliğin ifade aracı olmuştur.

ABSTRACT

DEATH, SOCIETY AND IDENTITY IN PHRYGIA EPIKTETOS

Phrygia Epictetus, located within the boundaries of today's Eskişehir and Kütahya, and known as "Phrygia Minor" during Hellenistic and Roman Period, was one of the important geographies of ancient history thanks to its ethnic diversity and social structure which developed during this period. The region consisted of three different cultural geography which were dominated by the five major cities of Aizanoi, Dorylaion, Midaion, Kotiaion and Nakoleia. These cultural regions are the Eskişehir – Alpu and Örencik Plain, and highlands separating two plains. In the region where the Phrygian culture were standing for ages intensely and effectively, local settlements began to transform to poleis and Greek culture influenced to local societies by its all institutions. Along with Roman rule, Latin culture began to manifest itself, especially in the highlands and rural areas where Greek culture remained slower to dominate over fractured societies. In this conditions, Phrygian, Greek and Latin cultures also influenced each other in a syncretic way during this transformation which continued from 3rd century BC – 3rd century AD. In the concept of death, attitudes toward this concept and customs shaped by these attitudes, this process were also felt and at this point all of them became the means of expression of social identity.